

ALAN MOOREHEAD

DARWIN BEAGLE

Serüveni

TÜBİTAK

POPÜLER BİLİM KİTAPLARI

DARWIN VE BEAGLE
SERÜVENİ

Alan Moorehead

Darwin ve Beagle Serüveni
Darwin and the Beagle

Alan Moorehead

Çeviri: Nermin Anık

© Alan Moorehead, 1969

© Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu, 2003

Bu yapıtın bütün hakları saklıdır. Yazılar ve görsel malzemeler,
izin alınmadan tümüyle veya kısmen yayımlanamaz.
Türkçe yayın hakları Nurcihan Kesim Telif Hakları Ajansı aracılığı ile alınmıştır.

*TÜBİTAK Popüler Bilim Kitapları'nın seçimi ve değerlendirilmesi
TÜBİTAK Yayın Komisyonu tarafından yapılmaktadır.*

ISBN 975 - 403 - 052 - 9

İlk basımı Ağustos 1996'da yapılan
Darwin ve Beagle Serüveni
bugüne kadar 10.000 adet basılmıştır.

4. Basım Mart 2005 (5000 adet)

Yayıma Hazırlayan: Sevil Kıvan

Grafik Tasarım ve Uygulama: Ödül Evren Töngür

TÜBİTAK
Popüler Bilim Kitapları İşletme Müdürlüğü
Atatürk Bulvarı No: 221 Kavaklıdere 06100 Ankara
Tel: (312) 467 72 11 Faks: (312) 427 09 84
e-posta: kitap@tubitak.gov.tr
İnternet: kitap.tubitak.gov.tr

ALAN MOOREHEAD

DARWIN BE AĞI E

Serüveni

ÇEVİRİ
Nermin Arık

TÜBİTAK POPÜLER BİLİM KİTAPLARI

*Bazı bölümleri üzerinde eşimle birlikte çalıştığım
bu kitap, Robert Ladnitz için hazırladığım
bir film senaryosundan yola çıkılarak yazılmıştır.*

*Metni okuyup üzerinde düzeltmeler yapma
inceliğini gösteren James Fisher'a,
illüstrasyonlar konusunda yaptıkları
cömert yardımlar için Royal Geographic Society'ye
teşekkürü borç bilirim. Down House'de bulunan
tablo, çizim ve elyazmalarının
fotoğraflarının çekilmesine izin veren
Royal College of Surgeons of England'a ve
Profesör Sir Hedley Atkins'e
ayrıca minnettarım.*

Alan Moorehead

A L A N M O O R E H E A D

1910'da Melbourne'da doğan Alan Moorehead, bu şehirde bulunan Scotch College ve Melbourne Üniversitesi'nde eğitimini tamamladı. 1936-1939 yılları arasında *Daily Express*'te (Londra) dış muhabir olarak çalıştı. Aldığı ilk görevlerden biri İspanya İç Savaşı ile ilgiliydi. İkinci Dünya Savaşı sırasında Orta ve Uzakdoğu'da, ayrıca Avrupa'nın birçok ülkesinde savaş muhabirliği yapan Moorehead, çalışmalarından dolayı O. B. E. nişanı ile ödüllendirildi. Başlıca eserleri: *African Trilogy* (1944), *Montgomery* (1946), kendisine *Sunday Times* (Londra) Kitap Ödülü'nü (1956) ve Duff Cooper anısına verilen kitap ödülünü kazandıran *Gallipoli* (1956), *The Russian Revolution*, (1958), *No Room in the Ark* (1959), *The White Nile* (1960), *The Blue Nile* (1962), *Cooper's Creek* (1963), *The Fatal Impact* (1966)

YOLCULUĞUN KRONOLOJİSİ

İtalik olarak yazılmış olanlar Darwin'in karada yaptığı en önemli araştırma gezilerini, diğerleri ise *Beagle*'in uğradığı ana limanları belirtmektedir.

1831

27 Aralık : Devonport'tan ayrılış

1832

18 Ocak - 8 Şubat : Cabo Verde Adaları
28 Şubat - 18 Mart : Bahia
4 Nisan - 5 Temmuz : Rio de Janeiro
8 Nisan - 23 Nisan : İç bölgelere geziler
26 Temmuz - 19 Ağustos : Montevideo
6 Eylül - 17 Ekim : Bahia Blanca
2 Kasım - 26 Kasım : Montevideo
16 Aralık - 26 Şubat 1833 : Tierra del Fuego

1833

1 Mart - 6 Nisan : Falkland Adaları
28 Nisan - 23 Temmuz : Maldonado
3 Ağustos - 24 Ağustos : Rio Negro'nun ağzı
11 Ağustos - 17 Ağustos : *El Carmen'den Bahia Blanca'ya gezi*
24 Ağustos - 6 Ekim : Arjantin kıyısının araştırılması
8 Eylül - 20 Eylül : *Bahia Blanca'dan Buenos Aires'e gezi*
6 Ekim - 19 Ekim : Maldonado
27 Eylül - 20 Ekim : Santa Fé ve Parana Nehri boyunca gezi
21 Ekim - 6 Aralık : Montevideo
14 Kasım - 28 Kasım : *Mercedes'e gezi*

1834

23 Aralık 1833 - 4 Ocak 1834 : Desire Limanı
9 Ocak - 19 Ocak : St. Julian Limanı
29 Ocak - 7 Mart : Tierra del Fuego
10 Mart - 4 Nisan : Falkland Adaları
13 Nisan - 12 Mayıs : Santa Cruz Nehri
18 Nisan - 8 Mayıs : *Santa Cruz Nehri'nden yukarıya gezi*
28 Haziran - 13 Temmuz : Chiloé
31 Temmuz - 10 Kasım : Valparaíso
14 Ağustos - 27 Eylül : *Andlar'a gezi*

1835

21 Kasım 1834 - 4 Şubat 1835	: Chiloé ve Chanos takımadaları
8 Şubat - 22 Şubat	: Valdivia
4 Mart - 7 Mart	: Concepcion
11 Mart - 17 Mart	: Valparaíso
13 Mart - 17 Nisan	: <i>Santiago'dan Andlar'a oradan Mendoza'ya gezi</i>
27 Mart - 17 Nisan	: Concepción çevresi
17 Nisan - 27 Haziran	: Şili kıyıları
27 Nisan - 4 Temmuz	: <i>Coquimbo ve Copiapo'ya gezi</i>
12 - 15 Temmuz	: Iquique (Peru)
19 Temmuz - 7 Eylül	: Callao
16 Eylül - 20 Ekim	: Galápagos Adaları
15 Kasım - 26 Kasım	: Tahiti
21 Aralık - 30 Aralık	: Yeni Zelanda

1836

12 Ocak - 30 Ocak	: Sidney
2 Şubat - 17 Şubat	: Hobart, Tasmanya
3 Mart - 14 Mart	: Kral George Koyu
2 Nisan - 12 Nisan	: Cocos (Keeling) Adaları
29 Nisan - 9 Mayıs	: Mauritius
31 Mayıs - 18 Haziran	: Ümit Burnu
7 Temmuz - 14 Temmuz	: St. Helena
19 Temmuz - 23 Temmuz	: Ascencion Adası
1 Ağustos - 6 Ağustos	: Bahia
12 Ağustos - 17 Ağustos	: Pernambuco
2 Ekim	: Falmouth'a varış

İ Ç İ N D E K İ L E R

KARŞILAŞMA	1
HAREKET	19
TROPİKAL ORMAN	37
TUFAN ÖNCESİ HAYVANLAR	53
TIERRA DEL FUEGO	67
PAMPALAR	81
BUENOS AIRES	101
AND DAĞLARI	113
DEPREM	135
GALÁPAGOS ADALARI	153
DÖNÜŞ	171
OXFORD TOPLANTISI	197
NOTLAR	223
KISALTMALAR	225
KAYNAKÇA	226
DİZİN	228

Christ's College. "Cambridge'de bulunduğum üç yıl, akademik çalışmalar yönünden, Edinburgh'ta ve okulda geçirdiğim yıllar kadar boşa harcanmış yıllardır."⁰

*1831 yılında İngiltere’de hiç kimsenin,
özellikle de Darwin’in kendisinin,
onu bekleyen olağanüstü gelecek hakkında
en ufak bir sezisi yoktu.*

K A R Ş I L A Ş M A

Bazı kişilerin meslek hayatları kaderin tek bir oyunuyla, hiç beklenmedik bir zamanda ve bir rastlantı sonucu kesin bir şekilde belirlenir. Darwin’in yaşamının en ilginç yönlerinden biri de onun bu kişilerden olmasıdır. Yirmi bir yıl boyunca ortada önemli bir şey yoktur; Darwin’de olağandışı bir yetenek ortaya çıkmaz. Sonra birden beklenmedik bir öneri gelir; her şey şu veya bu şekilde gelişebilecekken şans, daha doğrusu art arda gelen şanslı olaylar zinciri kendini gösterir ve Darwin bilinmeye doğru, bir daha dönmemesine uçuşa kalkar, yükselir. Bütün olanlar kaçınılmaz, önceden belirlenmiş gi-

bidir. Ancak 1831 yılında İngiltere’de hiç kimsenin, özellikle de Darwin’in kendisinin, onu bekleyen olağanüstü gelecek hakkında en ufak bir sezisi yoktu. Yıllar sonrasının o dalgın ve hastalıklı kişisinde, en büyük serüvenine -*Beagle* yolculuğuna- atılmak üzere olan neşeli, dışadönük genç insanı görebilmek hemen hemen olanaksızdı.

Olaylar o kadar çabuk gelişti ki Darwin ne olup bittiğini anlayamadı bile. 5 Eylül 1831’de, Donanma Bakanlığı’nın Dünya çevresinde uzun bir yolculuğa göndereceği HMS *Beagle*’ın (Majestelerinin Gemisi *Beagle*) kaptanı Robert FitzRoy’la görüşmek üzere Londra’ya çağrıldı. Bir doğabilimci olarak yolculuğa katılması söz konusuydu. Bu çok şaşırtıcı bir şeydi. Henüz yirmi iki yaşındaydı; Kaptan FitzRoy’u tanımıyordu; bir hafta öncesine kadar *Beagle*’ın adını bile duymamıştı. Genç oluşu, deneyimsizliği ve hatta yetiştirme tarzı hep aleyhine olan şeylerdi. Bütün bunlara karşın FitzRoy’la çok iyi anlaştılar ve teklif yapıldı.

FitzRoy, *Beagle*’ın ufak ama iyi bir gemi olduğunu söylüyordu. Onu iyi tanırdı; bir önceki Güney Amerika seferinde de kaptanlığını yapmış ve salimen İngiltere’ye geri getirmişti. Gemi şimdi Plymouth’ta baştan aşağı elden geçirilip donatılıyordu. Mürettebatı çok iyiydi. Çoğu daha önce de onunla denize açılmışlar, bu sefer için de gönüllü olmuşlardı. İki görevleri vardı: Güney Amerika kıyılarının haritasını çıkarmaya devam etmek ve Dünya’yı dolaşarak bir dizi kronolojik hesap yapıp boylamları daha kesin olarak saptamak. Gemi birkaç hafta içinde sefere çıkacaktı. İki yıldan fazla, belki de üç hatta dört yıl denizde kalacaklardı. Ancak, Darwin ne zaman isterse gemiyi bırakıp geri dönebilecekti. Karaya çıkmak için bol fırsatı olacak; yolculuk sırasında nehir ve dağları keşfetmek, tropikal kuşaktaki mercanadalarına gitmek, buzlarla kaplı güneyin derinliklerine doğru seyretmek gibi heyecan verici şeyler yapılacaktı. Her şey ne kadar da harikaydı! Darwin kız kardeşi Susan’a şöyle yazmıştı: “İnsanların hayatlarında gerçekten de beklenmedik değişimler oluyor ve ben de şimdi bunu yaşıyorum.”

*Solda: FitzRoy yirmili yaşlarının sonlarında. "Yakışıklı bir adamdı: Çok kibardı ve tam bir beyefendiydi." ⁰
Sağda: Charles Darwin'in gençliği. Karşılaşmalarından sonra FitzRoy, Donanma Bakanlığı Harita Subayına şöyle yazmıştı: "Onu, gördüğüm kadarıyla çok beğendim ve şimdi sizden, doğabilimci olarak bana eşlik etmesi için başvuruda bulunmanızı rica ediyorum."*

Darwin, gerçekten de çok şanslıydı. Öncelikle, FitzRoy'la bu kadar iyi anlaşabilmeleri beklenmedik bir şeydi. İngiltere'de mizaç ve yetiştirme tarzı bakımından bu kadar farklı iki insan daha düşünülemezdi. Neredeyse her konuda birbirlerine karşıtlardı. Darwinlerin üst düzey Whiglerden¹ ve liberal görüşlü olmalarına karşın, FitzRoylar aristokrat ve Tory² idi. Charles Darwin bir taşra doktorunun -ancak çok başarılı bir doktor olduğunu da eklemek gerekir- oğlu, mesleği sayesinde zengin olmuş, mesleğindeki başarısı ve evrim temaları içeren şiirleriyle ün kazanmış Dr. Erasmus Darwin'in de torunuydu. FitzRoylar II. Charles ve Cleveland düşesi Barbara Villiers arasındaki gayri meşru ilişkinin soyundan geliyorlardı. Robert FitzRoy'un kendisiyse Lord Charles FitzRoy'un oğlu, Grafton Dükü'nün torunu, Castlereagh'ın da yeğeniydi.

Görünüşü de bu soyağacını yansıtıyordu. Başı dik ve otoriter, yüz ifadesi mağrur, vücut yapısı zayıf olmakla beraber genel görünümü ayrıcalıklı olmaya alışkın bir insanı yansıtıyordu. Darwin'in aksine, yaşamı rahat geçmemişti. Kraliyet Deniz Akademisi'ne girdiği on dört yaşından itibaren olağanüstü yetenekli bir deniz subayı olarak göze çarpmıştı. Terfilerin çarpıcı yeteneği olan kişilere -hele üst düzey ilişkilere sahiplerse- vaktinden önce verildiği bir dönemde bile, daha yirmi üç yaşındayken *Beagle*'in Güney Amerika seferinde kaptanlığın ona verilmesi olağandı bir olaydı.

Ancak, FitzRoy otoriteden hoşlanıyordu. Değer yargıları da değişmez bir şekilde belirlenmişti. Neyin yanlış, neyin doğru olduğunu kesin olarak biliyordu. Aptal yahut eğitimsiz olmadığı halde her türlü belirsizliğe karşı hoşgörüsüzdü. O yaşında bile çok dindar bir kişiydi. Kitabı Mukaddes'te yer alan her şeye sözcüğü sözcüğüne ve kesin olarak inanırdı. Bu manevi kesinlik gündelik yaşamına da yansıtıyordu. Subaylar güvertesinde sert bir amirdi. Beklenen diğer özellikler de arkadan sıralanıyordu: Cesur, becerikli, üretken ve adildi. Ancak, karakterinin bir başka yönü daha vardı: Bu katı ve sıkı dış kabuk altında bastırılmış bir huzursuzluk, eksikliğini duyduğu bir şeye -belki de

Christ's College'in bahçeden görünüşü

sevgi ve sıcaklığa- özlem. Bu yönü arada bir, büyük cömertlik içeren bir davranış ya da pişmanlık şeklinde ortaya çıkıyordu. Bu insanın doğasında ne uzlaşmaya, ne de gerçek sabıra yer vardı. Böylece, depresyon ve coşku arasında gidip geliyordu. Daha Darwin'le ilk görüştüğü sıralarda, otuz dört yıl sonra intiharla sonuçlanacak olan manik-depresif eğilimler kendini göstermeye başlamıştı bile.

İlk karşılaştıklarında FitzRoy önce biraz soğuk davranırdı. Kibirli bir gençti. Darwin'in bir Whig olduğunu duymuştu. Darwin odaya girdiğinde ondan hoşlanmadığını hissetti; özellikle de burnundan. Bu, Dünya çevresinde yapılacak bir yolculuğun sıkıntılarına katlanabilecek bir insanın burnuna benzemiyordu. Ancak Darwin'in doğal, rahat davranışları ve hevesli tutumu bütün soğukluğu giderdi. Görüşme bitmeden önce FitzRoy ondan kararını vermekte acele etmemesini rica ediyor ve denizin tehlikelerine karşı ona güvence veriyordu. FitzRoy olağanüstü bir gençle karşı karşıya olduğunu fark etmişe benziyordu. Belki biraz fazla saftı, belki biraz fazla rahat yetişmişti; ancak zeki olduğu kesindi. Peki, yeterince dayanıklı mıydı? Sorun da buydu. Denize açıldıklarında acaba çözülür müydü?

Darwin'e gelince, büyülenmişti; böyle bir insanla, böylesine mükemmel davranışları olan, sakin ve otoriter, anlayışlı, kısaca tam bir kaptanın olması gerektiği gibi olan bir insanla daha önce hiç karşılaşmamıştı. Darwin'in, FitzRoy'un aklından geçen kuşkuları, bu işin kendisi için zor olabileceği endişesini hissetmiş olduğu da tahmin edilebilir. Kendisine meydan okunuyordu; pekâlâ, öyleyse o da kabul edecekti. Bu harika insana, ne yapabileceğini gösterecek, onu hayal kırıklığına uğratmayacaktı.

Darwin'in, *Türlerin Kökeni* eserine ve hepimizin hayatını değiştiren fikirlerle temel oluşturacak olan yolculuğun kararlaştırıldığı bu karşılaşmaya ka-

*John Stevens Henslow.
"Kendini beğenmişlik-
ten ve her türlü küçük
duygudan uzaktı. Ken-
disini veya çıkarlarını
bu kadar az düşünen
başka kimse görmedim.
Cana yakın ve nazik
davranışlarıyla, mizacı
her zaman iyi olan bir
kişiydi."*^o

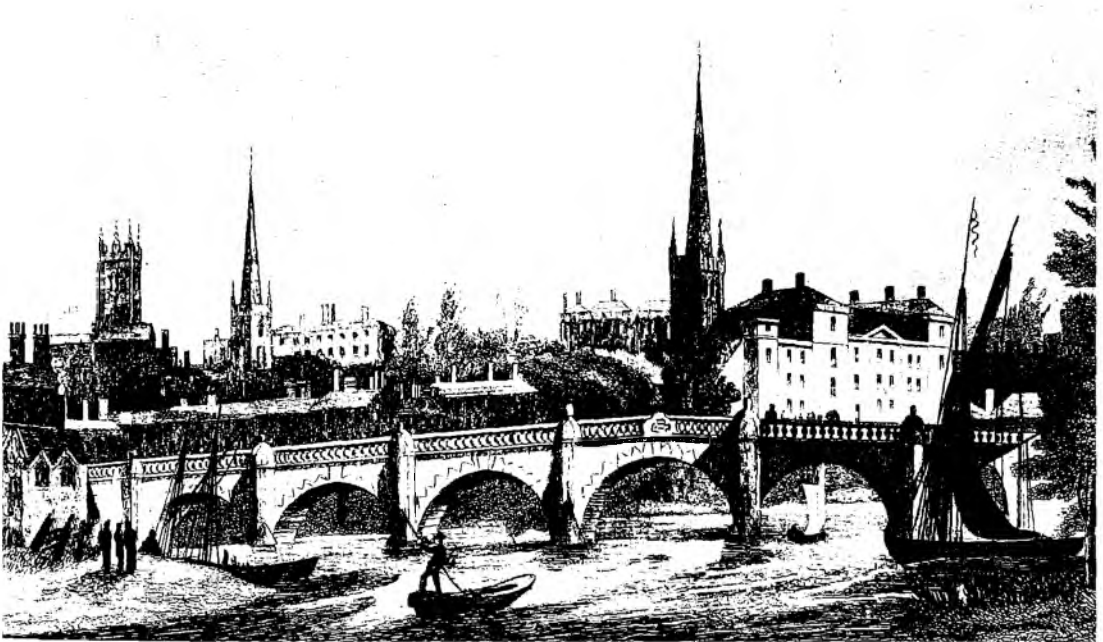
darki hayatına bir göz atalım. Hepimizin çok iyi tanıdığı, hüzünlü, şallara bürünmüş halde oturan yaşlı Darwin'i unutup, Cambridge'den lisans diplomasını henüz almış olan 1831 yılının Darwin'ine dönelim. Christ's College'ın o güzel bahçesinde dolaşan bir gözlemcinin göreceği şey şu olurdu: Atının üstünde avdan dönmekte olan kırmızı ceketli, uzun boylu, zayıf, çok yakışıklı olmasa da hoş görünümlü bir genç. Geniş bir alın, dürüst ve dost bakışlı gözler, henüz sakal bırakmamış, vaktinin çoğunu açık havada geçirdiği belli olan yirmi iki yaşındaki bir gencin taze cildi... Bir seyis atı götürürken, o, kısa bir taş merdivenden koşarak birinci kattaki odasına çıkıyor; kare şeklinde, bölmeli, kışın şömineyle ısınan odasına...

O günlerde Christ's "at merakı"yla ünlüydü. Bu, atış talimi yapmayı ve avlanmayı seven Darwin'e de çok uygundu. Odasında, aynanın karşısında silah çekerek, ya da eğer bir parti veriyorsa, arkadaşlarından birinin salladığı bir şamdandaki mumların alevlerini kuru sıkı fişeklerle söndürerek atış talimleri yapardı (bir keresinde bir arkadaşına şöyle yazmıştı: "Düşün bir kere! Av partilerinin 'Açılış'ına sadece on beş gün kaldı. Eğer bu dünyada mutluluk diye bir şey varsa, o da bu olmalı"). Bu partilerde biraz içki de içilirdi -kendisi Gurme Kulübü'nün bir üyesiydi- ve gece, genellikle müzik ve yirmi bir oyunuyla sona ererdi.

Bu haliyle odası çalışkan bir öğrencinin odasına pek benzemiyordu. Bitirme sınavlarını orta dereceyle ancak geçtiğinde şaşkınlık ve mutlulukla "Geçtim! Geçtim! Geçtim!" diye haykırmıştı. Pek de dindar olmadığı halde köy papazı olarak Kilise'ye girmeyi planlamasında da şaşılacak bir şey yoktu; hali vakti yerinde birçok genç böyle yapıyordu. O dönem, zenginler için oldukça renkli bir dönemdi. Darwin arkadaşları arasında sevilen bir kişiydi. Bir akranı sonradan şunları yazmıştır: "Kahvaltıda, yemekte ve şarap partilerinde o her zaman en neşeli, en sevilen ve aranan kişiydi." Bu partilere bazen altmış davetli katıldığı olurdu. Sağlıklıydı; biraz çekingendi; ancak coşku doluydu ve yaşadığı dünyadan kuşkusu yoktu, onu seviyordu ve değiştirmek de istemiyordu.

Sadece bir yönüyle, doğa bilimlerine duyduğu olağanüstü ve coşkulu ilgiyle herkesten farklıydı. Kırlardaki her şey ona mutluluk veriyordu. Çiçekler, taşlar, kelebekler, kuşlar, örümcekler... Çocukluğundan beri ancak tutkulu bir amatöre ya da gerçek bir profesyonele yaraşan derin bir ilgiyle bütün bunların koleksiyonunu yapıyordu. O aralar özellikle de böceklerle merak sarmıştı. Bunların değişik türleri odasında düzenli bir şekilde yerleştirilmişti. Bir gün bir ağaç kabuğu üzerinde ender rastlanan iki böcek gördü. İkisini de yakaladı; iki elinde birer böceklerle dolaşırken değişik türden üçüncü bir böcek daha gördü. Bunu kaçırmaya dayanamazdı. Sağ elini boşaltmak için böceklerden birini ağzına attıysa da böcek aniden keskin ve yakıcı bir sıvı salgılayınca tükürmek zorunda kaldı. Darwin'i üzen tek şey, iki değerli böcek türünü elinden kaçırmış olmasıydı. Bir ara, böcek toplamada ona yardımcı olacak bir adam bile tuttu. Ancak en iyi örnekleri başka bir kınkanatlılar koleksiyoncusuna el altından verdiğini öğrendiğinde adamı az daha merdivenden aşağı itiyordu.

Shrewsbury'deki İngiliz Köprüsü

Solda: Dr. Robert Darwin. “Hayat dohu, çabuk kızan, karşılaştığı herkesin yaşamıyla en ufak ayrıntısına kadar ilgilenen bir kişiydi.”^{CD} Sağda: Charles Darwin’in büyükbabası Dr. Erasmus Darwin, The Botanic Garden’in iç kapağı.

Darwin bu koleksiyonculuk tutkusunu, atıcılık ve avlanmak gibi, bir yan uğraş, bir hobi ve eğlence olarak görüyordu. Hayattaki gerçek uğraşlarıysa, nefret ettiği klasik bilimler, hiç anlayamadığı matematik (Mektuplarına yazıt vermeyen bir arkadaşına “Anladığım kadarıyla matematiğe gömüldün; öyleyse tanrı yardımcın olsun. Ben de aynı durumdayım ama arada bir fark var, ben dipteki çamura saplandım ve öyle de kalacağım.” diye yazmıştı.) ve gerçekten yatkın olduğundan gizliden gizliye şüphe duyduğu Kili-se’yle ilgili olan uğraşlardı. Ancak Cambridge’de hem bir rahip hem de botanik profesörü olan hocası Profesör Henslow onun doğa bilimlerine olan ilgisini körüklüyordu. Onu cuma akşamlarının ünlü sohbet toplantılarına davet etmiş, botanik yürüyüşlerinde, Cam Nehri’nde yaptığı kayık gezintilerinde yanına almış, hatta Darwin’i, önceleri hep kaçındığı jeoloji-

yi öğrenmeye bile ikna etmişti. Cambridge'deki son yılında Darwin "Henslow'la yürüyen adam" olarak ün yapmıştı. Hem taşradaki kilisesine yerleştikten sonra, koleksiyon yapmayı veya spor uğraşlarını bırakması için de bir neden yoktu.

Darwin aile geçmişi bakımından da şanslıydı. Dedesi Dr. Erasmus Darwin çok saygın, ancak biraz tartışma odağı olan bir kişiydi. Bir sonuca varmamışsa da, evrim konusunda çalışmalar yapmıştı. Biraz da deli dolu kuramlar üretme alışkanlığı için Coleridge "*darwinising*" [darwincilik yapmak] sözcüğünü türetmişti. Erasmus da buna, aptal sözcüğünü "hayatında hiç deney yapmamış kimse" olarak tanımlayarak karşılık verdi. Birmingham'da, yeni olan her şeyi araştıran Lunar Club adındaki bilimsel bir kulübe üyeydi. Doğal olarak kulüp üyelerine "Lunatics" (Deliler) takma adı verilmişti.

Charles'ın babası Robert da tıp mesleğini seçmişti. Shrewsbury'deki muayenehanesi çok başarılı olmuştu. Severn Nehri'ne bakan "The Mount" adlı çok güzel bir ev yaptırmıştı. Charles babasından biraz korkardı. Robert 1,88 metre boyunda, 150 kilogram ağırlığında iriyarı, biraz diktatör tavırlı bir insandı. Ailesi, o akşamları eve geldiğinde, evi sanki sel basmış gibi olduğunu söylerdi. Bununla beraber oğlu onu severdi de. Yıllar sonra yaşlılığında, Charles kızına, çocukluğunda babasının kendisine biraz haksızlık etmiş olduğunu, ancak sonradan gösterdiği şefkatle bunu telafi ettiğini söylemişti. Babasının onda uyandırdığı aşağılık duygusunun, gelişimini etkilediği, sonraki yıllarda sağlığının bozulmasının da çocuklukta yaşadığı endişe ve yetersizlik duygularından kaynaklandığı yolunda son zamanlarda ileri sürülen görüşler pek inandırıcı görünmüyor. Gerçi annesi o sekiz yaşındayken ölmüştü; ama Charles kendisine pek düşkün olan üç ablası tarafından yetiştirilmişti. Ablası Caroline'dan durmadan azar iletme beklentisi içinde olduğu ve onun azarlamalarına aldırılmaz görünmek için de ters davrandığını hatırladığına göre haylaz bir çocuk olsa gerekti. Daha sekiz yaşındayken, bahçe işlerine ve kırlarda gördüğü çeşitli hayvanlara karşı derin bir ilgi du-

yuyordu. Yıllar sonra bir yazısında, on yaşındayken “rüzgârlı bir günde yalnız başına yürümekten, martı ve karabatakların düzensiz ve çılgın bir şekilde yuvalarına uçuşlarını seyretmekten” aldığı zevki dile getirmişti.

Bir de kuzenleri, ünlü porselenci aile Wedgwoodlar vardı. Otuz beş kilometre ötede görkemli bir evde, Maer Hall’da oturuyorlardı. Charles oraya sürekli giderdi. Jos Dayı, Bessie Yenge ve dört kızlarının, özellikle de Emma’nın gözdesiydi. Orası tam teşekküllü bir taşra konağı; arabalarla, uşaklarla, sonbaharda keklik avlarıyla, kışın av partileriyle, ziyafetlerle, sık kıyafetlerle, ayrıca ileriye dönük bir gelir güvencesinin verdiği rahatlıkla dolu bir dünyaydı.

Darwin’in okul yaşamının pek başarılı olmadığı ortadaydı; hep ortalamanın altında bir öğrenci olmuştu. Bugünün koşullarında çağdaş bir üniversiteye girmesinin olası görünmediğini söyleyen Julian Huxley belki de haklıydı. Shrewsbury’deki yerel okulda ona klasik bilgiler vermeye uğraşmışlardı. Daha sonra Edinburgh’daki tıp öğrenimi denemesi de başarısızlıkla sonuçlandı. Her şey bir yana, kan görmeye tahammülü yoktu. Bu nedenle teşrih³ yapmayı öğrenemediğine sonraları çok pişman oldu. Bununla beraber Jameson’un jeoloji derslerine girdi. Dersleri sıkıcı bulduysa da, hocası sayesinde doğa tarihine büyük hayranlık duyan Müze Müdürüyle tanıştı. Plinius Derneği’nde mikroskobik deniz hayvanları konusunda bir bildiri sundu ve Waterton’la yolculuklar yapmış bir zenciden, kuş ve hayvan ölümlerini doldurmayı öğrendi.

Ancak tüm bunlar geride kalmıştı. Babası tıp öğrenimini bırakıp Cambridge’e gitmesine izin vermişti. Cambridge’de de zamanını boşa harcamış ve pek az şey öğrenmişse de en azından oradaki günleri eğlenceliydi. Niha yet 1831’de diploması cebinde, güzel bir yaz tatili olasılığı da önündeydi. Günlüğüne “Yaz ortalarında Shropshire’de biraz jeolojiyle uğraştım.” diye yazıyordu.

Daha sonra, bilim çevresinden yeni edindiği arkadaşlarından biri olan, Cambridge’de jeoloji profesörü Adam Sedgwick’le Galler’de bir geziye çık-

tı. Anlaşıldığına göre, kaya oluşumlarını inceleyerek ve yörenin jeolojik bir haritasını çıkarmaya çalışarak birlikte güzel birkaç hafta geçirdiler. Darwin Shrewsbury'deki evine ancak 29 Ağustos'ta döndü. Dönüşünde, babası ve kız kardeşlerinden, Profesör Henslow'dan kendisine bir mektup geldiğini (anlaşılan açıp okumuşlardı) öğrendi. Zarfın içinde bir mektup daha vardı. Bu ikinci mektup, araştırma yapan gemilere doğabilimci adayları önermekten sorumlu olan, Cambridge'de matematikçi ve gökbilimci George Peacock'tan geliyordu. Darwin'e hiç beklenmedik bir teklifte bulunuyor, HMS *Beagle*'da ücretsiz doğabilimciliği görevini öneriyordu. Bu çok beklenmedik bir şeydi. Darwin kendini hiçbir zaman ciddi bir doğabilimci, profesyonel bir doğabilimci, hatta herhangi bir bilimsel iş için uygun bir kişi olarak düşünmemişti; o rahip olacaktı. Bu tuhaf öneri, bütün planlarını altüst

Sonraları Charles Darwin'in annesi olacak olan Susannah Wedgwood, kardeşi Josiah (ortada) ve ailesi. Babaları, Wedgwood porselenlerinin kurucusuydu.

ediyordu. Rahipliğe başlamadan önce keklik avlamayı ve Kanarya Adaları'na bir yolculuk yapmayı planlamıştı. Ancak yine de -neden olmasın- öneriyi kabul etmek eğilimindeydi. Onu Peacock'a öneren Henslow, kabul etmesi gerektiğinde ısrar ediyordu. Darwin ablasına bu işi neredeyse Henslow'un kendisinin alacağını söylemiş, ama "Bayan Henslow o kadar üzgün görünmüş ki Henslow vazgeçmiş." demişti.

Dr. Darwin'in görüşü farklıydı. Bunun çılgınca bir plan olduğunu düşünüyordu, Charles daha önce tıp öğrenimini yarım bırakmıştı ve şimdi de Kilise'yi bırakıyordu. Denize alışık değildi ve iki yıl, belki de daha fazla evden uzak kalacaktı; rahat edemeyecekti. Döndükten sonra da bir türlü yerleşemeyecek, rahipliğin ona kazandıracığı saygınlığı da zedelemiş olacaktı. Bu iş ondan önce başkalarına da önerilmiş olmalıydı, onlar kabul etmediğine göre bu işte bir bit yeniği olsa gerekti; kısacası yararsız bir girişimdi.

Dr. Darwin, Charles'ın teklifi kabul etmesini yasaklamıyor, ancak düşüncesini kuvvetle vurgulamaktan da kaçınıyordu. "Eğer," diyordu "gitmeni tavsiye eden sağduyu sahibi bir kişi bulursan onayımı vereceğim."

My dear Father
I am afraid I am going to make you again very uncomfortable. - But you considerate. I think you will excuse me once again stating my reasons on the plan of the voyage. - The season & season is, in the different way all the Wedgwoods near the subject from what you & my sisters do - & have given Uncle too, what I formerly thought in an accurate & full list of your suggestions. & he is kind enough to give his opinion on all. - The last & his answer will be enclosed. - But may I beg & you one favor it will be doing me

Charles Darwin'in babasına yazdığı ve Beagle yolculuğuna ret kararını tekrar düşünmesini rica ettiği 31 Ağustos 1831 tarihli mektup

Charles tartışacak durumda değildi. Bütün geliri harçlığından ibaretti (Cambridge'de zaten bütçeyi aşmıştı). Bilinçdışında babasından uzaklaşmak istiyor olsa da onun otoritesi-ne karşı gelmeyi aklından bile geçirmiyordu. İstemeyerek, Henslow'a gidemeyeceğini bildiren bir mektup yazdı.

Neyse ki keklik avı mevsimi başlamak üzereydi ve Darwin, açılış partisine katılmak üzere ertesi gün Wedgwoodların evine gitti. Josiah Wedgwood, kayınbiraderi Dr. Darwin'in tersine, esnek ve esprili bir insandı. Evi Maer ise neşeli, konuklarla dolup taşan ve her za-

man eğlenceli bir şeylerin yapıldığı bir yerdi. Dr. Darwin'in güçlü kişiliğinin bütün aileyi biraz ciddi davranmaya zorladığı The Mount'a hiç benzemiyordu. Jos Dayı, genç Darwin için babasından bir kaçıştı. Birlikte İskoçya'ya, İrlanda'ya, Fransa'ya gitmişlerdi. Onunla dertleşirdi; bu sefer de *Beagle*'daki iş teklifini ve teklifi geri çevişini anlattı.

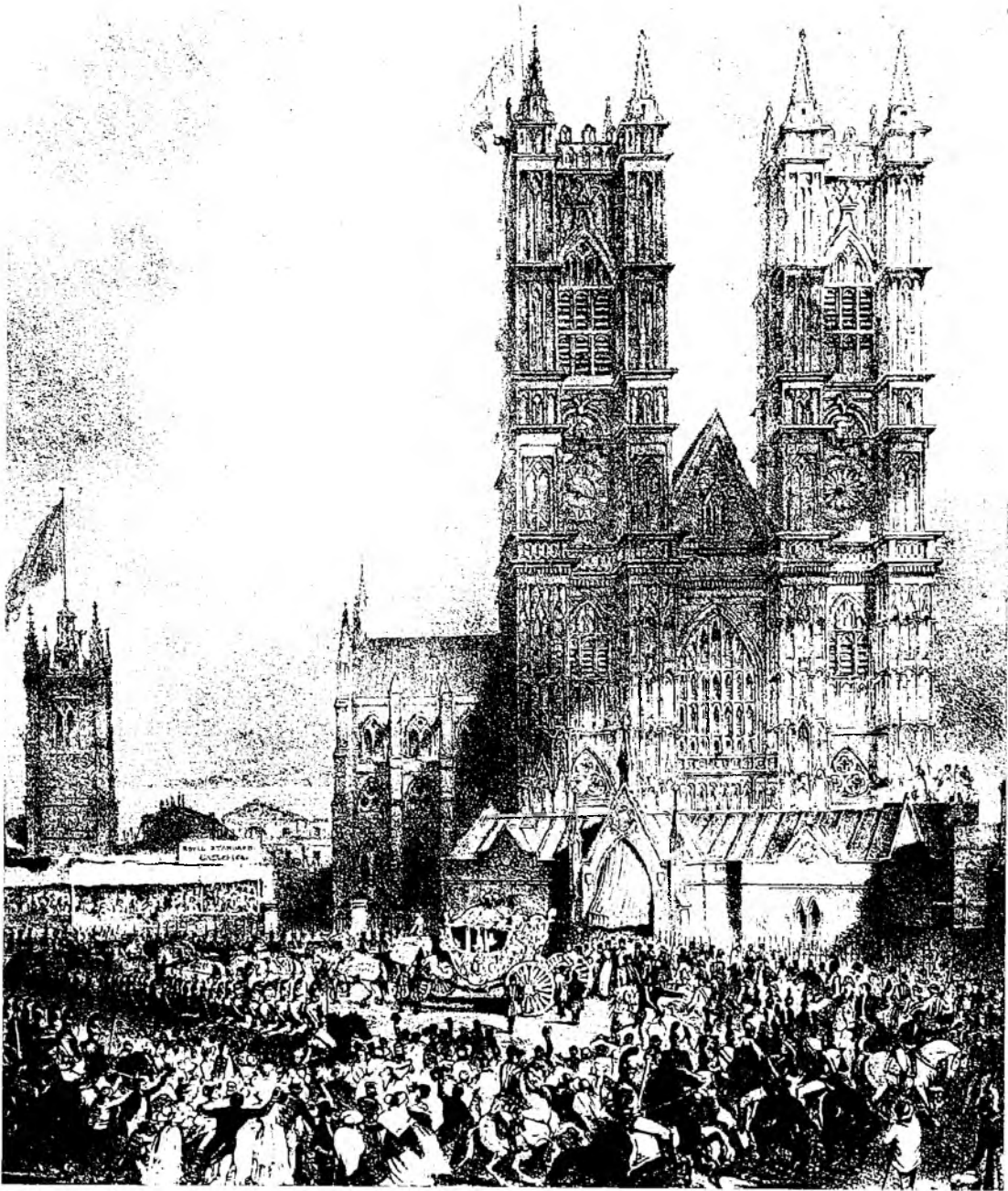

Cambridge'de jeoloji profesörü olan Adam Sedgwick. Darwin bir seferinde onu "konuşan dev" olarak tanımlamıştı.

Wedgwood, Dr. Darwin'le kesinlikle aynı fikirde değildi. Bu harika bir teklifti ve reddedilmemeliydi. Darwin'den, Dr. Darwin'in itiraz nedenlerinin bir listesini çıkarmasını istedi.

Bunların her biri için cevapları hazır-
dı. Yüreklenen Darwin babasıyla tekrar konuşmaya karar verdi. Ona çekingen bir mektup yazdı. "Sevgili babacığım, korkarım seni yine rahatsız edeceğim (.....) Risk bana ve Wedgwoodlara pek de büyük görünmüyor. Çok fazla masraf olamaz. Zamanımı da evde kalmakla harcayacağımdan daha fazla boşa harcamış olmam diye düşünüyorum. Ancak, lütfen kesin kararlı olduğumu sanma. Eğer kısa zaman sonra huzursuz olacağını düşünürsen bir an bile tereddüt etmeden..."

Mektubu yazıp gönderdikten sonra, ertesi günün güzel beklentilerine döndü. Kahvaltı ve sabah duasından hemen sonra tüfeğini ve köpeğini alarak çıktı. Saat henüz on olmuştu ki bir uşak, dayısından *Beagle* teklifinin askıda bırakılmayacak kadar önemli olduğunu, beraberce The Mount'a gidip babasını ikna etmeleri gerektiğini bildiren bir mesaj getirdi. Wedgwood'un bu ısrarlı tutumunun arkasında başka nedenler de olabilirdi. Charles'ın o günlerde Wedgwood'un kızı Emma'yla ne ölçüde ilgilendiğini pek bilmiyo-

IV. William'ın ve Kraliçe Adelaide'in 8 Eylül 1831'deki taç giyme töreni. Darwin bir "guinea" ödeyerek giriş bileti almış ve ablalarına "Yalnızca Doğu ülkeleri hakkında yazılmış resimli kitaplarda görülen tören alaylarına benziyor." diye yazmıştı.

ruz. Ondan hoşlandığı belliydi. Genç hanımlarla dolu bu evde Charles'ın günün birinde onlardan birisiyle evlenmek isteyeceğini düşünmüş olsalar gerek. Bu nedenle de Josiah kendi kendine şöyle söylemiş olmalı: Uygun bir talip olmadan önce bu genç adamın dünya hakkında biraz daha deneyim sahibi olması, kendini kanıtlaması gerekir.

Darwin'in yaşamının dönüm noktasını oluşturacak olan o andan itibaren olaylar hızla gelişti⁴. The Mount'a geldiğinde Jos dayı Dr. Darwin'in itirazlarını teker teker ele alıp hepsini çürüttü. Charles da Cambridge'deki aşırı harcamalarından suçluluk duyarak şunları ekledi: "Bir gemide seyahat ederken para harcamak için çok zeki olmam gerekir." Babasının buna yanıtıysa "Senin çok zeki olduğunu söylüyorlar." oldu. Sonunda doktor ikna edilmişti ve Charles büyük bir heyecanla, daha önce gönderdiği ret yanıtını iptal ederek, teklifi kabul etmekten çok mutlu olacağını belirten bir mektup gönderdi. Bu sefer de geç kalmış olabileceği, işin bir başkasına verilmiş olabileceği endişesiyle huzursuzdu. Ertesi gün, 2 Eylül sabah 3'teki ekspres arabası *Wonder*'la Cambridge yolunu tuttu. O gece geç bir saatte Red Lion Otel'i'ne indi ve Henslow'a ertesi sabah ilk iş olarak kendisiyle görüşmesini rica eden bir not gönderdi.

Henslow'un iyi haberleri yoktu. Oldukça tanınmış bir doğabilimci olan Bay Chester da bu görev için düşünülmekteydi. Her şey *Beagle*'ın kaptanı FitzRoy ile yapılacak görüşmede Darwin'in bırakacağı izlenime bağlıydı. FitzRoy ancak kendisinin kişisel olarak beğendiği kişiyi kabul edeceğini belirtmişti. Bütün yol boyunca kamarasını o kişiyle paylaşacağı için bu haksız bir istek de değildi. Darwin 5 Eylül'de Londra'ya hareket etti. FitzRoy'dan aynı gün için randevu almayı başardı. Daha önce gördüğümüz gibi, görüşme çok olumlu geçti.

Ertesi gün ikisi yeniden buluştuklarında her şey yine çok iyi gitti. Darwin'in ailesine yazdığına göre FitzRoy olağanüstü açık sözlü ve nazik davranmıştı. Şöyle konuşmuştu: "Arkadaşların sana bir gemi kaptanının yeryüzündeki en acımasız insan olduğunu söyleyecektir. Bu konuda ne yapabili-

rim, bilmiyorum. Senden sadece bana bir fırsat vermeni bekleyebilirim.” Gemideki kamaraları biraz sıkışık olacaktı ve kaptan bu konuda da dürüstçe konuşmaktan çekinmemişti. “Yalnız kalmak istediğimde, kamarayı bana bırakmanı söylersem gücenir misin? Eğer birbirimize bu şekilde güvenebilirsek anlaşabiliriz; yoksa birbirimizi cehenneme yollamaya kalkarız.”

Masraf pek fazla olmayacaktı. Yemek masrafları yılda 30 sterlin olurdu. Bütün yolculuk için aşağı yukarı 500 sterlin her şeyi karşılardı. Acaba Susan, The Mount’taki hizmetkârlara çantasını hazırlatabilir miydi? “Nancy’ye söyleyin, bana sekiz değil on iki gömlek diksin. Edward’a da söyleyin, halıdan yapılmış el çantama (anahtarını bir ipe bağlayıp içine koysun) terliklerimi, bir çift hafif yürüyüş ayakkabısı, İspanyolca kitaplarımı, yeni mikroskobumu (15 cm boyunda ve 8-10 cm eninde olanı) -ama etrafına pamuk sarması gerekir- jeoloji pusulamı (babam nerede olduğunu biliyor), eğer odamdaysa *Taxidermy* adlı küçük kitabı da koyup göndersin.” Silah satın almak da gerekiyordu. FitzRoy birçok yerde kıyıya tabancasız çıkmanın güvenli olmayacağını söylemişti; ama bunları Londra’dan da alabilirdi.

IV. William’ın tahta çıkma töreni için bütün şehir bayraklar, taşlar, çapalar ve “WR” lerle donatılmış, gaz lambalarıyla aydınlatılmıştı. 6 Eylül günü dükkânlar kapalı olduğu için Darwin de bir bilet alarak geçit törenini

ve gece yapılan havai fişek gösterilerini seyretmeye gelen kalabalığa karıştı. Ertesi gün, alışveriş listesi elinde, FitzRoy’la beraber ufak bir faytonla şehri dolaşıyordu. Sokaklar öyle kalabalıktı ki arabalar Regent Street’te ancak adım adım ilerleyebiliyordu. FitzRoy rahat para harcayan biri olduğundan kişisel silahları için 400 sterlin harcaması çok doğaldı. Darwin de bundan ye-

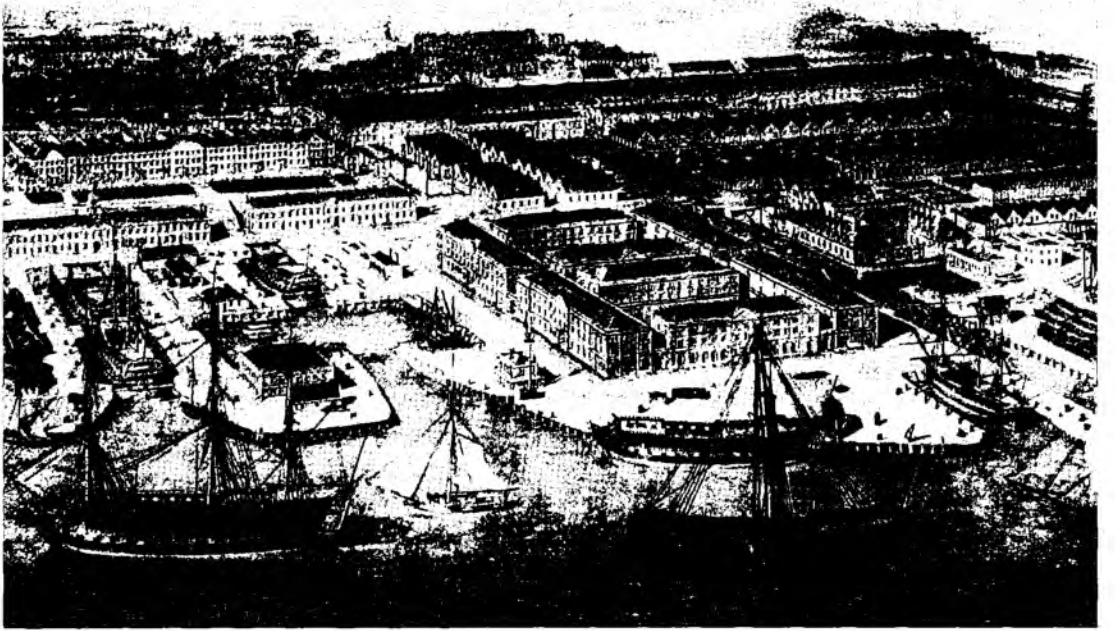

Solda: Darwin’in yolculukta kullandığı mikroskop. Sağda: Darwin’in tabancaları. “FitzRoy mutlaka kendisinininkiler gibi tabancalar almam gerektiğini söylüyor; fiyatları 60 sterlin! Ayrıca hiçbir yerde karaya yanıma dolu tabanca almadan çıkmamamı öneriyor.”^{11M}

terince etkilenererek “iyi bir çift tabancayla çok iyi bir tüfek” için 50 sterline kıydı. Zamanları çok dardı; Ekim’de yola çıkıyorlardı. “Yapmam gereken şeyleri düşününce kanım donuyor.” diyor ve FitzRoy’la devam ediyordu: “... güzel olan her şey onda. Onu içimden gelenin yarısı kadar övsem, abarttığımı söylerdiniz.

11 Eylül’de Darwin ve FitzRoy, Plymouth tersanesinde bekleyen *Beagle*’ı görmek için yola çıktılar.

Plymouth Tersanesi, 1815 civarı; Nicholas Pocock'un bir resminden ayrıntı

*“Bir Brezilya ormanında ilk kez
kendi başına dolaşan bir doğabilimcinin
hissettiklerini ifade etmek için
sevinç sözcüğü çok zayıf kalır...”*

H A R E K E T

Londra'nın çevresinde dolaşarak üç gün geçirdiler; sohbet ederek ve diğerinin kişiliğini keşfetmeye çalışarak geçirilen üç gün. Darwin'in FitzRoy'a karşı duyduğu hayranlık giderek artıyordu. Susan'a yazdığı mektupta “Eğer,” diyordu, “daha önce yazdığım mektuplarda benim eşi bulunmaz kaptanıma hayran olduğumu düşündüysen, şimdi hissettiklerimin yanında onlar hiç kalır. Herkes ona övgü yağdırıyor (onunla ilişkimi bilseler de, bilmeseler de). Kısa sürede gördüğüm kadarıyla, bunu gerçekten de hak ediyor. Ona karşı duyduğum bu aşırı hayranlığın devamlı olacağını sanmıyorum; ‘hiç kimse

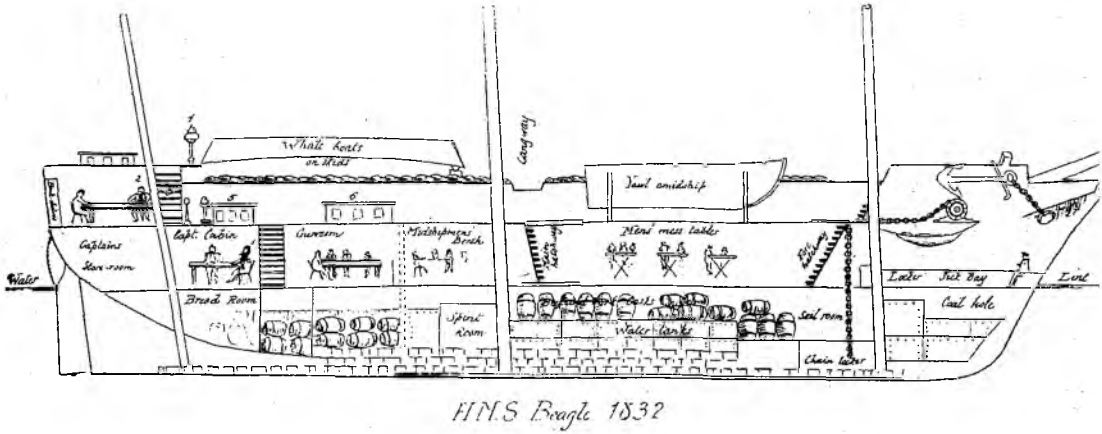

uşağının gözünde bir kahraman değildir' diye bir atasözü vardır; sanırım ben de aynı durumda olacağım."

FitzRoy da Darwin'den, duygularını onun kadar coşkulu olarak dile getirmese de, aynı ölçüde etkilenmişti. Sonradan yazdığı mektuplarda onu övmek için özel bir özen gösteriyor, tam istediği gibi bir adam olduğunu ifade ediyordu. Böyle bir yolculukta gemiye bir doğabilimci almak olağan bir şeydi ancak FitzRoy'un kafasında başka bir amaç daha vardı; dinsel bir amaç. Büyük bir olasılıkla Plymouth'a yaptıkları yolculuk sırasında bu konuyu Darwin'e açmıştır.

Ona göre bu yolculuk Kitabı Mukaddes'i özellikle de Tekvin Kitabı'nı kanıtlamak için çok iyi bir fırsattı. Bir doğabilimci olarak Darwin, kolayca Büyük Tufan ve canlıların ilk ortaya çıkışına ilişkin birçok kanıt bulabilir, bilimsel bulgularını Kitabı Mukaddes'in ışığında yorumlayarak çok yararlı bir iş yapabilirdi. Genç rahip adayı Darwin hemen razı oldu. O sıralarda, Kitabı Mukaddes'teki her şeyin harfi harfine gerçek olduğuna o da inanıyordu; Kitabı Mukaddes, kabul ettiği, sevdiği dünyanın bir parçasıydı. Bu yönde yararlı bir şeyler yapma olanağı, yolculuğu daha da heyecan verici kılıyordu. Kuşkusuz onu daha önceden etkileyen başka şeyler de vardı. Erasmus'un torunu olarak onun bazı eserlerini, özellikle de, sonradan ondan hiçbir şekilde etkilenmediğini söylemesine rağmen, ünlü *Zoönomia* şiirini herhalde okumuştur. Cambridge'de Fleming'in *Philosophy of Zoology*'sini (Zoolojini Felsefesi), Burchell'in yanardağlar hakkındaki *Travels*'ini (Seyahatler) ve Caldcleugh'un *Travels in South America*'sını (Güney Amerika Seyahatleri) okumuştur. Herhalde Lamarck ve Buffon'un evrimsel değişim kuramları hakkında bir şeyler biliyordu. Alman doğabilimci von Humboldt'un eserlerinden çok etkilenererek, *Beagle* işi ortaya çıkmadan aylar önce Madeira'ya gitmeyi planladığını ve yanına aldığı birkaç kitaptan birinin Humboldt'un *Personal Narratives* (Kişisel Öyküler) adlı kitabı olduğunu da biliyoruz.

Bununla beraber, Darwin'in o sıralarda, ileride gerçekleştireceği büyük işi hayal etmeye bile başlamamış olduğu kesin gibi görünüyor. O ara öğren-

HMS Beagle 1832

- 1 Mr Parsons seat in Capt. John
- 2 " " " " " " " "
- 3 " " " " " " " "
- 4 Alimut's Compass
- 5 Captain's skylight
- 6 gunroom

Beagle'in yan cephe şemasi. Gemiye ilk gördüğünde Darwin, Henslow'a şöyle yazmıştı: "Bu ölçüde yer darlığı, çaresi olmayan bir sıkıntı."

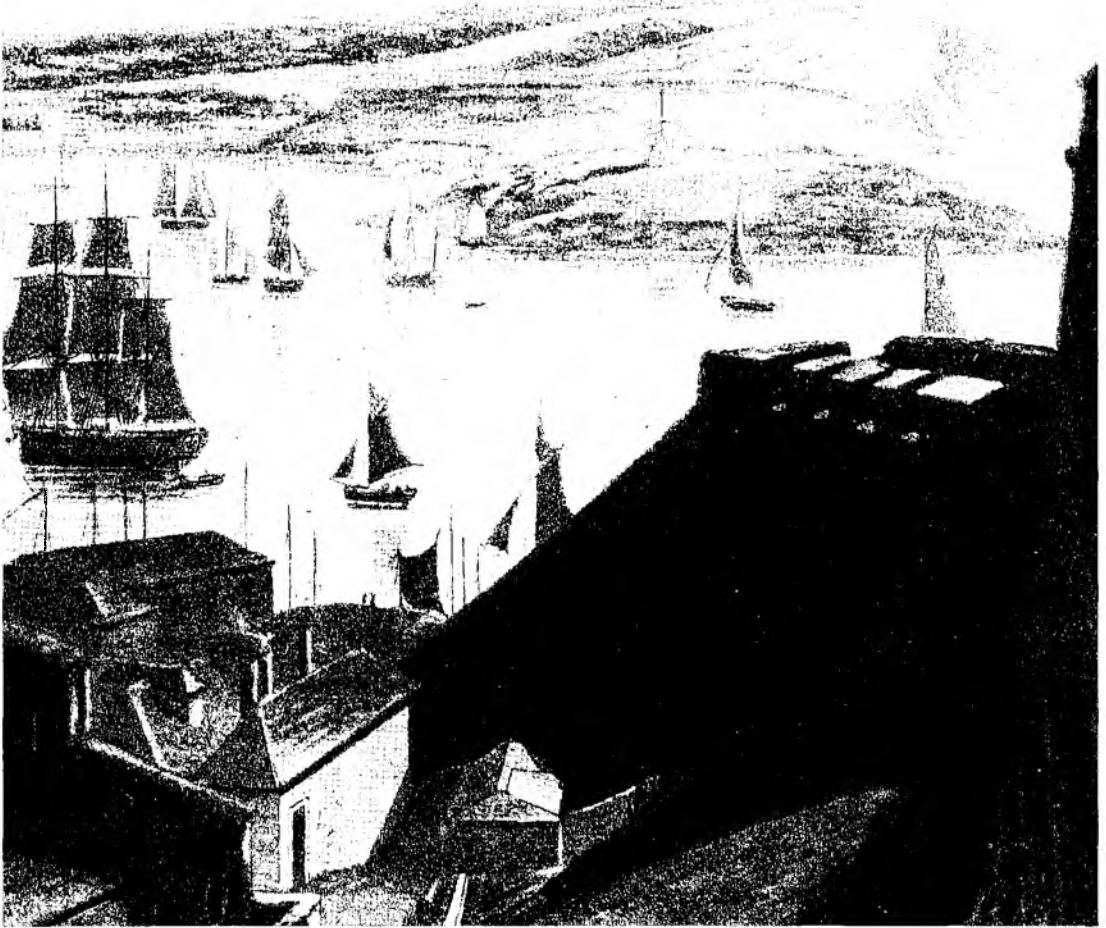
cilikten yeni çıkmış, gençliğin coşkusuyla dolu bir gençti. Susan’a yazdığına göre, yolculuğun daha uzun sürmesini, planlanandan daha uzaklara gidilmesini arzu etmeye başlamıştı. FitzRoy’a yolculuk günü hakkında “Benim ikinci yaşamım o gün başlayacak ve ömrümün sonuna kadar doğum günüm gibi olacak.” diye yazıyordu.

Ama o sıralar her şey Darwin’i mutlu ediyordu. Kuru havuzda direkleri indirilmiş olarak duran *Beagle* on topu olan, iki direkli, 242 tonluk, 27 metre boyunda, içine yetmiş dört kişinin sıkış tepiş sığabileceği, gerçekten küçük bir brikti. Ancak Darwin “Hiçbir gemi bu kadar özenle ve pahalı bir şekilde donatılmamıştır. Akla gelen her şey maun ağacından yapılmış.” diye yazıyordu (aslında son yolculuktan sonra o kadar çürümüştü ki neredeyse yeniden yapılıyordu). Kaptanla kıyaslandığında gemideki subaylar biraz çoluk çocuk gibi kalıyorlardı; ancak -biraz kaba olsalar da- “çok zeki, dinamik ve kararlı

gençler oldukları” ortadaydı. Üsteğmen John Wickham, Teğmen James Sullivan, harita çıkarılması işinde FitzRoy’a yardımcı olacak John Lort Stokes, doktor Robert MacCormick, onun asistanı Benjamin Bynoe, idari sorumlu George Rowlett, Astsubay King ve ressam Augustus Earle. Bunların hepsi de Darwin için şimdilik bilinmeyen çehreler olmakla beraber bu ufak gemide kısa sürede çok belirgin kişiler olacaktı. Bunlar dışındaki mürettebat bir

Catwater, Plymouth’un kaleden görünüşü. “Plymouth’ta geçen bu iki ay hayatımın en kötü günleriydi.”⁰

süvari ve iki yardımcısı, bir lostromo (baş tayfa), bir marangoz, katipler, sekiz deniz eri, otuz dört tayfa ve altı miçodan oluşuyordu. Son olarak da üç yolcu vardı: York Minster, Jemmy Button ve Fuegia Basket adında bir genç kız. Bunlar Horn Burnu civarındaki buzlarla kaplı Tierra del Fuego bölgesinin yerlileriydi. FitzRoy onları bir önceki seferinde gemiye almış (Jemmy'yi birkaç düğme karşılığı satın almıştı) ve bu tuhaf isimleri takmış, masraflarını üstlenerek İngiltere'de bir yıl eğitmiş, sonra da onları Kral William ve Kraliçe Adelaide'a takdim etmişti. Kraliçe şapkalarından birini Fuegia'ya giydirmiş, parmağına bir yüzük takmış, giyecek alması için de bir kese para vermişti. Onlar şimdi çat pat İngilizceleri, Avrupalı giysileri ve satın aldıkları bir sürü Avrupa öteberisiyle, Hristiyanlığı ve uygarlığı yaymak için dünyanın öbür ucundaki ülkelerine geri götürülüyorlardı. Richard Matthews adında genç bir misyoner de onlarla gelmek için gönüllü olmuştu.

Londra ve Cambridge'deki veda ziyaretlerinden sonra Darwin son hazırlıklar için Shrewsbury'ye döndü: Kitaplar (Humboldt'u, Milton'ı ve Kitabı Mukaddes'i muhakkak almalıydı; bir de Henslow'un yol hediyesi olan, Lyell'in baskıdan yeni çıkmış *Principles of Geology* (Jeolojinin İlkeleri) adlı kitabı), teçhizatına son ilaveler olarak dürbün, jeolojik büyüteç, örnekleri saklamak için kavanozlar ve alkol. 24 Ekim 1831'de Plymouth'a döndüğünde *Beagle*'ın henüz hazır olmadığını öğrendi. Fuegoluların da dahil olduğu bir grup, buharlı bir gemiyle Plymouth'a gelmişti. Eşyalarını -şarap bardakları, tereyağı tabakları, çay tepsileri, çorba kâseleri, maun bir tuvalet çantası, kastor kürk şapkalar- gemiye yüklemek için birçok kayık gerekiyordu. *Beagle*'ın onarımı da beklenenden fazla zaman alıyordu.

Beklemekle geçen iki ay süresince Darwin perişan oldu. Yapacağı belirli bir iş yoktu. Ailesine "En önemli işim *Beagle*'a gidip becerebildiğim kadar bir gemici gibi davranmaya çalışmak. Ama erkek, kadın, çocuk, hiç kimseyi buna inandırdığımı gösteren bir kanıt da yok." diye yazıyordu. Kış havası, ev özlemi ve yolculuk için duyduğu aşırı heyecan onu kuruntulu ve hasta yaptı. Ellerinde kırmızı lekeler oluştu; göğsündeki ağırlı çarpıntı ona kal-

binden hasta olduğunu düşündürüyordu. Denize açılmasına engel olacağı korkusuyla bir doktora gitmeye de yanaşmadı. Sahilde bir ev tuttu ve günlerinin bir kısmını eşyalarını küçücük kamarasına yerleştirerek geçirdi. Gerçekten çok az yer vardı. FitzRoy her şeyi kusursuz yapma tutkusuyla, tam yirmi iki tane kronometreyi talaş dolu ambalajlar içinde raflara sıralamıştı. Darwin'in yatacağı yer o kadar daralmıştı ki ayaklarını uzatacak yer bulmak için dolabın çekmecelerinden birini çıkarması gerekti.

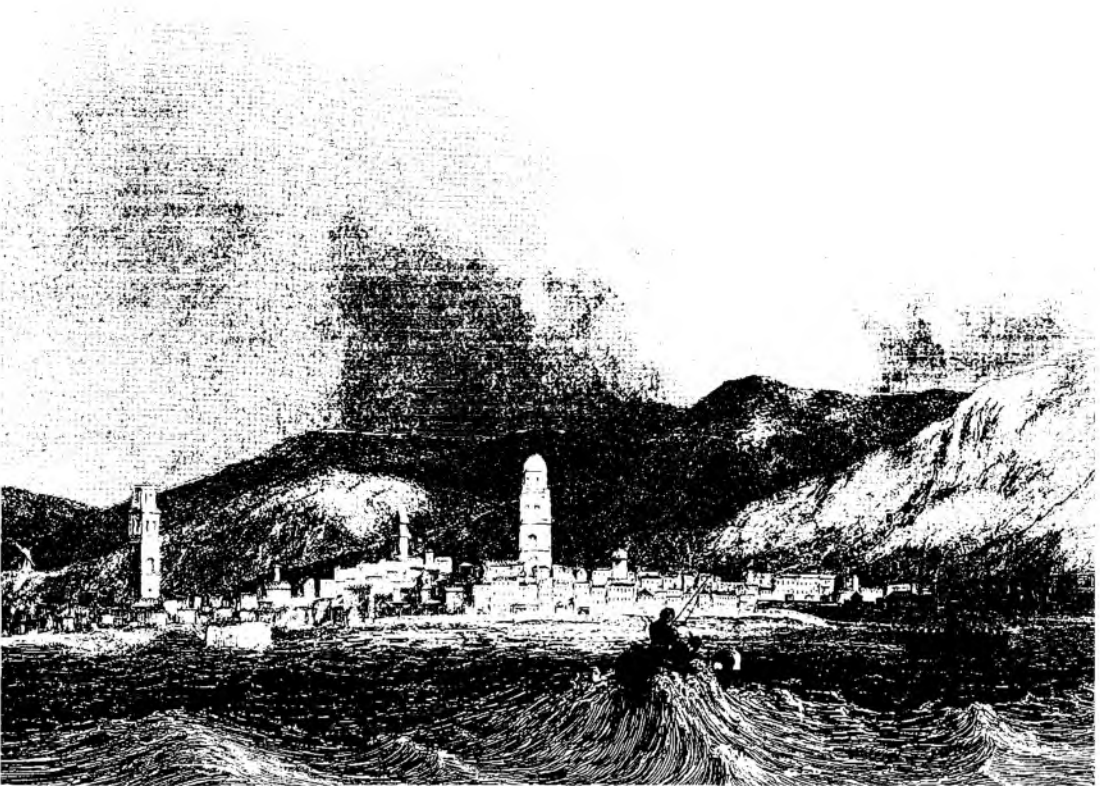
FitzRoy ona karşı nazik davranmayı sürdürüyordu. Yalnız bir keresinde küçük bir olay çıktı. Gemi için satın alınmış bir porselen eşyayı değiştirmek için Plymouth'ta bir dükkâna gittiler. Satıcı değiştirmeye yanaşmayınca FitzRoy çok sinirlendi ve çok pahalı bir yemek takımının fiyatını sordu. Sonra da "O kadar ters davranmasaydınız bu takımı satın alacaktım." dedi. Dükkândan çıktılar. FitzRoy'un öyle bir şey almaya niyeti olmadığını Darwin çok iyi biliyordu -gemide her türlü tabak bol bol vardı- ama bir şey söylemedi ve bir süre konuşmadan yürüdüler. Kaptanın öfkesi bir anda geçti "Söylediğime inanmadın, değil mi?" diye sordu. Darwin de "Hayır, inanmadım." dedi. FitzRoy bir süre durduktan sonra birden sessizliği bozdu: "Haklısın. O edepsizce duyduğum öfkeden dolayı yanlış davrandım."

Aralık ayında *Beagle* artık hazırды. Ancak ilk denize açılma denemeleri sanki ileride başlarına geleceklerin habercisiydi. Önce 10 Aralık'ta, sonra 21 Aralık'ta demir alındı. Ancak, Plymouth'a geri dönmek zorunda kaldılar. Her iki seferde de Darwin'i fena halde deniz tuttu. Noel günü tayfalar limanda içkiyi fazla kaçırmıştı. Görevli Astsubay King, itaatsizlik yapan bir tayfayı zincire vurdu. Anlaşılan çılgınca eğlenmişlerdi, çünkü ertesi gün yelkenleri açacak kadar bile kendilerine gelemadiler. 27 Aralık günü bulutlu ve sakin başladı. Sabahın sonraki saatlerindeyse doğudan, sağ taraftan, giderek sertleşen bir rüzgâr çıktı. Plymouth bacalarından dumanların savrulduğu görülüyordu. Darwin'le FitzRoy kıyıda koyun pirzolası ve şampanyalı bir öğle yemeğinden sonra saat ikide gemiye geldiler. Nihayet yolculuk başladı. Tayfalar serdümenin düdüğüyle uyum içinde palamarları çekiyorlardı.

O akşam gün batarken Darwin, Eddystone Feneri'nin ufukta kayboluşunu hüznle seyrediyordu; bu, İngiltere'nin son görüntüsüydü. Biscay Körfezi'nin dalgalı denizinden Atlantik'in gri sularına doğru yol aldılar. FitzRoy Noel patırtısının elebaşlarını güverteye getirtip kırbaçlattı.

Hastalığı, bu ilk haftalarda Darwin'in kafasında bulanıklığa ve bir boşluğa neden oldu. Eve yazdığı üzüntülü bir mektubunda: "Deniz tutmasından çektiğim ızdırap tahmin edebildiğimden çok fazla... Sonunda o kadar bitkin düşülüyor ki en ufak bir hareket baygınlık hissi getiriyor ve asıl ızdırap işte o zaman başlıyor; hamakta yatmaktan başka hiçbir şey işe yaramıyor." diyordu. Kuru üzüm dışında bir şey de yiyemiyordu. Bazen biraz hava almak için kendini güverteye kadar sürüklüyorduysa da art arda gelen dalga-

Santa Cruz de Teneriffe. Kıyıya çıkamamak Darwin için büyük bir düş kırıklığı olmuştu.

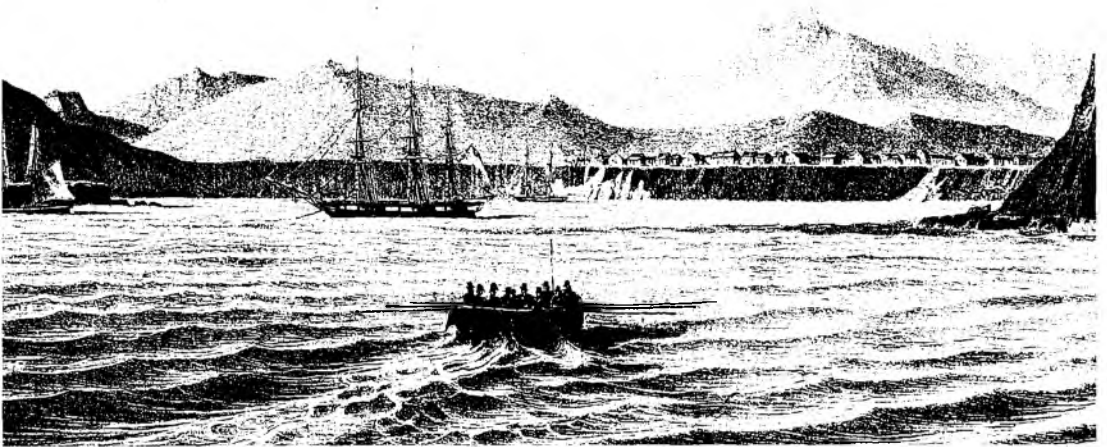

lar ve devamlı inip kalkan güverte dayanılır gibi değildi. Vaktinin çoğunu ya hamakta uzanarak ya da FitzRoy'un kanepesine büzülüp okumaya çalışarak geçiriyordu. Geceleriniyse Astsubay King'in pupadaki kamerasında geçiriyordu. Kamara geminin arka tarafında olduğu için kötü havalarda epeyi sallanmış olsa gerek. Madeira Adası'nın önünden geçerken kalkıp kıyıya bakamayacak kadar hastaydı. Tepeleri karlarla örtülü Teneriffe'e vardıklarındaysa İngiltere'den kolera gelmesi korkusuyla konulan karantina nedeniyle kimsenin kıyıya çıkmasına izin verilmemesi düş kırıklığına yol açtı.

Bütün bu olanlar dışında Darwin için bir başka üzüntü konusu daha vardı: FitzRoy'un onu yolculuğa dayanamayacak kadar "nanemolla" bulması endişesi. Şu anda mümkün olduğunca az şikâyet ederek, dişini sıkıp dayanmaktan ve daha iyi günlerin gelmesini beklemekten başka yapabileceği bir şey yoktu. Ne olursa olsun, karaya çıktıklarında vazgeçip eve dönmeyecekti;

*Porto Praya, Cabo Verde Adaları. "Denizden bakıldığında Porto Praya yöresinin çok ıssız bir görünümü var. Geçmişin yanardağ ateşleri, tropik güneşin yakıcı sıcaklığı birçok yerde bitki örtüsünün varlığını olanaksız kılmış."*⁶

bu konuda kesin kararlıydı. Sonunda bu direnmenin ödülünü aldı: Kaptan FitzRoy'un, adaların kesin yerlerini belirlemek için demir attığı Cabo Verde Adaları'nda yirmi üç günlük bir dinlenme. Darwin orada bu yolculuğun kendisi için ne anlama gelebileceğini fark etti. İlk kez volkanik bir ada görüyordu. Lyell'ın kitabını çok ilgi çekici bulmuştu; şimdi aklından *kendisinin* de bir gün bir jeoloji kitabı yazabileceği geçiyordu. Elli yıl sonra, bunu ilk düşündüğü yeri kesin olarak hatırlıyordu: "Benim için unutulmaz bir andı. Kızgın güneşin altında alçak bir lav kayası altında duruyordum. Çevremde birkaç acayip çöl bitkisi, ayaklarımın ucunda gelgitin oluşturduğu havuzlarda yetişmiş canlı mercanlar vardı."

Darwin işe başlamıştı bile. Notlar alıyor, ilginç bulduğu şeyleri topluyor, gözlemliyor, hiçbir şeyin dikkatinden kaçmasına izin vermiyordu: Kuşlar, manzara, yerliler, toprak, bitkiler... Bir deniz sülüğünü, *Aplysia*'yı, dikkatle gözlemledi, teşrih etti ve midesinde birkaç ufak çakıltaşı buldu. Notlarında bir baobap ağacı resmi var. Ama onu FitzRoy çizmiş olmalı; Darwin resim yapmayı beceremezdi. Henslow'a onu düşündüren tek şeyin, önemli şeyleri not edip etmediği sorusu olduğunu yazmıştı. "Yalnız bir konuda, koleksiyon işinde hata yapmayacağımı biliyorum." diyordu.

Cabo Verde Adaları'ndan sonra, Brezilya kıyılarından 950 kilometre uzakta, küçük bir takımadalar grubu olan St. Paul Kayaları'nda bir süre durdular. Kayaları baştan başa kaplayan, sürüler halinde uçup havada daireler çizerek neredeyse güneşi karartan kuşların çokluğu hepsini şaşırtmıştı. Bir kayak dolusu gemici sevinçle hemen sahile çıktı; yaramaz öğrenciler gibi, tüfeklerinin dipçikleri ve elleriyle kuşlara saldırdılar. Bu zavallı kuşlar iki türdü: Sümsükkuşları ve sumrular. Darwin bile "uysal ve aptal yaradılışlı" olduklarını, "yabancılarla hiç alışık olmadıklarını, o kadar ki sadece bir jeoloji çekiciyle pek çoğunun öldürülebileceğini" gözlemişti. Gemiciler bir yığın taze etle *Beagle*'a dönerken başka bir kayıktakilerin de balık avladığını, oltalarını atar atmaz kocaman hani balıkları çektiğini gördüler. Tam o sırada ortaya çıkan bir köpekbahğı sürüsü, oltalar çekilirken hani balıklarına

saldırdı. Köpekbalıkları öyle korkusuzdu ki, denizciler onlara küreklerle vurdukları halde hani balıklarını kaptılar.

Daha sonra ekvatoru geçerek yollarına devam ettiler. Brezilya'ya yaklaştıkça deniz sakinleşiyordu. Yunuslar geminin etrafında oynuyor, deniz kuşları da durmadan gemiyi izliyordu. Darwin tekrar canlanmaya başlamıştı. Gemide göze batan bir görünümü vardı. Mürettebat denizci kıyafetleriyle dolaşırken o, 19. yüzyıl başlarının beyefendi kıyafetlerini giymeye devam ediyordu: Kuyruklu ceket, geniş klapalı, bol düğmeli kruvaze yelek, uzun pantolon, yüksek yakalı gömlek ve kravat. Bundan başka, hareketleri de gemicilere çok acayip geliyordu. Flama kumaşından yaptığı 1,25 metrelik bir ağı geminin arkasından denize sallandırıyor, üzerlerinden su damlayan, pırıl pırıl bir sürü ufak, renkli deniz canlısını güverteye çekiyordu.

Günlük işler basit ve yalındı. Sabah saat sekizde FitzRoy'la Darwin, kaptan kamarasında kendi başlarına kahvaltı yapıyorlardı. Kahvaltı biter bitmez -biri diğerinin bitirmesini beklemeden- kendi işlerine koyuluyorlardı: FitzRoy geminin sabah teftişini yapıyor, Darwin de eğer hava sakinse deniz hayvanlarını teşrih etmek, sınıflandırmak ve not almak gibi işlerle uğraşıyordu. Kötü havalarda da yatağına uzanıp okumaya çalışıyordu. Öğle yemeği saat birdeydi: Pilav, bezelye, ekmek ve sudan oluşan vejetaryen bir yemek. Şarap veya sert içkiler yoktu. Akşam yemeğini saat beşte yiyorlardı: Bazen et ve turşu, elma kuru suyu, limon suyu gibi iskorbüt önleyici şeyler. Akşamlarıysa tropik bir gökyüzü altında parmaklıklara yaslanmış deniz subaylarıyla yapılan sakin sohbetlerle geçiyordu. Babasına şöyle yazmıştı: "Gemi sanki çok rahat bir ev, istenilen her şey var. Deniz tutması da olmasa dünya âlem denizci olurdu." Kız kardeşi Caroline'a da "Hayatımın denizci olarak geçen kısmı (.....) beklenmedik şekilde güzel; mavi sular üstündeki bu yalın hayatı seviyorum." diyordu.

Zamanla Darwin, FitzRoy'la ilişkilerinde garip bir belirsizliğe sürüklendiğini fark etmeye başladı. Gemiye ilk geldiği günlerde, hamağın nasıl bağlanacağını, eşyaların nasıl yerleştirileceğini FitzRoy ona bizzat göstermişti, hâlâ da her türlü yardımı yapıyordu. (FitzRoy bir mektubundaki şu satırları o

sıralarda yazmıştır: “Darwin çok aklıbaşında, çalışkan bir kişi, ayrıca da iyi bir oda arkadaşı. Gemi yaşamına Darwin kadar çabuk ve tam olarak uyum sağlayan başka bir ‘kara adamı’na daha önce rastlamadım.”)

Ancak FitzRoy çelişkilerle dolu, sinirli, alıngan bir kişiydi. Darwin yine de onun hakkında düş kırıklığına uğramadı. O hâlâ harika birisiydi; ancak, ya-

Beagle’la ekvatoru geçerken. “Ustura yerine geçen bir testereyle traş olmak için adamın yüzüne sabun yerine katran ve boya karışımı bir şey sürülmesi, sonra da deniz suyu dolu bir yelkende neredeyse boğulmak; berbat bir iş.”^M Resim: Augustus Earle

radılışındaki bir şey ideal bir insan olmasını engelliyordu. Önce Plymoth'taki porselen dükkânında geçen olay, sonra da Noel günü patırtı çıkarları kırbaçlattırmak... Darwin adamlara önce içki izni verip sonra da onları bu nedenle cezalandırmayı adil bulmuyordu. Ama itiraz etmeyi de göze alamamıştı. Bir gemide kaptanın bizzat yasa olduğunu kısa zamanda anlamıştı. Ona sıradan bir kişi gibi karşılık verilemez, onunla tartışılmazdı. Ayrıca, FitzRoy kendisine karşı da aynı ölçüde haşındı. Darwin ailesine şöyle yazmıştı: "Yolculuk süresince, eğer kendini öldürmezse, muazzam işler yapacak... Napoléon veya Nelson'a benzetebileceğim bir kimseyle daha önce hiç karşılaşmamıştım. *Ona zeki diyemem, ancak hiçbir şey onun için zor değil sanıyorum. Herkesin üstünde tuhaf bir hâkimiyeti var... Kısacası, şimdiye kadar karşılaştığım en güçlü ve çarpıcı şahsiyet.*"

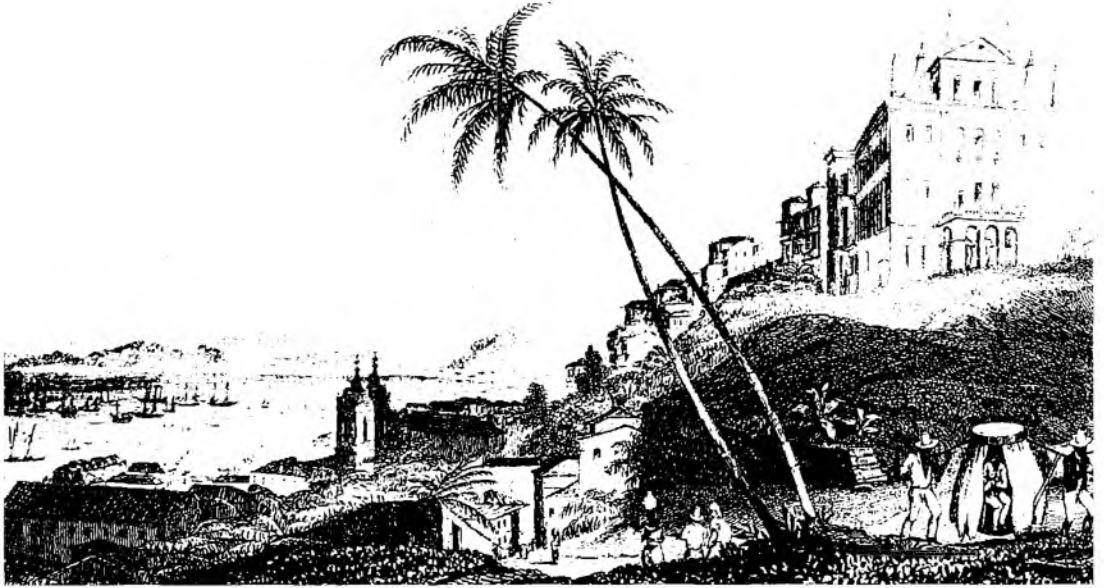
FitzRoy'un değişken mizacı sabahları gemiyi denetlerken en kötü şekliyle ortaya çıkıyordu. En ufak bir eksiklik görse, suçlunun üzerine sanki kendisine hakaret edilmiş gibi ilahi bir gazapla yürüyordu. Güvertede görünmesi herkesin ödünü patlatırdı. Halat çeken gemiciler, işlerine ölüm kalım meselesiymiş gibi asılırdı. Nöbeti devralan genç subayların "Bu sabah çok kahve döküldü mü?" diye sorması "Kaptanın sinirleri ne âlemde?" anlamına geliyordu. Ama Darwin için dayanılması en güç olan şey, FitzRoy'un "derin suskunlukları"ydı. O zamanlar asık suratlı olur ve hiç konuşmaz, bazen tehditkâr bir çehreyle kendini saatlerce bu kasvetli ruh haline kaptırırdı. Bütün bunlar onu nefret edilen bir kişi yapmıyordu; herkes denizcilikteki olağanüstü ustalığına hayrandı. Neşeli günleri de olurdu; genellikle nazik ve sevimliydi. Yine de *Beagle*'da adımlar dikkatli atılırdı ve Darwin'in de öfkeden korunma sanatını öğrenmesi gerekiyordu.

Darwin gemideki diğer kişilerle çok iyi anlaşıyordu. Onu herkes seviyordu. Çekingendi ve öğrenmeye çok hevesliydi. Mürettebat ondan, sevgi ifade eden bir şekilde "bizim sinek avcısı" diye bahsediyordu. Sonraları Amiral Sir James Sullivan olan Teğmen Sullivan, yıllar sonra şöyle yazıyordu: "*Beagle*'da geçen beş yıl boyunca Darwin'in hiç öfkelenmediğini, kırıcı veya uy-

Fueguların 1833'te FitzRoy tarafından çizilmiş resimleri.

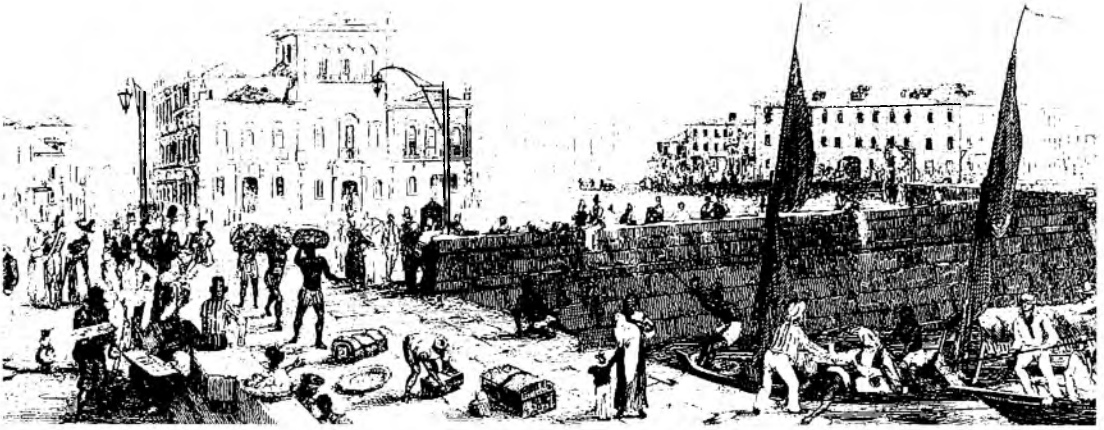
Sol üstte: Jemmy Button. "Hep eldivenle dolaşırdı, saçları düzgün kesilmiş olurdu. İyiye cilalanmış ayakkabıları kirlenince çok üzülürdü." Sağ üstte: Fuegia Basket. "Gösterişsiz, çekingen, iyi bir genç kızdı. Yüz ifadesi bazen durgun, genellikle de tatlıydı." Altta: York Minster. "Çekingen, sessiz, somurtkan; ancak heyecanlanınca çok öfkeli olabilen bir mizaca sahipti." ⁶

San Salvador, Bahia'da All Saints Koyu'nun yukardan görünüşü. Resim: Augustus Earle

gunsuz bir söz söylemediğini çekinmeden ifade edebilirim. Bu ve yeteneğine ve çalışkanlığına duyulan hayranlık onu 'Sevgili Filozof' diye anmamıza neden oldu." Üsteğmen Wickham, Darwin'in topladığı örneklerin güverteye yol açtığı karmaşaya bozulmakla beraber onun için dostça ve şakayla karışık "gemideki en hoşsohbet kişi" derdi. Yardımcı doktor Bynoe en yakın arkadaşıydı. Astsubay Philip King'se şakacı bir gençti: "Ben Byron'u tümüyle okudum ve artık hiç kimse umurumda değil."

Ressam Augustus Earle ise sıradışı bir insandı, İngiltere'ye yerleşmiş Amerikalı bir ressamın oğluydu ve Londra Kraliyet Akademisi'nde eğitim görmüştü. Portre, manzara, tarihi resimler: Hemen hemen her dalda usta bir ressam olduğunu kanıtlamıştı. Bir tutkusu daha vardı: Dünya'yı dolaşarak hiçbir ressamın gitmediği yerlere gitmek. *Beagle*'a geldiğinde otuz yedi yaşındaydı (bu da onu gemideki hemen hemen en yaşlı kişi konumuna ge-

Rio de Janeiro'da çarşı, saray ve katedral. Resim: Augustus Earle

tiriyordu), on üç yıldan beri de seyahat ediyordu. *Beagle*'ın gideceği en önemli iki bölge olan Güney Amerika ve Avustralya'da bir süre yaşamıştı. Darwin gibi o da Humboldt'un, özellikle de onun tropikal ormanları anlatımının tutkunuydu. Darwin'le o kadar iyi anlaşıyorlardı ki Brezilya'ya vardıklarında sahilde birlikte bir ev tutmaya karar verdiler.

Bir de Fuegolular vardı. York Minster suskun ve huysuz birisiydi. Onun Fuegia Basket'tan, Fuegia Basket'ın da ondan çok hoşlandığı açıkça belli oluyordu. On altı yaşındaki Jemmy Button ise herkesin gözdesiydi. Darwin hepsinden hoşlanıyordu ve herhalde gemideki yegâne üniversiteli olması nedeniyle, küçük Fuegia Basket'ın eğitimiyle de ilgileniyordu; ancak Jemmy'ye karşı özel bir yakınlık duyuyordu. Beyaz deri eldivenleri ve iyice parlatılmış pabuçlarıyla Jemmy tam bir züppeydi. Ömür boyu denizle iç içe olduğu için Darwin'i deniz tutmasını anlayamıyordu. Ona üzüntüyle uzun uzun baktıktan sonra "za-

vallı, zavallı adam” diye mırıldanır, arkasını dönüp gülümsemesini saklamaya çalışırdı. Fuegoluların görme yetenekleri gemicilerinkinden çok daha fazla gelişmişti. Jemmy nöbet tutan bir subaya kızmışsa “ben gemi görmek, ben yok söylemek” derdi.

Darwin’ın bir kara insanı ve acemi bir denizci olması ara sıra kendisine takılmalarına yol açıyordu. Bir keresinde Sullivan onun kamarasına doğru “İskele tarafında bir grampus ayısı!” diye bağırarak, Darwin telaşla güverteye geldiğinde kahkahalarla karşılanmıştı; o gün 1 Nisan’dı. Yine de, geminin arkasından salladığı oltayla büyük bir köpekbalığı yakalayarak olumlu bir puan aldı.

Gemi iyi hız yapıyor, yirmi dört saatte ortalama 260 kilometre yol alıyordu. Londra’dan yola çıktıktan altmış üç gün sonra San Salvador’a vardılar ve portakal, muz, hindistancevizi ağaçlarının zengin ve yabani yeşilliğine gömülmüş eski ve güzel bir şehir olan Bahia’da karaya çıktılar. Gördüğü bu ilk tropikal orman karşısında Darwin kendinden geçti. Günlüğüne şu satırları yazıyor: “Bir Brezilya ormanında ilk kez kendi başına dolaşan bir doğabilimcinin hissettiklerini ifade etmek için sevinç sözcüğü çok zayıf kalır. (.....) Böyle bir gün, insana bir daha hiçbir zaman hissedemeyeceği derin bir mutluluk veriyor.” Kendisini “bin bir gece masallarındaki bir sahneyi” görmesi için gözleri açılan kör bir insan gibi hissediyordu. Notlarında şöyle diyor: “Ormanın iç bölgelerinde ses ve sessizliğin çelişkili bir karışımı hüküm sürüyor. Böceklerin sesleri kıyıda yüzlerce metre ötede demir atmış bir gemiden duyulacak kadar yüksek; yine de ormanın derinliklerinde mutlak bir sessizlik hâkim.”

18 Mart 1832’de Brezilya kıyısından aşağı, güneye doğru tekrar yola çıktılar. 3 Nisan’da, rüzgâr kesildiğinden, Rio de Janeiro açıklarında beklediler; ama ertesi sabah güneş ışıklarıyla parıldayan güzel limana girmeyi başardılar. O zamanlar şehir şimdikinden çok daha küçüktü -Botofogo gibi banliyöler tamamen kırsal bölge durumundaydı- ancak liman çok hareketliydi. Ufak bir İngiliz savaş filosu orada demir atmıştı. Yarı çıplak, zenci esirler-

den oluşan uzun bir katile rıhtımda gemilere yk taşıyordu. Sivri şapkalı rahiplerin, arabaları içinde İşpanyol hanımların dolaştığı dar sokakların ardında saray ve katedral görünüyor, Corcovado'nun doruğu mavi göğe yk-seliyordu. Darwin, botanik işine ve koleksiyon yapmaya başlayacak olmanın verdiği coşkuyla hemen karaya çıktı ve şehirde kalacağı bir yer kiraladı. Artık bir bilim adamı olarak kendini kanıtlamaya başlayabilirdi; eğer şansı ya-ver giderse belki de kendi bulgularıyla Kitabı Mukaddes'in dinsel gerçekle-ri arasında ilişki kurarak FitzRoy'u memnun edecek bir şeyler yapabilirdi.

“Normal dallanma gösteren ağaclar arasındaki palmiyeler manzaraya tropik bir özellik veriyor.”⁶

*Bütün bu güzellik aynı zamanda
sonsuz bir tehdit de içeriyordu.
Hiçbir güvence yoktu. Avlamak ya da avlanmak:
Var olmak buna bağlıydı.*

T R O P İ K A L O R M A N

Darwin    gün geçmeden, 150 kilometre kuzeydeki kahve plantasyonuna gitmek üzere olan Patrick Lennon adında bir  rlandalıyla, birlikte seyahat etme konusunda anlaştı ve yedi kişilik bir kafile at üstünde yola çıktı.  lk birkaç gün boğucu, sıcak bir havada kıyı boyunca yol aldıktan sonra içerilere, tropikal yağmur ormanına yönel-diler. Darwin'in çok mutlu olduğunu söylemek yeterli olmaz; tek kelimeyle büyülenmiş, kendinden geçmişti. Her tarafta gemi direği gibi uzun ve narin ceiba¹ ağaçları ve lahana palmiyeleri² yükseliyor; yaprakları güneşi tamamen kapatıyordu. En yüksek dallardan aşağıya, yeşil ışık-

lar arasından İspanyol yosunları, liyan denilen ve uzun halatlara benzeyen sarmaşıklar sarkıyordu. Öğle sıcağının sessiz durgunluğu içinde büyük, mavi morfo kelebekleri süzülüyordu. Hava aromatik bitkilerin kokularıyla doluydu: Kâfuru, biber, tarçın, karanfil... Bunlardan başka, 3,5 metreden yüksek kocaman karınca yuvaları, ağaç gövdelerinden fişkıran parazit orkide-ler ve inanılmaz ölçüde parlak renkli kuşlar vardı. Tukanlar, yeşil papağan-lar, hızla çırpıtları kanatları görülemeyen, çiçeklerin üstünde, havada asılı duran minicik arıkuşları... Yol boyunca Darwin defterine heyecanla notlar alıyordu: "Birbirleriyle sarmaş dolaş hanımelleri -tıpkı saç örgüleri gibi- çok güzel pulkanatlılar -sessizlik- Tanrı'ya şükür"

Önce uluyan maymunların insanın kanını donduran çığlıkları, ardından da yaklaşan bir fırtınanın işareti olan ve kıyıya vuran azgın dalgaları anım-satan bir gümbürtü sessizliği bozdu. Tepelerindeki yaprak örtüsünü delip geçen iri, sıcak yağmur damlalarıyla bir anda sıırıslam oldular. Temizlen-

Solda: Büyük bir karınca yuvası. Bazılarının yüksekliği 3,5 metreyi buluyordu. Sağda: Tropikal orman-ların bir başka dev ürünü olan ve 9 metre uzunluğa erişebilen anakonda yani su boası

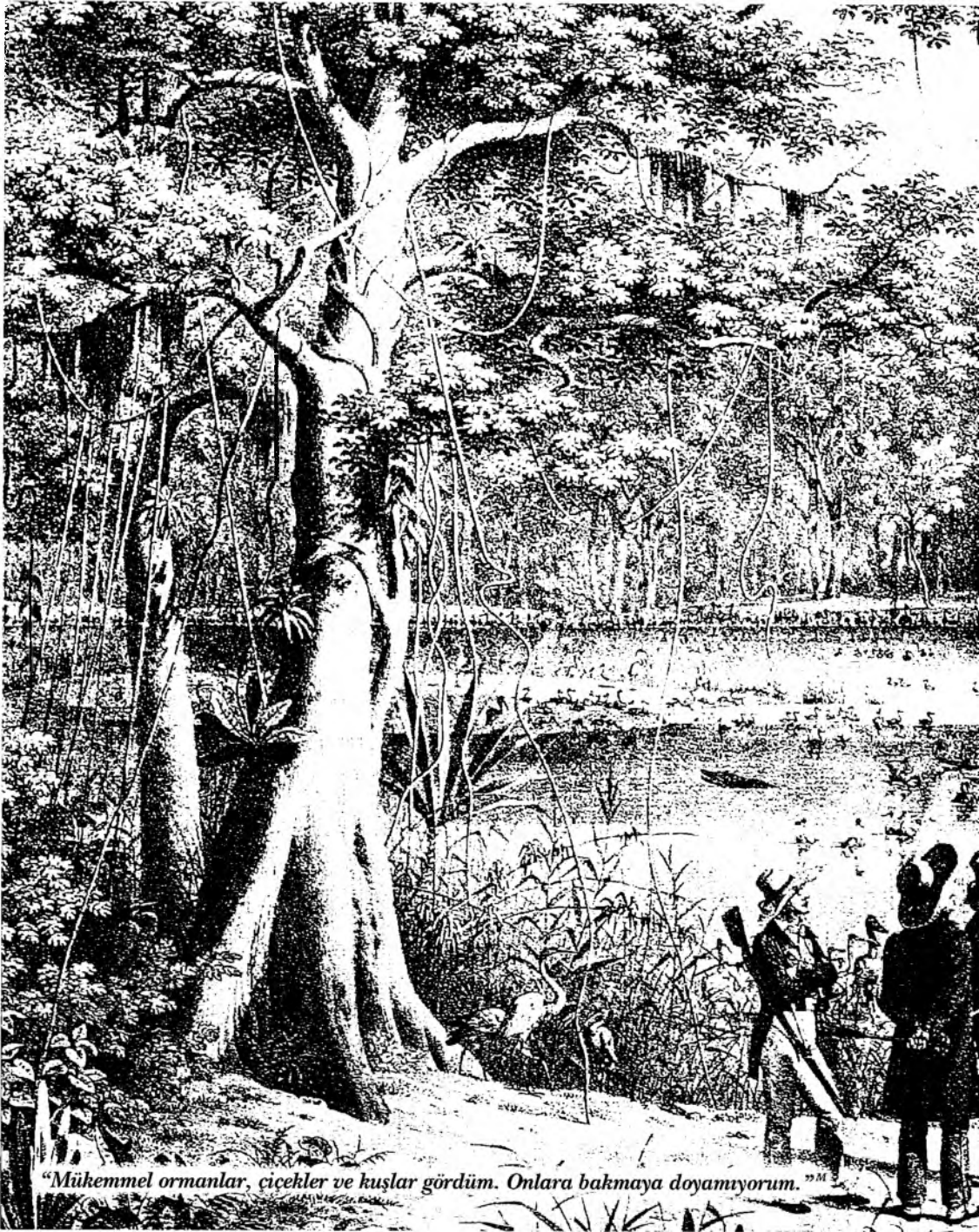

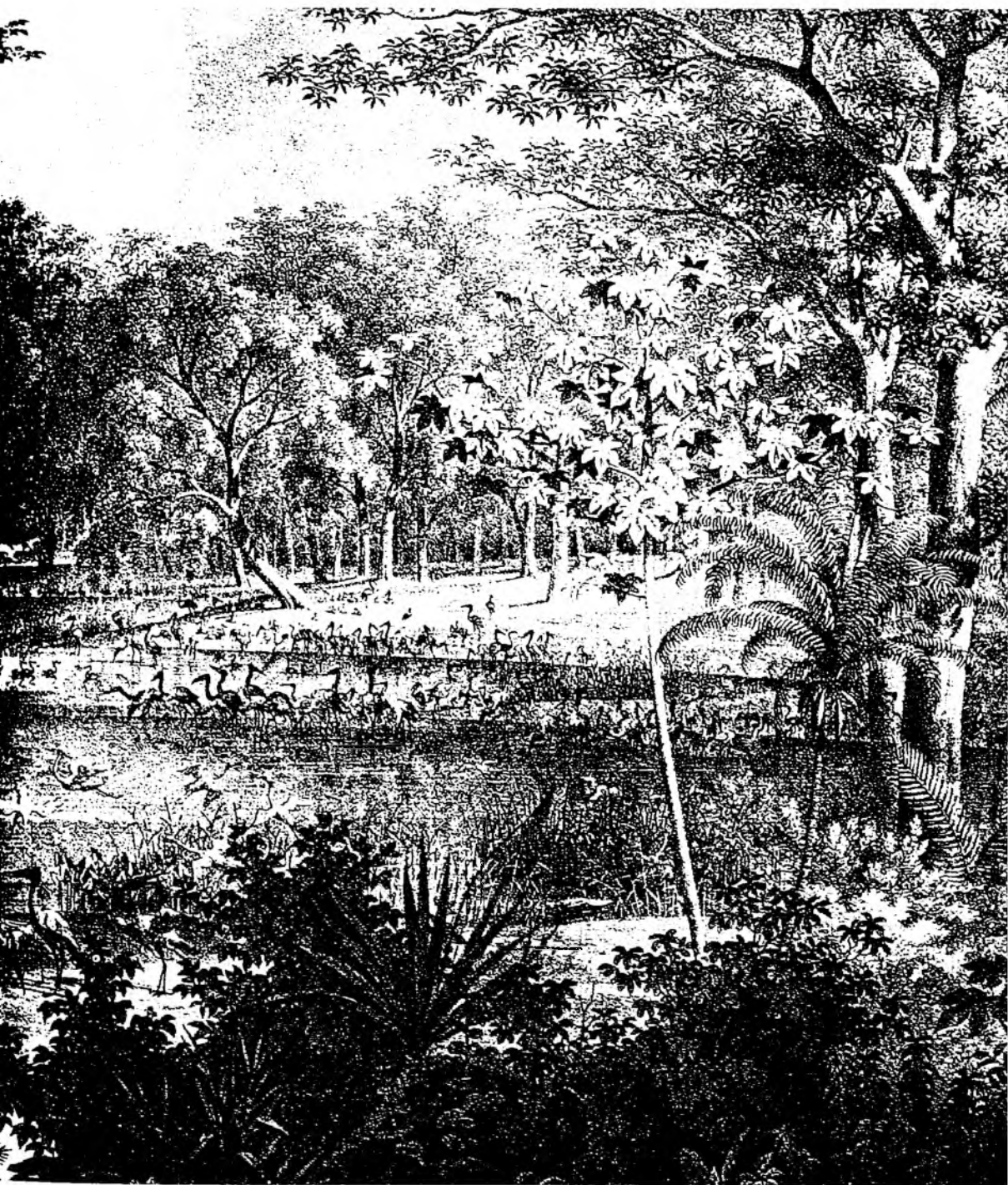
miş havaya, yerden yukarı doğru, taze bir toprak kokusu yayılmaya başladı. Çevrelerindeki vadiler, dalgalanan gölleri andıran kat kat sis tabakalarıyla doldu. Fırtına dinip akşam karanlığı çöktüğünde müthiş bir curcuna koptu: Kurbağaların, ağustosböceklerinin ve çekirgelerin gece konseri, karanlıkta uçuşan ateşböceklerinin titrek ışıkları. “Her akşam karanlık basınca bu büyük konser başlardı. Ben de çoğunlukla oturur, dikkatim yanımdan geçen değişik bir böceğe takılıncaya kadar onları dinlerdim.”

Ancak bütün bu bollukta insanı dehşete düşüren bir vahşet vardı. Darwin, bir gün atından inip bir *Pepsis* eşekarısıyla *Lycosa* cinsinden iri bir örümceğin tuttuğu ölümüne savaşı seyretti. Eşekarısı ani bir dalışla iğnesini avına batırdı ve uzaklaştı. Örümcek fena yaralanmıştı, ama sürünerek bir tutam otun altına saklanmayı başardı. Eşekarısı bir süre ileri geri uçtuyorsa da onu bulamadı. Sonunda örümcek, istemsiz bir hareketle yerini belli edince eşekarısı avına doğru dalıp göğsünün alt kısmına art arda iki iğneyle işi bitirdi. Muzaffer arı daha sonra yere konup avını çekmeye başladı; ancak, Darwin çoğumuzun yapabileceği bir “saçmalık” yaptı ve eşekarısını kurbanından uzaklaştırdı.

Daha ileride, ormanın en çarpıcı sahnelerinden birine tanık oldular: Ordukarıncalarının yürüyüşü. Siyah, parlak başlardan oluşmuş, otuz metre kadar uzunluktaki karınca sürüsü yaklaştıkça, yolları üstündeki bütün canlılar arasında büyük bir panik çıktı. Manzara olağanüstüydü: Korkudan deliye dönmüş kertenkeleler, hamamböcekleri, örümcekler oraya buraya kaçışırken karıncalar hızlı bir kuşatma harekâtıyla önlerini kesti ve bir anda, açlıktan kudurmuş bir halde avlarının üzerine çullandılar.

Demek ki bütün bu güzellik aynı zamanda sonsuz bir tehdit de içeriyordu. Hiçbir güvence yoktu. Avlamak ya da avlanmak: Var olmak buna bağlıydı. Güçsüzler var olabilmek için saklanmak, kendilerini kamufle etmek zorundaydı. Darwin’in koleksiyon kavanozu bunun örnekleriyle dolmaya başlamıştı: Kuru bir dal parçasına benzeyen bir böcek olan cadıçekirgesi, akrep gibi görünerek kendini koruyan zararsız bir gece kelebeği, kuşlar-

dan korunmak için zehirli bir meyvenin renklerine bürünen bir böcek. Darwin belirli türlerde duyargaların sadece cinsel çekicilik veren bir süs aracı olduğunu, birçok başka özelliğınse aldatmayı amaçladığını fark etti. Örneğın bazı gece kelebeklerinin kanatlarında, ölü yapraklardaki delikleri andıran pencereler vardı; bazıları, örneğın *cosmid* gece kelebekleri tıpkı dökülmüş çiçeklere benziyordu; kiminin de ışıklı, parlayan sahte gözleri vardı. Böceklerin bir kısmıysa kendilerini taklit yoluyla koruyordu. Düşmanlarına yem olmaktan korunmak için bazı türler, tadı çok kötü olan alacakelebeğın uyarıcı renklerini taşıyordu.

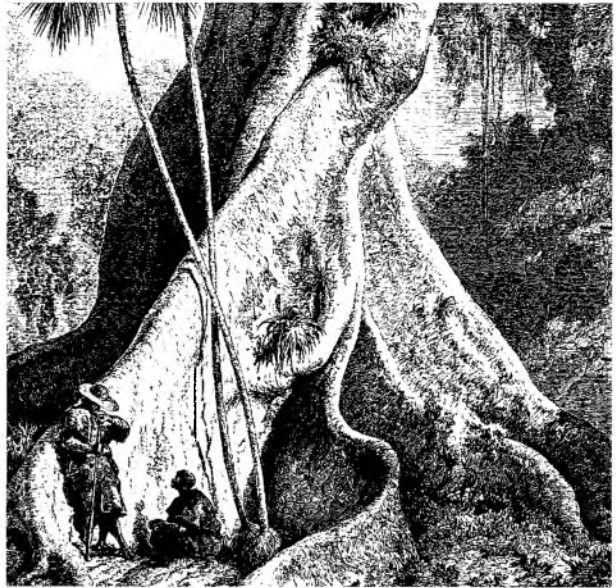
Henslow bütün bunlardan kim bilir ne kadar hoşlanırdı. Darwin ona bütün heyecanını yansıtıyordu: “Daha önce hiç bu kadar yoğun bir sevinç yaşamamıştım. Humboldt’a eskiden hayrandım, şimdiyse neredeyse tapıyorum. Tropiklere gelen bir insanın hissettiklerini yalnızca o aktarabiliyor. (.....) Şu anda örümcekler konusunda çok heyecanlıyım. (.....) Yanılmıyorsa yeni cinsler buldum bile. (.....) Cambridge’e gönderilecek büyük bir kutu yakında hazır olacak.”

O sıralarda Darwin ilk humma nöbetine tutuldu. Kendisini o kadar kötü hissediyordu ki bir ara attan düşeceğini sandı. Fakat “tarçın ve porto şarabı” onu “çok hoş bir şekilde” tedavi etti.

Darwin, şimdi birdenbire, doğadaki acımasızlığın yani güçlünün zayıfı ezmesinin insanlar için de geçerli olduğunu anlıyordu. Ormanda, bitkilerin kapattığı bir patıkaya girmişlerdi. Bir zenci köle, elinde bir kılıç, yolu açması için önden gönderilmişti. Darwin bu adamla konuşmaya çalışırken merakını daha iyi anlatabilmek için bozuk İspanyolcasına ek olarak el kol hareketleri de yapıyordu. Ancak şaşkınlıkla fark etti ki adam kendisinin ona vuracağını sanıyordu. Korkuyla çömelip ellerini indirmiş, yüzünü yukarıya kaldırmış, çaresizce darbenin gelmesini beklemekteydi. Darwin dehşete kapılmıştı. Bütün diğer köleler de bunun kadar korkmuş ve sindirilmiş miydi? Birçok kölesi olan Lennon onu ikna etmiştir herhalde. Ama insan böyle bir konuda ikna olabilir mi? Az sonra dik yamaçlı, çıplak, granit bir tepeden

yukarı çıkıyorlardı. Bir grup kaçak köle bir süre burada saklanmış, topraktan zorlukla bir geçim sağlamış, hatta dallardan, yakalanıp köle olarak buralara getirilmeden önce yaşadıkları Afrika'daki kulübelerine benzer birkaç kulübe bile yapmışlardı. Şimdi kulübeler bomboştu. Bir grup Brezilyalı asker orayı basarak bir kadın dışında kaçakların hepsini yakalamıştı. Kadın, tekrar köle olmaktansa ölümü yeğleyerek kendini tepeden aşağı atmış, kayalarda paramparça olmuştu. Darwin kız kardeşi Caroline'a "İngiltere'den ayrılmadan önce bana, köleliğin var olduğu ülkelerde yaşayınca fikrimi değiştireceğimi söylemişlerdi. Şimdi düşüncelerimde fark ettiğim yegâne değişiklik, zencilerin kişilik özelliklerine karşı daha fazla saygı duyuyor olmam." diye yazıyordu.

Lennon'un büyük çiftliğine yaklaştıklarında, gelişlerini duyurmak için top atıldı ve çanlar çalınmaya başlandı (ormanın derin sessizliğinde bu büyük bir patlamaydı). Plantasyondaki köleler onları karşılamak üzere toplandı. Çiftlik çok güzel bir yerdi. Dikdörtgen bir avlu çevresinde damları sazlarla örtülü kulübeler... Bir tarafta patronun oturduğu kısım, karşı tarafta da ahırlar, çiftlik ambarları ve kölelerin yatakhaneleri vardı. Duvarları beyaz badanalı, çatısı saz örtülü, pencereleri camsız olan bu evde, herhangi bir Victoria dönemi salonunda bulunabilecek yaldızlı koltuk ve kanepeler biraz eğreti duruyordu. Avlunun ortasına çuvallarla kahve çekirdeği yığılmıştı. Ortalıkta tavuklar, köpekler, atlar, çiftlik hayvanları, ocakların çevresinde

"Ağaçlar çok yüksekti ve gövdelerinin beyazlığıyla Avrupa'daki ağaçlardan ayrılıyorlardı."^G

Solda: Bir plantasyondaki zenci kulübeleri. Sağ üstte: Darwin zamanında kölelik karşıtı propaganda için kullanılan Wedgwood rozeti. Sağ altta: Kadın köleler ve çocukları

toplanmış yemek pişiren kadınlar, güneşte oynayan çıplak çocuklardan oluşan hareketli bir kalabalık vardı.

Konuklar için mükellef bir sofr hazırlanmıştı. Darwin daha hindiyi bitirmeden domuz kızartması ikram edildi. Bu arada çevrelerinde çiftliğin hareketli hayatı devam ediyordu. Çocuklar, tavuklar, köpekler ("çeşit çeşit yaşlı av köpekleri") kulübenin açık yerlerinden içeriye dalıyor ve özellikle bu işle görevlendirilmiş bir köle de onları dışarı kovalıyordu.

Bu küçük feodal evrenin mutluk hâkimi olan Lennon'un anlaşılmaz bir hali vardı. Rio de Janeiro'dan buraya yapılan yolculuk sırasında Lennon aklıbaşında ve adil bir insan olduğu izlenimini vermişti. Ama şimdi birdenbire, hiçbir neden olmaksızın Cowper adlı çiftlik kâhyasına müthiş öfkelenmişti. Bunun nedeni belki aşırı sıcak, belki çocukların sürekli girip çıkmaları, belki de aralarındaki eskiye dayanan bir anlaşmazlıktı. Ne olursa

olsun, Lennon öfkeden kendini kaybetmişti. Bütün kadın köleleri ve çocuklarını satacağını haykırdı; hepsi kocalarından, babalarından ayrılıp açık artırmayla satılmak üzere Rio'ya götürülecekti. Lennon, özellikle de çiftlik kâhyasının çok sevdiği melez bir çocuğu satacağını söyledi. İşte o anda ikisi de tabancalarını çekti; Darwin ve diğerleri araya girmeseydi ateş edebilirlerdi.

Sabah olduğunda kavga unutulmuştu. Ancak öyle olmasaydı satışın yapılabileceği, Lennon'un yıllarca beraber yaşamış bu aileleri parçalayabileceği ve pek az kişinin bunu insanlık dışı ve gaddarca bir tutum olarak algılayacağı gerçeği, Darwin için akıl almaz ve insanlık dışı şeylerdi. Herkes sabah duası ve ilahiler için avluda toplandığında da içi rahat değildi. Sabah serinliğinde zencilerin sesi büyük bir tatlılıkla yayılıyordu. İşlerinin başına dağılırlarken Lennon hepsini kutsadı.

Darwin köleliğin iğrenç bir şey olduğu düşüncesiyle büyütülmüştü (Wedgwoodlar İngiltere'de kölelik aleyhinde kampanya yapan ilk ailelerden biriydi). Rio de Janeiro'ya döndüğünde gördüklerini, tanık olduğu zulüm ve ikiyüzlülüğü hâlâ aklından çıkaramıyordu. Ancak burada da, karşı evde oturan yaşlı bayanın, kadın kölelerin parmaklarını ezmek için menzene kullandığını, kendi kaldığı evdeyse genç bir melezin “küfür, dayak ve en alt düzey bir hayvanın bile dayanamayacağı işkencelere” maruz kaldığını öğrenince öfkeden çılgına döndü.

Yıllar sonra şöyle yazıyordu: “Köleliğin olduğu ülkelere artık hiç gitmeyeceğim için tanrıya şükrediyorum. Bugün bile, ne zaman uzaktan gelen bir çığlık işitem Pernambuco civarında bir evin önünden geçerken duyduğum iç paralayıcı sesler aklıma gelir. Zavallı bir köleye işkence edildiğini anlamamak olanaksızdı; ancak engellemek konusunda bir çocuk kadar çaresizdim. (.....) Bana çok temiz olmayan bir bardakla su verdiği için çıplak kafasına at kırbacıyla üç kez vurulan (ben müdahale edene kadar) altı veya yedi yaşlarında bir çocuk gördüm; sahibinin bir bakışıyla babasının nasıl titrediğine tanık oldum.”

İngilizlerin ve Amerikalıların da köle ticaretinin içinde olduğunu düşünmek “insanın kanını öfkeden köpürtüyor, yüreğini titretiyordu.” Darwin, bir gün *Beagle*’da bu konuyu FitzRoy’a açtı. FitzRoy’un kölelik hakkındaki düşünceleri ondan beklenebileceği gibiydi. Köleliği açıkça savunmuyorsa da lehinde söylenecek çok şey olduğunu düşünüyordu. Bu gerçekten de çok eski, Kitabı Mukaddes kadar eski bir sistemdi. Etraflıca düşünmeden sisteme karışılmalıydı; özellikle de büyük bir araziyi yönetme sorumluluğunu yüklenmek zorunda kalmamış, liberal görüşlü idealistler tarafından. Darwin deneyimlerini anlatmaya başlayınca önce sakın sakın dinledi. Darwin yokken kendisinin de bir çiftliği ziyarete gittiğini, oradaki kölelerin her bakımdan İngiltere’deki tarım işçileri kadar iyi şartlarda yaşadığını gördüğünü anlattı. Çiftlik sahibi

Zencileri cezalandıran köleciler başları. “Özgürlük için öğünerek yaptığımız çağrılara karşın, biz İngilizlerin ve Amerikalı torunlarımızın aynı suçu işlemiş ve işlemekte olduklarını düşünmek, insanın kanını öfkeden köpürtüyor, yüreğini titretiyor.”^G

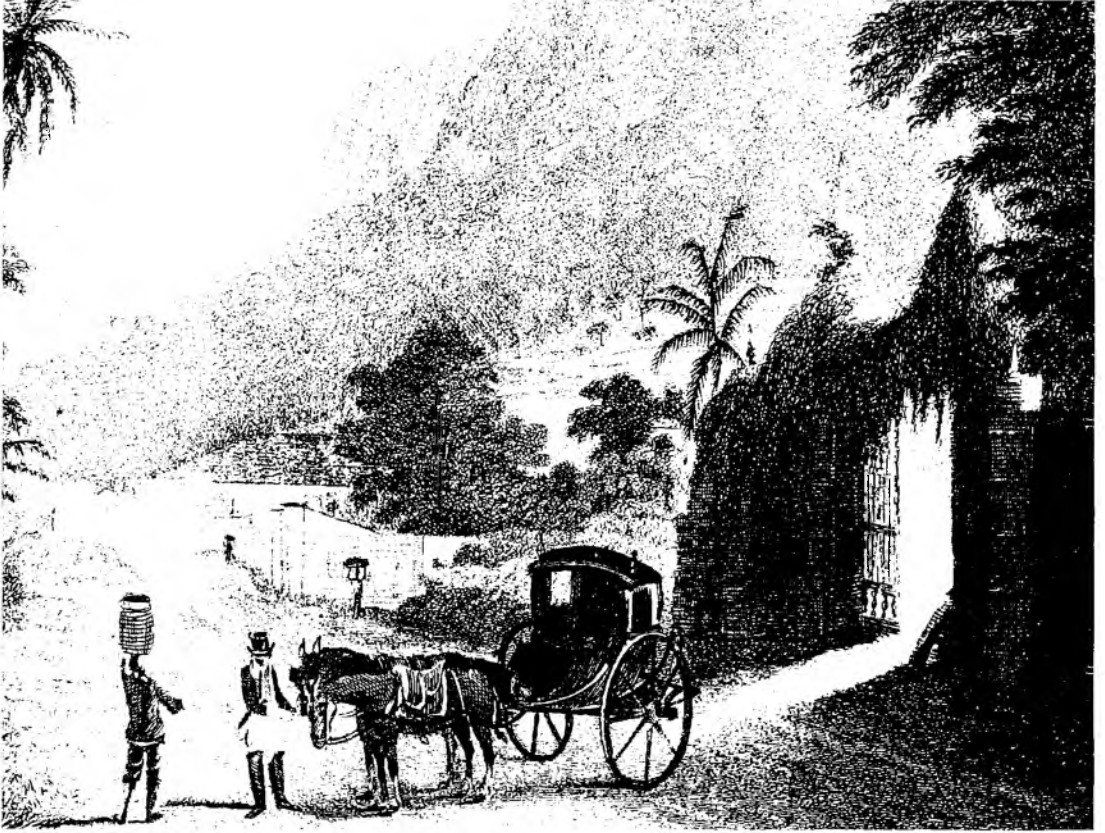
çok sayıdaki adamını çağırıp mutsuz olup olmadıklarını ve özgürlüklerini isteyip istemediklerini bizzat sormuş, hepsi de “hayır” cevabını vermişti.

Darwin sağduyusunu yitirecek kadar öfkelenmişti. FitzRoy’a kölelerin, sahiplerinin yanında başka ne yanıt verebileceklerini sordu. Sesinin tonu ve yüzündeki alaylı gülümseme FitzRoy’u çileden çıkardı. Eğer Darwin sözlerine inanmamışsa kamarayı terk etmesi iyi olurdu; artık beraber yaşamalarına olanak yoktu. Darwin ise bundan daha iyisini yapabileceğini düşündü; gemiyi de terk ederdi. Ve böylece kamaradan çıkıp gitti.

Bu olayda kimse FitzRoy’un tarafını tutma eğiliminde değildi. Kavgayı işiten subaylar Darwin’e gelip, eşyalarını onların kamarasına taşırsa memnun olacaklarını söylediler. Bu sırada FitzRoy da Wickham’ı çağırmış, Darwin ve

Takdis ayinine giden Riolu bir aile. “Katil yüzlü Portekizlileri her gördüğümde, Brezilya’nın da Haiti’nin yolundan gitmesini hep arzulamışumdur.”^M

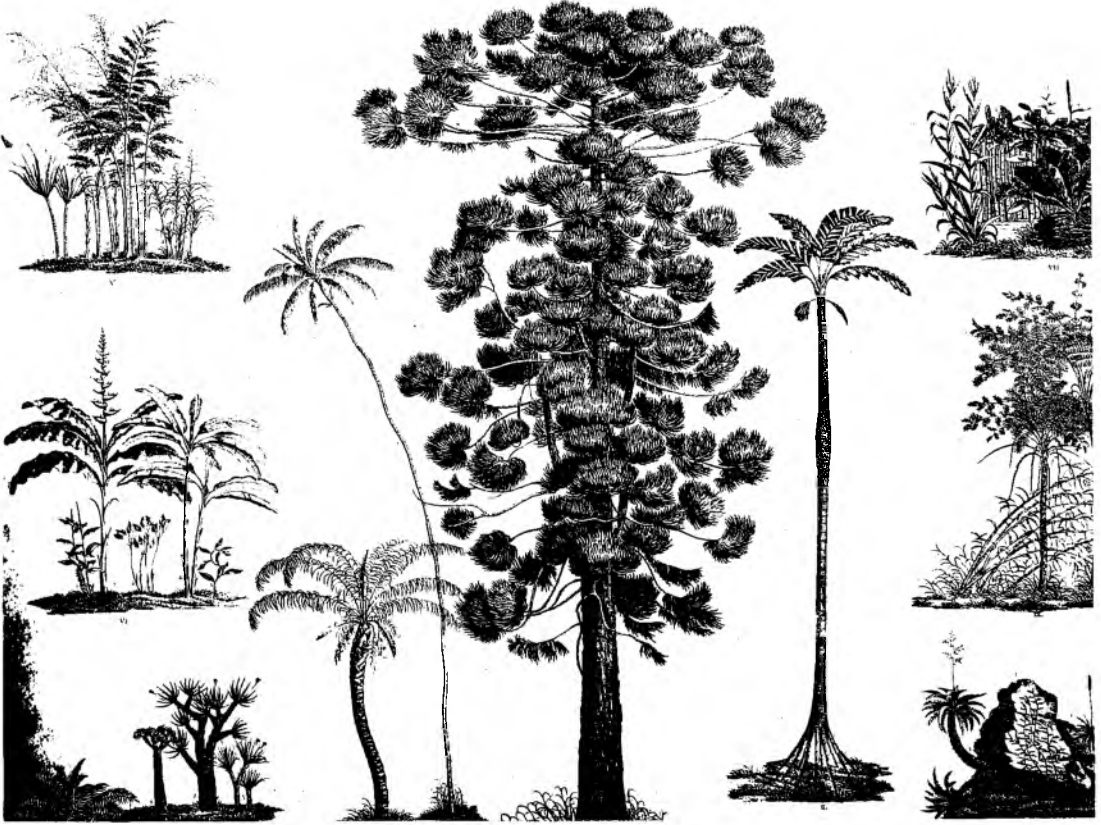

*Rio de Janeiro'da Corcovado Dağı. Darwin ve Augustus Earle bu dağın eteğinde bir ev tutmuşlardı.
Resim: Augustus Earle*

onun temsil ettiği zihniyete karşı nutuklar atarak öfkesini boşaltmaya başlamıştı. Ama sonra yavaş yavaş sakinleşti; gergin ve karmaşık kişiliğinin gereği olarak, öfkesi yerini pişmanlık duygusuna bıraktı. Çok ileri gitmişti. Hatalı olan kendisiydi. Darwin'in hislerini incitmişti, onu tekrar kazanmalıydı.

Az sonra Wickham güverteye çıktı ve Darwin'e kaptanın özür dilediğini ve kamaraya dönmesini rica ettiğini bildirdi. Darwin de hemen kabul etti. Önemli olan bu yolculuğun sunduğu, artık rayına oturmuş olan büyük serüvendi ve bu kişisel kavgalardan çok daha önde gelirdi.

Gelecek birkaç ay için zaten ayrılacak olmaları büyük bir şanstı. FitzRoy kıyı ölçümlerini sürdürmek için *Beagle*'la kuzeye gittiğinde Darwin, Augus-

Brezilya ağaç ve çalılarından farklı türler. Darwin için tropiklerdeki en dikkat çekici şey, bitkilerin şekillerindeki farklılıktı.

Bu Earle ve Astsubay King'le Rio'da kaldı. Çok iyi vakit geçiriyordu. Bu sefer öbür kız kardeşi Catherine'e yazıyordu: "Bu birkaç haftadır yaşadıklarından daha sakın ve hoş bir şey hayal edemezsin. *Beagle*'ın tekrar Bahia'ya dönmesinden daha büyük bir şans olamaz." Corcovado Dağı eteğinde Botafogo'da güzel bir evi paylaşıyorlardı (yemek ve kira giderinin haftada yalnızca yirmi iki şilin tutması onu rahatlatmıştı). Darwin burada yine işine göndüldü. Yaptığı şey, örnekleri -örümcekler, kelebekler, kuşlar ve denizkavakları- toplayıp Henslow'a göndermek üzere paketlemektir.

Örnekler gönderildikten altı ay sonra Cambridge'e ulaştığında Henslow'un Darwin'e yazdığı mektup, paketleme işleminin ne ölçüde titizlik gerektirdi-

ği hakkında bir fikir veriyor. Henslow “Harika bir iş başarmışsın.” dedikten sonra daha çok kâğıt ve daha az kıtık kullanmasını öneriyordu. Harika bir yengecin bütün bacakları gitmiş, bir kuşun kuyruk tüyleri zedelenmiş, farelerden de ikisi biraz küflenmişti. Küçük böceklerse çok iyi durumdaydı; ancak pamuk içine yerleştirilmeleri antenler ve bacaklar için sakıncalıydı. Gönderdiği kıymetli kutuların akıbeti hakkında haber almak için bu kadar uzun süre beklemek Darwin için çok eziyetli olsa gerekti. Bir keresinde kutuların yerine ulaştığını teyit eden mektup eline yedi ayda geçmişti; yani kendisi kutuları gönderdikten bir yılı aşkın bir süre sonra.

Darwin koleksiyonuyla uğraşırken Earle de tropik manzaranın resmini yapıyordu. Kuşkusuz bazı örneklerin çiziminde Darwin’e yardımcı olmuştu. Darwin, bir keresinde yaşlı bir Portekizli rahiple birlikte yaptığı av gezisinde yalnızca birkaç küçük papağan ve tukan yakalayabildi. Rahipse iki büyük sakallı maymun vurmuştu. “Bu hayvanların kuyruklarıyla kavrama yetisi var; kuyruk ucu, hayvan öldükten sonra bile bütün vücudu taşıyabiliyor. Nitekim birisi dalda öyle asılı kaldı ve indirmek için koca bir ağacı kesmek zorunda kaldık.” Darwin bulduğu örneklerden kolay vazgeçmiyordu. “Doğa tarihini çok ilginç

bulmaya başlıyorum. Bilinen cinslerden farklı bir hayvanı incelerken duyduğum o pintice zevki tasavvur edemezsiniz.”

Yaptığı deneyler kendine has türdendi: Kurbağaları cama tırmandırıyor, ateşböceklerini çiğ etle besliyor, ışıklı bir böceğin nasıl sıçradığını büyük bir dikkatle inceliyordu. Yerde koşan bir kelebek bile bulmuştu. 23 Haziran’da, tek bir günde çok ufak bir böceğin altmış sekiz türünü yakalamıştı.

Beagle geri döndüğünde bir felaket haberini de beraberinde getirdi. Rio’dan ne-

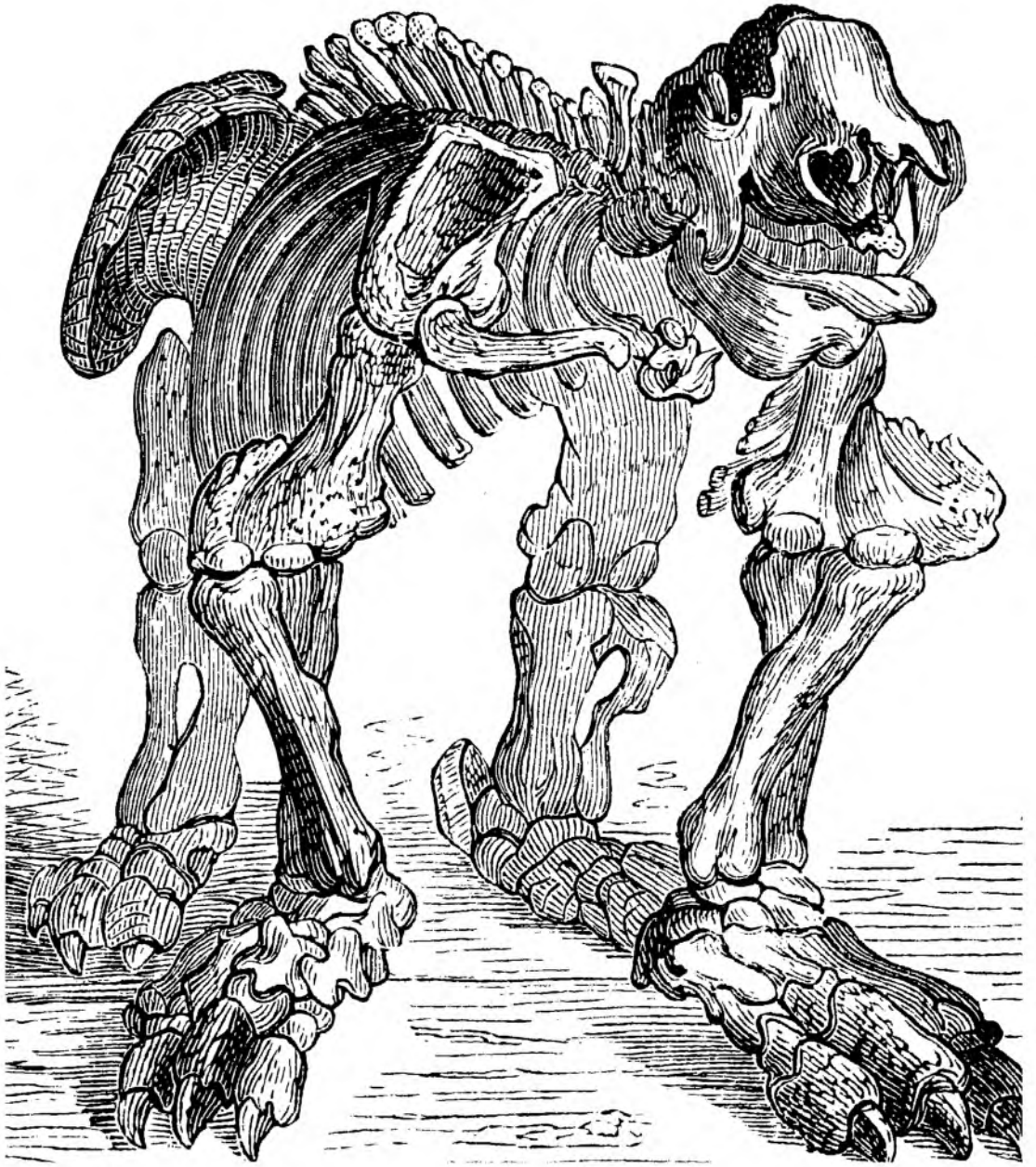
Bir maymun ve yavrusu

hir boyunca çulluk avlamaya giden bir grup denizci hummaya yakalanmış ve üçü ölmüştü. Ölenlerden Charles Musters hem FitzRoy'un bir arkadaşı-
nın oğlu, hem de gemide herkesin çok sevdiği bir kişiydi. Herkes çok üz-
gündü; fazla beklemeden yolculuğun bundan sonraki bölümü için yola çık-
mak istiyorlardı. Denizde geçecek o uzun günleri düşünen Darwin ise buna
pek hevesli değildi. “*Beagle*’ın bir yıllık erzak taşımadığına çok seviniyorum,
daha önce bu süre içinde kendimi mezara girmiş gibi hissetmiştim.” *Beagle*
için artık ev sözcüğünü kullanıyor ve devamlı manevralarda öbür gemileri
nasıl geçtiğini gururlanarak anlatıyordu. Eve yazdığı bir mektubunda “Ar-
tık herkes bizim Güney Amerika’da bir numara olduğumuzu söylüyor. Bu
kadar güzel bir düzen ve disiplin içinde olmamız çok sevindirici.” diyerek
keyifleniyordu.

Şimdi kıtanın en güneyine, hiç bilinmeyen Patagonya ve Tierra del Fu-
ego topraklarına gideceklerdi. Darwin “hiç kimsenin ayak basmadığı top-
raklara adım atmak” için sabırsızlanıyordu.

Haziran başlarında, güzel bir sabah *Beagle* yola çıktı. Limandaki İngiliz sa-
vaş gemileri onları beklenmedik şekilde candan bir törenle uğurladı. Ufak
gemileri hareket ederken kocaman *Warspite* gemisinin güverteleri denizci-
lerle doluydu. *Beagle* limandan ayrılırken üç “Hurra” nidası duyuldu ve ban-
do *To Glory you Steer* (Dümen Kırıyorsun Şan ve Şerefe Doğru) şarkısını çal-
maya başladı.

Bir araya getirilen kemiklerle sonradan oluşturulmuş bir Megatherium iskeleti

*Fosilleşmiş iskeletler bulunup sahilde toplandıkça,
Darwin modern zoolojinin bilmediği, binlerce yıl önce
yok olmuş yaratıklarla karşı karşıya
olduğunu fark etmeye başladı.*

TUFAN ÖNCESİ HAYVANLAR

Açık denize çıkar çıkmaz Darwin'i yine deniz tuttu. Günlerini çaresizlik içinde güvertede dolaşarak veya hamağına uzanarak geçiriyordu. Defterinde 16 Temmuz 1832'de yazılmış şu kısa ve hüznü not yer alıyor: "Hep hastayım. Uçan balıklar - domuzbalıkları." Zamanla denize alışabilen insanlardan değildi. Plymouth'tan ilk yola çıktıklarında ne kadar kötü bir denizciyse, yolculuk sonunda da aynı ölçüde kötü bir denizci olarak kalmıştı. 1835 Martında bile eve şunları yazıyordu: "Deniz tutmasından o kadar ızdırap çekiyorum ki hiçbir şey, jeoloji bile, perişanlığımı ve duyduğum sıkıntıyı telafi edemiyor."

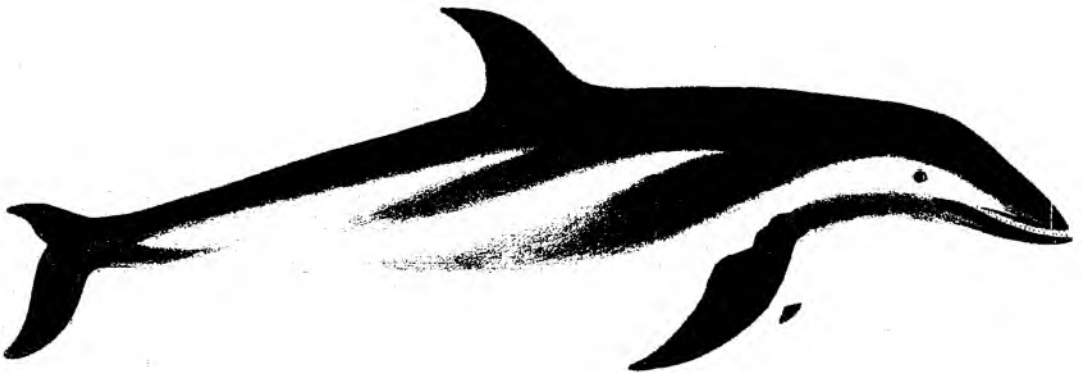

Buna rağmen, son derece halsiz olduğu zamanlar dışında, hiç boş durmuyordu. Görülecek bir şey olduğunda teleskopunu alıp güverteye çıkıyordu; gözlem yaparak ve gördüğü kuş sürüleri üzerinde düşünerek günler geçirdi. Göç etme içgüdüsünün bütün diğer içgüdülerden önde geldiği sonucuna vardı. “Annelik içgüdüsünün ne kadar güçlü olduğu herkesçe bilinir. Buna rağmen göç içgüdüsü o denli kuvvetli ki, sonbahar sonlarında bazı kuşlar yavrularını yuvada ölüme terk edip gidiyor.” Ayrıca, kendisine anlatılan, kanadı kırıldığı için yürüyerek göç eden bir kazdan bahsediyordu.

Balinalar denizin yüzüne çıkıp su fışkırtarak gemiye eşlik ediyordu. Bir keresinde pupa yelken, saatte on yedi kilometre hızla giderken yüzlerce yunus balığıyla karşılaştılar. Yunuslar *Beagle*’ın çevresinde ileri geri giderek, önünde zikzaklar çizerek, havaya sıçrayarak uzun bir süre oynayıp durdular.

Gemi güneye yaklaştıkça köpek gibi sesler çıkaran bir penguen türüne rastladılar; bunlar Güney Afrika penguenleriydi. Rio Plata’nın denize aktığı yerde demirli durdukları bir gece, St. Elmo’nun Ateşi geminin direk-

Darwin’in FitzRoy’un adını verdiği yeni bir yunus türü (Delphinus fitzroyi). FitzRoy bu jete Tierra del Fuego’daki bir dağa Darwin’in adını vererek karşılık vermişti.

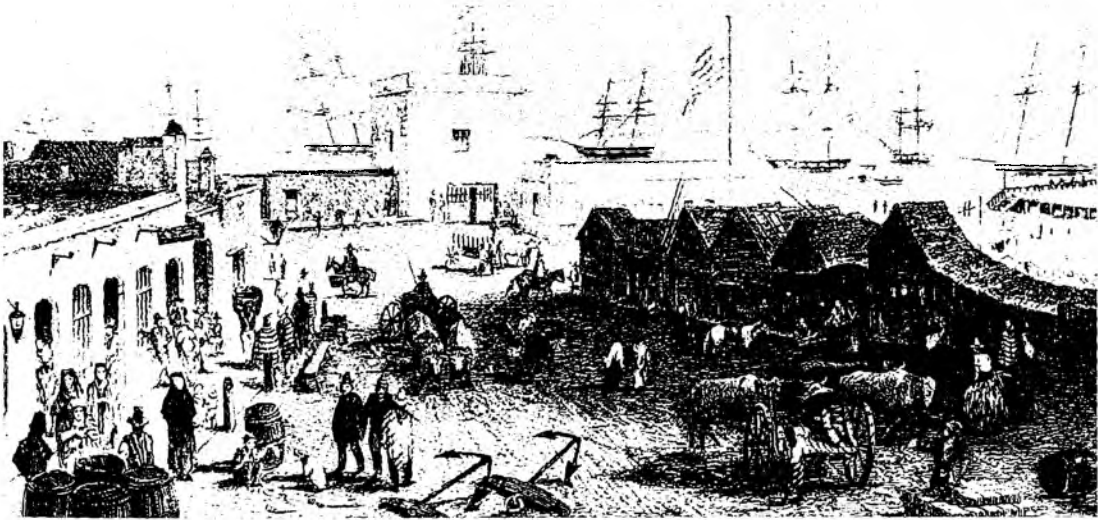

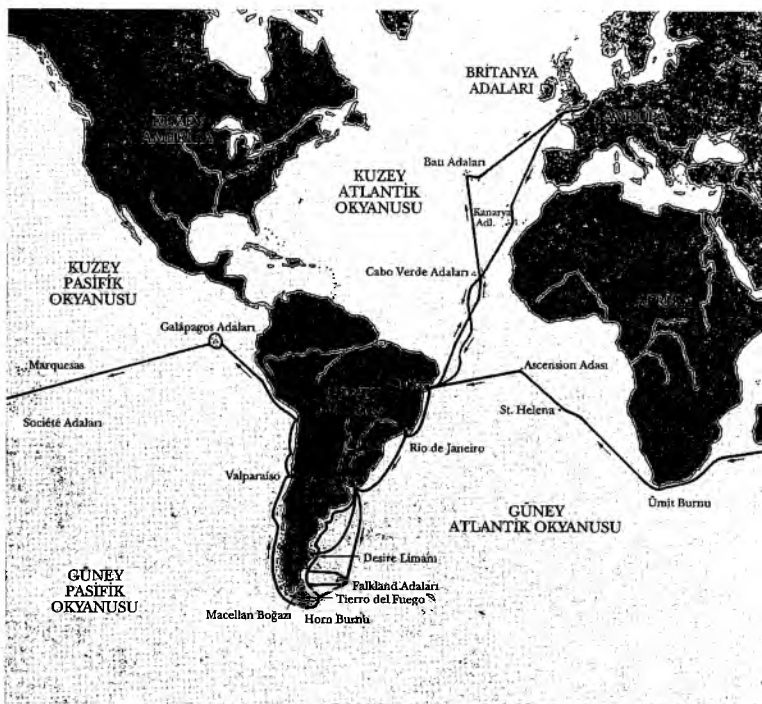
lerini ve donanımını aydınlatıyor ve suda yüzen penguenler arkalarında uzun, fosforlu izler bırakıyordu. Darwin, Henslow'a yazdığı mektupta bunları anlatırken "Her şey alev alev; gökyüzü şimşeklerden, su yakamozlardan alev alev. Gemi direklerinin ucundan bile mavi alevler çıkıyor." diyordu.

Pek de sevilen bir kişi olmadığı anlaşılan gemi doktoru MacCormick Rio de Janeiro'da gemiden ayrıldı. Darwin bile onun için "gidişi bir kayıp değil" demişti. Yerini alan yardımcısı Benjamin Bynoe uyumlu bir kişiydi. Darwin'le de iyi arkadaş olmuşlardı. Doğa tarihi konusunda Darwin'in coşkusu- nu paylaşıyor, fırsat buldukça onun karadaki gezilerine katılıyordu. Deniz tutması konusunda Darwin için elinden geleni yapıyordu. Geminin daha önceki seferine de katılmış olduğu için birçok yararlı öneride bulunabiliyordu. FitzRoy'la takıştığı zamanlar Darwin ona içini döküyordu. Bynoe hakkındaki en güzel şeylerden biri de Fuegolulara gösterdiği yakınlıktı; Jemmy Button da ona hayrandı.

Artık tropiklerden çıkmış, daha serin bölgelere doğru gidiyorlardı; daha dalgalı, daha mavi sularda, kalın giysiler içinde. Darwin de diğer su-

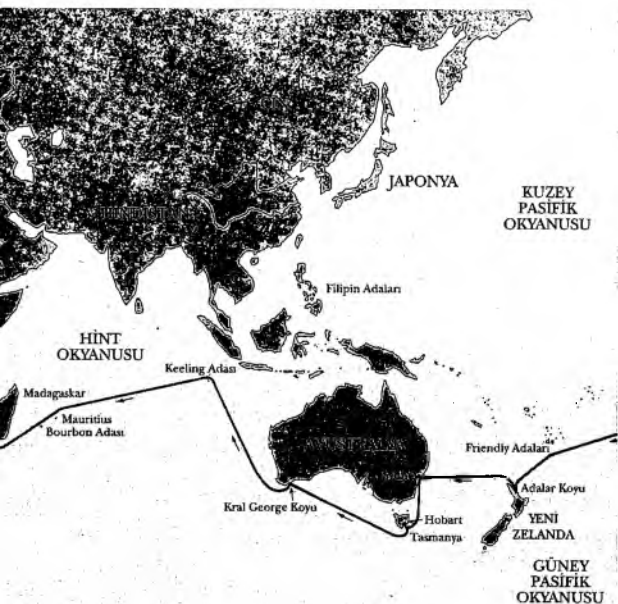
Montevideo'da mendirek ve gümrük binası. Resim: Augustus Earle

DARWIN VE BEAGLE SERÜVENİ

Beagle'in
rolü

baylar gibi sakal bırakmış ve kendi deyimiyle “yarı yıkanmış bir baca temizleyicisine” benzemişti. Pazar sabahları dini ayini FitzRoy yönetiyordu. Onu arka güvertede, şişmiş yelkenler altında, mürettebatla çevrilmiş olarak görmek çok hoş bir manzara oluştursa gerek. Küçük Fuegia Basket ve iki arkadaşı pazar giysileri içinde, çevrelerinde de artık alıştıkları için pek aldırmadıkları şeyler: Tüfekler, tabancalar, dümenin arkasındaki duvara asılmış kılıçlar, çevresine “İngiltere Herkesten Görevini Yapmasını Bekler” yazısı kazınmış, ortasında Augustus Earle’ün çizdiği elinde üç çatallı mızrağıyla Neptün’ün resmi bulunan dümen çarkı ve arkalarında uçsuz bucaksız okyanus. Dinsel tutuculuğu nedeniyle FitzRoy’un, Tekvin Kitabı’ndan aşağıdaki bölümü okumayı ihmal etmediğini varsayabiliriz: “Tanrı çeşit çeşit yabanıl hayvan, evcil hayvan, sürüngen yarattı. Bunun iyi olduğunu gördü.”

“Tanrı, ‘İnsanı kendi suretimizde, kendimize benzer yaratalım.’ dedi. ‘Denizdeki balıklara, gökteki kuşlara, evcil hayvanlara, sürüngenlere, yeryüzününün tümüne egemen olsun.’”

İnsan o kesin, otoriter sesin açıklamalarını duyar gibi oluyor: “Ancak, Tanrı’nın yarattığı bu insan kötü yola saptı ve dünyayı şiddete boğdu. O zaman Tanrı da dünyayı 150 gün boyunca suya boğdu ve insanı yok etti. Ancak çok merhametli olan Tanrı, Nuh’un bir gemi yapmasına, gemiye ailesini ve biri dişi biri erkek olmak üzere bütün canlı varlıklardan ikişer tane almasına izin verdi ve bütün bunlar kurtuldu. Böylece dünya bugüne kadar, Tanrı’nın yarattığı ilk haliyle korundu. Öyleyse bu gemideki herkes bu ilahi takdiri hatırlasın ve O’nun önümüzdeki keşfedilmemiş denizlere doğru yapacağımız yolculuğu takdis etmesi için alçakgönüllülükle dua etsin...” Bu sahne, Earle’ün daha sonra Londra’daki Kraliyet Akademisi’nde sergilenen *Bir İngiliz Fırkateyninde Dini Tören* tablosundan esinlenilerek kurgulanmıştır.

Deniz, FitzRoy’un kendisini en iyi hissettiği yerdi. Geminin sınırlı mekânında, karadaki yaşamın düzensizliğinden ve karmaşıklığından uzakta, her

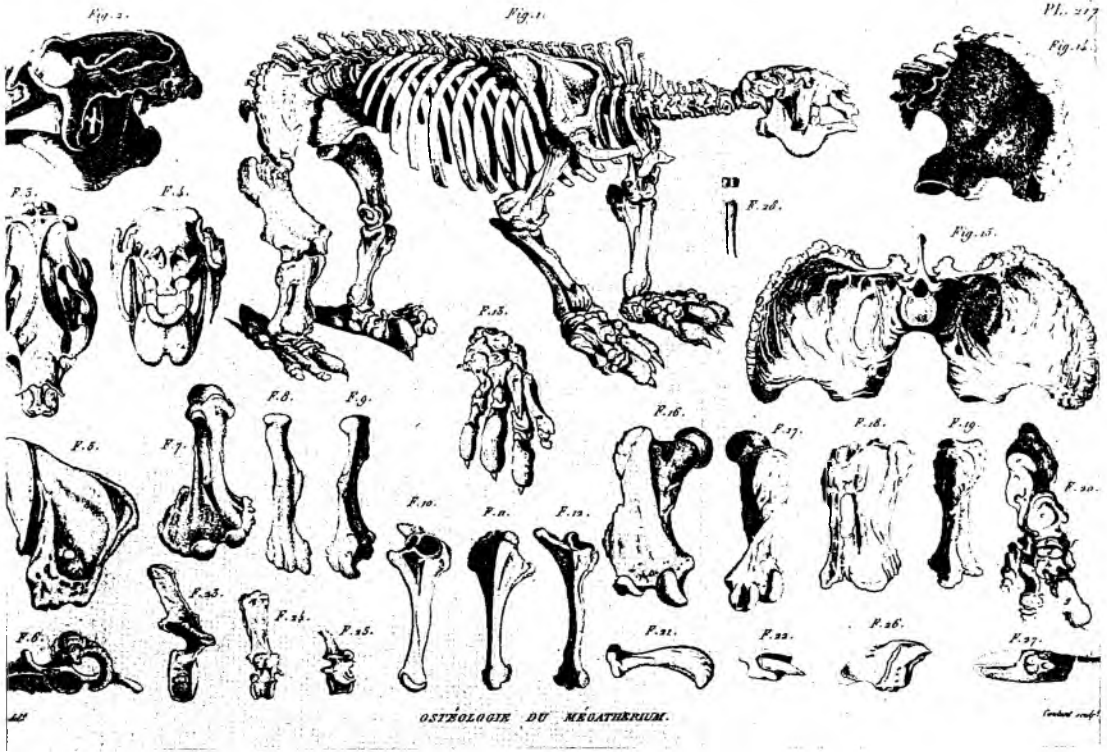
şeyi tam olarak kontrol ve organize etmek mümkündü. Pirinçten yapılmış top güzelce parlatılıyor, yelkenler gerektiği gibi açılabilirdi. Denizle mücadele dürüst ve temiz bir işti, korkulacak bir şey olamazdı. *Beagle*'ın kaptanı hakkında ne düşünürlerse düşünsünler, gemideki hiç kimse cesaretinden şüphe etmezdi. Darwin kız kardeşi Susan'a yazdığı mektupta "Kaptan ve on adamla bir yere gitmeyi, başka birisi ve yirmi adamla gitmeye yeğlerim. Alabildiğine dikkatli ve sağduyulu, gerektiğinde de kararlı bir şekilde cesur." diyordu.

Rio Plata'da başları derde girdiğinde çok heyecanlandılar. Yirmi sekiz gün süren bir yolculuk sonunda Rio'dan Buenos Aires açıklarına gelmişlerdi. Limana girmek üzereydiler ki bir Arjantin sahil koruma gemisi üzerlerine ateş açtı. İlk atış bir kurusıkıydı, ama ikincisi gerçektir. *Beagle*'ın üzerine, donanımının üstünden ıslık çalarak geçen bir sürü kurşun yağdı. FitzRoy demir atacağı yere varınca bu olaya bir açıklama yapılması talebiyle iki sandalı hemen sahile gönderdi. Ancak, adamlar karaya çıkmadan bir gümrük subayı göründü ve karantina teftişi için gemiye dönmelerini emretti. Fitz-

Bir araya getirilen kemiklerle sonradan oluşturulmuş bir Mylodon darwini iskeleti

Roy çileden çıkmıştı ve hiçbir emre uyacak durumda değildi. Geminin yön değiştirmesini ve ateşe hazır olmasını emretti. Koruma gemisine yaklaşıp yanlarından geçerken onlara seslenerek, bir tek atışa daha cesaret ederlerse bordasını köhne teknelerine geçireceğini söyledi. Sonra da Plata'nın çamurlu sularını terk ederek İngiliz fırkateyni *Druid*'in demirli olduğu Montevideo'ya gittiler. *Druid*'in, ateşe hazır durumda derhal Bu-

Bir Megatherium iskeleti ve kemikleri. "Avrupa'daki tek örnekler Madrid'te... Sadece bu bile birkaç sıkıcı dakikaya değer."^M

enos Aires'e gidip validen özür talep etmesine karar verildi. Herkes gibi Darwin de öfke içindeydi. "Umarım koruma gemisi fırkateyne ateş açar, bu da onun su üstünde gördüğü son gün olur."

Ancak, iş oralara varmadan aradığı heyecanı bulacağı benziyordu. *Beagle*'e telaşla gelen bir hükümet görevlisi, Montevideo'da siyah askerlerin isyan ettiğini haber verdi. Hiç olmazsa oradaki İngiliz tüccarların mallarını korumak için FitzRoy karaya asker gönderir miydi? Evet, elbette gönderirdi. Keşif için kendisi önden gitti. Çarşı bölgesine varınca *Beagle*'daki adamları kıyıya çağıran bir işaret gönderdi. Tüfek ve kılıçlarla silahlanmış elli iki adam -Darwin de belinde iki tabancası ve elinde kılıcıyla- sandallar-dan inip anayol boyunca yürüyüşe geçti. Merkez kaleyi ele geçireceklerdi.

Fakat hiçbir şey olmadı; asiler ortadan kaybolmuştu. Kalede ateşte biftek pişirerek geçirilen bir gecenin ardından, *Beagle*'ın hücum kıtası kuzu kuzu gemiye döndü.

Bir iki gün sonra *Druid*, Buenos Aires'ten şaşaalı bir özür mektubu ve korumaya gemisi kaptanının tutuklandığı haberiyle döndü. Unutulmaz bir zafer kazanılmamış olmakla beraber Arjantinlilere neyin ne olduğu gösterilmişti. Bu olay *Beagle* mürettebatının, kaptanlarına olan bağlılığını artırmıştı. Çıplak kıyı boyunca güneye doğru yola çıktıklarında herkesin keyfi yerindeydi.

Bu sıralarda, *Beagle*'ın kayıtlarına göre "ayak işleriyle görevli arka kabin kamarotu" Sims Covington, Darwin'in asistanı olmuştu. Darwin ona kuşların ve diğer hayvanların derilerini yüzüp doldurmayı ve koleksiyonculuk işinde yardımcı olacak temel şeyleri öğretmişti. Zamanla günlük işlerin giderek daha çoğunu ona bırakmaya başladı. Hatta sonunda, bir iki yıl geçtikten sonra, o kıymetli silahını da emanet ederek bir zamanlar çok severek yaptığı avlanma işini de ona bıraktı.

Covington pek sempatik birisi olmasa gerek. Darwin "Yardımcım tuhaf bir adam. Ondan fazla hoşlanmıyorum; ama sanırım onu benim işlerim için uygun bir kişi yapan da bu tuhaflığı." diye yazıyor. *Beagle* İngiltere'ye döndükten sonra Covington'un birkaç yıl daha Darwin'in hizmetinde çalıştığına bakılırsa, sonunda iyi anlaştıkları ortaya çıkıyor.

7 Eylül'de Buenos Aires'in 650 kilometre kadar güneyindeki Bahia Blanca garnizon kasabasına vardılar. FitzRoy daha önce haritası çıkarılmamış Patagonya kıyılarının ölçümüne başladı. Burası ıssız bir yerdi. Geniş ve sığ olan körfez, üzerleri kuru kamışlarla kaplanmış çamur yığınlarıyla doluydu; sürülerle de yengeç kaynıyordu. İç kısımlarda hiç ağaç yoktu -burada hiç yağmur yağmazdı- ve Pampaların düzlüklerinde hep soğuk bir rüzgâr esiyordu. Arjantin garnizonu, bir hendek ve duvarla çevrili kalede oturan, asker elbisesi giydirilmiş küçük bir grup hırpani ganço-dan¹ oluşuyordu.

İç bölgelerde vahşi yerliler (“ehlileştirilmiş” olanlardan farklı) kol geziyordu, yerleşim yerinden çok uzaklaşmak hiç kimse için güvenli değildi. Askerler önceleri *Beagle*’dan kuşkulandı; yerli kabilelere kaçak silah satıyor veya yabancı bir devlet adına casusluk yapıyor olabilirlerdi, özellikle de “*El Naturalista*” Don Carlos Darwin’i gözleri hiç tutmamıştı. Doğabilimci ne demektir? Belinde iki tabanca, elinde jeoloji çekiciyle karada ne yapıyordu? Kıyı boyunca onu izleyip, bir kayaya gömülü eski kemikleri kazmaya başlamasını kuşkuyla seyrettiler.

Hem bu sefer sırasında, hem de bir yıl sonraki ikinci seferinde Darwin’in en önemli keşiflerini yaptığı Punta Alta, arasından kırmızımsı, çamurlu bir kil tabakası geçen, kum ve çakıldan oluşmuş 6 metre kadar yükseklikte alçak bir kıyı banketiydi. Eteklerindeki 150-200 metrekare genişliğinde bir alan fosilleşmiş kemiklerle doluydu. Darwin önce kazıp çıkardığı şeylerin ne olduğunu kavrayamadı: Fildişine benzeyen kocaman bir diş, çok iri bir çift pençe, hipopotammkini andıran bir kafatası, taşlaşmış, çok büyük, pul-lu bir kaplumbağa kabuğu. Bütün bu kalıntıların ortak yanı (ilk kez görülüyor olmaları dışında) çok büyük, bugün yaşayan benzeri hayvanların kemiklerine göre çok, çok büyük olmalarıydı.

O tarihe kadar (1832) Güney Amerika’nın paleontolojisi üzerinde çok az araştırma yapılmıştı. Yarım yüzyıl önce Arjantin’de dev bir tembel hayvanın, *Megatherium*’un iskeleti bulunmuş ve Madrid’e gönderilmişti. Ayrıca, von Humboldt ve birkaç başka gezgin mastadon dişleri bulmuştu. Bunların dışında da bilinen pek bir şey yoktu. Bu nedenle tarihöncesi çağlara ait dev şekiller oluşmaya başlayınca Darwin’in duyduğu heyecanı anlayabiliriz. Günlüğüne şunları yazmıştı: “Megatheroid hayvanların kemikleri gerçekten inanılmaz büyüklükte.”

Punta Alta’da, Covington’la kazmaları ele alıp işe koyuldular. Fazla zamanları olmadığından Darwin hemen araştırmalarına gömüldü. “Kemik arama işini 24 saat sürdürebilmek için geceyi Punta Alta’da geçirdim. Bu açıdan çok başarılı, güzel bir geceydi.”

Fosilleşmiş iskeletler bulunup sahilde toplandıkça Darwin modern zoolojinin bilmediği, binlerce yıl önce yok olmuş yaratıklarla karşı karşıya olduğunu fark etmeye başladı. Bir zamanlar pençeleriyle ağaçların tepelerine uzanarak beslenen dev tembel hayvana ve aynı ölçüde iri ve yakın akraba iki canlıya, *Megalonix*'e ve *Scelidotherium*'a (Darwin bu sonuncunun neredeyse eksiksiz bir iskeletini bulmuştu) ait kemikler vardı. Sonra, hipopotama benzeyen ve "keşfedilmiş en garip hayvanlardan biri" olan *Toxodon*, dev bir armadillo, soyu tükenmiş bir fil olan *Mylodon*'un dişi, "çok değişik bir dörtayaklı" olan bir *Macrauchenia* ve deve büyüklüğünde bir guanako (yabani lama) vardı. Bütün bu kemikler "soyu tükenmiş hayvanlar için mükemmel bir mezar" olan kalın bir denizkabuğu tabakasına gömülmüştü.

Darwin için önemli olan, bu yaratıkların (türleri farklı olduğu halde) bugün yeryüzünde onlara karşılık gelen çok daha küçük hayvanlara, ağaçlarda yaşayan küçük tembel hayvanlara, tünel kazın küçük armadillolara, narin guanakolara çok benzemeleriydi. "Aynı anakarada, yaşayan ve ölmüş canlılar arasındaki bu olağanüstü ilişki hiç kuşku yok ki, ileride organik canlıların yeryüzünde ortaya çıkışları ve kayboluşları konusuna açıklık getirecektir." Tufan sırasında bu koca hayvanlar neredeydi? Açıklanması en zor olan bulgu da bir ata ait kemiklerdi. 16. yüzyılda İspanyol fatihler geldiğinde Güney Amerika'da at bilinmiyordu. Bununla beraber çok eski zamanlarda orada bu hayvanların bulunduğunun kesin kanıtı işte ortadaydı.

Acaba bu, çeşitli türlerin durmadan değiştiği ve geliştiği, çevreye uyum sağlayamayanların öldüğü anlamına mı geliyordu? Eğer durum böyleyse, bugün Dünya'da yaşayan canlılar Tanrı'nın başlangıçta yarattıklarından çok farklıydı. Aslında yaratılışın tek bir hafta içinde gerçekleşip gerçekleşmediği de tartışma konusu olabilirdi. Yaratılış belki de devamlı bir süreçti ve çok uzun bir zamandan beri devam ediyordu.

Bir bölgenin bitki örtüsüyle aynı bölgedeki hayvan sayısı arasındaki bağlantı Darwin'in kafasını kurcalayan başka bir sorundu. Sonunda, bitki bol-

luğunun temel şart olmadığı sonucuna vardı. Bitkilerin niteliği konusundaysa “İlk gergedan türleri, Sibiryaya o zamanlar da bugünkü durumunda olmuş olsa bile, oradaki steplerde dolaşmış olabilir.” diyordu. Bu hayvanlara bol tropikal bitki gerektiğini gösteren hiçbir kanıt yoktu.

Darwin’in keşiflerini yaptığı tek bölge Punta Alta değildi. Santa Fé’ye daha sonra yaptığı bir seferde Parana Nehri’nin üzerindeki dik yamaçlardan dışarıya uzanan çok büyük iki iskelete rastladı. Ancak o kadar çürümüşlerdi ki tek yapabildiği, dişlerden küçük parçalar almak oldu. Montevideo’dayken, başka fosillerden söz edildiğini duyunca onları araştırmaya gitti. Bu fosiller arasında eksiksiz bir *Toxodon* kafası da vardı. Doğabilimci Richard Owen’a yazdığı mektupta fosil çalışmalarında karşılaştığı güçlüklerden yakınıyordu: “Kafatası, yakındaki bir çiftlik evinde, merak konusu bir şey olarak kısa bir süre saklanmıştı. Ancak oraya vardığımda kafatasını bahçeye atılmış buldum ve 18 peni değerinde bir para vererek satın aldım.” Bulduğunda kafatasının eksiksiz olduğu, ama sonradan çocukların attığı taşlarla dişlerin kırıldığı anlaşılıyor. Darwin Ocak 1834’te St. Julian’da bir *Macrauchenia* iskeleti buldu ve defterine şunları yazdı: “Bütün Pampalar bölgesinin büyük bir soyu tükenmiş dörtayaklılar mezarlığı olduğunu söyleyebiliriz...” Ancak “yerkabuğunu dopdolu bir müze olarak değil, rasgele yapılmış, eksik bir koleksiyon olarak düşünmeliyiz”.

Bu kadar çok türün yok olmasına yol açan şey ne olabilirdi? “Dünya’nın uzun tarihi boyunca karşılaşılan hiçbir olgu, yeryüzünde yaşayan canlıların defalarca yok olması olgusu kadar şaşırtıcı değil.” Darwin canlıların yok olmasına iklim değişikliklerinin neden olabileceğine inanmıyordu. Birçok kuram üzerine düşündükten sonra, Panama kıstağının bir zamanlar denizle örtülü olabileceği sonucuna vardı. Haklıydı. Yetmiş milyon yıl boyunca Panama kıstağı diye bir şey yoktu. Güney Amerika bir adaydı ve bu büyük hayvanlar orada tek başlarına evrimleşmişti. Kıstak ortaya çıkıp Kuzey Amerika ve Güney Amerika birleşince bu tuhaf ve çaresiz hayvanların kaderi de belirlenmişti.

Darwin topladığı örnekleri *Beagle*'a getirdiği zaman Wickham tertemiz güvertelerin bu "lanet şeylerle mahvolmasına" kızıp küfürler savuruyordu. FitzRoy sonradan "ikide bir gemiye getirdiği o çerçöpe güldüklerini" hatırlıyordu. Ancak, Darwin için bu hafife alınacak bir konu değildi. Tufan hikâyesinin gerçekliği hakkında FitzRoy'la tartışmaları da o sıralar başlamış olsa gerek. O kadar büyük yaratıklar Nuh'un gemisine nasıl binmişti? FitzRoy'un yanıtı hazırды. *Bütün* hayvanlar gemiye binmeyi başaramamıştı; ilahi bir nedenden dolayı bazıları dışarda kalmış ve boğulmuştu. Darwin buna itiraz ediyordu: Boğulmuşlar mıydı? Bu bölgede karanın denizin üstüne çıktığını gösteren bir sürü kanıt (örneğin denizkabukları) vardı, bu hayvanlar da şimdi guanakoların yaptığı gibi Pampalarda gezmişlerdi. FitzRoy buna da itiraz etti: Kara *yükselmemişti*, deniz yükselmişti ve boğulan hayvanların kemikleri de Tufan'ın gerçekliği konusunda ek bir kanıttı.

Yolculuğun bu ilk evrelerinde Darwin fikirlerini kuvvetle savunmaya henüz hazır değildi. Kafası karışık, daha çok kanıta ve düşünmek için zamana gereksinimi vardı. Birisinin, kafasını kurcalayan bu yeni ve huzur kaçırıcı fikirlerin yanlış olduğuna kendini ikna etmesine bile istekliydi. Kitabı Mukaddes'in gerçekliğini inkâr etmek istemiyordu kuşkusuz. "Bu ıssızlıkta -büyük ormanlarda- bir süre yaşayan herkes, mutlaka insanda, bedenindeki nefesin ötesinde başka şeylerin de olduğunu duyumsar." diye yazıyor. Yapılması gereken şey, Kitabı Mukaddes'te yazanları modern bilimin ışığında yorumlamaktan ibaretti. FitzRoy bu konuda yardıma hazırды. İnsan onları, ufacık kamarada, sallanan lambanın ışığı altında oturmuş, yirmi iki kronometrenin tiktak sesleri arasında, kitapları -FitzRoy'un okunmaktan yıpranmış Kitabı Mukaddes'iyle Darwin'e Montevideo'dayken ulaşan Lyell'in *Jeoloji* kitabının ikinci cildi- masaya yayılmış, tartışırken görür gibi oluyor. Aralarında bir şekilde gerçeği bulabileceklerine inanıyorlardı.

İlkbahar gelmişti ve günler güzel geçiyordu. Darwin hemen her sabah yeni tüfeğini alıp gemiye taze yiyecek getirmeye çıkıyordu. Harika bir av olu-

yordu; bazı günler iki hatta üç geyik, devekuşları (kocaman, lezzetli yumurtaları bir yana), yaban domuzları (biris 45 kilo gelmişti), armadillolar ve guanakolar. Guanakolar aşırı meraklı hayvanlardı. Darwin ne zaman yere sırtüstü uzanıp bacaklarını sallasa yanına geldiklerini fark etmişti. O zaman hemen ayağa fırlayıp onları kolayca vuruyordu. Devekuşu yahnisi ve fırında armadillo gemide en sevilen yemeklerdi, birisi dana, öbürü de kaz etine benziyordu. FitzRoy Arjantinli askerlerden canlı bir puma satın almıştı. Derisini yüzdükten sonra onu da yediler. Balığa gelince, koyda bir ağ atmak yeterliydi. İçlerinde birçok bilinmeyen tür bulunan çok sayıda balık çıkarıyorlardı. Earle bu türlerin resimlerini çiziyor, Darwin de saklamak üzere al-kole koyuyordu.

1832 Kasımı sonunda, herkes iyice beslenmiş ve gemide her şey yolunda olarak önce Rio Plata'ya döndüler, sonra da FitzRoy'un yapmayı aklına koyduğu bir deney için bir kez daha güneye yöneldiler. Bu deney Jemmy Button ve arkadaşlarını Tierra del Fuego'daki evlerine götürüp bu uzak ve ıssız sahilde Hristiyanlığın yeni bir ileri karakolunu kurmaktı. Good Success Körfezi'nde Darwin hayatını doğa tarihine adamaya karar verdi, ona "az da olsa katkıda bulunmayı" umut ediyordu.

J. W. Carmichael'ın bir tablosundan ayrıntı. Tablonun Beagle ve Adventure 'ın Macellan Boğazı'ndan geçişini konu aldığı düşünülmüştü.

*Çok iri yaratıklardı. Saçları uzun ve
keçe gibi, yüzleri çok zayıf ve koyu renkliydi.
Gözlerinin çevresine beyaz halkalar,
yanaklarına kırmızı ve siyah çizgiler çizmişlerdi.*

T I E R R A D E L F U E G O

İngiltere'den başlayan bu bir yıllık yolculuk Fuegolular yönünden hayli başarılıydı. İngilizceleri oldukça ilerlemiş, FitzRoy'un dinsel öğretilerini iyice benimsemişlerdi -ya da öyle görünüyordardı. Kendilerinden ne beklediğini de anlamışlardı. York Minster, ülkesine vardığında Fuegia Basket'la evlenmek istediğini açıklamıştı. Son zamanlarda onu çok kıskanıyordu; öyle olması da gerekiyordu belki, çünkü Fuegia gemideki tek kadındı. Tayfalardan biri Fuegia Basket'la konuşacak olursa yanlarından ayrılmıyor, ondan ayrı olduğu zamanlarda suskun ve somurtkan oluyordu. FitzRoy'un çizimlerine ba-

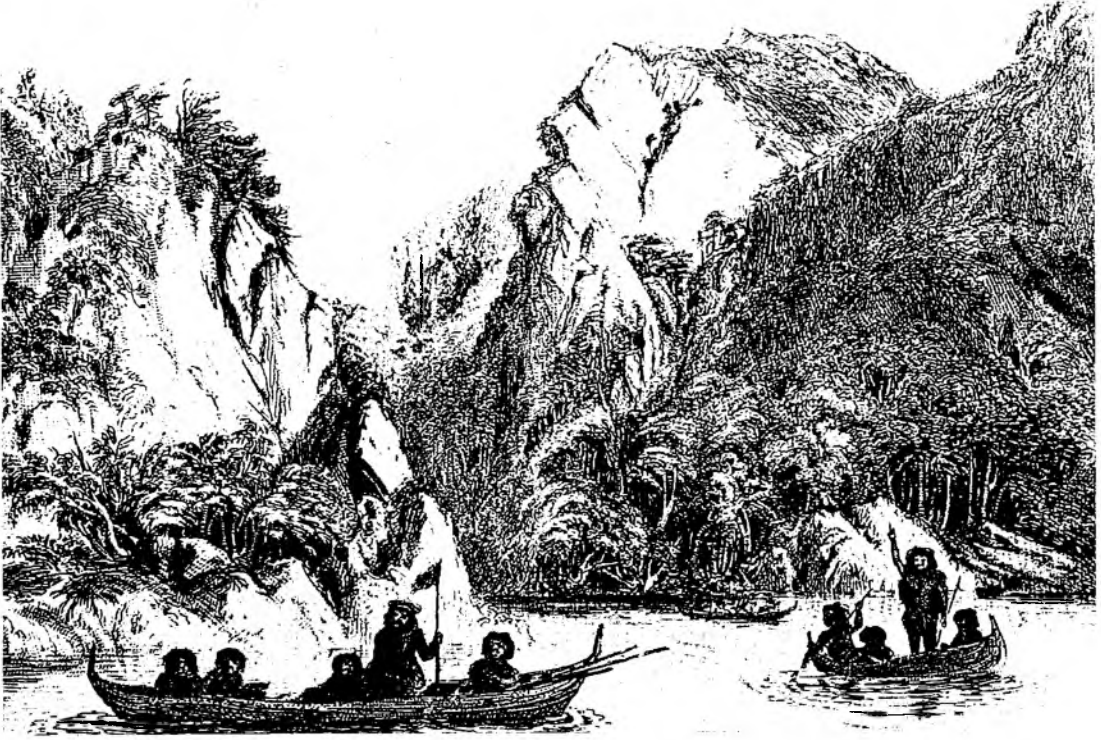

kılırsa (çizim yeteneği hayli iyiydi) Fuegia'nın sevimli bir yüzü vardı. Pek de hoş görünümlü olmayan Fuegolular arasında güzel bile denebilirdi. Rio'da birkaç ay kendisine uygar yaşamın inceliklerini öğreten bir İngiliz beyefendinin yanında kalmıştı. Jemmy Button ise, her zaman olduğu gibi neşeliydi ve ülkesine dönmek için sabırsızlanıyordu. Misyoner Matthews bile, yalnız ve adanmış sürgün hayatını soğukkanlılık ve cesaretle bekliyordu.

Tierra del Fuego'daki Christmas Boğazı'ndan bir yerli

Bütün bunlar çok iyiydi. Yine de, üzerinde düşünüldüğünde bunun tam FitzRoy'a özgü, tuhaf bir girişim olduğu ortaya çıkıyor. Üç yıl önce FitzRoy bu garibanları tamamen kendi inisiyatifiyle İngiltere'ye götürmüş, tıpkı bir yabani hayvanı evcilleştirir gibi terbiye etmişti. Şimdi de, yanlarında onlara yol göstermek üzere, hiç yabancı ülke görmemiş deneyimsiz genç bir misyonerden başka kimse olmaksızın salıvermek üzereydi. Ayrıca, bunu yerleşik bir toplumda değil, korkunç rüzgârların estiği, inanılmaz ölçüde soğuk, birkaç göçmen kabilenin neolitik devirde olduğu kadar ilkel bir yaşam sürdüğü, bilinmeyen bir ülkede yapıyordu. Bütün bunlarda acınası bir kendini beğenmişlik seziliyordu. FitzRoy'un inancı, zavallı Fuegia Basket ve arkadaşlarının Tierra del Fuego'nun vahşi sakinlerine kutsal ışığı götüreceklerine gerçekten inanacak kadar kuvvetliydi. Dünyada, farklı ırklardan insanlar di-

Beagle tayfalarının, Jemmy Button'ın kabilesinden Fuegolular tarafından karşılanması

ye bir şeyin söz konusu olamayacağı yolunda bir kuramı vardı; hepimiz, kuşkusuz tam olarak yetişkin ve tam anlamıyla uygar olarak yaratılmış olan Adem ile Havva'nın -öyle olmasaydı yaşamlarını nasıl sürdürebilirlerdi- soyundan gelmiştik. Ancak, Adem ile Havva'nın torunları zamanla bozulmuş, kutsal topraklardan dünyanın daha ilkel bölgelerine yayıldıkça uygarlıktan da uzaklaşmışlardı. Bu zavallı Fuegolular da aynı durumdaydı, ancak kurtarılabiliyorlardı. Yapılacak tek şey onlara, atalarının Cennet'in Bahçeleri'nde sahip olduğu uygarlığı ve Tanrı bilincini yeniden kazandırmaktı.

Bütün bu yaklaşımın gerçeklerden ne denli uzak olduğunu gösteren bir şey daha vardı. Londra Misyonerler Derneği bir İngiliz kasabasında işe yarayabilecek olan, ancak bu soğuk ve ücra yerde hiçbir işe yaramayacak bir sürü eşya yollamıştı: Makul bazı şeylerin yanı sıra oturaklar, çay servis tepsile-

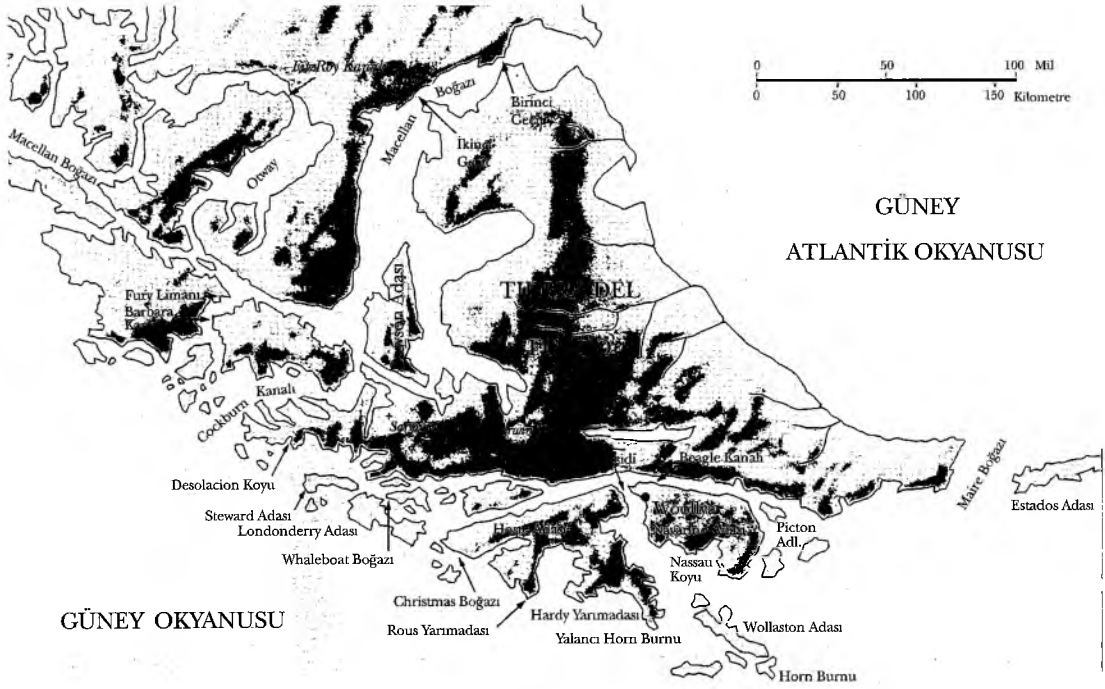

Ponsonby Boğazı yakınındaki kamp. "Jemmy artık iyi tanıdığı bir yöredeydi. Sandallar, küçük adacıklar-la çevrilmiş sakin ve güzel Woollya Koyu'na kadar ona eşlik etti..."^G

ri, porselen yemek takımları, şarap bardakları, çorba kâseleri, kürk şapkalar, beyaz çarşaf lar ve yerlilere dünyanın öbür ucundaki uygarlığın ne ölçüde ilerlediğini göstereceği sanılan kim bilir daha ne zarif şeyler!

Tierra del Fuego'da berbat bir iklim hüküm sürmekteydi. *Beagle* oraya yaz ortasında vardığı halde, Horn Burnu'nu aşmak için bir ay boyunca dağ gibi dalgalarla boğuşmak zorunda kalmıştı. Bir keresinde dev bir dalga gemiyi adeta yutmuş, sandallardan birini alıp götürmüştü. Lumbar kapaklarını tam zamanında açıp suların dışarıya akmasını sağlamasalardı gemi de batacağı. Çok iyi bir denizci olan FitzRoy direndi ve sonunda, bir önceki seferi sırasında *Beagle*'in adını verdiği kanalın ağzındaki Goree Roads'ta demir atabildi. Buzullar denize kadar iniyordu; iç kısımlardaki, kar ve gürgen ormanlarıyla kaplı uçsuz bucaksız dağlar fırtınaların getirdiği yoğun sis dalgaları altında kayboluyordu.

T I E R R A D E L F U E G O

Tierra del Fuego'nun haritası

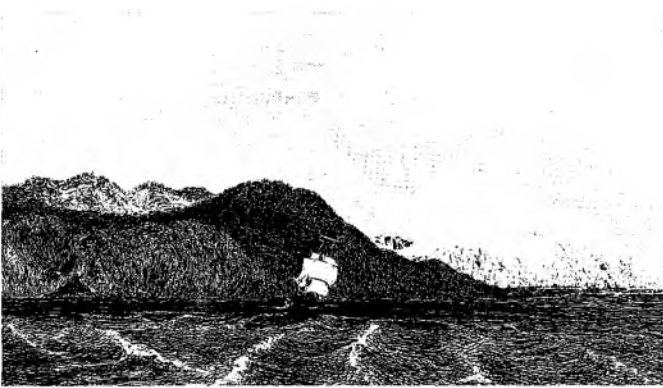
Fuegolular yerlileri gördüğünde Darwin'in düşündüğü ilk şey, uygar insanlardan çok, vahşi hayvanlara yakın olduklarıydı (bu daha sonraları, insanın türeyişi hakkında düşünüp yazdığı sıralarda da onu çok etkileyecek bir konuydu). Çok iri yaratıklardı. Saçları uzun ve keçe gibi, yüzleri çok zayıf ve koyu renkliydi. Gözlerinin çevresine beyaz halkalar, yanaklarına kırmızı ve siyah çizgiler çizmişlerdi. Kaşlarını ve sakallarını keskin denizkabuklarıyla tıraş ediyor, omuzlarına attıkları guanako derisinden örtü sayılmazsa çıplak geziyorlardı. Derileri bakır rengindeydi ve vücutlarını yağla kaplamışlardı. Soğuğa karşı olağanüstü dayanıklıydılar. Kanoyla *Beagle*'a gelen bir kadın, çıplak göğüslerine yağın sulu kar eriyerek akarken, dalgalar arasında sakın sakın oturmuş bebeğini emziriyordu. Bu insanlar, üstü hayvan derileriyle örtülü sahildeki kulübelerinden içeri yağmur boşanırken yağ toprak üstünde yatıyorlardı. Hiçbir şey yetiştirmiyorlardı. Yiyecekleri, balık,

deniz yumuşakçaları, kuşlar, foklar, yunuslar, penguenler, belki birkaç susamuru ve mantarimsı bitkilerden oluşuyordu. Konuştukları dil gırtlaktan gelen, bir dizi öksürükten oluşuyor gibiydi. Ancak davranışlarında düşmanlık ve korku yoktu. Darwin denizcilerle karaya çıktığında çevresinde toplanıp büyük bir merakla yüzüne ve vücuduna dokundular. Taklit yetenekleri olağanüstüydü, yaptığı her hareketi ve çıkardığı her sesi olduğu gibi yinelediler. Mimiklerine de sırtarak aynı şekilde karşılık verdiler. Gemiciler gayda eşliğinde şarkı söyleyip dans etmeye başladığında, bir de boylarını kıyaslamak için en uzun boyluları bir İngilizle sırt sırta durduğunda çok eğlendiler. İlişkilerin sertleşebileceği endişesiyle FitzRoy engelleme- seydi, denizciler yerlilerle güreşmeye de kalkışacaktı.

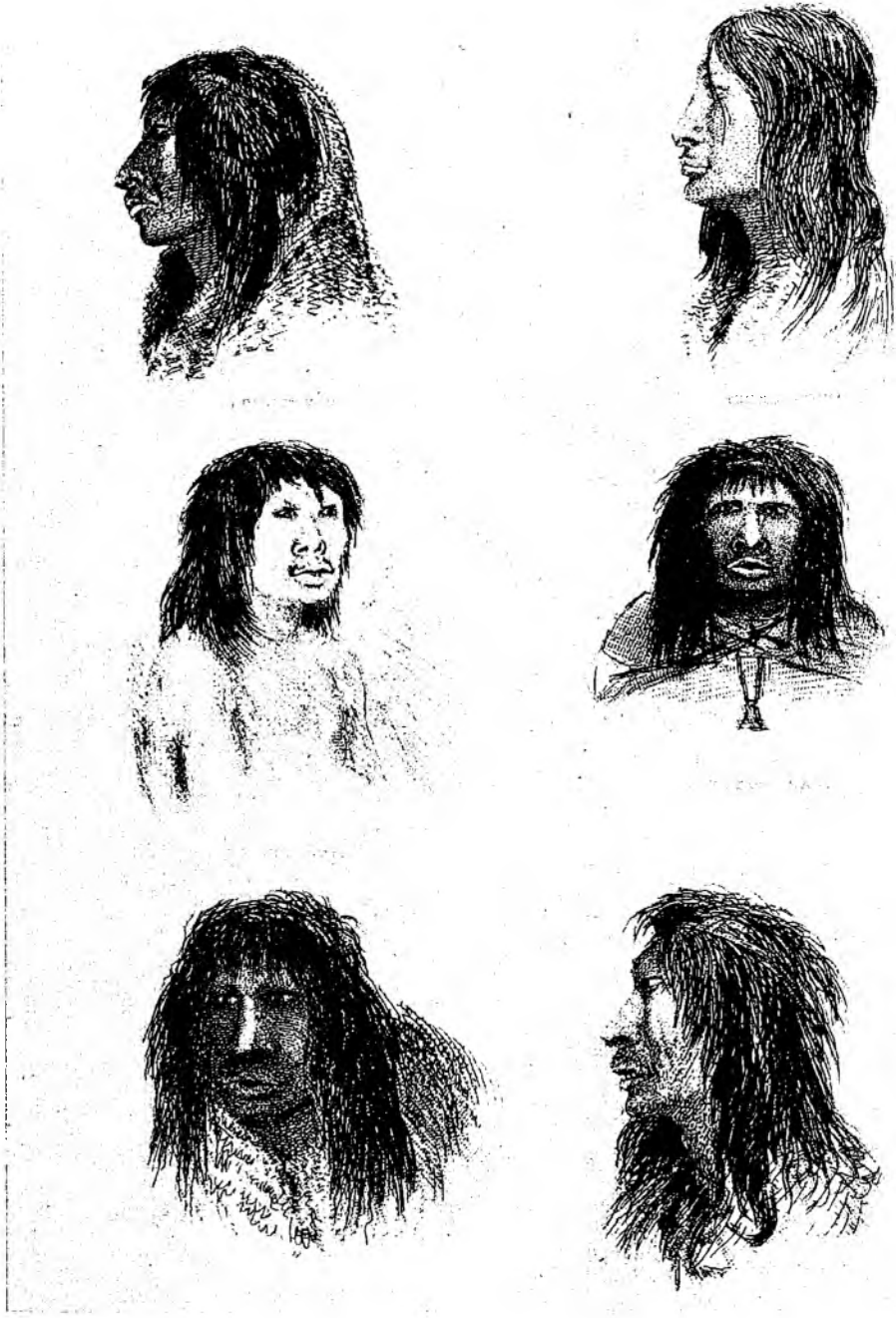
Uygarlık merdiveninin biraz daha üst basamağında olan Jemmy Button bu maskaralıktan utanmıştı. Fuegia Basket ise ortadan kaybolmuştu. Jemmy bu kabilenin kendi kabilesi olmadığını, ilkel ve kötü bir kabile olduğunu açıkladı. Matthews'un tepkilerini anlamak için FitzRoy onu dik- katle gözlüyordu. Biraz sıkıntılıydı ama vahşilerin "beklediğinden daha kötü olmadığını" söyledi.

Londra Misyonerler Derneği'nin gönderdiği eşyalar dört sandala yüklen- di (oturakları yüklerken tayfalar belli etmeden gülüşüyordu). Sonra da *Beagle* Kanalı'nın sakin sularından yukarıya, Jemmy'nin vatani Ponsonby Bo-

Beagle Sarmiento Dağı'nın eteklerinde

ğazı'na doğru yola çıktılar. Hava beklenmedik bir şekilde aniden açıldı. Güneş, ayak basılmamış karlar ve ormanlar üzerinde pırıl pırıl parlıyordu. Boğaza yaklaştıklarında kıy- dan gelen bağrıışmalar duydular ve kanolardan oluşan bir filo onları karşı-

FitzRoy'un resimlerini çizdiği değişik Fuegolü tipleri. FitzRoy, yolculuğun Anlatı'sına farklı Fuego lehçelerinin ayrıntılı bir sözlüğünü de eklemişti.

lamaya geldi. Az sonra sakin, küçük bir koya vardılar. Çiçeklerle bezenmiş güzel bir çayırılık, ormanın içlerine kadar uzanıyordu. Yeni yerleşim merkezini burada kurmaya karar verdiler. Manzara hoş ve ilginç olmalı: Yüz kadar Fuegolular biraz uzakta durmuş, eşyaların konacağı çadırların kurulmasını, tayfaların, biri Misyoner, biri Jemmy ve üçüncüsü de York Minster ve Fuegia Basket için olmak üzere üç kulübe yapmaya başlamasını büyük bir dikkatle izliyordu. Misyoner de sakin bir tavırla ve duygularını belli etmeden (endişelerini içine atıyor olsa gerekti) bu faaliyetlere katılıyordu. Yerli kadınlar Fuegia'ya karşı özellikle nazik davranıyordu.

*Solda: Tekeenica kabilesinden bir erkek. "Derileri yullanmış marun, daha doğrusu bakırla bronz arası bir renkte. Gövdeleri kısa ve biraz çarpık olan kol ve bacaklara göre büyük."*⁰

Daha sonra sebze bahçesinin kazılıp dikilmesi işine başlandı. Günün sonunda gemiciler bellerine kadar soyunup yıkanırken etraflarına toplanan yerliler, yıkanma işlemine mi yoksa gemicilerin derilerinin beyazlığına mı daha çok şaşacaklarını bilemiyordu. Gece herkes kamp ateşinin çevresinde halka oldu. Gemiciler soğuktan titriyor, Fuegolular ise ateşin sıcaklığından bunalmış terliyordu.

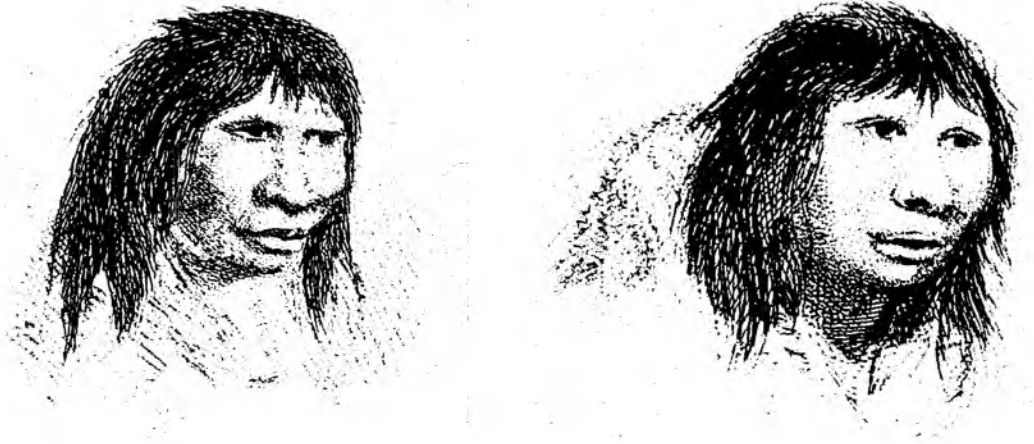
Jemmy'nin annesi, iki kız ve dört erkek kardeşi geldiğinde sıkıntılı anlar yaşandı. Onu vakur bir havayla, İngiliz takım elbisesi ve düğmeli botlar kuşanmış olarak görünce kadınlar kaçıp saklandı. Jemmy kendi dilini tamamen unutmuştu.

Magdalen Boğazı'ndaki Hope Limanı'nda bulunan Fuegolü kulübeleri

“Vahşi erkek kardeşiyle İngilizce konuşup, sonra da anlayıp anlamadığını İspanyolca sorması hem gülünecek hem de acınacak bir durumdu.” Kardeşleri hiç konuşmadı; birbirleriyle ilk kez karşılaşan köpekler gibi, Jemmy'nin etrafında dolanıp durdular. Ertesi gün hepsine giysiler giydirildikten sonra ilişkiler epey düzeldi.

FitzRoy beş gün sonra Matthews'u ve onun koruması altındakileri kendi hallerine bırakarak *Beagle* Kanalı boyunca keşif yolculuğuna çıktı. Manzara anlatılamayacak kadar güzeldi. Parlak, saydam, mavimsi buzullar lacivert denize kadar uzanıyordu. Küçük sandallar buzdan oluşmuş dik yamaçların ve büyük dağ silsilelerinin eteklerinden süzülerek yol alıyordu. Denizin hemen kenarında, 2200 metre yükseklikteki dik bir tepenin eteğinde kamp kurabilecekleri küçük bir dil buldular. Sandalları sahile çekip bir ateş yaktilar. Yakınlarında ucu denize doğru uzanmış bir buzul vardı. Buzun renklerini yakından görmek amacıyla Darwin ve FitzRoy oraya gitti. Buzulun üstünde yürürken

1834'te Jemmy Button (solda) ve karısı. "Gerçekten de Jemmy Button'dı, ama ne kadar değişmiş! Saçları uzun ve keçe gibi, (.....) acınacak kadar zayıflamış ve gözleri dumandan bozulmuş."^Ö

çok büyük bir buz parçası koptu ve çevredeki dağlarda yankılanan büyük bir gürültüyle denize düştü. Dev bir dalga yükselerek kamp kurdukları uzantının üstüne vurup sandalları etrafa savurdu. Oldukça kritik bir andı. *Beagle*'dan yüz elli kilometre uzakta olduklarından sandalları ve stokları denize sürüklen- se çok zor bir durumda kalırlardı. Darwin çok atik davrandı. Bir iki denizciyle birlikte sahil boyunca 200 metre koşarak ikinci ve üçüncü dalgalar üzerlerin- de patlarken sandalların demirlerini emniyete aldı. FitzRoy çok memnun ol- muştı; eteğinde kamp kurdukları tepeye Darwin Dağı adını verdi.

FitzRoy'un vahşi Fuegolular üzerinde yaptığı denemenin en ufak bir ba- şarı şansı olduğuna Darwin hiç inanmamıştı. Onlara karşı ne sevgi ne de güven duymuştu. İlk karşılaşmadan sonra giderek daha açgözlü olmuşlardı. Herhangi bir şey istediklerinde -bir bıçak, mendil veya battaniye- "yam- merschooner" diyorlardı. Kısa zamanda her şey "yammerschoonerlik" oldu. Gittikçe de saldırganlaşıyorlardı. Bynoe kendisini dehşete düşüren bir sah- neye şahit olmuştu. Fuegolular bir çocuk bir sepet martı yumurtasını yere dü- şürünce babası zavallı çocuğu büyük bir öfkeyle defalarca kayalara çarpmış, sonra da kanlar içindeki çocuğu ölüme terk edip gitmişti.

Jemmy Button, Darwin'e Fuegoluların yamyam olduğunu söylemişti, kış çok sert geçtiği zamanlar kadınlarını öldürüp yerlerdi. Darwin de bir fok avcı teknesinin kaptanıyla Fuegoluların bir çocuk arasında geçen konuşmayı aktarıyor. Kaptan Fuegoluların neden köpek yemediğini sorduğunda çocuk, "Köpek samur yakalar, kadınlarsa işe yaramaz, adamlar çok aç." şeklinde yanıt vermişti. Hâlâ var olan gerçek yamyamlar! İngiltere'de, The Mount ve Maer Hall'dakiler bu konuda ne düşünüyorlardı? Darwin kız kardeşi Caroline'a "Bu sefil vahşilerin seslerini duymak bile bana tiksinti veriyor." diye yazmıştı.

FitzRoy da Fuegoluların, özellikle de Tierra del Fuego'nun güneydoğusundaki Tekeenica kabilesinin adetleri üzerine epeyce araştırma yapmış ve onları "İnsanlığa bir hicviye. (.....) Acınası toprakların acınası efendileri." olarak nitelemişti. Küçük kulübelerde ve kanolarda çömelerek oturmaktan çarpılmış eğri büğrü vücutları vardı. Kadınlar saçlarını domuzbalığı çene kemiğiyle tarıyordu. "Nezaket icabı kadın denilen bu dişi Fuegoluların boyları 1,30 metre veya birkaç santim daha uzun"du; tenleri yıllanmış maun rengindeydi. "Dağınık, kaba ve son derece pis siyah saçları, vahşi yüzlerinin hain ifadesini hem gizliyor hem de güçlendiriyor"du.

Dolayısıyla kampa döndüklerinde gördükleri onları çok da şaşırtmadı. Uzakta oldukları on gün içinde yerliler her şeyi mahvetmişti. Matthews onları büyük bir heyecanla karşıladı. Anlatacağı öykü korkunçtu. *Beagle* grubu gider gitmez yerliler eşyalarını çalmaya başlamıştı. Karşı koymaya çalışınca onu yakalayıp yere savurmuş, ölümle tehdit etmişlerdi. Sebze bahçesini çiğnemişler, Matthews Jemmy'yle beraber onları engellemeye çalışınca da sadece gülmüşlerdi. Durum gün geçtikçe daha tehlikeli olmaya başlamıştı. Jemmy'yi de hırpalamışlardı. Ancak asık yüzlü York Minster yerlilerin tarafını tuttuğundan ona dokunmamışlardı. Küçük Fuegia Basket'in kulübesinden dışarı çıkıp *Beagle*'dan arkadaşlarını karşılamayı bile reddetmesi garipti. Artık beyaz adamlarla hiçbir ilişkisi olsun istemiyordu.

FitzRoy incinmiş, şoke olmuş ve çok şaşırmıştı. Bu insanlara kötülük yapmak değil sadece yardım etmek istemişti. Ona bunu neden yapıyorlardı?

Yine de henüz umudunu yitirmemişti. Doğal olarak Matthews'u yeniden gemiye alacaktı. Ancak diğerleri kalmalı ve vahşi yurttaşlarına ışık getirmeye çalışmalıydı. Çevrede duran somurtkan Fuegolulara balta dağıttı. Jemmy ve York Minster'i tanrıya emanet etti ve tekrar gelmeyi vaat ederek denize açıldı.

Dönüşü ancak bir yıl sonra gerçekleşti. 1833 Şubatı sonlarına doğru tekrar kuzeydoğuya doğru yola çıktılar. Falkland Adaları'nda kısa bir süre durdular. FitzRoy bu adaların ideal bir sürgün yeri olduğunu düşünüyordu. "Mahkûmlar için çok uygun bir yerleşim alanı. (.....) Lüks dışında gereken her şey var." *Beagle*'de FitzRoy'a kâtiplik yapan Hellyer burada kaz avlarken boğuldu. Daha önce hiç görmediği bir tür kaz vurmaya çok istiyordu. Silahını alarak tek başına çıktı. Dönmeyince *Beagle*'dan bir grup aramaya çıktı. Bynoe onu, gemiden bir buçuk kilometre ötedeki dere ağzında, sualtındaki yosunlara dolanmış bir halde ölü olarak buldu.

Bu olaydan sonra *Beagle* Arjantin kıyılarındaki ölçüm işlerini sürdürmek için yola çıktı. Bu arada Darwin de iç bölgelere iki uzun yolculuk yaptı. Ama biz şimdi Fuegoluların hikâyesinin sonunu anlatalım. *Beagle* bir yıl sonra döndüğünde kamp yeri bomboştı. York Minster ve Fuegia, Jemmy'nin eşyalarını da alarak vahşi Fuegoluların yanına gideli epey olmuştu. Jemmy orada kalmış, ancak uygarlığı, sanki öyle bir şeyin varlığından hiç haberi yokmuşçasına terk etmişti. Avrupalı giysilerinin yerini beline sardığı bir kumaş parçası almıştı. Son derece zayıftı. Bir zamanlar tertemiz olan saçları şimdi keçe gibi, boyalı yüzüne dökülüyordu. Darwin "Zavallı Jemmy'yi tanıyamadık. Bıraktığımız temiz, sık giyimli, tombul delikanlı gitmiş, yerini zayıf, çıplak, pis bir vahşi almış." diyordu.

Ancak yine de davranışı dostçaydı. Kanosuyla *Beagle*'a gelip FitzRoy ve Bynoe'ya samur derisi, Darwin'e de iki mızrak başı armağan etti, gemide yemeğe kaldı ve "yemeğini de eskisi kadar düzgün bir şekilde yedi." Ama hayır! Onlarla gelmeyecekti. Şimdi bir karısı vardı (karısı kanodan ona sesleniyor, ama gemiye çıkmıyordu). Bunlar onun insanları, burası onun yur-

duydu, uygarlıkla bir alışverişi kalmamıştı. Bütün planları bozulan FitzRoy hiç olmazsa bu bir kişinin ruhunu kurtarmak için elinden geleni yaptı. Jemmy'ye ısrarla rica etti, kanodaki tuhaf karısına şallar ve lame dantelli bir şapka armağan etti. Fakat Jemmy'nin kararı kesindi ve kıyıya döndü. Onu son olarak kamp ateşinin ışığında, Darwin'in deyimiyle "son bir veda" için el sallayan bir siluet olarak gördüler.

Olanlardan FitzRoy'un ne sonuç çıkardığını bilmiyoruz, ancak en azından Darwin için, olan biten apaçık ortadaydı. Fuegoluları İngiltere'ye götürmek onlara iyilikten çok kötülük yapmak olmuştu. Uygarlıkla tanıştıkları o kısa süre, kendi ülkelerinde yaşamalarını zorlaştırmaktan başka bir işe yaramamıştı. İnsan doğanın gidişatını bu şekilde saptırdıktan sonra başarılı olmayı artık bekleyemezdi. İlkel ırklar için söylenebilecek tek şey vardı: Ancak kendi başlarına bırakılır, özgürce kendi çevrelerine uyum sağlayabilirlerse hayatta kalabilirlerdi. Müdahale edilirse ölüyorlardı. Amerikan yerlileri, Avustalya Yerlileri yok oluyordu. Fuegoluların da sırası gelecekti. On dokuzuncu yüzyılın sonuna gelindiğinde, üç Fuego kabilesi neredeyse tümüyle yok olmuştu. Darwin oraya gittiği sıralar nüfusları on bini bulan Batı kanalındaki kano insanları Alacalufelerin nüfusu 1960 yılında yüz kişiye zor ulaşıyordu.

*Plata Nehri'nin doğu yakasındaki askerler. Darwin General Rosas'ın askerleri için şöyle demişti: "Daha önce böyle kötü ve haydut kalıklı askerlerden oluşmuş bir ordunun var olmadığına eminim."*⁶

*Ateşin çevresinde bağlanmış atlar, devekuşu veya
geyikten oluşmuş yemekten artanlar, toprağın altından gelen tukotuko
homurtuları, sigara içip kâğıt oynayan adamlar, karanlıkta
yabancı bir ses duyulduğunda huzursuzlanan,
bekçilik yapan köpekler...*

P A M P A L A R

FitzRoy'un davranışlarında bu noktadan başlayarak giderek artan bir gerilim dikkati çekiyor. Planları boşa çıktıkça, güçlükler arttıkça o da daha kesin ve kararlı bir tutum içine girmiş görünüyor. Gerçi adamlarının duygularını gözardı etmiyordu -o asla bir Kaptan Bligh olamazdı- ancak mükemmeli arama tutkusunu, yaratılışının müşfik ve cömert yönünü gölgeliyordu. Çok iyi bir haritacıydı. Ama dinmek bilmeyen fırtınalarıyla Güney Amerika kıyılarının haritasını çıkarmaya çalışmak, hem de bunu tek bir gemiyle yapmak son derece zor bir işti. İş sürdürebilmek için başka gemiler edinmeye karar verdi. Bu önemli

Güney Amerika'nın doğu kıyısının haritası

Patagonya'da El Carmen kasabası

karar için Donanma Bakanlığı'yla görüşecek zaman da yoktu. Parayı kendi cebinden öder, sonra geri alırdı.

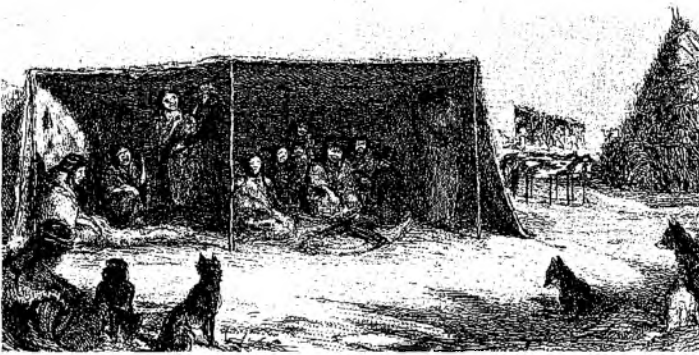
Önce iki küçük gemi kiralayıp mürettebatını temin ederek işe başladı. Sonra da 1300 sterlin ödeyerek 170 tonluk, hemen hemen *Beagle* büyüklüğünde bir Amerikan fok av gemisi satın aldı ve *Adventure* adını verdi: "Kargo taşıyacak, az kişiyle yönetilebilecek şekilde donatılmış ve *Beagle*'a ayak uydurabilecek bir refakat gemisine sahip olmayı hep isterdim." Bu gemiyi elden geçirmesi gerekliydi. *Beagle*'la Montevideo ve Patagonya sahilleri arasında defalarca gidip gelerek küçük filosunu tam olarak donatmak zorunda kaldı. Ancak önemli olan işlerin yürümesiydi. Bu şekilde geçen on sekiz ay FitzRoy için çok yorucu oldu. Aşırı çalışma nedeniyle zayıflayıp sinirleri gerildikçe, giderek içine kapandı.

Darwin içinse her şey tamamen farklıydı. Artık (1833 ilkbaharı) yol yordam öğrenmişti; deneyimsizliğin ve çekingenliğin son kalıntıları da gitmiş, yolculuk ekibinin çok yararlı bir üyesi haline gelmişti. Kilise'ye katılma düşüncesi gittikçe zayıflamış ve doğa tarihi benliğini tümüyle sarmıştı. Catherine'e "Jeoloji gibisi yok. İlk keklik avında ya da av mevsiminin açıldığı ilk günde duyulan zevk, geçmiş zamanların öyküsünü neredeyse konuşur gibi

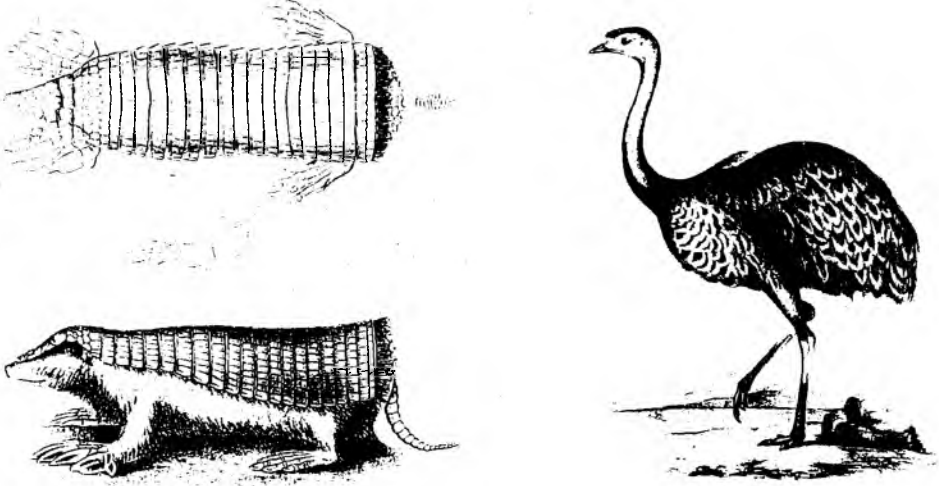
anlatan kemik fosilleri bulmaktan duyulan zevkle kıyas bile edilemez. (.....) Vakit bulup da yakalayabildiğim ve bozulmadan saklayabildiğim her canlı yarattığı koleksiyonuma katıyorum.” diye yazıyordu. Hiç aksatmadan tuttuğu günlüğü okununca, kendisine olan güveninin gittikçe arttığı, düşüncelerinin şekil almaya, spekülasyonlarının kuramlara dönüşmeye başladığı açıkça görülüyor.

Mayıs ayında *Beagle* harita ölçümleri için sefere çıktığında Darwin, Rio Plata’nın girişinde, sakın, gözden ırak küçük bir kasaba olan Maldonado’da kaldı. Orada memeli hayvanlar, kuşlar ve sürüngenler toplayarak on hafta geçirdi. Bu süre içinde, içerilere, 110 kilometre uzaktaki Polanco Nehri’ne kadar uzanan iki haftalık bir yolculuk yaptı. Gittiği bölgenin durumundan dolayı, yanına on iki at ve iki de silahlı adam almak zorunda kaldı. Daha bir hafta önce, Montevideo’dan gelen bir yolcu, yolda ölü bulunmuştu. Zengin bir toprak sahibi olan Don Manuel Fuentes’in evinde kaldılar. Oradakilere göre Darwin, gerçekten deli değilse, son derece tuhaf biriydi. “Burada, insanların bana bakışlarında nezaket görülüyor; ama daha çok acıma ve hayret var. (.....) Beni öyle tuhaf buluyorlar ki, bir keresinde hasta bir kadın beni görebilsin diye evine kadar götürdüler.” Darwin’in pusulasının ve kibrit kutusunun marifetlerini görmek için bütün aile evde toplanmıştı.

Patagonya yerlilerine ait bir toldo (kulübe) ve bir mezar

Maldonado’ya dönüşte kemikleri, taşları, bitkileri, kuş derilerini ve başka yaratıkları İngiltere’ye göndermek üzere paketlemek birkaç haftasını aldı. Defterlerinden birisinde, alkol içinde İngiltere’ye gönderdiği, balıklardan man-

Solda: Bir armadillo türü olan Pichiciego. "Bunlardan birini yakalamak için, insanın onu gördüğü anda neredeyse kendini atından yere atması gerekiyor. Çünkü hayvan yumuşak toprağı o kadar hızlı kazıyor ki, insan neredeyse daha attan inmeden arka kısmı gözden kayboluyor." ^G Sağda: Rhea darwini. Bu ender türü Darwin'e gañçolar haber vermişti: "Koyu renkli, benekli ve bacaklarının da normal devekuşunununkinden daha kısa olduğunu" söylemişlerdi. "Bu yeni türü tanımlarken Bay Gould ona benim adımı vererek beni şereflendirdi." ^G

tarlara kadar 1529 örneğın bir listesini yaptı. "Bu bölgenin kuşları ve dörtayaklılarından oluşın koleksiyonum gittikçe mükemmelleşiyor. Şehirdeki bütün çocukları hizmetime almaya birkaç real¹ yetiyor. Bana acayip yaratıklar getirmedikleri gün yok gibi." Fakat öbür uçtaki Henslow için, gelen şeylerin ne olduğunu anlamak her zaman kolay olmuyordu. Bir keresinde sormuştu: "Allah aşkına, 233 numara nedir? Bir kurum yığınının, elektrik çarpmış bir şeye benziyor. Çok garip bir şey..."

Temmuz sonunda *Beagle* Darwin'i Maldonado'dan alarak Patagonya'daki El Carmen'e doğru yola çıktı. Darwin artık karada yapacağı büyük yolculukların ilkin çıkımayaya hazırdu. Rio Negro'nun ağzından 30 kilometre yukarıdaki El Carmen, Amerika anakarasındaki uygar yerleşim bölgelerinin en güneyde olanıydı. Buenos Aires 950 kilometre kadar kuzeyde kalıyordu. Arada kalan bütün ova (yani Pampalar) vahşi yerlilerin dolaşıp av-

landığı, keşfedilmemiş bir bölgeydi. Bu yerliler çok iyi biniciydiler ve tahrik edildiklerinde çok öfkeli ve saldırgan oluyorlardı. İlkel inançlarına bağlıydılar. İnançlarına göre gökyüzündeki yıldızlar ölmüş ataları, Samanyolu atalarının devekuşu avladığı tarla, Macellan bulutları da öldürdükleri devekuşlarının tüyleriydi. Yerliler o sıralarda, gittikçe çoğalan sığır sürülerini otlatmak için topraklarının peşinde olan Arjantinlilere karşı ölüm kalem savaşı veriyordu. Yaşananlar Ortabatı Amerika'da yaşananların tekrarıydı. Verilen mücadelenin çok daha ilkel ve acımasız oluşu hariç. Yerliler, kendilerini yok etmeye çalışanlara karşı, kaybetmeye mahkûm oldukları bir savaş veriyorlardı. Daha önceleri iki bin-üç bin kişinin yaşadığı köyleri vardı. Darwin'in orada olduğu sıradaysa Pampalarda evsiz barksız dolaşan kabileler çoğunlukta idi.

Arjantin kuvvetlerinin komutanı General Rosas karargâhını El Carmen'in 130 kilometre kuzeyindeki Rio Colorado'da kurmuştu. Burası Darwin'in tarihöncesi kemikleri bulduğu ve bölgedeki son uygar yerleşim merkezi olan Bahia Blanca'ya da yakındı. General Rosas, malzeme ikmalini Rio Colorado'dan Buenos Aires'e uzanan bir ileri karakol zinciri üzerinden

Rio San Pedro'da bir estancia (malikâne-çiftlik)

Nehri geçen bir sığır sürüsü

gerçekleştiriyordu. Geniş düzlükte minicik noktalar oluşturan bu karakollar -yani *postalar*- dışında, burası yerlilerin fırsat buldukları zaman ve yerde yolculara saldırdığı sahipsiz bir bölgeydi.

Darwin El Carmen'den Rio Colorado'ya karadan giderek Rosas'la bağlantı kurmayı, sonra da *postadan postaya* geçerek Buenos Aires'e gitmeyi planlamıştı. Bunu kısmen bir serüven yaşamak istediği için yaptığı söylenebilir, ama görünürdeki neden bunun Pampaların jeolojik yapısını, hayvan ve bitki örtüsünü gerçekten incelemek için en iyi yol olmasıydı. Kendisi de bir kâşif olan ve macerayı seven FitzRoy planı onayladı. İki yıl önce Londra'da yanına aldığı deneyimsiz genç adamın şimdi bilim ve din uğruna -evet, kuşkusuz din uğruna- her yere gitmeye, her şeyi yapmaya hazır, kendine güvenen bir girişimciye dönüşmesini görmek FitzRoy'u oldukça memnun etmiş olmalı. Bu bilinmeyen geniş topraklarda hangi Kitabı Mukaddes gerçeğinin

keşfedilip keşfedilemeyeceğini kim bilebilirdi ki? Yine de, sağduyu bazı önlemler almayı gerektiriyordu. Darwin'e bir rehber ve birkaç muhafız eşlik etmeliydi. *Beagle*'la 800 kilometre uzaktaki Bahia Blanca'da buluşacaktı. Her şey yolunda giderse Darwin Buenos Aires'e doğru yoluna devam edebilirdi.

El Carmen'de oturan ve FitzRoy'un emrindeki gemilerden birinin sahibi olan Harris adında bir İngiliz, Colorado'ya kadar Darwin'e rehberlik yapmaya gönüllü oldu. Altı gançodan oluşan bir koruma ekibi tutuldu ve Darwin 11 Ağustos'ta *Beagle*'daki dostlarıyla vedalaşıp yola çıktı. Yolları önce çölden geçiyordu. Bu susuz düzlüğün bu kadar çeşitli kuş ve başka canlı türü barındırabilmesi çok şaşırtıcıydı. Önlerine yanlara açılmış kanatlarıyla koşarak kaçan bir devekuşu -daha doğrusu Afrika kuşlarından daha ufak olan bir *rhea*- çıkıyor, ellerinde havada ısıklık çalarak dönen *bolas*larla (daha aşağıda açıklanacak olan bir ganço silahı) hayvanın peşine düşüyorlardı. Darwin eski av günlerini yeniden yaşıyormuş gibiydi. İlgisini özellikle bu devekuşları çekiyordu. Yirmilik veya otuzluk sürüler berrak gökyüzüne karşı "muhteşem bir görünüm" sergiliyordu. "Dört nala at sürerek yakınlarına gidilebiliyordu. Ancak, daha sonra kanatlarını açıp rüzgârın da yardımıyla pupa yelken koşarak atları geride bıraktılar." Farklı ortamlarda, araları suyla da iyi olabiliyordu. Darwin daha sonra iki kez Santa Cruz Nehri'nin 400 metre genişliğindeki çok akıntılı kısmından yüzerek geçtiklerine şahit oldu. "Yüzzerlerken vücutlarının büyük bölümü suyun altında, boynuları biraz öne uzanmış, yavaş ilerliyorlar."

Lazo. "Lazoyu kullanmaya hazırlanan ganço ipin ucunu toplayıp dizginleri tuttuğu eline alır, öteki eliyle de genellikle iki buçuk metre çapında olan ilmeği savurur."

Yuva alışkanlıkları çok değişti. Birkaç dişi kuş aynı yuvayı kullanıyordu. Yumurta sayısı genellikle 20-30'sa da bazen 70-80'e çıktığı da oluyordu. Kuluçkaya yatan ve yavruları yumurtadan çıkararak erkek kuştı. Kuluçka döneminde rahatsız edilirse çok saldırgan oluyor, at üstünde giden adamları bile kovalıyordu. Erkekler dişilerden kolaylıkla ayırt edilebiliyordu. Yalnızca renklerinin daha koyu, kafalarının daha iri olmasıyla değil, sesleriyle de: "Çok değişik, alçak tondan bir ısıklık gibi. İlk duyduğumda tepciklerle çevrili bir yerde duruyordum. Bir vahşi hayvan sesi sandım, insanın ne uzaklıktan ve hangi yönden geldiğini kestiremediği bir ses." Darwin, doğası gereği hep tetikte olan, ender bulunan özel bir tür kuş bulmuştu. Zooloji Derneği'ne bir örneğini yolladığı bu kuş türüne, onun anısına *Rhea darwini* adı verildi.

Genellikle geyik ve guanako avlıyorlardı. Bir keresinde gançolar bir puma yakaladı ve dana eti lezzetindeki etini ateşte çevirerek pişirdiler. Ava çıktıklarında, bazen kilometrelerce öteden kan gören akbabalar ve kartallar da onlara eşlik ediyordu. Öne uzanmış pençeleri, iki korkunç göz arasından uzan-

nan kanca gibi gagalarıyla leşe saldırıyor, birkaç dakika içinde hayvanın yalnız kemiklerini bırakıyorlardı. Yakalayabilseler insanların işini de aynı şekilde bitirirlerdi. Darwin "İnsan, *caracaların*² leş düşkünlüğünü bu ıssız düzlükte yürüdüğünde ve uykuya yattığında keşfediyor. Uyandığında çevresindeki her tepcikte bu hayvanlardan birinin tünemiş, o korkunç

Bolas. "Ganço üç toptan en küçük olanı elinde tutar, öbür ikisini başının üstünde çevirir, sonra da nişan alıp zincirli gülle gibi fırlatır." ^G

Bir at yarışı

gözleriyle kendisini sabırla gözlemekte olduğunu görüyor.” diye yazmıştı. Bu çirkin hayvanların iğrenç alışkanlıkları vardı: Kesimevleri çevresinden ayrılmıyor, atların sırtlarındaki yaraları gagalıyor ve doğacak yavruyu kapmak için, yavrulayan koyunların başında bekliyorlardı.

Küçük hayvanlar da çok ilginçti: Kokarcalar ve zoriller, beş kilometre bile öteden hissedilebilen o pis kokularını yayarak korkusuzca dolaşıyordu. “Her hayvanın onlara seve seve yol verdiği kesin.” Köstebeğe benzeyen küçük tukotuko, toprağın altındaki yuvasından keskin, aralıklı çığlıklar atıyordu: “Kısaca kemirici olarak tanımlanabilir.” Adını yeraltında art arda çıkardığı kısa kısa homurtalardan alıyordu. Tukotukolar korktuklarında ya da kızdıklarında susmak bilmiyorlardı. Narin armadilloysa Darwin’den daha hızlıydı. Darwin, hayvan kendini kuma gömmeden önce atından inmeyi bir türlü başaramıyordu. Gançolardan biri bıçağını birinin sırtında bilerken “Bu küçük, şirin hayvanlara yazık, o kadar sessizler ki.” demişti. Armadillo, özellikle ateşte kendi kabuğunda pişirilirse çok lezzetli oluyordu. Daha ileri bölgelere doğru yol aldıkça keklıklere, siyah boyunlu kuğulara ve sabahın erken saatlerinde su birikintilerinden pembe görüntüleri yansıyan flamingolara rastladılar.

Bütün bu süre içinde Darwin kuşların alışkanlıkları, uçuşları, yumurtaları, ötüşleri üzerine, durmadan ve çok dikkatle, ayrıntılı notlar alıyordu: “Ötüşleri çok, çok tatlı. (.....) Çalıların dibinde diğer hayvanlar gibi koşuyorlar; kolay havalanamıyorlar; sesleri yüksek değil. (.....) Uzun bacaklı yağmurkuşu, küçük köpeklerin av sırasındaki havlamalarına benzer sesler çıkarıyor.” İleride “Bir saatlik bir zamanı boşa harcayan insan, hayatın ne kadar değerli olduğunu anlayamamış demektir. (.....) Aylaklık kadar affedilmez bir şey yoktur.” diye yazmasına neden olacak işine adanmışlık ve aralıksız çalışma özelliğini edinmeye başlamıştı. Defterindeki 17 Ağustos 1833 tarihli notta şunlar yazılı: “Vakit öldürmekle geçen bir gün [yağmur onları engellemişti] (.....) Hiç kitap yok. (.....) Çamurlar içinde oynayan yavru kedileri bile kıskandım.” Hareketsizliğin hiçbir türüne tahammülü yoktu. 4 Eylül: “Çekilmez bir can sıkıntısı (.....) Kitaplar büyük zevk.” Ekim: “Can sıkıntısı (.....) sarı göğüslü kuş, güzel ötüyor.”

Bir İngilize ait *estancia*'da³ bir gece geçirdiler. Darwin orada, büyük bir koyun sürüsünü çiftlikten çok uzaklarda koruyabilen çoban köpeklerini yetiştirmek için uygulanan ilginç yöntemi inceledi. Bu köpekler, daha küçükken annelerinden alınıp koyunlar arasında yaşamaya bırakılıyordu. “Yavruyu günde üç-dört kez emzirmesi için bir dişi koyun seçiliyor, uyuması için de koyunların ahırında yünden bir yatak yapılıyor. Diğer köpeklerin ve evin çocuklarının yanına yaklaşmasına asla izin verilmiyor.” Çoğu zaman yavru köpek hadım da ediliyor, böylece büyüdüğünde de sürüden ayrılmayı arzulamıyordu. Tıpkı normal bir köpeğin sahibini koruması gibi bu köpekler de koyunları koruyordu. Sürü nadiren saldırıya uğruyordu, çünkü köpeklerle koyunu ayırt edemeyen aç yabani köpekler, bir çobanköpeği sürüsüne saldırmaya cesaret edemiyordu.

Geceleri genellikle açık arazide, bir ateş çevresinde kamp kuruyorlar, eyerleri yastık, eyeraltı keçelerini de battaniye olarak kullanıyorlardı. Manzara Darwin'i adeta büyüleyordu: Ateşin çevresinde bağlanmış atlar, devekuşu veya geyikten oluşmuş yemekten artanlar, toprağın altından gelen tu-

kotuko homurtuları, sigara içip kâğıt oynayan adamlar, karanlıkta yabancı bir ses duyulduğunda huzursuzlanan, bekçilik yapan köpekler... O zaman hepsi kulaklarını toprağa yapıştırıp dikkatle dinliyordu. Yerlilerin nasıl ve ne zaman saldıracağı bilinmezdi.

Darwin gançoları seviyordu. Son derece sert ve dayanıklıydılar. O başıboş ortamda bile, bıyıkları ve omuzlarına dökülen uzun siyah saçlarıyla vahşi ve güzel bir canlılık sergiliyorlardı. Geniş binici pantolonları, kırmızı pançolar ve kocaman mahmuzlu beyaz çizmeler giyiyor, bıçaklarını da kuşaklarına sokuyorlardı. Pek naziklerdi ve Darwin'in deyimiyle "boğazınızı keserken sanki aynı zamanda eğilip selam verecekmiş gibi" görünüyorlardı. Sadece et yiyorlardı. Hayvanların kemiklerini de yemek pişirdikleri ocakta yakıt olarak kullanıyorlardı. Çok değişik bir avlanma yöntemleri vardı. Herkes değişik yönlerde dağılıyor, kararlaştırılan bir zamanda (saati saptamaya olanakları olmadığından tahmini olarak) bir araya geliyor, çevreleyebildikleri bütün hayvanları ortaya doğru sürüyor ve orada öldürüyorlardı.

Avlanmadıkları zaman gitar çalmayı, tütün içmeyi seviyor, bazen sarhoş olduklarında da ellerinde bıçakları, birbirleriyle dalaşıyorlardı. Harika binicilerdi. Attan düşmek gibi bir korkuları yoktu. İnce buz üzerinde kayan patenciler gibi, yavaş geçemeyecekleri kadar engebeli arazileri dörtmala geçiyorlardı. Atlarını büyük nehirleri yüzerek geçmeye zorluyorlardı. Binici çıplak olarak atını suya sürüyor, su boyu geçince atın sırtından aşağı kayıp kuyruğuna yapışıyordu. At her geri dönmek istediğinde adam yüzüne su sıçrattı atı ileriye itiyor, böylece karşı sahile varıyordu.

Avlanmak için *bolas* kullanıyorlardı. Deri şeritlerin ucuna bağlanmış iki veya üç taş başlarının üstünde çevirip kovaladıkları hayvanlara o şekilde fırlatıyorlardı ki, ayakları şeritlere dolanan hayvanlar yere yıkılıyordu. Bu işi çocukken küçük *bolas*larla köpekler üzerinde talim yaparak öğreniyorlardı. Av sırasında at genellikle dörtmala koşturulurdu. Darwin'in bu işi yapmaya çalışırken -hem de tırıs giderken- atıyla birlikte düşmesi gançoları çok eğlendirmişti.

Üçüncü gün Rio Colorado'yu geçtiler. Yürüyüş halindeki askerlerin yiyeceği olan büyük bir kısrak sürüsü nehrin öbür yakasına yüzdürülüyordu. Darwin için manzara gerçekten komikti: “Kulakları dikilmiş, şişmiş burun delikleriyle homurdayan, aynı yöne çevrilmiş yüzlerce kafa, su yüzünde büyük bir çiftyaşayışlı sürüsünü andırıyor.” Ona bu atların günde yüz elli kilometre yol alabildiğini söylemişlerdi.

Akşamüstü General Rosas'ın kampına vardılar. Burası bir istila ordusunun karargâhından çok bir haydut çetesinin saklanma yerine benziyordu. Kamp 400 metrekare genişliğinde, silahların, arabaların ve derme çatma hasır kulübelerin yer aldığı dikdörtgen şeklinde bir alandı. Generalin sert ve çevik süvarileri buraya yerleştirilmişti. Süvarilerin çoğu yerli, zenci ve İspanyol meleziydi, geri kalanlar Arjantin tarafına geçmiş yerlilerdi. Bir de askerlerin peşinden gelenler vardı. Arkalarında sallanan siyah, örgülü saçları ve renk renk giysileriyle şahane görünümlü yerli kadınlar, atlarını dizlerini yukarı çekerek sürüyordu. Onların görevi yük hayvanlarıyla askerlerin malzemelerini taşımak, kamp kurup yemek pişirmektir. Köpekler ve sığırlar ortalıkta, tozun içinde dolaşıp duruyordu.

Generalin kendisi de adamları gibi sert ve gösterişliydi. Maiyetinde onu eğlendirmekle görevli birkaç tane soytarı vardı. General güldüğü zamanlar çok tehlikeli olmasıyla ün yapmıştı. Bu anlarda, birinin vurulması ya da kollarından ve bacaklarından yere çakılmış dört kazığa asılarak işkence edilmesi emrini vermesi olasıydı. Kendilerine özgü bir binicilik sınama yöntemleri vardı. Binici ağıl kapısının üstüne yerleştirilmiş yatay durumdaki bir direğe tüner, eysersiz ve gem vurulmamış bir yabani at dışarıya sürülürdü. Adam atın sırtına atlayıp duruncaya kadar onu koştururdu. Rosas da bu hüneri başaranlardandı. Ayrıca otoriter bir insandı. Kaderinde, uzun yıllar Arjantin diktatörü olmak vardı. Darwin'i büyük bir ciddiyet ve nezaketle karşıladı. Darwin'in ondan çok etkilendiği anlaşılıyor. Generalin gücünü ve nüfuzunu ülkenin gelişmesi ve refahı için kullanacağını yazıyordu. Bu tahmini, kendisinin de on yıl sonra kabullenmek zorunda kaldığı gibi “korkunç şekilde ve tamamen yanlış” çıktı, Rosas çok zalim bir başkan oldu.

General Rosas. Soytarlarından biri onun için şöyle demişti: “General güldüğü zaman onun elinden ne deli ne de akıllı kurtulabilir.”^G

Yerlilere karşı uyguladığı savaş taktiği çok basitti. *Salina* denilen tuz gölleri dolaylarında yaşayan ve Pampalarda dağınık olarak dolaşan yaklaşık yüz kişilik kabileleri çeviriyor, elinden kaçanları da yakalayıp hepsini bir araya topladıktan sonra tümünün katledilmesini emrediyordu. Yerlilerin

Rio Negro'yu geçip güneye kaçma şansının da olmadığını söylüyordu. Dost bir kabileyle yaptığı anlaşmaya göre o tarafa giden her kaçak öldürülecekti. Bunu yapmaya hazırlardı, çünkü Rosas onlara kaçan her yerli için kendi kabilelerinden birinin öldürüleceğini söylemişti.

Darwin'in orada olduğu süre boyunca, saat başı gelen çatışma haberleri ve söylentileri yüzünden kamp sürekli bir karmaşa içindeydi. Bir gün Rosas'ın Buenos Aires yolu üzerindeki ileri karakollarından birinin yok edildiği haberi geldi. Miranda adındaki bir komutana, üç yüz adamla misilleme yapması emredildi. Darwin o sıralarda yakınlardaki Bahia Blanca'daydı. "Geceyi burada geçirdiler. Ordugâhlarından daha vahşi ve daha çılgın bir şey düşünmek olanaksız. Bazıları kendilerinden geçene kadar içti, bazıları akşam yemeği için kesilen hayvanların buharı tüten kanını içti. Sonra da sarhoşluktan kusup hepsini geri çıkardılar. Her yerleri pislik ve pıhtılaşmış kanla kaplıydı."

Ertesi sabah baskının yapıldığı yere doğru yola çıktılar. İzleri, gerekirse Şili'ye kadar sürmeleri emredilmişti. İz sürme işinde tam birer uzmandılar. Bin kadar atın izlerine bakarak kaçının binek, kaçının yük hayvanı olduğunu, hatta nal izlerindeki düzensizlikten, ne kadar yorgun olduklarını saptayabiliyorlardı. Darwin "Bu adamlar dünyanın öbür ucuna kadar gidebilir." diyor. Sonradan, harekâtın başarılı olduğunu öğrendi. Açık araziden geçen bir grup yerli görülmüş, Miranda'nın adamları da dört nala hücumla geçmişti. Yerliler toplu bir savunma planlayacak vakit bulamamıştı. Hepsi değişik yönlerde kaçarak kendi başlarını kurtarmaya çalışıyordu. Köşeye sıkıştırılan kaçaklar son derece vahşi oluyordu: Ölmek üzere olan biri saldırganın başparmağını ısırarak, gözleri oyulduğu halde ağzından bırakmamıştı. Yaralı olan bir başkası ölü taklidi yapmış, sonra aniden sıçrayarak bıçağıyla bir askerin üstüne çullanmıştı. Bir üçüncüsü bir yandan merhamet dilenirken öte yandan beline sarılmış olan *bolalı* gevşetip, saldırgan yanına geldiğinde hücum etmeye hazırlanmıştı. Hemen boğazını kestiler. Sonunda yüz kadar erkek, kadın ve çocuk yakalandı. Casus olarak işe yaramayacak gibi görülen

bütün erkekler kurşuna dizildi. Kızlardan güzelce olanlar daha sonra askere dağıtılmak üzere bir kenara ayrıldı, çirkinler ve yaşlı kadınlar öldürüldü. Çocuklar da köle olarak satılmak üzere götürüldü.

Öldürülmeyen tutsaklar arasında özellikle iyi görünümlü, boyları 1,80 metreden uzun, üç delikanlı vardı. Sorgulanmak üzere yan yana dizilmişlerdi. Birinci adam kabilenin geri kalanının nerede olduğunu söylemeyi reddedince vuruldu. Ardından ikincisi. Üçüncüsüne gelince, o da hiç tereddüt etmedi: "Ateş et. Ben bir erkeğim, ölmeye hazırım." dedi. Bu sahnelerin hiç de yabancı olmayan akbabalar havada daireler çizerek uçuyordu.

Darwin dehşete düşmüştü, ama bu Hristiyan askerlerin, kanlarına girdikleri çaresiz paganlardan çok daha vahşi olduğunu günlüğüne yazmaktan başka yapacağı bir şey yoktu. Rosas'ın kampındaysa herkes yaptıklarının doğru ve adil olduğundan emindi. Yerliler, Arjantinlilerin kendi av sahalarına el atmasına kızmış, çiftçilerin koyun ve ineklerini öldürmüştü. O nedenle suçluydular ve yok edilmeleri gerekliydi. Yerliler Darwin'i yakalasaydı da onların ne mal olduğunu kendi gözleriyle görseydi! Hiç olmazsa kadınlar sağ bırakılabilirdi dediğinde, "Hayır, bırakamazsınız, çok çabuk ürüyorlar." cevabını aldı. Kısacası yerliler iğrenç yaratıklardı, farelerden de iğrenç, işte o kadar!

Bu baskın sırasında yakalanan kadınlar arasında çok güzel iki İspanyol kız vardı. Çocukken yerliler tarafından kaçırılıp büyütülmüşlerdi (bu savaş uzun zamandır devam ediyordu). Anadillerini unutmuşlardı, davranışları da tamamen yerlilerinki gibiydi. Şimdi kendilerini tekrar uygar yaşama alıştırmak zorundaydılar. Uygar yaşam da, büyük olasılıkla Rosas'ın sarhoş ve kaba süvarilerine cariyelik etmek ve yarı kölelik anlamına geliyordu.

Mağrur ve nazik General Rosas'ın Patagonya yerlilerine karşı yürüttüğü acımasız savaş demek buydu. Darwin'e göre bu savaş ancak tek bir şekilde sonuçlanabilirdi: Kurtulabilenlerin erişilmesi daha zor olan dağlara çekilmesi, sonunda da ırkın yok olması. Başka deyişle, en iyi uyum sağlayanın hayatta kalacağı kuramının bir uygulaması... Sıra onlara geldiğinde Fuegoluların ne kadar şansı olabilirdi?

Bir gün Darwin'in kendisi de epeyce korktu. Bahia Blanca'dan birkaç gançoyla birlikte at sürerken uzaktan üç atlının geldiğini gördüler. Gançolardan biri "At binişleri Hristiyanlara benzemiyor." dedi. Bunun üzerine yakınlardaki bir bataklığa doğru gidip saklanmaya karar verdiler. Darwin tabancalarını doldurdu. Yabancıların görüş alanından çıkar çıkmaz atları engebeli arazide dörtlü sürdüler, sonra da açık araziye geldiklerinde (korktuklarını belli etmemek için) yavaş yavaş ilerlemeye başladılar. Tepenin eteğine varınca köpekleri yere yatırdılar. Gançolardan biri dizleri ve elleri üzerinde sürünerek durumu keşfetmek üzere tepeye tırmandı. Oraya varınca düşmana bir an dikkatle baktı ve bir kahkaha koyverdi: "Mugeres!" Gelenler üç kadındı, Rosas'ın subaylarından üçünün karısı de-vekuşu yumurtası aramaya çıkmıştı.

24 Ağustos'ta *Beagle* Bahia Blanca'ya döndü. Darwin gemiye çıktı ve bütün günü, maceralarını FitzRoy'a anlatmakla geçirdi. Anlaşılan FitzRoy iyi bir dinleyici, Darwin de iyi bir konuşmacıydı. Darwin FitzRoy'u yolculuğun daha uzun olan ikinci etabına izin vermeye ikna etmekte zorluk çekmedi. Issız bir bölgede 650 kilometrelik yolculuk Harris olmadan, gançolarla yalnız olarak gerçekleşecekti.

O günler Darwin için coşkularla dolu, tehlikenin gölgesinde özgürlüğün daha bir derinden hissedildiği günlerdi. "Ganço yaşamının özgürlüğü, herhangi bir anda atı durdurup 'geceyi burada geçireceğiz' demenin özgürlüğü çok güzel." Bu Buenos Aires seferinde, gançolar bile Darwin'in enerjisine şaşıyordu. Önlerine bir dağ çıktığında tırmanmadan edemiyordu. Bin metreyi aşan Sierra de la Ventana'ya çıkan ilk Avrupalı o olsa gerek. Tepeye vardığında dağın bir vadiyle ikiye bölünmüş olduğunu gördü. Vadiyi aşıp yeniden tırmandı ve zorlukla ikinci tepeye ulaştı. "Her yirmi metrede bir, iki bacağımın da üst kısmına kramp giriyordu, tekrar aşağıya inemeyeceğimden korkuyordum." Buna rağmen gançolardan birinin atı sakatlandığında Darwin ona atını verip kendisi yürüdü. Sonradan bunun nedenini şöyle açıkladı: Gançolar yürüyemezdi. Onlar gibi sigarasını

tüttürdü, *matê*'sini⁴ içti; içinde (her biri on bir tavuk yumurtası ağırlığında) yirmi yedi devekuşu yumurtası bulunan bir yuvaya rastlama bahtiyarlığına kavuştukları gün dışında, etten başka bir şey yemedi. Bir keresinde de yirmi saat susuz kaldı.

Geceleri kamp ateşi çevresinde, Milton'un, hep yanında taşıdığı *Paradise Lost* (Kaybedilmiş Cennet) kitabından biraz okuyor, o günün olaylarını defterine not ediyordu. Notların üslubu da hoştu: "Sierra'da geceler çok soğuk, önce çiyden sıırıslık, sonra buz gibi (.....) çok güzel bir asmakuşu gördüm (.....) Sürüyle tilki. Küçük bir kurbağa buldum, renkleri çok değişik (siyah ve parlak kırmızı), hoşuna gideceğini sanarak bir su birikintisine götürdüm, ama minik hayvan yüzme bilmiyormuş, yardım etmeseydim boğulacaktı (.....) Derin bataklıkta siyah lekeli bir sürü yılan, iki sarı çizgi ve kırmızı kuyruk (.....) Siyah boyunlu kuğular, çok güzel ördekler ve turnalarla göl pek hareketli (.....) Dün gece müthiş bir dolu fırtınası vardı, şimdi den 20 geyik ve 15 devekuşu ölüsü bulduk (.....) Dolu taneleri elma büyüklüğünde (.....) Yarı deli bir adamın evinde uyudum. (.....) Yerliler tuz için *salinalara* gidiyor -tuzu şeker gibi yiyorlar (.....) 20 yaşında esir olan kadınlar beğenilmiyor (.....) ihtiyar kayıkçının karısı ancak 11 yaşında (.....) devekuşları gün ortasında yumurtluyor (.....) turnalar demetlerle hasırotu taşıyor..."

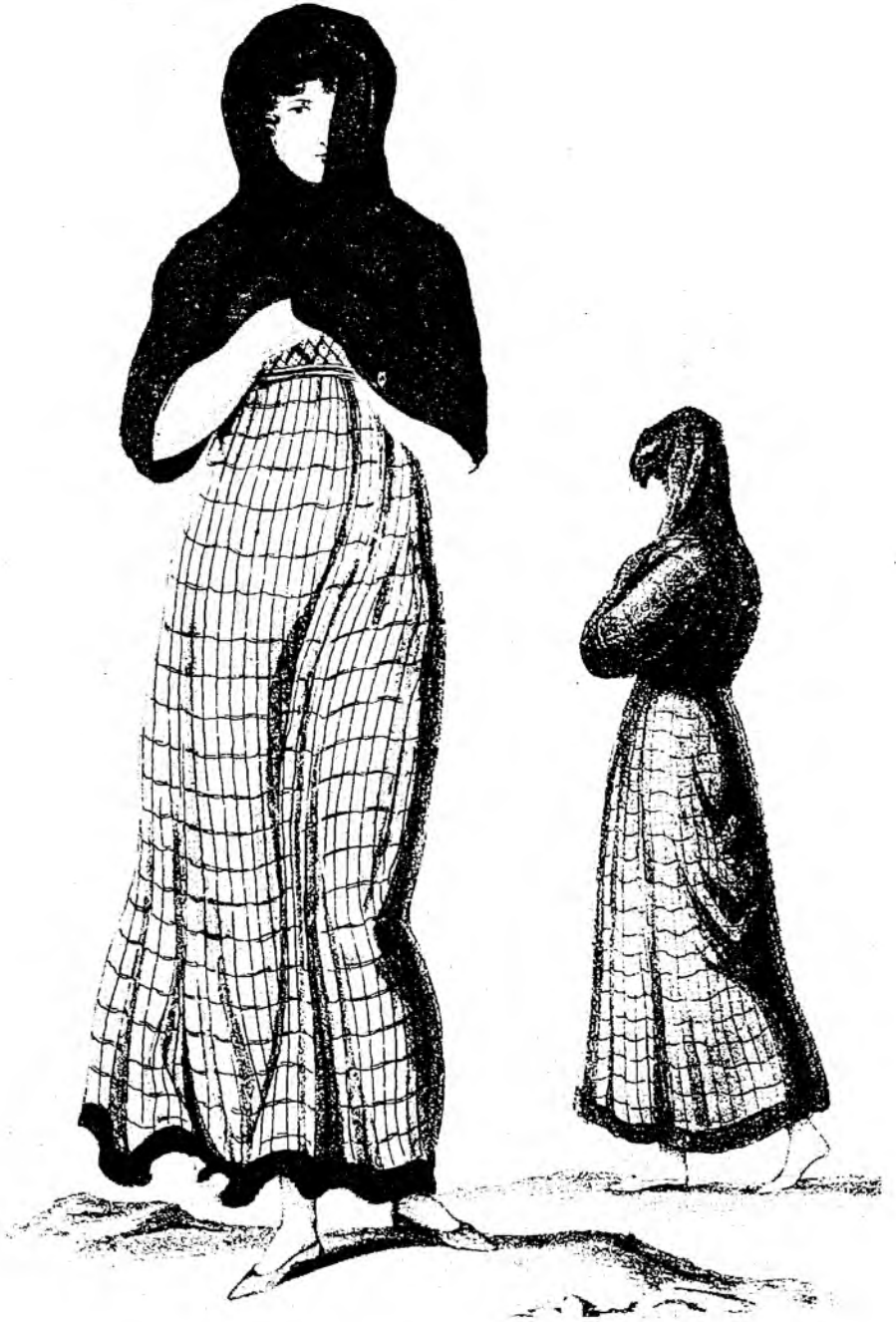

Siyah boyunlu kuğu (Cygnus nigricollis). Darwin Arjantin'in göllerinde ve bataklıklarında bunlara sıkça rastladı.

Notlar günlerce bu şekilde sürüp gidiyor. Darwin hiç yorulmuyor, merak ve hayranlık duyguları hiç azalmıyor. Issız arazide geçen kırk günün sonunda Buenos Aires'e vardığını görüyoruz. Ayva ve

şeftali bahçeleri arasından geçerken sakalı, geniş şapkası, yıpranmış giysileri ve güneşten yanmış yüzüyle bir kovboya ya da uzak yoldan gelmiş yorgun bir altın arayıcısına benzese gerek.

Vücudu saran giysisi ve siyah ipek yaşmağıyla bir İspanyol hanımefendi. Darwin kız kardeşlerine "Sizler için üzüldüyorum. Buenos Aires'e gelmeniz hepiniz için çok iyi olurdu." diye yazmıştı.

*Gerçeğin insana yücelerden gönderilen bir şey
olmadığı, insanoglunun bu dünya üzerinde yapacağı
araştırmalar sonucu yavaş yavaş ortaya çıkacağı düşüncesi
onda yer etmeye başlamıştı.*

B U E N O S A I R E S

Buenos Aires kendine özgü güzellikleri olan bir şehirdi. Darwin bunları şöyle dile getiriyor: “En büyük eğlencemiz şehirde dolaşp İspanyol hanımlara hayran hayran bakmaktı. Bu meleklerden birinin sokaktan süzülerek geçmesini seyrettikten sonra, ‘İngiliz kadınlar ne kadar aptal, ne yürümesini ne de giyinmesini biliyorlar’ diye ister istemez söylenirdik. *Signorita*’dan sonra *Miss* kulağa hiç hoş gelmiyor. (.....) Arkasından bakıp da ‘Kim bilir ne güzeldir’ demediğimiz hiçbir hanım olmadı.”

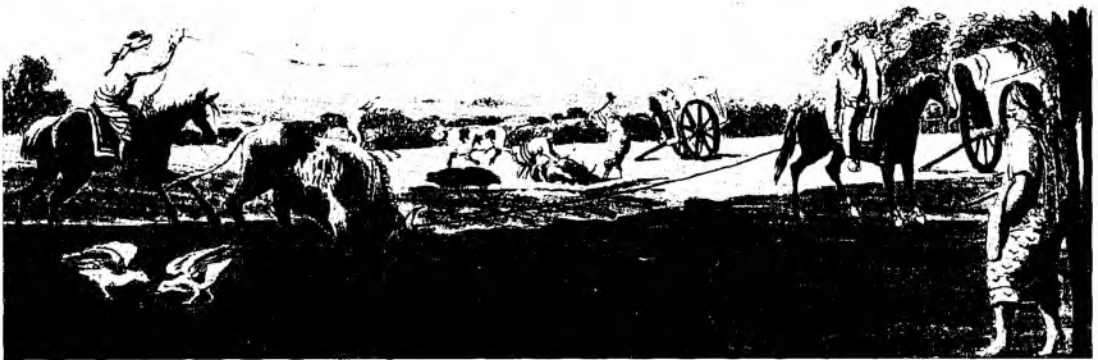
Anlaşılan Buenos Airesli *caballerolar*¹ da aynı fikirdeydi. Bir gün bir yüzbaşı sokakta Darwin’e yaklaşıarak bir soru

sormak istediğini söyledi: “Acaba dünyanın en güzel kadınları Buenos Airesli hanımlar değil midir?” Yanıtladım: ‘Kesinlikle öyle.’ Yüzbaşı devam etti: ‘Bir sorum daha var: Dünyanın başka yerlerindeki hanımlar bu kadar büyük tarak takar mı?’ Takmadıklarına dair büyük bir ciddiyetle güvence verdim. Yüzbaşı çok sevindi: ‘Bakın, dünyanın yarısını görmüş biri ne diyor! Biz de öyle düşünüyorduk, artık eminiz.’”

Darwin aynı konuya Peru’da, Lima’ya vardığında da değiniyor: “Dar ve esnek giysileri hanımların vücutlarını sarıyor ve onları küçük adımlarla yürümeye zorluyor. Hanımlar da bunu çok zarif bir şekilde yapıyorlar. Bembeyaz ipek çoraplarını ve sevimli ayaklarını göstere göstere yürüyorlar. Bellerine dolayıp arkada tutturdukları ince siyah ipek yaşmaklarını başlarından aşırarak yüzlerini örtüyor, yalnızca bir gözleri görünecek şekilde elleriyle tutuyorlar. Ancak açıkta kalan bu tek göz öylesine siyah, parlak, hare-

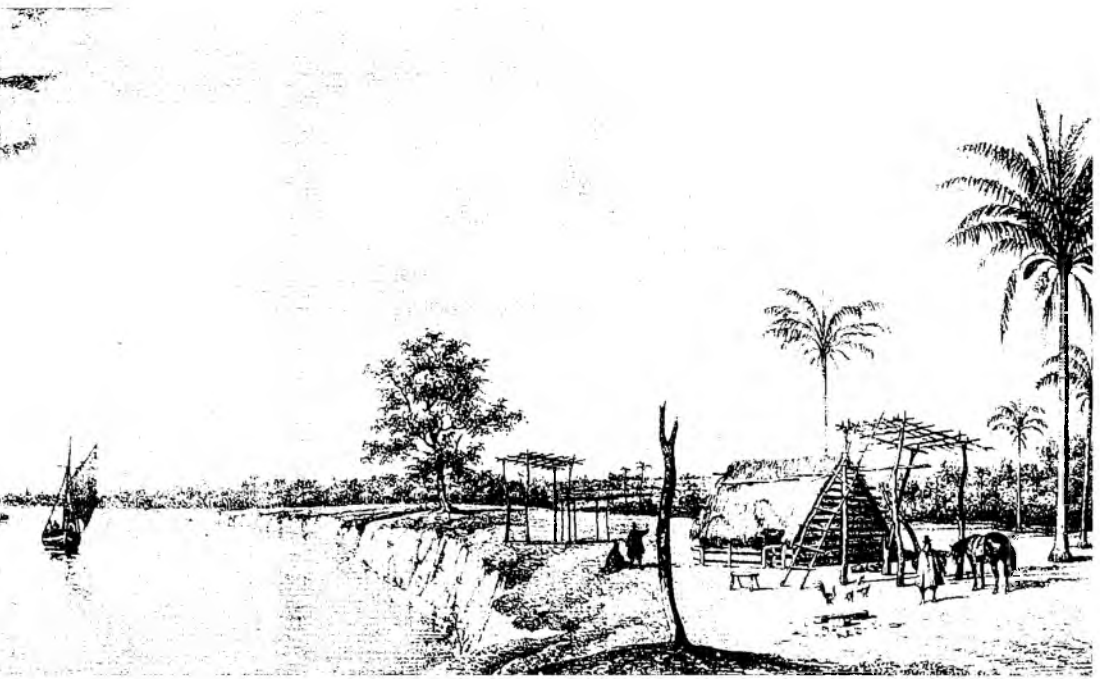
“Başlıca yiyecekleri et olan halkın gereksinimini karşılayan kasaplık hayvanların bulunduğu” matadero yani genel kesimevi

ketli ve anlam dolu ki etkisi çok güçlü oluyor. Sözün kısası hanımlar o kadar farklı ki ilk günler kendimi bir sürü tombul, güzel denizkızı arasında kalmış gibi hissettim. Gözlerimi onlardan ayıramıyordum.”

Onlarla ilişkisi daha ileriye gitmemişe benziyor. Darwin Buenos Aires'te, oraya yerleşmiş saygın bir İngiliz olan Bay Lumb'ın evinde kaldı (Bayan Lumb'ın fincanlara çay koyuşu Darwin'e İngiltere'yi anımsatıyordu). Başka konularla uğraşamayacak kadar meşguldü. Şehirde birkaç İngiliz mağazası vardı. Darwin onlardan birçok şey satın aldı: Yazı kâğıdı, kalemler, balmumu, reçine, fare kapanı, tür örneklerini saklayacağı kavanozlar, tabancaları için barut ve mermi, Covington için bir pantolon (Buenos Aires'te ona katılmıştı), kendisi için çorap, eldiven, mendil, gece takkesi ve enfiye. Alışveriş listelerinden biri şöyleydi: “Kâğıt, makas, dişçi, saat onarımı, mahmuz, Fransız dişçi, puro, dişçi, kuyruksuz hayvan, kitap-

Parana Nehri kıyısında bir köy

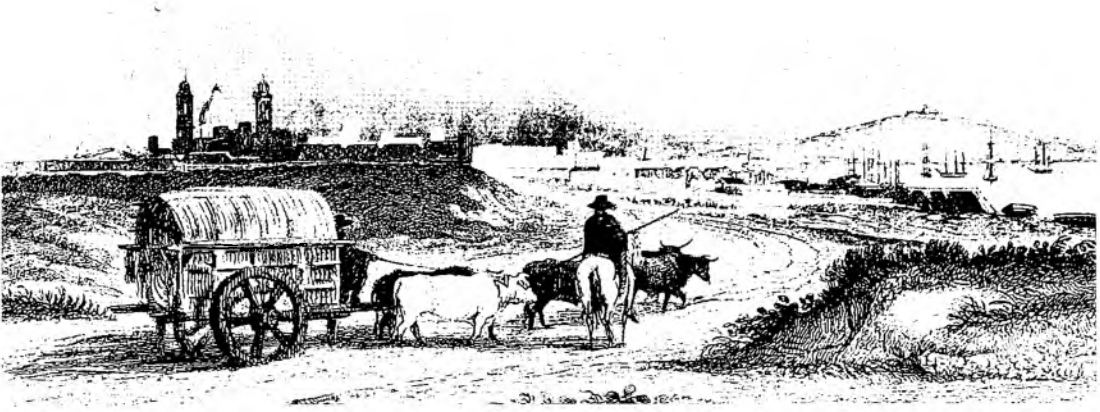

çı". Anlaşılan dişi ağrıyordu. İyi de, kuyruksuz hayvan ne olabilirdi? Bütün bunlara ek olarak İngiltere'ye de acilen "Howel'dan dört çift çok dayanıklı yürüyüş ayakkabısı", mikroskobu için yeni mercekler, kitaplar, öncelikle de bilimsel kitaplar sipariş etti.

Ayrıca örneklerin paketlenip Henslow'a gönderilmesi gerekiyordu: İki yüz kuş ve hayvan derisi, balıklar, böcekler, fareler, taşlar, "bir dizi kemik fosili" ve İngiltere'de yetiştirilebileceğini umduğu birçok bitkinin tohumu. Para konusunda oldukça huzursuzdu, karada yaptığı seferler ona pahalıya mal oluyordu ve yaptığı harcamalar ödeneğini şimdiden aşmıştı. Hesaptan bir 80 sterlin daha çekerken, Dr. Darwin'in ne diyeceği düşüncesi onu ürkütüyordu. Kız kardeşlerine "ilk homurdanmaları geçtikten sonra" babasının parayı esirgemeyeceğini umduğunu yazdı. Babası kuşkusuz bu yolculuğun tüm hayatını değiştirdiğini, hiçbir zaman buralara tekrar gelemeyeceğini ve ne pahasına olursa olsun görülecek her şeyi mutlaka görmesi gerektiğini düşününce anlayışlı davranacaktı. Eve yazdığı mektupta "Kaptan'ın da benzer durumda olmamasını isterdim. Yolculuğun bütün amaçlarının gerçekleşmesini sağlamak için kesesinde koca bir delik açtı. (.....) Gelecek yılın masrafları için gereken parayı şimdiden ödeyip ödeyemeyeceğimi sordu. (.....) Ben de ödedim. Kendisinden yardım isteyen herkese cömert davranan bir insandan bunu esirgeyemezdim." diyor.

Darwin'in babasını düşündüğü zamanlar suçluluk duymasının bir başka nedeni daha vardı. Kilise'ye kesinlikle katılmayacağını eninde sonunda ona söylemesi gerekecekti. Ancak şimdilik bundan kaçınıyordu. Eve yazdığı mektuplarda gelecekte hiç söz etmiyordu, önemli olan şimdiki zamandı.

Darwin Buenos Aires'i pek sevmemişti. *Beagle*'ın Patagonya kıyılarının harita ölçümlerini tamamlamasını bekleyerek geçirdiği dört aylık süre içinde, bulabildiği her fırsatta şehri dolaşmaya çıktı. Meydanlar ve geniş caddeler çok güzeldi, ilginç yerleri gezmek de hoşuna gidiyordu: Tiyatrolar (erkekler salonda, kadınlarsa balkonda oturuyordu), müzeler... Kasaplık hayvanların kapatıldığı büyük ağıl "en görülmeye değer yerlerden bi-

Montevideo Koyu'na giriş. Resim: Beagle'in resmi ressamı olarak Augustus Earle'ün yerine geçen Conrad Martens

ri"ydi. At üstünde bir adam kemendini hayvanlardan birinin boynuzlarına fırlatıp onu belirli bir yere çekiyor, orada "bir matador büyük bir dikkatle hayvanın bacak tendonlarını kesiyor. (.....) Manzara korkunç ve iğrenç, yerler baştanbaşa kemikle kaplı, atlar ve binicileri kan revan içinde." Mera-simlerde sadeliği yeğleyen Protestan anlayış açısından bakıldığında, şata-fatlı kiliselerdeki cemaatin coşkusu ve teklifsizliği ona biraz abartılı geli-yordu. "Parlak şalina bürünmüş bir İspanyol hanımefendi, zenci hizmetçi-siyle yan yana diz çökerek dua ediyordu."

Kentin çevresindeki bölgeyse kasvetli, durmadan yağan yağmur iç karartı-cıydı. Buenos Aires halkını da (o günlerde 60.000 kişi) pek gözü tutmamıştı. Varlıklı *Creol*lerden² açıkça nefret ediyordu. Onlar "bütün dinlerle alay eden, her türlü kötülüğe açık, hiçbir prensibe bağlı olmayan, şehvet düşkü-nü ahlaksızlar"dı. Başyargıçtan başlayarak bütün görevliler rüşvete açıldı.

Darwin aşırı dürüstlük taslayan ve duygusal bir insan değildi. Ancak, FitzRoy kadar katı olmamakla beraber titiz, toplum kurallarına yürekten bağlı bir kişiydi. Dünyanın önüne harikalar serdiği heyecan dolu şu dö-nemde, başkalarının her türlü tembellik ve vurdumduymazlığına karşı ta-hammülsüz, zalimliklerine karşı öfke doluydu. Bu yolculuk onun bütün

Conrad Martens'in otoportresi. FitzRoy "Earle'ü kaybetmenin düşkırıklığı, Montevideo'da Bay Martens'e rastlayıp onu ressam olarak gemiye almam sonucu hafifledi." ^Ö demişti.

benliğini sarmıştı. Her şey öylesine yeni ve önemliydi ki... FitzRoy'un katı disiplinine daha fazla dayanamayan iki astsubayın gemiyi terk etmesine Darwin gerçekten çok şaşırılmıştı.

O sıralarda Darwin'in ilerde hastalık hastası olacağına dair hiçbir belirti yoktu. Santa Fé'ye yaptığı bir yolculukta ateşlendi, ama bunu kolayca atlattı. Deniz tutması dışında, diş ağrısı gibi ufak tefek rahatsızlıklarından şikâyet ettiğini görmüyoruz. Halbuki Buenos Aires'teki Fransız dişçiye yaptığı ziyaretlere bakılırsa hayli zaman diş ağrısı çekmiş olsa gerek. Sakalları

çok gürdü ve onu yirmi dört yaşından daha yaşlı gösteriyordu. İspanyolcası da ilerlemişti. Şehirde, deneyimli bir gezgin edasıyla dolaşıyordu: Özel gelir sahibi genç bir İngiliz beyefendi, Don Carlos. Henslow'dan ve evden aldığı mektuplar büyük sevinç kaynağı oluyor, her kelimeleri üstünde uzun uzun duruyordu. Ancak henüz sıla hasretine işaret eden bir belirti yoktu. Yalnızca işine devam etmek istiyordu.

Ancak, Santa Fé yolculuğu neredeyse sonu oluyordu. *Beagle* Ekim sonunda Montevideo'dan yola çıkmadan önce gemiye binmeyi planlamıştı. Bu durumda, kemik fosillerinin bulunduğunu duyduğu 500 kilometre kuzeydeki Parana Nehri'ne gitmek için bol bol vakit olacaktı. 27 Eylül'de Buenos Aires'ten, o mevsimde adam boyu, kocaman devedikenleriyle kaplı olan kuzeydeki Pampalara gitmek üzere yola çıktı. İzleyecekleri güzergâhta sık sık yerli

Conrad Martens'in otoportresi. FitzRoy "Earle"ü kaybetmenin düşkünlüğü, Montevideo'da Bay Martens'e rastlayıp onu ressam olarak gemiye almam sonucu hafifledi. "O" demişti.

benliğini sarmıştı. Her şey öylesine yeni ve önemliydi ki... FitzRoy'un katı disiplinine daha fazla dayanamayan iki astsubayın gemiyi terk etmesine Darwin gerçekten çok şaşırmıştı.

O sıralarda Darwin'in ilerde hastalık hastası olacağına dair hiçbir belirti yoktu. Santa Fé'ye yaptığı bir yolculukta ateşlendi, ama bunu kolayca atlattı. Deniz tutması dışında, diş ağrısı gibi ufak tefek rahatsızlıklarından şikâyet ettiğini görmüyoruz. Halbuki Buenos Aires'teki Fransız dişçiye yaptığı ziyaretlere bakılırsa hayli zaman diş ağrısı çekmiş olsa gerek. Sakalları

çok gürdü ve onu yirmi dört yaşından daha yaşlı gösteriyordu. İspanyolcası da ilerlemişti. Şehirde, deneyimli bir gezgin edasıyla dolaşıyordu: Özel gelir sahibi genç bir İngiliz beyefendi, Don Carlos. Henslow'dan ve evden aldığı mektuplar büyük sevinç kaynağı oluyor, her kelimeleri üstünde uzun uzun duruyordu. Ancak henüz sıra hasretine işaret eden bir belirti yoktu. Yalnızca işine devam etmek istiyordu.

Ancak, Santa Fé yolculuğu neredeyse sonu oluyordu. *Beagle* Ekim sonlarında Montevideo'dan yola çıkmadan önce gemiye binmeyi planlamıştı. Bu durumda, kemik fosillerinin bulunduğunu duyduğu 500 kilometre kuzeydeki Parana Nehri'ne gitmek için bol bol vakit olacaktı. 27 Eylül'de Buenos Aires'ten, o mevsimde adam boyu, kocaman devedikenleriyle kaplı olan kuzeydeki Pampalara gitmek üzere yola çıktı. İzleyecekleri güzergâhta sık sık yerli

saldırıları görüldüğü için, yolculuk biraz riskliydise de önceleri her şey yolunda gitti. Bir yerde, ağaçta sallanan bir yerli iskeletine rastladılar. Darwin'in kılavuzları bu manzarayı “zevkle” seyretti. Darwin şirin bir taşra kasabası olan Santa F  yakınlarında kemik fosillerini kolayca buldu: Nehir kıyısında yarı gömülü durumunda, koca bir yığın. Kasaba temiz ve düzenli, sakin, küçük bir yerdi. Valinin en sevdiği sporsa yerli avlamaktı. Kısa bir süre önce kırk sekiz yerli  ld rm  , çocuklarını tanesi    dört sterlinden satmı tı.

Ancak, orada Darwin'in ateşi yükseldi (ellerinin açıkta oldukları her an sivrisineklerle kaplandığına bakılırsa, hastalığı herhalde sıtmaydı). Yataktan çıkmadığı bir hafta boyunca ona iyi kalpli ya lı bir kadın baktı. Çok tuhaf tedaviler öneriliyordu. Ba ının etrafına fasulye kırıkları sarmak gibi zararsız olanları da vardı, ama bazıları “anlatılamayacak kadar iğrenç”ti. “Hastaların ayak larında küçük, tüysüz köpeklerin yatırılması y ntemiyse çok revaçta” ydı.

Biraz iyile tiğinde, nehir yoluyla dönmenin daha az zaman alacağını düşündü. Atları bırakıp Buenos Aires'e giden hurda bir yük gemisine bindi. Bundan daha sinir bozucu bir yolculuk d   n lemezdi. Arjantinli kapitan esen en küçük r zg rdan, adaların çevresindeki her akıntıdan korkup günlerce kıyıda demir atıp bekliyor, böylece de nehir aşağı, her seferinde birkaç saatlik yol alıyorlardı. 20 Ekim'de ba kentin yakınlarındaki Las Conchas köyüne vardılar (Darwin defterine *Gracias a dios*³ diye yazıyor). Darwin, kendisini  ehre ulaştıracak herhangi bir şey, bir at -ya da bir kano- bulmak için hemen karaya çıktı ve birden kendisini silahlı adamlarla çevrilmiş olarak buldu. Hiçbir yere gidemezdi, devrim yapılmıştı, kent kuşatma altındaydı.

Anlaşılan General Rosas'ın tek ilgi alanı vahşi yerlileri avlamak değildi, şimdi de Arjantin h k metini devirmek için ortaya atılmıştı. Buenos Aires'teki dostları *Viva Rosas* diye haykırmaya ba lamı , çevredeki bütün kırsal yöre halkı silaha sarılmı tı. Kentteki sokaklar bo altılmı , dükkânlar kepenklerini indirmı tı. Havada mermiler u u uyor, generalin askerleri kimseyi kentin kapılarından içeri veya dışarı bırakmıyordu. Darwin *Beagle*'ı ka-

çıracağı korkusuyla çılgına dönmüştü; itiraz ediyor, adamlara laf anlatmaya çalışıyordu. Kentin çevresinde uzun uzun dolaştıktan sonra nihayet Rosas'ın kardeşinin kampına girmeyi başardı. Etkileyici bir tavırla generalin yakın ve önemli bir arkadaşı olduğunu anlattı. "Büyü bile durumu bu kadar çabuk değiştiremezdi." Eğer vurulma riskini göze alıyorsa, eşyalarını bırakıp yaya olarak kente gidebileceği söylendi. Bomboş bir yolda tek başına beş kilometrelik bir yürüyüşü bu. Bir yerde bir grup asker onu durdurdu. Darwin günü geçmiş pasaportunu gösterdi ve yola devam etmesine izin verildi. Kente girip arkadaşlarını bulduğunda artık emniyeteydi. Yine de her şey tam olarak yoluna girmiş değildi. Bütün giysileri, yolculuk sırasında topladığı bütün örnekler ve Covington hâlâ kent dışındaydı. Durumu tanrının bir lütfu sayarak gelip geçen bütün sivillerin yolunu kesip onları soyan hükümet askerleri, sokaklarda dolaşmayı tehlikeli kılıyordu.

On beş gün boyunca Darwin ateş püskürdü. Bu Phileas Fogg ve uşağı Paspardu'nun seksen günde yaptığı devriâlemde karşılaştıklarına benzer bir durumdu. İşte onlar da, efendi ve uşağı, bir araya gelip çabucak gitmeye çalışıyorlar, tüm dünya onlara karşı işbirliği yapıyordu. *Beagle*'ın onları Buenos Aires'te bu durumda bırakıp gideceğini düşünmek bile Darwin'i dehşete düşürüyordu. Sonunda rüşvet vererek, gidip Covington'u getirecek birini bulmayı başardı. Notlarında bu işin nasıl halledildiğini anlatmıyor; at sırtında gidilmesi, gece olması ve nöbetçilerin başlarını öte yana çevirmeye razı olması sayesinde olsa gerek. Her nasılsa, sonunda Covington geldi ve beraberce kuşatmadan sıyrılıp, nehir yoluyla Montevideo'ya giden bir gemiye binmeyi becerdiler. Gemi, Rio Plata'da hastalanan mültecilerle tıka basa doluydu. Yolculuğun sonunda, Montevideo Koyu'nda demirlediği yerde *Beagle*'ın direklerinin sakın sakın yükseldiğini görmek Darwin'in yüreğine su serpmiş olsa gerek.

Bütün bu süre boyunca FitzRoy ara vermeden ölçüm işlerini sürdürmüş, kamarasında tek başına yemek yemiş, iki gemiye kumanda etmenin sorumluluğundan bir an bile uzak kalamamıştı. İşin büyük bölümü dalgalı deniz-

lerde küçük teknelerle, kıyıya çok yakın çalışmayı gerektirmişti. Bu çok tehlikeli ve gemicilerin başındaki adam için tükenmez endişe kaynağı olan bir işti. O sırada, Patagonya sahillerinde son birkaç ay içinde yaptıkları hesapları karşılaştırarak haritaya geçirme işlemiyle uğraşıyordu. Bu aşırı dikkat isteyen, yorucu bir işti. Darwin'in karadaki serüvenleriyle dopdolu olarak kamerasına çıkagelmesi, FitzRoy'un üzerinde tatilden dönen bir okul çocuğunun heyecanla kapıdan içeri dalmasına benzer bir etki yapmış olmalı. Topladığı bütün o harika örnekler güverteye yayıldı: Tarihöncesinden kalma kemikler, bir sürü parlak renkli kuşun ve çeşitli hayvanların derileri, yelken gibi bir ağ örerek havada uçan bir örümcek, bir *bolos* ve yerlilere özgü başka silahlar, alkol içinde şişelenmiş yılanlar, paket paket Avrupa'da bilinmeyen çiçekler ve tohumlar. Sonra da anlatılacak serüvenler: Devrim, Parana Nehri'nden aşağı yolculuk, adalardaki *tigre* (yani jaguar) avı, nehir kıyısındaki ağaç gövdeleri üzerindeki derin tırmık izleri (kılavuzlar bunun jaguarların pençe izleri olduğunu söylemişti). "Jaguarın bu hareketinin, kedinin, her zaman gördüğümüz bacaklarını gerip tırnaklarını çıkararak sandalye ayaklarını tırmalama hareketiyle aynı olduğunu sanıyorum." Öyle de olsa, FitzRoy'a anlattığına göre *tigre* korkusu orman yürüyüşlerinin zevkini yok etmişti. Neler anlatmıyordu ki: Gançolarla at koşturması, Pampaların sefahat içinde yaşayan zenginlerine satıldıklarını gördüğü çocuk köleler, başkentte *mantillalarıyla*⁴ dolaşan hanımlar, kendisinin hem de tek başına tırmandığı ayak basılmamış dağlar.

Eğer bir nebze olsun kıskançlık duymamışsa FitzRoy'un insanlıktan nasibini almamış olması gerekirdi. Anlatılanlar kuşkusuz ilgisini çekmişti; ancak insan o aristokrat gözlerin Darwin'i soğuk bakışlarla süzdüğünü görür gibi oluyor. Eğer yeterince hikâye dinlemiş olduğunu düşünmüşse;

Buenos Aires pesoları

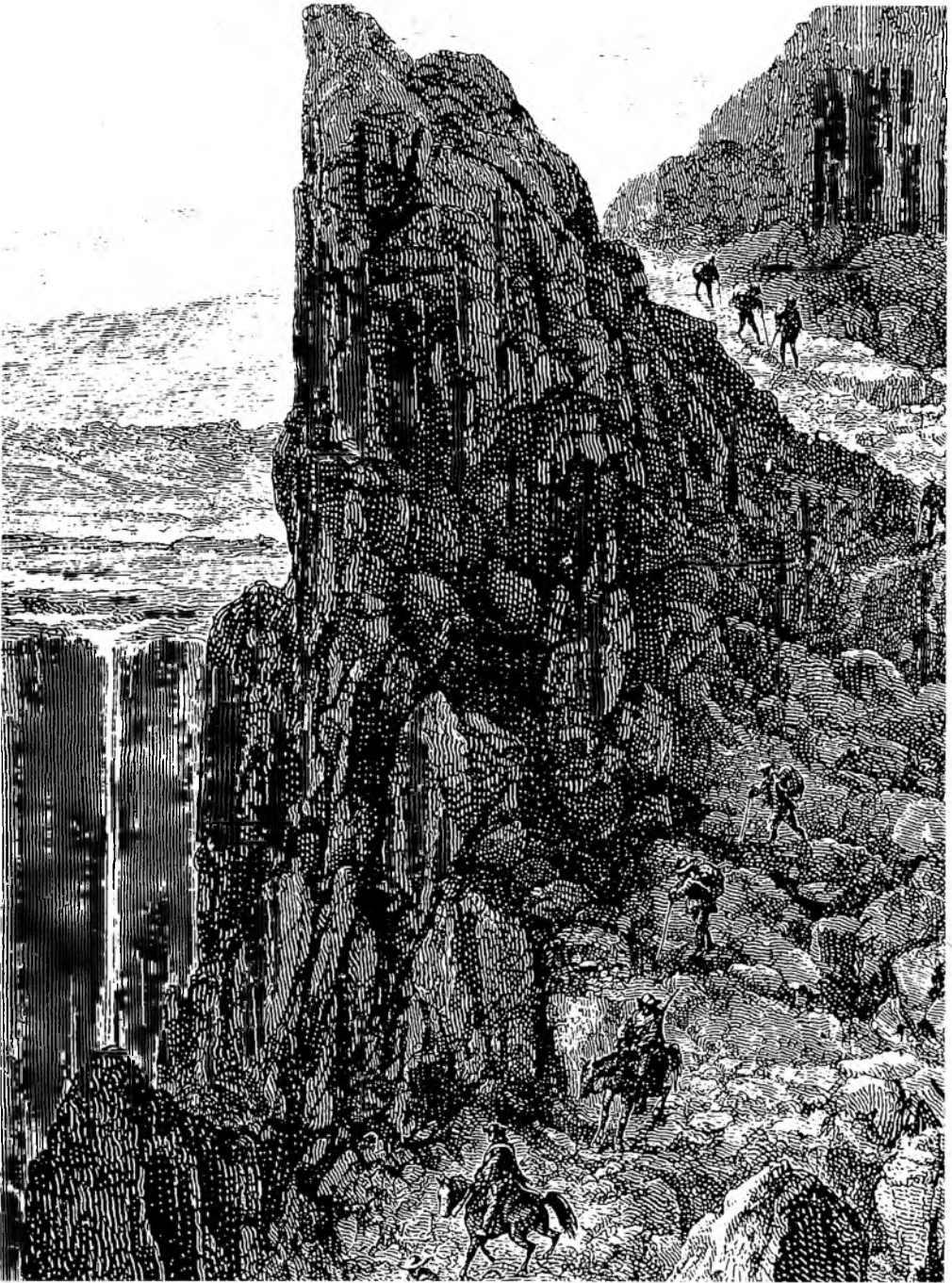
eğer ters bir tavırla kalkıp Darwin'e bütün bu döküntüleri kamaradan çıkarp başka bir yerde saklamasını söylemişse; eğer o "derin suskunlukları"ndan birine girmişse; ya da hatta Darwin'e bütün bu heyecan verici araştırmaların sonucunun nereye vardığını, bunlarla Kitabı Mukaddes'teki temel gerçekleri bağdaştırmada ne ölçüde başarılı olduğunu sormuşsa, Fitz-Roy'u hoşgörebiliriz. Bu konu onun için çok önemliydi, *Beagle*'da kıyıların haritası çıkarılırken gösterilen titizlikle ele alınması gerekirdi. Ayrıntılara dalıp bütünü görmemek diye bir şey de vardı.

Defterleri gerçeği yansıtıyorsa, Darwin'in o sıralar Tanrı'yı pek de düşünmediğini söyleyebiliriz. Kendini ağaçlara, ormandaki her şeye kaptırmıştı. Gerçeğin, insana yücelerden gönderilen bir şey olmadığı, insanoğlunun bu dünya üzerinde yapacağı araştırmalar sonucu yavaş yavaş ortaya çıkacağı düşüncesi onda yer etmeye başlamıştı. O nedenle *Beagle*'a sevinçle geri dönüşünde karşılaştığı ağırbaşlılık ve disiplin onu düş kırıklığına uğratmış olabilir. Sanki yeniden okula dönmüştü.

1833 sonlarında, Darwin Montevideo'da tekrar gemiye döndüğünde, Patagonya kıyılarının ölçümü işi tamamlanmıştı. *Beagle*'ın tayfaları bir yılı aşkın bir süre, çıplak kıyıların soğuşunda, fırtınalarda çalışmıştı ve artık bu işten bıkkınlık duyuyorlardı. Ressam Augustus Earle İngiltere'den yola çıkıldığından beri kendini iyi hissetmiyordu, sağlığı daha da bozulunca gemiyi terk etmek zorunda kalmıştı. Onun yerini "çok iyi bir peyzaj ressamı, (.....) hoş bir insan ve coşkuyla dopdolu" olan Conrad Martens aldı. Darwin de Pampalarda topladığı örneklerin son bölümünü İngiltere'ye göndermek üzere paketledi. Horn Burnu'nu dönüp Pasifik'in güneşli, sakın sularına kavuşmak dışında bir şey düşünmez olmuştu. Söylediğine göre, canlı bir *Megatherium* yakalama olasılığı bile onu bundan alıkoyamazdı. Artık doğu kıyılarının jeolojisi hakkında hemen hemen kesin bir kaniya varmış bulunuyordu: Bu bölge oldukça yakın sayılabilecek bir tarihte denizden yükselmişti. Ancak, yarımadanın jeolojik yapısının gerçek anahtarı, büyük yanardağlarıyla And Dağları'nda yatıyordu. Pasifik Okyanusu'na girip yüce *cordilleraları*⁵ görmek: İşte bu, yolculuğun doruk noktası olacaktı.

Beagle'da ve kardeş gemi *Adventure*'da büyük bir hareketlilik vardı. Montevideo'da gemilere bir yıllık erzak yüklendi. 7 Aralık'ta Rio Plata'ya son kez veda edip (hele şükür) çamurlu koyu geride bırakarak güneye, mavi denizlere doğru yola çıktılar.

And Dağları'nda yolculuk

*“Eksiksiz bir orkestra eşliğinde
Mesih Oratoryosu’ndan bir koro parçası
dinlemek gibi bir şey. Yücelik dolu.
Yalnız olduğum için mutluyum.”*

A N D D A Ğ L A R I

Atlantik Okyanusu, ayrılacakları sırada onlara sihirli anlar armağan etti. Sakin ve yağmursuz bir günde, üzerlerinden çok büyük bir kelebek sürüsü geçti. Manzara bir kar fırtınasını andırıyordu. Gökyüzü gözalabildiğine (hatta dürbünle bakıldığında bile) yumuşak, beyaz, çırpışan kanatlarla kaplanmıştı. Sonunda, akşamüstü çıkan bir rüzgârla uzağa savruldu.

Başka bir gece, kendilerini sanki altından bir denizde yol alırken buldular. “Pruvanın önünde iki büyük fosforlu ışık dalgası oluşuyor; arkada da sütbeyaz bir iz kalıyordu. Bütün dalgaların tepesi parıldıyordu...”

1833 Noel'i onları epeyce güneyde, Desire Nehri'nin ağzında buldu. Beş yıllık yolculuk sırasında geçirdikleri en güzel Noel'di. Darwin bir gün önce 75 kiloluk bir guanako vurduğu için herkese yetecek kadar taze et vardı. Öğleden sonra her iki geminin mürettebatı kıyıya çıkarak güreş, koşu ve atlama yarışları düzenledi: "Uzun sakallı yaşlı adamlarla sakalsız gençler tıpkı çocuklar gibi oynuyordu." Ödülleri, iyi gününde olan FitzRoy dağıttı. Darwin'in anlattığına göre her şey alışılmış Noel kutlamalarından çok farklı olmuş, herkes dilediğince içip sarhoş olmuştu.

Darwin fiziksel olarak artık çok daha güçlenmişti: Hatta dağa tırmanmayı ve karada yürüyüş yapmayı beceremeyen gemicilerin çoğundan daha güçlüydü. "En büyük lüks, yatak niyetine çakıl taşlarından oluşmuş kıyıya uzanmak. Bu hayata dayanabildiğime kendim de şaşıyorum. Doğa tarihine duyduğum güçlü ve giderek artan ilgi olmasaydı herhalde dayanamazdım." diye yazıyor. Patagonya sahillerinin özellikle kurak bir bölgesi olan St. Julian'da demirledikleri sırada geçen bir olaya tanık oluyoruz. Ortalıkta, onları gözetleyen bir guanako dışında, ne bir ağaç, ne bir hayvan, ne de kuş vardı. "Her şey sessizlik ve ıssızlıktan ibaretti. İnsan bu düzlüğün ne kadar zaman-

Desire Limanı'nın girişindeki kamp, 1833 Noel'i. Resim: Conrad Martens

Falkland Adaları'nda Berkeley Boğazı. "İssız ve perişan görünümlü, uzayıp giden bir arazi..."^G

dır bu durumda olduğunu, daha ne kadar böyle kalmaya mahkûm olduğunu düşünmeden edemiyor." Darwin, FitzRoy ve birkaç gemiciyle birlikte, eski bir İspanyol haritasında işaretlenmiş olan bir içme suyu kaynağını aramak üzere kıyıya çıktı. Hava dayanılmaz ölçüde sıcaktı, bir sürü alet ve silah taşıyorlardı. Düz arazide birkaç saatlik yürüyüşten sonra Darwin dışında herkes adım atamayacak kadar bitkin düşmüştü. Ancak, bulundukları tepeden üç kilometre kadar uzakta göle benzeyen bir şeyler gördüler. Darwin bunların ne olduğunu keşfetmek için yola koyuldu. Geri kalanlar, birinci gölün kıyısında eğilişini, sonra da hemen kalkıp bir başkasına doğru gidişini endişeyle izledi. Orada da aynı şey oldu. Darwin ağır adımlarla yürüyerek geri döndü; su tuzluydu.

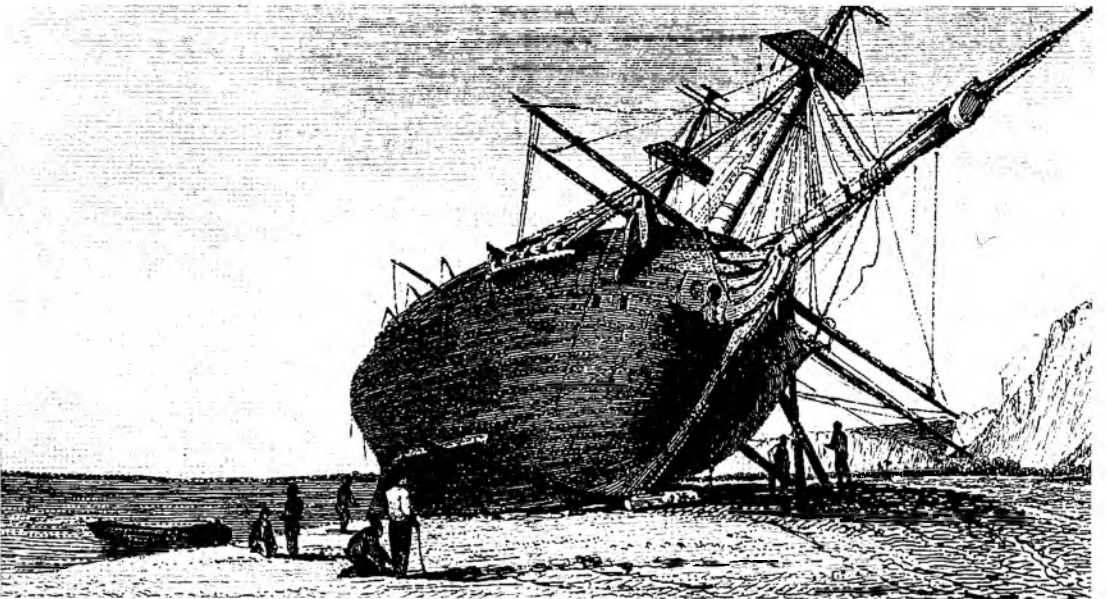
Durum ciddiydi. FitzRoy ve tayfalardan biri yürüyecek halde değildi, git-tikçe de kötüleşiyorlardı. Onları, çevrede toplanmaya başlayan uğursuz ak-babalarla yalnız bırakmak Darwin'in içine sinmiyordu. Ancak, gemiye dö-nüp yardım getirmek dışında yapılabilecek bir şey de yoktu. FitzRoy'la tay-fayı orada bırakıp yola çıktılar. Karanlık bastıktan sonra *Beagle*'a vardıklarında Darwin tam on bir saattir hiç durmadan yürüyordu, hem de susuz olarak. Bir kurtarma ekibi FitzRoy'u ve tayfayı sabah olmadan geri getirdi.

Bundan sonra Falkland Adaları'nı ve daha önce gördüğümüz gibi, Jemmy Button'u son bir ziyaret için gittikleri Tierra del Fuego'yu kapsayan uzun bir yolculuğa çıktılar. *Beagle* Kanalı'ndan geçişleriyle ilgili olarak Darwin defteri-

ne şunları yazmıştı: “Kanal yaklaşık iki buçuk kilometre genişliğinde ve iki tarafında 600 metreden yüksek tepeler var. (.....) Çok ıssız bir manzara -buzullar, kimsenin yaşamadığı bir bölge, zümrüt mavisi, *çok güzel*, karın beyazlığıyla tezat. Buzullar: Denizden on iki metre yükseklikte bir tepe yayılan ve yansıyan ışıktan masmavi. Kanal küçük buzdağlarıyla kaplı -minyatür bir arktik okyanus.” Mart ayında Falkland Adaları’na vardılar ve Darwin zaman kaybetmeden böcek ve bitkileri anakaradakilerle karşılaştırma işine girişti. Hiçbir ayrıntıyı gözden kaçırmıyordu. “Bir karabatağın, bir balığı art arda sekiz kez yakalayıp bıraktığını gördüm; tıpkı kedinin fareye, susamurunun balığa yaptığı gibi...” Adalarda çok sayıda, tuhaf bir hayvan olan Falkland tilkisi vardı. Karaya çıkan gemicilerden hiç korkmuyor, rahatsız edecek kadar yakınlarına sokuluyorlardı. Darwin bir de Güney Afrika pengueni gördü; bu hayvan tıpkı bir eşek gibi anırıyordu. Penguenlerin kanatlarını yüzgeç gibi, bazı kazların kürek gibi, devekuşlarının da yelken gibi kullandığı fark etti.

Beagle, Santa Cruz Nehri’nin ağzında karaya çekilmiş halde. “Ön ayak’ altındaki kontra omurgadan bir parça kopmuş, birkaç bakır levha da iyice yıpranmıştı.”⁶

Santa Cruz Nehri ve uzakta And Dağları. "Bu topraklara verimsizliğin laneti çökmüş, çakıl taşları üstünden akan nehir de aynı laneti taşıyor."^G

Pasifik Okyanusu'na girmeden, bir gecikme daha oldu. *Beagle*, Desire Limanı'nda su altındaki bir kayaya sürtündü ve kontra omurgasının bir kısmı kırıldı. Onarım için karaya çekilebileceği Santa Cruz Nehri'nin ağzına döndüler. Ana direk dışındaki bütün direkler indirildi; toplar, çapalar ve diğer ağır malzeme kıyıya taşındı. Sular yükseldiğinde *Beagle*'ı çekip kumsala oturttular. Hayatlarının ona bağlı olduğunu ve yuvalarına dönmek için tek umutlarının o olduğunu bildiklerinden, *Beagle*'ı öyle çaresiz, kumsalda yan yatar olarak görmek çok üzücüydü. Ancak, marangozlar hasarın önemsiz olduğunu saptadı ve hemen onarıma giriştiler.

FitzRoy onarımın bitmesini bekledikleri süreyi değerlendirmek için, Darwin'in de gönülden katıldığı bir plan yaptı. Karadaki küçük bir bölge dışında Santa Cruz Nehri daha önce hiç keşfedilmemişti. Bir grubun nehirden mümkün olduğu kadar, belki de And Dağları görününceye kadar içerilere gitmesi, hatta olabilirse dağlara tırmanması kararlaştırıldı. FitzRoy'un komutasında yirmi beş kişilik bir kabile, üç hafta yetecek erzakla yüklü üç sandalla yola çıktı. Yolculuk başlangıçta kolay geçti. Yükselen sularla beraber nehirden yukarı gitmeye başladılar. Üstlerinde bulut halinde deniz kuşları uçuşuyor, sandalların yaklaştığını gören denizaslanları suya atlıyordu. Nehrin iki yakasında kurak çöl düzlükleri uzanıyordu. "Akılda kalan genel izlenim tam bir verimsizlik." Yağmur pek az yağıyordu, içme suyuysa yoktu. Gu-

anakolar *salın*aların tuzlu sularını içiyor, pumalar da susuzluklarını büyük olasılıkla guanako kaniyla gideriyordu. Nehrin suyu havadan çok daha sıcaktı, şafak vakti sanki kaynıyormuş gibi üstünden dumanlar çıkıyordu. Arada, yüzerek karşı kıyıya geçen devekuşlarına rastladılar.

Daha sonra suların yükselmesi ve rüzgâr durdu. Uçlarına halka geçirilmiş halatlar kıyıya uzatıldı ve FitzRoy dahil herkes sırayla sandalları güçlkle nehirde yukarı çekmeye başladı. Bunun hiç de eğlenceli bir gezi olduğu söylenemezdi. Geceler çok soğuk oluyor, yerli saldırısına karşı nöbet tutmak gerekiyordu. FitzRoy yiyecek stoklarını idareli kullanmayı zorunlu gördüğü için karınları hep açtı. Ancak bütün bunlara karşın, hiçbir insanın ayak basmadığı yerlerde olmak insana büyük şevk veriyordu, en azından Darwin'e.

Genellikle Darwin ve Bynoe keşif için önden gidiyor ve yollarına çıkan hayvanlara rasgele ateş ediyorlardı. Her iki tarafta lavlarla kaplı, siyah, ağaçsız düzlükler uzanıyordu. Ancak, bu çıplak arazi guanakolarla kaynıyordu. Bir gün Darwin bin hayvandan oluşan bir sürü gördü. En iyi uyum sağlamanın hayatta kalması kuralı burada da geçerliydi. Kuşkusuz korunma amacıy-

Guanako avı. "Birçok bakımdan bir koyun sürüsü gibiler. Öyle ki, başka başka yönlerden yaklaşan atlıları görünce ne yöne gideceklerini şaşırırlar."^G

la, guanakolar gruplar halinde, kuyrukları merkeze gelecek şekilde uyuyor, uyudukları yerleri her gece değiştiriyorlardı. Darwin ölmek için özel bir bölgeye gittiklerini gözlemledi. Belli bir yerde nehrin iki kıyısı kemiklerden bembeyaz olmuştu.

Bir hayvan sakatlanmaya veya hastalanıp geri kalmaya görsün, bir puma hemen üzerine çullanıyordu. Sonra And Dağları'nın eteklerindeki kayaların tepelerine "sultanlar gibi" tüneyen kondorlar¹ vardı. Bunlar harikulade uçuculardı, kendilerini boşluğa bırakıp, neredeyse hiç kanat oynatmadan havada süzülüyorlardı. "Bu kuşların, havalanma anı dışında kanat çırpıtıklarını gördüğümü hatırlamıyorum." Puma yemeğini bitirir bitirmez, daireler çizerek yere iniyor ve leşi parçalamaya koyuluyorlardı. Bu vahşi kuşlar koyun ve keçi yavrularına da saldırdığı için, çoban köpeklerine, onlar havadan geçerken koşup, havaya bakarak delice havlamaları öğretiliyordu. Darwin'in vurduğu bir kuşun kanat açıklığı iki buçuk metreydi. Kondorları yakalamanın iki yolu vardı. Bazen, dar bir girişi olan çevresi kapalı bir yere bir hayvan leşi bırakılıyor, kondor ancak koşarak havalanabildiği için, giriş kapatılıp kaçması önleniyordu. Onları bir de geceleri tünedikleri ağaç tepelerinde yakalamak olasıydı. Bir adamın ağaca tırmanıp boyunlarına bir ilmek geçirmesi yeterliydi. Kondorların uykusu ağır olduğundan bu iş göründüğü kadar zor değildi. Bu kuşlar tanesi on şiline satılıyordu.

Nehirden yukarı on günlük zorlu bir yolculuktan sonra, uzakta *cordillera*ların bembeyaz parıldayan tepeleri görüldü. Ancak, ne kadar gittilerse de onlara yaklaşamadılar. Darwin oralara ulaşmaya can atıyordu, hatta FitzRoy'la önden gittiler ama yararı olmadı. Denizden 225 kilometre içeride oldukları halde dağlar hâlâ çok uzakta görünüyordu. Erzakları da çok azalmıştı. Aslında sadece 50 kilometre kalmıştı ama bu uzaklık bile çok fazlaydı. FitzRoy için büyük bir düş kırıklığı söz konusu değildi -nasıl olsa Tanrı'nın yüce eserleri ezelden beri değişmeden orada duruyordu- ancak, oraya varamamak Darwin'i deli ediyordu. O dağlar oraya nasıl gelmişti? Ne zamandan beri oradaydılar? Ne tür kayalardan oluşmuşlardı? Yapılabilecek

hiçbir şey yoktu, yanıtları bulamadan dönmek zorundaydılar. Üç sandal, saatte on beş kilometrelik bir hızı olan akıntının yardımıyla, nehir aşağı yol alıp dört gün içinde *Beagle*'a ulaştı. Onu "yeniden boyanmış ve bir fırkateyn gibi keyifli keyifli yüzer halde" buldular.

Sonunda geminin rotası Pasifik Okyanusu'na çevrildi. Bu aşamada Fitz-Roy biraz gevşeyip her şeyi biraz daha az ciddiye almış olsaydı çok iyi olurdu. Ancak, Tierra del Fuego'nun buzlarla kaplı boğazından kışın geçiyorlardı ve hava çok kötüydü. Kayalardan aşağı sık sık büyük buz kütleleri yuvarlanıyor ve bir savaş gemisinin salvo atışlarına benzeyen bir gümbürtü ıssız kanalda yankılanıyordu. "Kıyının görünüşü, bir kara adamının bir hafta boyunca batma, tehlike ve ölüm kâbusları görmesi için yeterli." Bütün donanım donmuş, güverteler buzla kaplanmıştı.

Sığırlara saldıran kondorlar

Boğazdan geçmeleri tam bir ay sürdü, ancak Pasifik de onları güleryüzle karşılamadı. Fırtınalar Şili kıyılarına kadar peşlerinden geldi. Gemideki en yaşlı kişi olan muhasebeci Rowlett (otuzlu yaşlarının ortalarında) bir süredir hastaydı. Bu sert ve zorlu yolculuk ona dayanamayacağı kadar ağır gelmişti. Hellyer'in Falkland Adaları'nda boğulmasının üzerinden sadece birkaç ay geçmişti. Bir arkadaşlarını daha kaybetmek, FitzRoy dua okurken başları açık halde güvertede durup sonra da bayrağa sarılı cesedi buz gibi sulara indirmek, bu küçük ve birbirine bağlı topluluk için korkunç bir şeydi.

Bu nedenle, *Beagle* 22 Temmuz'da Valparaíso'ya (Cennet Vadisi) ulaştığında fırtına yorgunu ve kasvetliydi. Bununla birlikte deniz sakindi, nihayet güneş parlıyordu ve dünyadan uzak geçen sekiz aylık bir süreden sonra -hep aynı yiyecekler ve ıslak giysilerle, durmadan sallanan bir teknede geçen sekiz

Kondor avlama yöntemleri: Hayvan leşlerini yem olarak kullanarak kapalı bir bölgeye çekmek ve ucundailmek olan bir ip atarak yakalamak

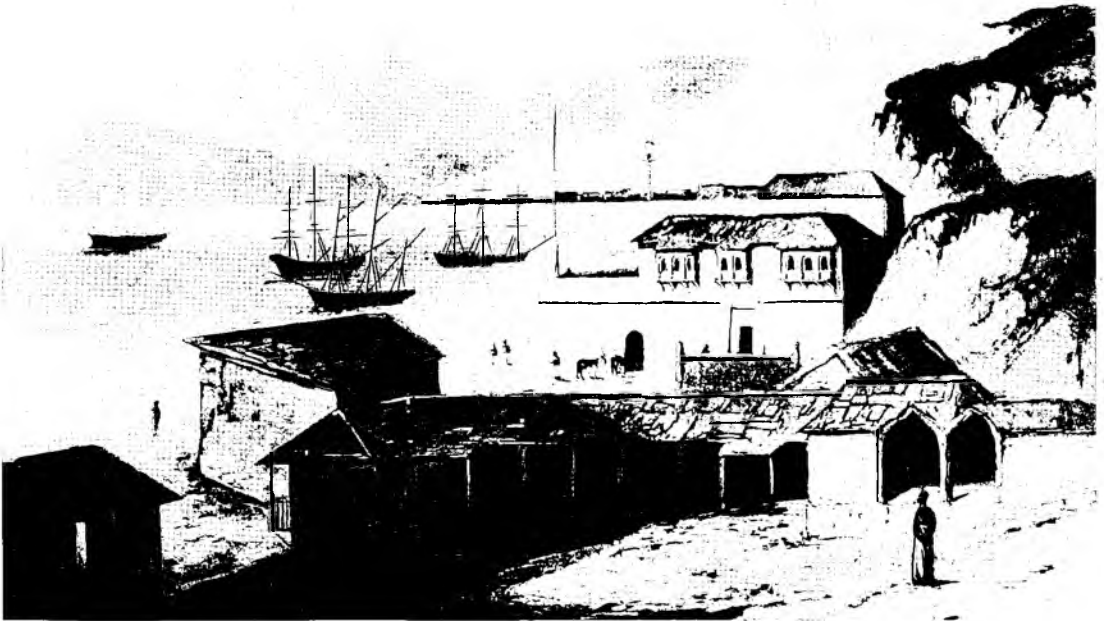

Güney Amerika'nın batı kıyısının haritası

ay- tekrar uygar bir şehir, özellikle de böylesine güzel bir şehir görmek çok iç açıcıydı. Yamaçlarda, ağaçlar ve yeşil çimenler arasında düz çatılı beyaz evler görünüyor, arkada da And Dağları yükseliyordu. Sahile kırların güzel kokusu geliyor, evlerin bacalarından tüten dumanlarsa taze yiyecek ve kadınların varlığını müjdeliyordu. Evlerinden gelen mektuplar onları bekliyordu. İngiltere’den gönderilen paketler içinde Lyell’in *Jeoloji* kitabının üçüncü cildi ve Darwin’in yürüyüş ayakkabıları bile vardı. Darwin hiç vakit kaybetmeden küf kokulu gemiden çıktı ve şehirde rastladığı, oraya yerleşmiş eski okul arkadaşı Richard Corfield’in yanına yerleşti. Sonra da, And Dağları’nın gizemini çözmek üzere katır sırtında, altı hafta sürecek bir yolculuğa çıktı.

Darwin’in *cordillera*ların yüksek tepelerine yaptığı yolculuklarda (oraya birkaç sefer yaptı) bambaşka bir canlılık ve ferahlık göze çarpıyor. Dağlara tırmanmayı zaten çok seviyordu, ama And Dağları moralini düzeltti, kafası fikirlerle dolup taşı, keşifler birbirini kovaladı. Darwin artık her şeye açıktı.

Valparaíso Limanı

Valparaíso'dan çok yükseklerde dik bir kayanın üzerinde duruyor; çevresinde çıplak kırmızı kayalardan, havada daireler çizerek uçan kondorlardan başka hiçbir şey yok. Hava o kadar berrak ki aşağılarda Şili bir harita gibi görünüyor. Darwin kırk iki kilometre ötedeki koyda demirlemiş gemilerin direklerini görebiliyor. Arkasında "muhteşem bir dağlar karmaşası" uzayıp gidiyor. "Eksiksiz bir orkestra eşliğinde Mesih Oratoryosu'ndan bir koro parçası dinlemek gibi bir şey. Yücelik dolu. Yalnız olduğum için mutluyum." Pasifik Okyanusu'ndan yükselen rüzgâra karşı, katırının üstünde güvenle oturuyor; en baş döndürücü geçitlerde, en sallantılı asma köprülerde hiçbir rahatsızlık hissetmiyor. O kadar yüksekteler ki patatesler kaynıyor, fakat pişmiyor. Geceleri ısınmak için iki kılavuzun yanına sokulup yatıyor. Herkesin yakalandığı dağ hastalığı onun yanına bile uğramıyor.

Valparaíso Koyu üstündeki tepelerden And Dağları'nın görünüşü. Sağda, Aconcagua yanardağının zirvesi.

Görecek çok şey var: Yüksek dağlara özgü kuşlar, özellikle kuyruğu dimdik, sıçraya sıçraya dolaşan küçük tapakulo kuşu ve sırık gibi bacaklarıyla daldan dala alışılmadık bir çeviklikle sıçrayarak çok komik bir görüntü sergileyen turko kuşu; köpekler tarafından bir ağaca doğru kovalanıp öldürülmesiye hırpalandığı halde hiç ses çıkarmayan puma; “kuyruğunu kıvrarak” çalılıklarda dolaşan çok sayıda uysal sıçan. Darwin bir keresinde koyu renkli bir bulut gördü. Önce duman sandıysa da sonradan bunun saatte on beş kilometre hızla kuzeye doğru uçan bir çekirge sürüsü olduğu anlaşıldı. 600 metre genişlikteki bu çekirge bulutu, rüzgârın geminin yelken iplerinde çıkardığı sese benzer bir uğultuyla onlara doğru yaklaştı. Darwin köylülerle birlikte bağırıp dallar sallayarak boşuna çekirgeleri uzaklaştırmaya çalıştı.

Ancak, onun kafasını meşgul eden şey dağların jeolojisiydi. Yaptığı iki keşifle beraber bütün dikkati bu konuya yoğunlaştı. 3600 metre yüksekte deniz kabuğu fosillerine, sonra da biraz daha aşağılarda, çevreleri deniz çakıllarıyla dolu, sütbeyaz renkte, taşlaşmış çam ağaçlarına rastladı. “Harika öykü” sonunda anlaşılmaya başlıyordu. Bu ağaçlar bir zamanlar şimdi 1125 kilometre ötede olan Atlantik Okyanusu’nun kıyısındaydı. Önce denizle örtülmüş, sonra da 2100 metreye yükselmişlerdi. Güney Amerika yarımadasının bütün bu bölgesinin bir zamanlar denizle örtülü olduğu ve çok yakın jeolojik çağlarda tekrar yükseldiği açıkça görülüyordu. And Dağları yükselirken önce ormanla kaplı adalar, sonra da sıradağlar oluşmuş, dağlar yükseldikçe iklimin soğumasıyla da bitki örtüsü yok olmuştu. Bu yükselme hareketine eşlik eden depremler ve yanardağ patlamaları da bir çeşit emniyet supabı görevi yapmıştı.

Doğal olarak, Darwin’e güven duymayanlar da vardı. Şilililerin bazıları küçük çekiciyle dağlarda dolaşarak ne yaptığını sandığını öğrenmek istiyordu. Kuşkucu bir İspanyol avukat “Bu iş iyi değil. *Hay un gato encenado aquí* (burada saklanan bir kedi var). Hiçbir ülke böyle döküntü şeyler toplamak için adam gönderecek kadar zengin değildir. Bu iş hoşuma gitmiyor.” diyordu. Darwin sordu: Depremlerin nasıl olduğunu, yanardağların nasıl oluştuğunu, neden bazı su kaynakların soğuk, bazılarının sıcak olduğunu

merak etmiyor muydu? Bu sorular çoğu kişiyi tatmin edip susturmaya yeterli oldu. Ancak bazıları, “İngiltere’deki bir yüzyıl geri kalmış bazı insanlar gibi, bu soruları yararsız buluyor, tanrıya saygısızlık olarak görüyordu. Tanrı’nın dağları yaratmış olması yeterliydi.” Ya FitzRoy, Kitabı Mukaddes hakkındaki malum düşünceleriyle bütün bunlara o ne diyecekti? Darwin keşiflerinin sevinci ve heyecanı içinde Valparaíso’ya doğru yola koyuldu.

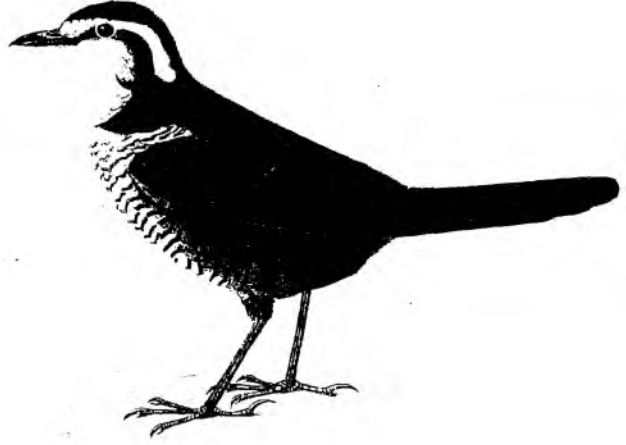
Döndüğünde, o yokken *Beagle*’da çok önemli şeyler yaşanmış olduğunu ve FitzRoy’un bu konuda veya başka herhangi bir konuda makul bir şekilde tartışacak durumda olmadığını gördü. FitzRoy neredeyse aklını kaçırmıştı. Londra’dan gelen bir mektup, Donanma Bakanlığı’nın ek geminin giderlerini kesinlikle kabul etmediğini bildiriyordu. FitzRoy onay almadan hareket etmişti. Bütün giderleri kendisinin ödemesi, sonradan alınan tayfaları işten çıkarması ve ikinci gemiyi derhal satması isteniyordu. Bu, normal bir komutan için bile ağır bir uyarırken FitzRoy için, gururuna indirilmiş pek insafsız ve affedilmez bir darbeydi. Sağlığı yerinde olsa buna belki dayanabilirdi, ancak son altı ayda karşılaştığı tehlikeler ve aşırı çalışmanın verdiği yorgunluk zayıf ve endişeli yüzünden açıkça okunuyordu. Yolculukta ters giden şeyler, Tierra del Fuego’ya Hristiyanlığı yayma projesi, Rowlett’in ölümü, kıyı ölçüm işlerinin hiç bitmeyen zorlukları aklından hiç çıkmıyordu. Darwin’le yaptığı bazı tartışmalar da keyfini kaçırmış olabilirdi. Bu son darbe artık çok fazlaydı. Soğukkanlılığını kaybetmişti, nefret ve öfke doluydu; tam bir umutsuzluğa kapılmıştı. Kuşkusuz,

tan için bile ağır bir uyarırken FitzRoy için, gururuna indirilmiş pek insafsız ve affedilmez bir darbeydi. Sağlığı yerinde olsa buna belki dayanabilirdi, ancak son altı ayda karşılaştığı tehlikeler ve aşırı çalışmanın verdiği yorgunluk zayıf ve endişeli yüzünden açıkça okunuyordu. Yolculukta ters giden şeyler, Tierra del Fuego’ya Hristiyanlığı yayma projesi, Rowlett’in ölümü, kıyı ölçüm işlerinin hiç bitmeyen zorlukları aklından hiç çıkmıyordu. Darwin’le yaptığı bazı tartışmalar da keyfini kaçırmış olabilirdi. Bu son darbe artık çok fazlaydı. Soğukkanlılığını kaybetmişti, nefret ve öfke doluydu; tam bir umutsuzluğa kapılmıştı. Kuşkusuz,

And Dağları’nda bulunan denizkabuğu fosilleri

1828 yılında, büyük olasılıkla şimdi kendisinin o kadar çok zaman geçirdiği kamara intihar eden, *Beagle*'ın bir önceki kaptanı Kaptan Stokes'u düşünmüştür. Aklını kaçırmak üzere olduğunu söylüyordu. Yapılacak bir şey yoktu, delilik aileden geliyordu. Amcası Castlereagh intihar etmişti, kendisi de aynı yolun yolcusuydu. İstifa etmeliydi, komutayı Wickham alıp gemiyi İngiltere'ye götürmeliydi.

Tapakulo yani "arkani kapa" kuşu (*Pteroptochos albicollis*). "Kuyruğu hep dimdik dolaşan bu utanmaz hayvan ismini hak ediyor." ⁶

Bynoe onu yatıştırmak için boşuna uğraştı: Bu hali yorgunluktan ileri geliyordu, biraz dinlenmek ona iyi gelecekti. Ancak FitzRoy çok kararlıydı, artık gemiye komuta edecek durumda değildi.

Valparaíso'ya vardığında karşılaştığı bu durum Darwin'e göre bir felaketti. Bir an için yurda dönüş konusunu, "uzun zamandır hayal ettiği yurda dönüş gününün sonsuz sevincini" düşündü. Ama tam da o lanet olası Tierra del Fuego'yu geride bırakıp, Pasifik Okyanusu'na ulaştıklarında yolculuğu yarıda kesmek... Hayır, bu düşünülemezdi bile. "Bütün bir gece Shrewsbury'yi yeniden görmenin mutluluğunu hayal etmeye çalıştım. Ancak, sabahleyin Peru'nun çıplak düzlükleri daha baskın çıktı." Daha olmazsa *Beagle*'ı terk eder, Andlar'daki araştırmalarını tamamlar, bir veya iki yıl sonra da İngiltere'ye dönmenin bir yolunu bulurdu.

Durumu kurtaran Wickham oldu. FitzRoy'u gerçekte endişelendiren şeyi doğru tahmin etmişti: Tierra del Fuego kıyılarının haritasını çıkarma işini tek bir gemiyle yapmak zorunda kalmak ve başarılı olamamak korkusu.

Wickham FitzRoy'a, talimatın o tehlikeli kıyılara dönmesini zorunlu kılan hiçbir şey içermediğini, sadece Pasifik seferine çıkmadan önce mümkün olan en fazla zamanı bu işe ayırmasının istendiğini anlattı. Wickham devam etti: Eğer komuta kendisinde olsa Tierra del Fuego'ya dönmeyi aklından geçirmez ve ilk planı uygular, yani çok daha hoş olan Pasifik yoluyla, Ümit Burnu'nu dolaşarak İngiltere'ye dönerdi. Yani FitzRoy'un geminin komutasına devam etmesi için sağlam nedenler vardı. Kıyıda biraz dinlenmesi yeterliydi, tekrar denize açıldığında kendisini çok daha iyi hissedecekti.

FitzRoy yavaş yavaş sakinleşti -kuşkusuz, öfkesini çıkarmış olmak da bunda etkili olmuştur. Sonunda komutayı tekrar almaya ve Fuego ölçümlerini tamamlamaktan vazgeçmeye razı oldu. Bu, bir başka yönden de hayırlı bir karardı, çünkü mürettebat Tierra del Fuego'dan usanmıştı. Birçoğu *Beagle* oraya dönecek olursa gemiyi terk etmeyi kararlaştırmıştı.

Adventure 1400 sterlin gibi çok iyi bir fiyata satıldı, *Beagle* da sefer için hazır hale getirildi. Ne var ki, *Adventure*'ı yitirmek FitzRoy için büyük bir darbe olmuştu. Duygularını "İtiraf etmeliyim ki, bunun sonucu olarak duygularım ve sağlığım çok değişti, eski güç ve esneklikleri kalmadı." diye ifade ediyordu. Darwin'le aralarında geçen bir sonraki tartışmanın nedeni de bu olabilir. And Dağları'ndan döndükten sonra Darwin hastalandı. Her ne kadar kendisi bunu kötü kırmızı şarap içmenin bir sonucu sandıysa da hastalığına daha ciddi bir şey, belki de zehirli Benchuga böceğinin sokması neden olmuştu. Corfield'in evinde Bynoe tarafından ihtimamla bakıldığı halde tekrar ayağa kalkması bir aydan fazla sürdü. FitzRoy *Beagle*'m hareketini Darwin yüzünden on gün erteledi, sonra da tam tersine bir tutum takınarak kavga çıkardı.

Kavga nedeni çok saçmaydı. FitzRoy, kendisi ve subayları Valparaíso'da çok cömertçe ağırlandıkları için, "orada yaşayan herkese büyük bir parti" vermesi gerektiğini söyledi. Darwin aynı görüşte değildi, bunun gerekli olduğunu sanmıyordu. FitzRoy birden parladı. Evet, Darwin her lütfu kabul edip karşılığında bir şey yapmayan türden bir insandı. Darwin tek kelime

etmeden yerinden kalkıp gemiyi terk etti. Birkaç gün sonra döndüğünde, sinirleri düzelmeye başlamış olan FitzRoy hiçbir şey olmamış gibi davrandı. Ancak, Wickham'ın artık tahammülü kalmamıştı. Darwin'i bir köşeye çekip, artık kaptanla olay çıkarmaya bir son vermesini söyledi. "Sen, tanrının belası filozof, bir daha kaptanla kavga etmeni istemiyorum. Gemiye terk ettiğin gece çok yorgundum; ama o sana küfürler savururken ben de gece yarısına kadar güvertede yanında yürümek zorunda kaldım."

Neler olup bittiği pek anlaşılmıyor. İlimli bir karaktere sahip olan Darwin yolculuk ilerledikçe gittikçe daha mı saldırgan oluyordu? Kahramanına tapmaktan artık vaz mı geçmişti? Tekvin Kitabı'nın doğruluğu konusunda FitzRoy'la aynı görüşte olmadığı kesindi. Yolculuğun başından bu yana ilk kez Valparaíso'da bilimsel görüşleri açık fikirlilikle tartışmaya hazır, eğitim görmüş bazı aklıbaşında kişilerle tanışmış, bu da onu çok rahatlatmıştı. FitzRoy istiyorsa And Dağları'nın denizin altından yükselmediğini, dağların hep orada olduğunu, Büyük Tufan'da suların gelip oraları kapladığını düşünmeye devam edebilirdi. Ancak, bu bir saçmalıktı ve öyle olmadığını gösteren kesin kanıtlar vardı. Kitabı Mukaddes'in tartışmaya açık başka yönleri de vardı. Bunları bir süre kendine saklama akıllılığını göstermekle beraber, Şili kıyılarının ölçümleri için güneye yol alırlarken kafasını hep bunlar kurcalıyordu.

21 Kasım'da Chiloé Adası'nın başkenti olan San Carlos'un limanına demir attılar. Darwin her zaman yaptığı gibi, hemen at kiralayıp araziyi araştırmaya çıktı. Bol yeşillikli ormanlardan, kütüklerden yapılmış, sürekli yağmurlardan sıırıslı yollardan geçerek sonunda Chiloé'nin eski başkenti Castro'ya vardılar. "İssız ve terk edilmiş bir yer... Sokakları ve meydanları ince yeşil otlar bürümüş, üzerlerinde koyunlar otluyor... Şehirde saat yok; yaşlı bir adam kilise çanını tahmini olarak çalıyor." Castro ahalisinin dörtte üçü yerli meleziydi. Yiyecek boldu; ancak ufak tefek de olsa lüks şeyler yoktu. En çok özlenen de tütündü. Bir içimlik tütün için bir tavuk ve bir ördek teklif ediliyordu. Darwin San Pedro'da tekrar *Beagle*'a döndü ve FitzRoy'la adanın en

yüksek tepesine çıkmayı denediler. Ancak, ormanın içlerine girmek olası değildi. Ellerini yüzlerini yırtan keskin dallar ve onları ağdaki balıklar gibi kuşatan bambu sarmaşıkları ilerlemelerini engelliyordu. Yerler ölmüş ve ölmekte olan ağaçlarla kaplanmıştı; öyle ki, ya elleri ve ayakları üzerinde sürünerek, ya da ağaç gövdelerine güçlkle tırmanarak ilerleyebiliyorlardı. Bazen ayakları on dakika boyunca toprağa değmiyordu. Yerden o kadar yüksekteydiler ki -beş altı metre- tayfalar şaka amacıyla aşağıya iskandil sallandırıyordu. Sonunda çaresizlikle pes ettiler ve yara bere içinde geri dönerek demir alıp güneye doğru yola çıktılar.

Tres Montes Burnu yöresindeki vahşi ve ıssız kayalardan geçerken ilginç bir olay yaşadılar. Kötü hava onları küçük bir limana girmeye zorlamıştı. Karada imdat işaretine benzeyen bir şey görünce çok şaşırdılar. Gönderilen bir sandal iki gemiciyle geri döndü. Bunlar bir Amerikan balina gemisini on beş ay önce terk etmiş altı denizciden ikisiydi. O zamandan bu ya-

San Carlos de Chiloé'nin meydanı

na kaybolmuşlar, geyik ve kunduz dışında hiçbir hayvana veya insana rastlamadan ümitsizce dolaşıp durmuşlardı. En ilginç olanı da zamanı oldukça doğru olarak, sadece dört günlük bir farkla tutmuş olabilmeleriydi. Adamlardan biri kayalardan düşüp ölmüştü, diğer beşini de *Beagle* kurtardı. Bir yıl boyunca fok eti, deniz yumuşakçaları ve yabani kereviz yiyerek beslendikleri halde *Beagle*'daki gemicilerden daha sağlıklıydılar. Darwin'in de söylediği gibi, bu şekilde kurtarılmaları çok büyük bir şanstı. *Beagle* onları tesadüfen bulmasaydı "ihtiyarlayıp ölene kadar bu vahşi kıyılarda dolaşıp duracaklardı."

Bu adamları gemiye aldıktan sonra, uygun koylarda demir atarak kıyı boyunca tekrar kuzeye yollandılar. Bir keresinde çok büyük bir fok sürüsüne rastladılar. "Domuzlar gibi birbirlerine sokulmuş uyuyorlardı. Ancak, pisliklerinden ve yaydıkları korkunç kokudan domuzlar bile utanırdı." Foklar hareketlenerek suya atladılar ve büyük bir ilgi ve merakla onları *Beagle*'a ka-

Chiloé Adası'nın eski başkenti Castro'daki eski kilise

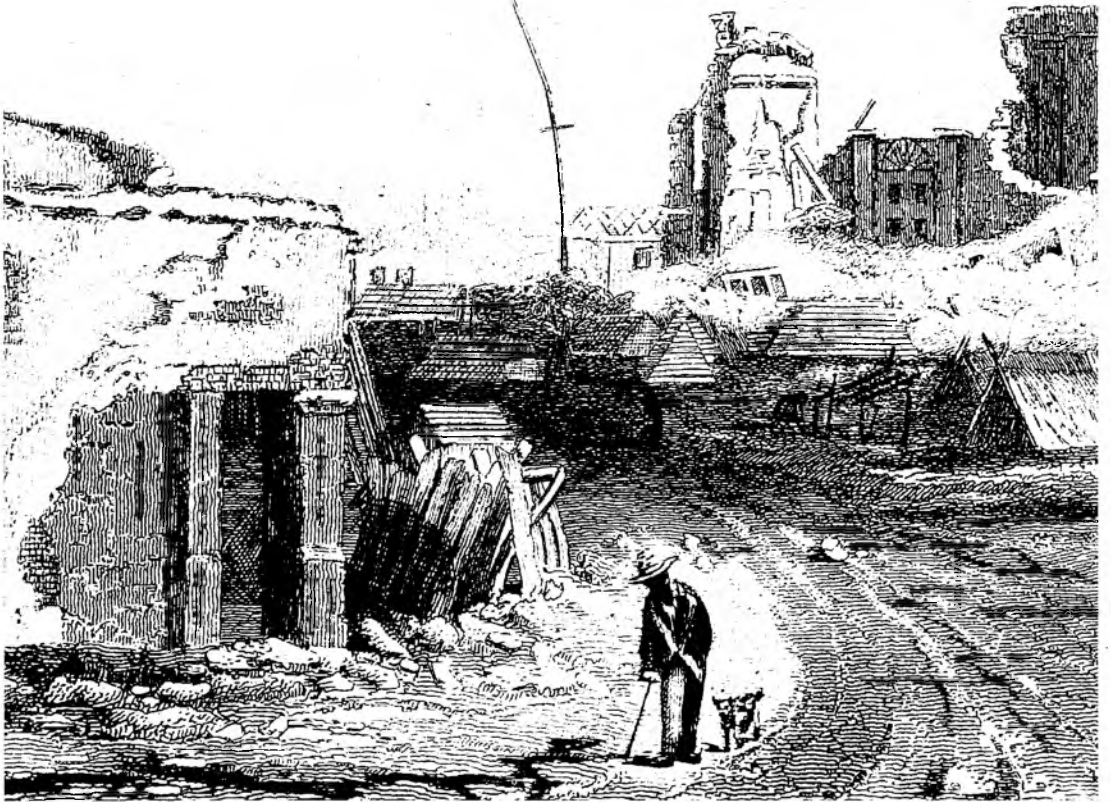

Antuco yanardağı kraterinin patlama başlangıcındaki görünümü

dar izlediler. Daha sonra, yüz binlerce fırtınakuşundan oluşan, saatler boyu uçan, üzerine kondukları zaman denizi simsiyah yapan ve uzaktaki bir kalabalığın uğultusuna benzer sesler çıkaran bir kuş sürüsüne rastladılar.

Kötü hava koşullarında, uygarlıkla hiçbir temasları olmaksızın haftalar süren bir yolculuk sonunda tekrar Chiloé Adası'na vardılar ve 18 Ocak 1835'te San Carlos limanına ikinci kez demir attılar. Kıydan 150 kilometre içerideki Osorno yanardağının patlaması da o geceye rastlar. "Nöbetçi saat 12'de büyük bir yıldıza benzeyen ve saat 3'e kadar yavaş yavaş büyüyen bir şey gördü. Bütün subaylar güverteye çıkıp izledi. Çok görkemli bir manzaraydı. Dürbünle bakıldığında büyük bir kırmızı ışığın ortasında art arda yukarıya fırlayıp sonra aşağı düşen siyah nesneler görülebiliyordu. Işık, denizin üzerinde uzun, parlak bir yansıma bırakacak kadar güçlüydü. Sabah olduğunda yanardağ da sakinleşmişti." Sonradan, Şili'de 770 kilometre kuzeydeki Aconcagua ve 4350 kilometre kuzeydeki Coseguina yanardağlarının da aynı gece patladığını duyduklarında çok şaşırdılar. Bütün bu olanlar, gelecekte olacakların başlangıcıydı.

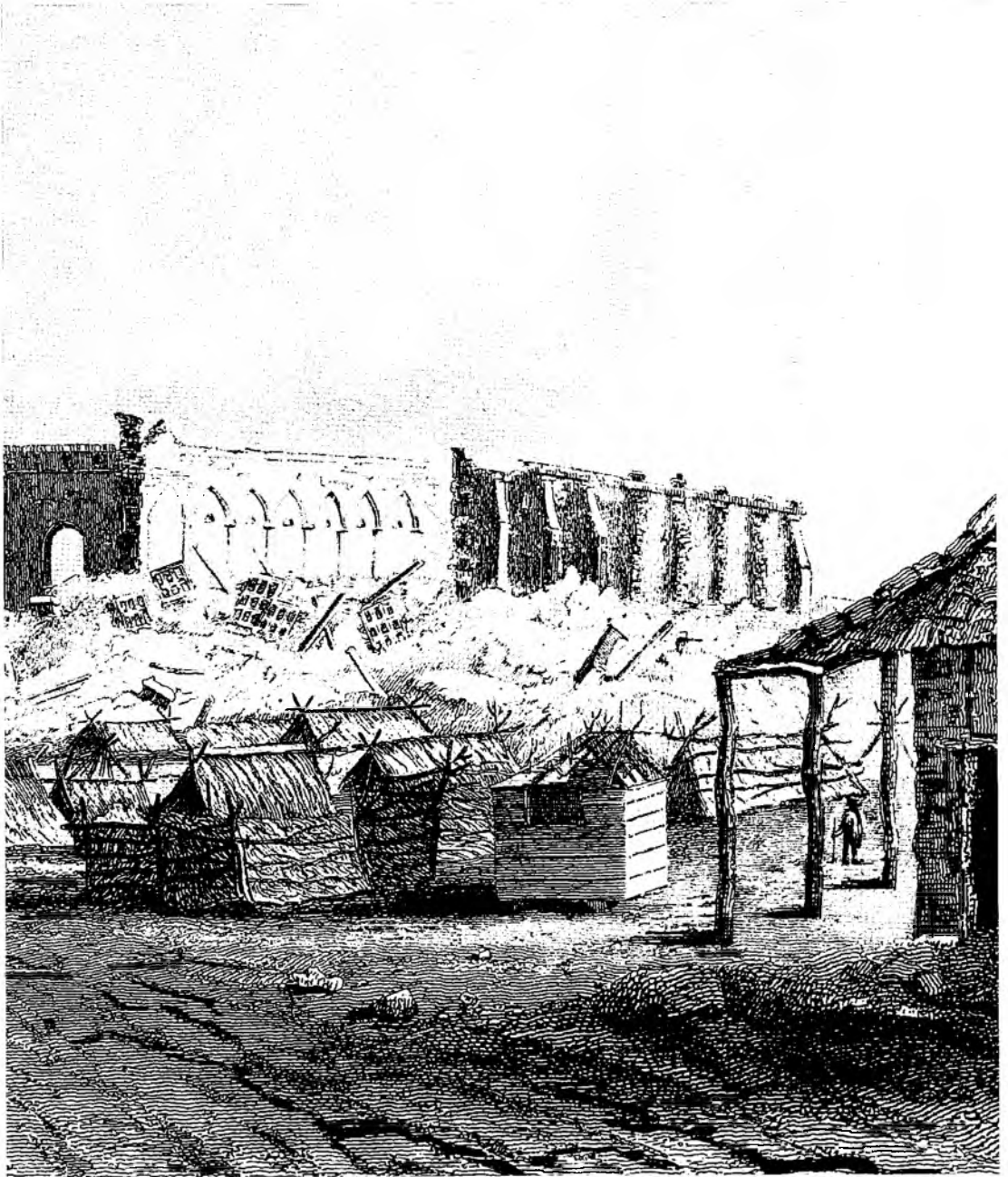
Depremden sonra Concepción'daki harabeler (Beagle'in Üsteğmeni J. C. Wickham'ın bir resminden ayrıntı)

*Dalga her şeyi, ağaç kütüklerini,
her çeşit öteberiyi, içindeki eşyalarla birlikte evleri,
hatta atları, koyunları, tarlalarda otlayan
inek sürülerini önüne katıp sürüklemişti.*

D E P R E M

Tam dört hafta sonra *Beagle* güney Şili kıyısındaki Valdivya açıklarında demirledi. 20 Şubat 1835'te Darwin her zaman yaptığı gibi, yeni örnekler aramak için Covington'la birlikte karaya çıktı. Elma bahçelerinde bir süre dolaştıktan sonra dinlenmek üzere yere uzandılar. Aniden çıkan bir rüzgâr ağaçları sallarken aynı anda altlarındaki toprak sarsılmaya başladı. Darwin ve Covington güçlükle ayağa kalkabildilerse de sersemlemiş ve ürkmüşlerdi. Darwin daha sonra düşüncelerini şöyle dile getiriyor: "Şiddetli bir deprem en köklü kavramları bir anda altüst edebiliyor. Sağlamlığın simgesi olan toprak, tıpkı sıvı

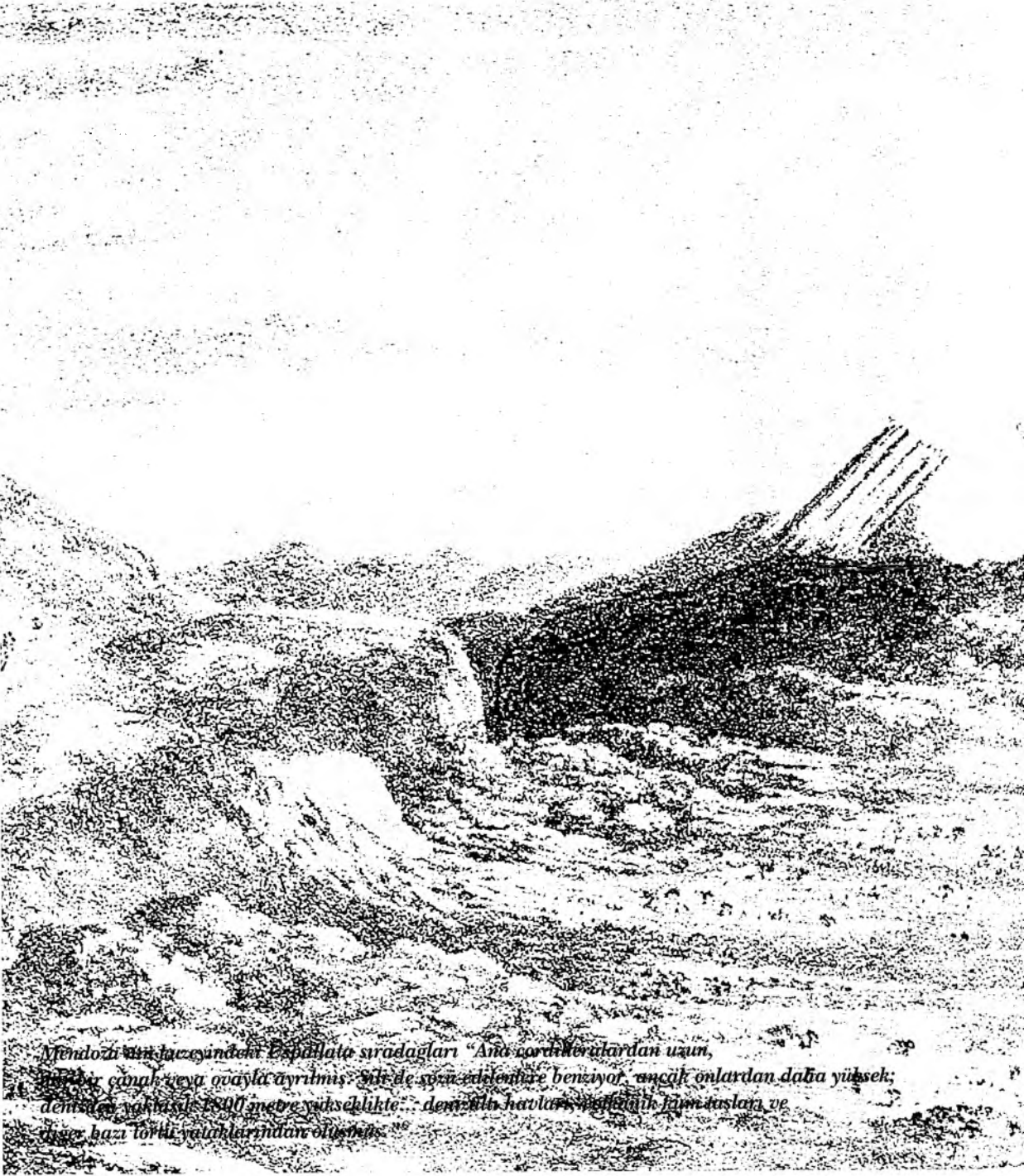

*Depremden sonra Concepción'daki katedral (J. C. Wickham'ın resminden ayrıntı). "Kuzeydoğuya bakan taraf büyük bir harabe yığını halindeydi. Yığının ortasında, akıntıda yüzyormuş gibi duran kapı çerçeveleri ve kalaslar vardı."*⁶

üzerinde yüzen bir kabuk gibi ayaklarımızın altından kaydı. Saatler boyu kafa yormakla tanımlanamayacak tuhaf bir güvensizlik hissi bir saniyelik bir zaman içinde ortaya çıkıverdi.” Bu sırada *Beagle*, sanki bir anda demirinden kurtulmuş da zıplıyor gibiydi.

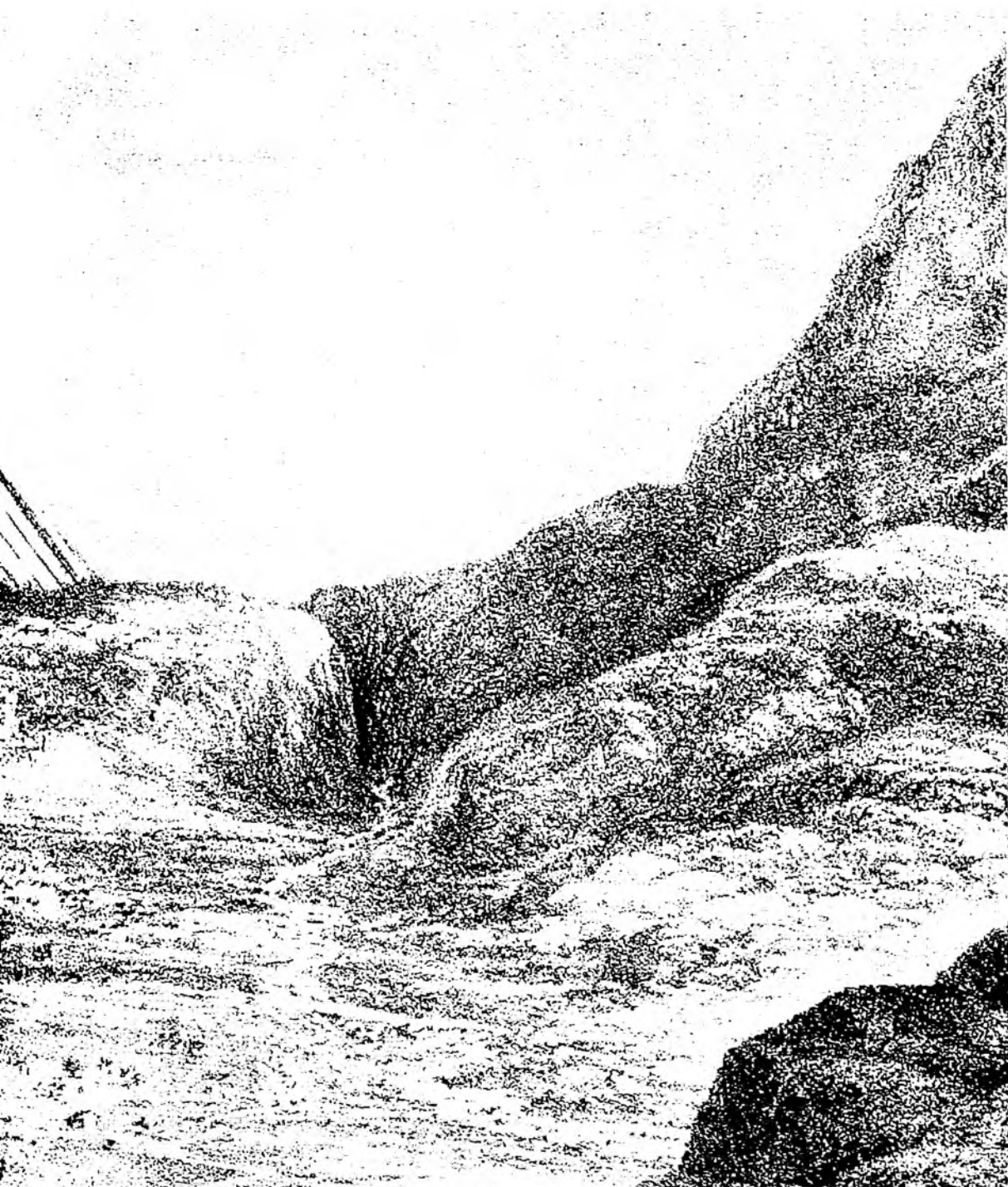
Depremi merkezi daha kuzeydeydi. *Beagle*’dakiler depremin ne kadar büyük olduğunu Talcahuano limanına vardıklarında anladı. Bütün sahil enkaz doluydu, “sanki bin tane kocaman gemi karaya vurup parçalanmıştı.” Patlamış pamuk balyaları, hayvan leşleri, köklerinden sökülmiş ağaçlar, masalar, iskemleler, hatta evlerin çatıları dört bir yana savrulmuş, kocaman kaya parçaları kumsalı doldurmuştu.

Bazı ufak tefek uyarı işaretleri de olmuştu: Sabah 10 sıralarında karaya doğru uçan büyük kuş sürüleri görülmüş, limandaki köpekler tepelere kaçmıştı. Ancak o zaman kimse bunların üstünde durmamıştı. Saat 11’de her zamanki meltem başlamıştı. Sabah 11:40’taysa sarsıntı başlamış ve birkaç saniye içinde akıl almaz ölçüde şiddetlenmişti. Çok garip bir bükülme hareketiyle toprakta önce otuz santim genişliğinde yarıklar açılmış, sonra da kapanmıştı. Bunlar olurken de bir çatırtı duyulmuştu. Bu esnada deniz Talcahuano Koyu’ndan çekiliyordu. Limanda demirlemiş birkaç yelkenli gemi vardı: Üç büyük balina gemisi, bir barka, iki brik ve bir uskuna. Hepsi de çamur ve ıslak yosun karışımı taban üstünde yan yatmıştı. Kıyıda insanlar, arkadan büyük bir dalga geleceğini düşünerek yüksek yerlere kaçmış, ilk sarsıntıdan yarım saat sonra da beklenen dalga gelmişti. Koca bir su duvarı -ayaklı bir dağ- büyük bir gürültüyle sahile vurmuştu. Dalga üzerlerinden geçip şehrin üstünde patlarken gemilerdeki tayfalar can havliyle iplere sarılıp beklemişti. Dalga her şeyi, ağaç kütüklerini, her çeşit öteberiyi, içindeki eşyalarla birlikte evleri, hatta atları, koyunları, tarlalarda otlayan inek sürülerini önüne katıp sürüklemişti. Geri çekilirken de bütün bunları alıp denize sürüklemiş, limandaki gemiler tekrar yerlerinde zıplamıştı.

Mendoza'nın güneyindeki Espallato sıradağları "Ana cordilleralar"dan uzun, bir kanak veya ova ile ayrılmış. Silt de sözcüklerine benziyor, ancak onlardan daha yüksek; denizden yaklaşık 1800 metre yükseklikte... demirli havları, mükemmel fındık tohumları ve diğer bazı türde yabuklarından oluşur.

D E P R E M

Sonra daha büyük ikinci bir dalga gelmiş ve çekilmiş, onu daha da büyük üçüncü dalga izlemişti. Dalgaların çıkardığı ses korkunçtu. Gemilerin çoğunun bu darbelere dayanabilmesi şaşırtıcıydı. Bir girdaba yakalanmışçasına birbirleri etrafında dönüp durmuşlar, bazıları çarpışmış, ama demirleri sağlam kalmıştı. Limana yeni girmekte olan Şili bandıralı bir uskuna olan *Colocolo*, derin sulara kaçarak kurtulmuştu. Dalga gelmeden denize açılabilen küçük gemiler de kurtulmuştu. Bazıları daha talihsizdi. Kızakta bulunan ve yapımı hemen hemen tamamlanmış dokuz metre boyunda bir uskuna şehrin yıkıntıları arasına savrulmuştu. Bir kaptanın oğlu olan dört yaşında bir İngiliz çocuk ve dadısı kurtulma umuduyla bir sandala atlamışlar, ancak sandal bir gemi çapasına çarpıp ikiye ayrılmıştı. Kadın boğulmuş, çocuk da saatler sonra denizde sürüklenirken bulunmuştu. Korkmuş ve ıslanmış olsa da bir enkaz parçası üzerinde dimdik oturmuş bekliyordu.

Açıklardaysa deniz simsiyahtı ve sanki kaynıyormuş gibiydi. İki yerde denizin yüzünden duman sütunları fışkırıyor, etrafa insana cehennemi anımsatan berbat bir sülfür kokusu yayılıyordu. Çok sayıda balık zehirlenmişti. Daha sonra bir girdap oluşmuş, sanki denizin dibi yarılmış ve deniz aşağıdaki büyük bir boşluğa akıyor gibi olmuştu. İzleyen günlerde saatte birkaç gelgit meydana gelmişti.

İçerilerde Concepción kenti altı saniye içinde tamamen harap olmuştu. Deprem öncesi bazı belirtiler burada da görülmüştü. Nehirde çamaşır yıkayan kadınlar suyun çamurlandığını, ayak bileklerinden diz kapaklarına kadar hızla yükseldiğini görüp şaşırmıştı. İlk sarsıntılar kuvvetli değildi. Çoğunluk gerçek felaket -iki dakika süreyle yerin şiddetle sarsılması- başlamadan kendilerini evlerden dışarı atabilmişti. Bazıları ağaçlara sarılmış, kendilerini yere atanlarsa trambolinde zıplar gibi zıplamıştı. Kümes hayvanları bağırarak kaçmış, atlar bacakları dimdik, başları öne eğik, korkudan titrerken binicileriyle birlikte yere yuvarlanmıştı. Etrafı kaplayan toz duman yüzünden olup bitenleri tam olarak görmeye olanak yoktu; kaldı ki, olanlar inanılacak gibi değildi. Katedralin iki metre kalınlığındaki duvarları çatla-

mış, çatısı çökmüştü. Sokakların iki yanındaki evler yıkılmıştı. İnsanlar alevlerin ve tozların arasında çılgınca koşuyor, moloz yığınları altında kalan ak-raba ve arkadaşlarına sesleniyorlardı. Sıcak boğucuydu. Her sarsıntı öncesinde yeraltından derin bir uğultu geliyordu. Sarsıntılar gittikçe azalarak devam etti. Bir sonraki hafta sayıları saatte iki veya üçe düştü.

Beagle Talcahuano'ya vardığında artık her şey sakinleşmiş, ancak etrafı çok kötü bir ölü balık ve hayvan, çürümüş yosun kokusu kaplamıştı. Darwin'le FitzRoy Concepción'da ayakta kalmış tek bir ev bulamadı. Her iki taraflarındaki tüm yapılar yıkılmış olduğu için, yollar birer yıkıntı şeridi haline gelmişti. Ahalinin çoğu kamış kulübelerde oturuyordu. Bu kulübeler sarsıntılara dayanmıştı. Yoksullar şimdi bunları çok yüksek fiyatlara zenginlere kiraliyordu. Wickham yıkık katedralin çok detaylı bir resmini çizdi.

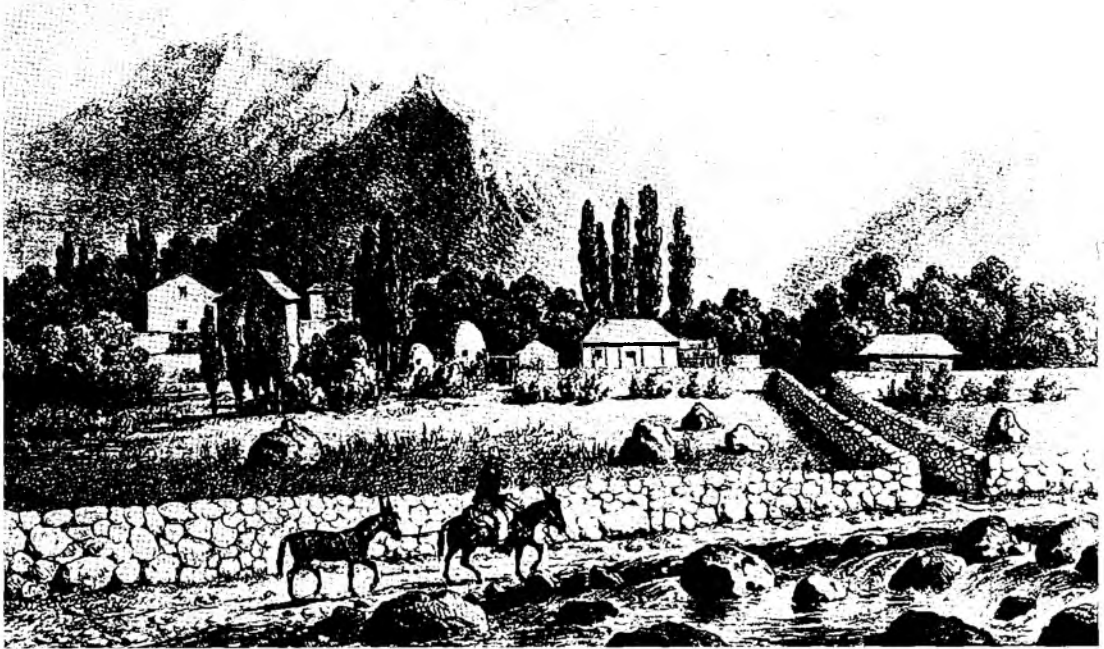
Küçük zaferlerle oyalanmanın zamanı değildi. Bununla birlikte, dolaşırken Darwin -kuşkusuz gözleri parlayarak- toprak seviyesinin eskisinden daha yüksek olduğuna FitzRoy'un dikkatini çekmeye fırsat buldu. Toprak fazla değil, belki de bir metreden az yükselmişti. Yine de bu, karanın denizden yükselmesinin *mümkün* olduğunu kanıtlamaya yeterliydi. Eğer bu kadar yükselebiliyorsa 3000 metre de yükselebilirdi. *Cordillera*ların tepelerinde bulunduğu denizkabağı yataklarının başka ne açıklaması olabilirdi?

Bu yöre halkının hatırlayabildiği en şiddetli depremdi. Sahil boyunca 650 kilometrelik bir bölge etkilenmiş, bir dizi yanardağ aynı anda patlamıştı. Darwin Dünya'nın merkezinin, zaman zaman yerkabuğundan fışkıran erimiş kayaların fokurdadığı bir fırın gibi olabileceğini düşünüyordu. Artık şunu söyleyebilirdi: "Ne kadar korkutucu olsa da şu sonuçtan kaçamayız: Burada (Şili'de) ince bir yerkabuğı tabakası altında, Karadeniz'in iki katı büyüklüğünde bir erimiş mineral gölü var. Hiçbir şey, hatta esen rüzgâr bile bu yerkabuğunun seviyesi kadar kararsız olamaz." Böyle depremler her an İngiltere'de de gerçekleşebilirdi. İmparatorluk ve ona ilişkin onca şanlı kavramın ne değeri vardı öyleyse? Bütün o büyük kentler, hatta bütün Britanya uygarlığı bir anda yok olabilirdi.

Bu sırada ne Darwin ne de FitzRoy tartışacak durumdaydı. İkisi de gördüklerinden çok sarsılmıştı. Yıkıntılar arasında dolaşıp sağ kalanlarla konuştuğu yalnız deprem hakkında değil, insan doğası konusunda da çok ilginç şeyler öğreniyorlardı. Çoğunluk FitzRoy gibi düşünüyor, felaketin Tanrı'nın iradesiyle, belki de günahkârları cezalandırmak için meydana geldiğine inanıyordu. Bazıları yaşlı bir yerli büyücü kadından bahsediyordu. Concepción'a son geldiğinde birilerine öfkelendiği için yanardağların tıkaclarını açıp intikam aldığı söyleniyordu; deprem onun yüzünden olmuştu. Darwin'e söylendiğine göre, eğer insanlar en ufak bir sarsıntıda dışarı koşmaya ve deprem sırasında sıkışmamak için kapıları hep açık bırakmaya alışık olmasalar, 100'den az olan ölü sayısı çok daha fazla olabilirdi. Bu kadar tehlike dolu bir yaşam tarzına rağmen, başka yerde yaşamayı düşünmüyorlardı. Şimdi, evlerini tıpatıp eskisine benzer şekilde yeniden yapmaya hazırlanıyorlardı.

Cordilleraların eteklerindeki Coquimbo Vadisi'nde Guanta kenti

Talcahuano’da hırsızlara gün doğmuştu. Bu canavarlar daha deprem sürerken ve insanlar can çekişirken yıkıntıları eşelemeye başlamıştı. Her yeni sarsıntıda durup “*Misericordia*” diye bağırarak haç çıkarıyor, sonra işlerine devam ediyorlardı. Öte yandan felaket Concepción’da toplumsal ayrımları dengeleyici bir etki yapmıştı. Zengin yoksul herkes her şeyini kaybettiği için, insanlar birbirlerine karşı daha iyi davranır olmuştu. Her şeyin geride kalmasıyla, onsuz yapamayacakları tek şeyin para olduğunu fark ediyorlardı. Depremde, kentteki paranın büyük bölümü yok olmuştu. Eğer Kaptan FitzRoy erzak almaya Valparaíso’ya gidecekse, mümkün olduğu kadar çok para da getirebilir miydi?

Deprem *Beagle*’dakileri de etkilemiş, havayı değiştirmişti. İstifa ve gemiyi terk etme söylentilerinin yarattığı kasvetli hava dağılmıştı. Şimdi Kaptan’dan başlayarak herkes haline şükrediyor, kendini daha neşeli hissediyordu. Darwin jeolojisiyle meşguldü. Valparaíso’ya döndüğünde bir süre konuksever arkadaşı Corfield’in yanında kaldı. 1835 yılının Mart ayında tekrar dağlara doğru yola çıktı. Bu gerçekten çok zorlu bir yolculuk olacaktı. *Cordilleraları* en yüksek ve tehlikeli yoldan, Portillo geçidinden aşarak Mendoza’ya gidecekti. Yanına iki kılavuz, on katır ve bir *madriana* (boynuna çingirak asılmış bir kısırak) -“bütün kafiye için bir tür üvey ana”- aldı.

Bıçak gibi kesen soğuk bir rüzgâr altında saatlerce gidiyorlar, yalnızca, bu yüksek rakımda nefes nefese kalan Darwin elinde jeoloji çekiciyle kayalara tırmanırken onu beklemek için duruyorlardı. Doruklarda oksijen o kadar azalıyordu ki katırlar bile her elli metrede bir durmak zorunda kalıyordu. Şilililerin, nefes darlığına karşı soğan yemesini salık vermeleri üzerine, Darwin kendisine en iyi gelecek ilacın denizkabağı fosilleri bulmak olacağı yanıtını verdi. Geceleri toprakta yatıyorlardı. Buna karşın ödül de çok büyüktü: “Güneşte parlayan doruklar, sisler arasından bütün azametleriyle yükseldi. (.....) Bulutsuz, açık, ölümsüz bir manzara.” Mevsim geçiyordu. *Cordilleraların* yüksek vadilerinden sürülerini aşağı indiren adamlara rastladılar. Kışın yaklaştığını gösteren bu işaret onları “jeolojiye pek de uygun olmayan” bir telaşa sürükledi. Yirmi dört gün süren bu seferden dön-

düğünde “Aynı süreyi bu kadar zevk alarak yaşadığım daha önce hiç olmamıştı.” demesi, Darwin’in fiziksel açıdan ne kadar sağlıklı olduğunun bir kanıtıdır (ne yazık ki daha sonraki yıllar öyle olmadı).

Darwin bir iki hafta sonra tekrar yollara düştü. Bu kez kıyı yolundan Coquimbo’ya ve 800 kilometre uzaktaki Copiapo’ya gidecekti. FitzRoy onu *Beagle*’la Copiapo’dan alacaktı. Para konusu yine canını sıkıyordu. And Dağları’nı geçmek 60 sterline mal olmuştu, şimdi bir 100 sterlin daha çekmek zorundaydı. Kız kardeşi Susan’a şöyle yazdı: “Ay’da bile para harcayabileceğime artık kendim de inanmaya başladım.” Yine kılavuzlar tuttu, atlar ve katırlar satın aldı, ama yolculuk sonunda hayvanları aldığının sadece iki sterlin eksigiğine satmayı becerdi. Kılavuzlarla -Şilili *guasolar*- oldukça iyi anlaşıyordu. Ama onları Pampaların gançoları kadar sevedemedi: “Ganço katil suratlı bir adam olabilir, ama beyefendidir. *Guaso* ise alelade, kaba saba bir insan.”

Kıyı yolunda bir haftalık yolculuktan sonra verimsiz topraklardan sıkılıp içerilere, ilkel ve hiç ekonomik olmayan yöntemlerle sarı pirit mineralinin çıkarıldığı maden bölgesine yöneldi. Liberal bir kişi olan Darwin maden ocaklarındaki koşullar karşısında dehşete kapıldı. *Apire* yani “yük hayvanı” denilen işçiler gerçekten de o durumdaydı. Büyük bölümü çentiklenmiş direklerden yapılmış zikzaklı yolu tırmanarak, tünelden yukarıya 100 kiloya varan yük çıkarıyorlardı. Eğer ocak 180 metreden derin değilse, işçinin nefeslenmek için durmasını yasaklayan bir kural vardı. Bu adamlar günde ortalama on iki sefer yapıyor, yani 80 metreden veya daha derinden toplam 1200 kilo yük çıkarıyorlardı. Bunun üstüne bir de çıkardıkları cevheri kırmaları gerekiyordu. Bütün bunlara karşın onları yine de sağlıklı ve neşeli görmek Darwin’i çok şaşırtmıştı. Giysileri de tuhaftı: Koyu renk, uzun bir çuha gömlek, canlı renkli bir kuşakla bağlanmış bir deri önlük, bol pantolon ve başa oturan kırmızı bir takke. Bir keresinde bir cenaze alayıyla karşılaşmıştı. Tabutu koşar adım giden dört kişi taşıyor, 200 metre sonra önceden at üstünde gelmiş dört kişi onların yerini alıyordu. “Tuhaf çılgınlarla birbirlerini yürek lendirerek yol alıyorlardı. Bir cenaze alayı için çok garip bir görünümüdür.”

Darwin Haziran başlarında Copiapo yolundaydı. Arazi öylesine kuru ve çoraktı ki atlar için yiyecek hiçbir şey bulunamıyordu. Bir gün on iki saat durmadan yol aldılar, yine de atların yiyebileceği bir şeye rastlamadılar. Elli beş saattir hiçbir şey yememiş olan atların, bağlandıkları direkleri kemirdiklerini duymak çok üzücüydü. Bu bölgede ancak iki üç yılda bir yağmur yağardı. Ahali su için And Dağları'na bel bağlamıştı. İyi bir kar yağışı bir yıllık su sağlardı. Darwin sonunda 22 Haziran'da Copiapo'ya vardı. Dağlara kısa süreli bir yolculuk daha yaptıktan sonra *Beagle*'la buluştu ve Peru'ya doğru yola çıktılar.

Ancak bu kez FitzRoy gemide yoktu; o da kendi başına bir serüven yaşıyordu. Darwin'in *cordillera*larda olduğu sıralarda *Beagle* Şili kıyılarında ölçüm işlerine devam ediyordu. Birkaç olay birden FitzRoy'un yeniden canlanmasına neden olmuştu. Bir kere işi çoktu ve denizdeyken kendini hep daha iyi hissedirdi. Sonra, Londra'daki Donanma Bakanlığı, kuşkusuz ona biraz sert davranıldığını düşünerek, bir jest yapmak istemişti. *Beagle* Concepción'a yaptığı ikinci seferden Valparaíso'ya döndüğünde, FitzRoy terfi ettiği haberini aldı: Londra'dan gelen bir mesajda albaylığa yükseltildiği

Kamp ateşi çevresinde katırcılar

Kırmızı takkeli, renkli kuşaklı Şilili madenciler. “Haftalarca en ücra yerlerde bir arada yaşadıkdan sonra yortu günlerinde köye indiklerinde yapmadıkları israf ve aşırılık yok.”^G

bildiriliyordu. Tabii çok büyük bir sevinç gösterisinde bulunmadı. Wickham ve Stokes'un da terfi etmemiş olmasından şikâyet etti. Ancak dünyada başka hiçbir şeyin onu daha çok memnun edemeyeceği de belli oluyordu.

Arkadan *Challenger* olayı geldi. *Challenger*, Concepción'un güneyinde, Arauco'da bir fırtınada kazaya uğramış bir savaş gemisiydi. Valparaíso'dan gelen bir habere göre Kaptan Seymour ve adamları çok vahşi bir bölgede sıkışıp kalmışlardı ve oranın yerlileriyle başları dertteydi. Yardıma gitmek oralarda bulunan İngiliz savaş gemisi HMS *Blonde*'un göreviydi. Ancak yaşlı bir binbaşı olan komutan isteksizdi, kış mevsiminde rüzgâr almayan bir kıyıya gitmekten hoşlanmadığını söyledi.

Karada sıkışan Kaptan Seymour, FitzRoy'un eski bir arkadaşıydı ve FitzRoy onun yalnız bırakılmasına göz yumamazdı. *Blonde*'a giderek binbaşıyla sert bir şekilde tartıştı. O kıyıların tehlike dolu olduğu bir saçmalıklı, derhal yola çıkılmalıydı. Sonunda FitzRoy kazandı. *Beagle*'ı Copiapo'ya götürmek üzere Teğmen Wickham'ın komutasına bırakıp *Blonde*'un komutasını kendisi aldı ve yola çıktılar. Concepción Körfezi'nde demir attıktan sonra, FitzRoy *Challenger*'ın 150 kilometre ötedeki mürettebatını bulmak amacıyla karaya çıktı.

Bu tehlikeli bir yolculuktu ve günler sürdü. Doğru yolu saptamak gerekiyordu. Aldatıcı akıntıları olan nehirler vardı, yiyecekleri kısıtlıydı. Yerliler her an saldırabilirdi. Atlar yorulmuştu. FitzRoy, sürekli olarak elindeki atları satın çok yüksek fiyatlarla yenilerini almak zorunda kalıyordu. Bir yerli saldırısından kaçmanın tek yolunun hızlı koşan bir at olması nedeniyle, sahipleri atları satmakta isteksizdi. Rastladıkları bir grup Şilili, üç bin kadar yerlinin toplandığı ve Şili sınırına saldırmalarının beklendiği haberini verdi. Yerliler deniz kazasını duymuş, gerçekten de yağmaya gidiyordu. Tesadüfen önlerine çıkan dost bir yerli kabilesi onları geri çevirmişti. FitzRoy hızını artırdı. Sonunda kazaya uğrayan geminin mürettebatına ulaştılar. İki kişi dışında hepsi sağdı, ancak çoğu hastaydı, erzakları da tükenmek üzereydi. Enkazdan birkaç kilometre uzakta bir kamp kurmuşlardı, fakat çadır-

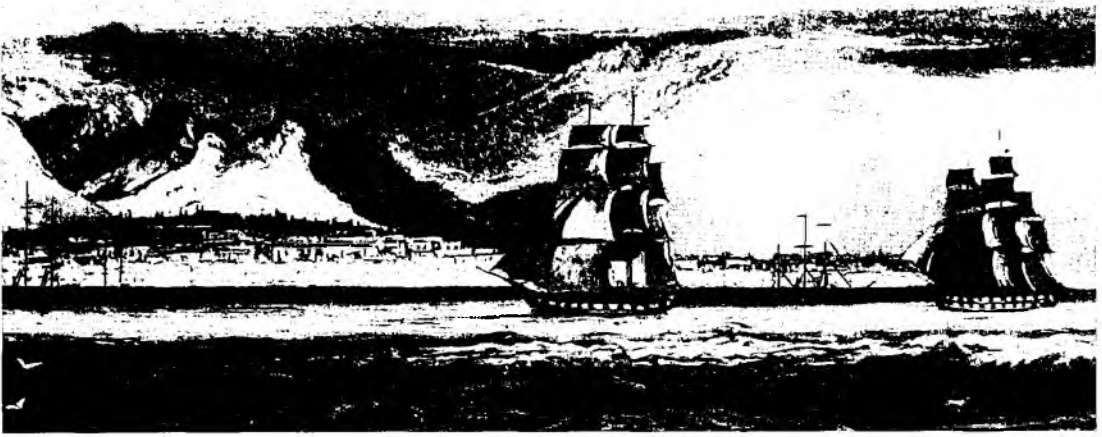

lar fare istilasına uğramıştı. Her saat yüzlercesini öldürmek gerekiyordu. Tayfalar isyan çıkarmak üzereydi. FitzRoy ve Kaptan Seymour geç saatlere kadar konuştu. FitzRoy ertesi sabah şafak sökerken yardım getirmek üzere *Blonde'*a gitti. En sonunda gemiciler Coquimbo'ya götürüldü. Bir gemi hepsini İngiltere'ye götürmek üzere orada bekliyordu.

Bütün bu olanlar FitzRoy'a bir canlılık vermişti. Kendisini, isteksiz binbaşıya savaş divanında yargılanması gerektiğini söylemek zorunda hissetmesi, belki biraz talihsizlik olmuştu. Binbaşı müthiş öfkelenmişti, FitzRoy ise kılını bile kıpırdatmadı. Görevini tamamlayıp düşündüklerini açıkça söyledikten sonra, son derece neşeli bir havayla, Peru'daki Callao Limanı'na gelmiş bulunan (Ağustos 1835) *Beagle'*a döndü. Darwin eve "Kaptan eski haline döndü." diye yazıyordu.

İngiltere'den ayrılalı neredeyse dört yıl geçmişti, herkes sıla hasretiyle doluydu. Daha üç ay önce (yani eve varmasından on sekiz ay önce) Darwin kız kardeşi Susan'a şöyle yazmıştı: "Oraya gelince ilk geceyi Lion'da mı geçireceğim, yoksa sizleri gece yarısı rahatsız mı edeceğim, henüz karar vermedim. Bunun dışında her şey planlandı. Shrewsbury hakkında hatırladığım her şey zihnimde gitgide büyüyor ve güzelleşiyor." FitzRoy, Güney Amerika kıyılarının haritasını çıkarma çalışmalarında önemli olabileceğini düşündüğü bazı eski planları ve denizcilikle ilgili belgeleri incelemek üzere Lima'ya gittiğinde Darwin biraz tedirgin oldu. Ona güvence vermek için FitzRoy şakayla karışık şu notu gönderdi: "Homurdanma. Gecikme telafi edilecektir. Kötülükle gölgelenmemiş bir iyilik yapılmıştır. Bu nedenle her zamankinden daha mutluyum." Darwin de Lima'ya gitti, ama yöreyi ilginç bulmadı; daha önce sözü edilen "her şeyden güzel, denizkızlarına benzeyen hanımlar" dışında.

Darwin'in artık gerçekten bir süre dinlenmeye ihtiyacı vardı. Deprem sonrası yaptığı çeşitli seferlerde, şafaktan gün batımına kadar katır sırtında gitmiş, kamp ateşinde yemek pişirmiş, açıkta yerde yatmış, yani kendini çok zorlamıştı. Valparaíso'dan Copiapo'ya yaptığı 800 kilomet-

Callao yakınlarında Lima'nın denizden görünüşü

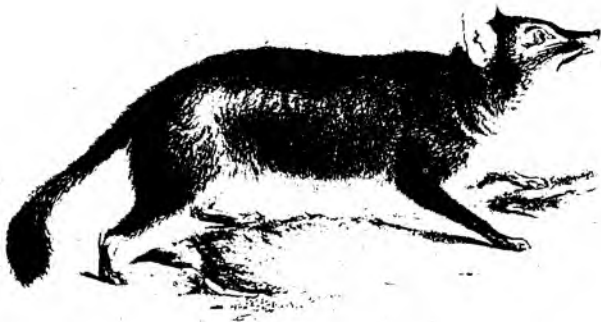
relik yolculuk *Beagle*'da başka hiç kimsenin harcı değildi. Bunu kendisi de kabul ediyordu; bölgenin jeolojisine duyduğu ilgi olmasa, bu yolculuk "düpedüz bir intihar" olurdu. Sabahları çoğunlukla her yeri pire ısırıklarıyla kaplı olarak uyanıyor, artık bunu doğal bir durum olarak algıliyordu. Pireden daha kötü bir böcek tarafından da ısırılmıştı: *Cordillera*larda dolaşırken bir gece bir "Benchuga böceği saldırısına" uğradığını anlatır. Bu böceğin şimdilerde Chagas hastalığının taşıyıcısı olduğu sanılıyor. Bu uğursuz ısırıklar, Darwin'e ömrünün sonuna kadar azap çektiren, bozuk sağlığının nedenlerinden biri olabilir. Siyah, yumuşak, kanatsız, iki buçuk santim boyunda olan bu böceklerden birini yakalayıp sakladı ve aylarca inceledi. Masaya konup önüne bir parmak uzatıldığında "bu korkusuz böcek hemen vantuzlarını uzatıp saldırıyor (.....) ve kan

emiyor”du. Yara acımıyordu, ama yufka gibi yassı olan böcek on dakika içinde yuvarlak ve şişkin bir hal alıyordu. Bir ısırma bu kan emiciyi dört ay boyunca tombul tutmaya yetiyordu, ancak “on beş gün sonra tekrar emmeye hazır”dı.

Darwin dağların jeolojik yapısıyla ilgili mümkün olan her türlü çalışmayı yaptığından emindi. Dikkatini tekrar, aklından hiç çıkmayan daha büyük bir soruya çevirdi: Dünya’daki bitkiler ve canlı yaratıklar nereden gelmişlerdi? Farklı türler nasıl ortaya çıkmıştı? Şili kıyılarında yukarı doğru yaptığı yolculukta önemli yeni malzemeler toplamıştı. Örneğin Chileo Adası’nda gördüğü tilki vardı. Küçük hayvan aşağıdaki koyda manevra yapmakta olan *Beagle*’ı izlemeye öyle dalmıştı ki, Darwin arkasından yaklaşıp kafasına jeoloji çekiciyle vuruvermişti. Bu farklı ve bilinmeyen bir türdü. Sonra, kıyıya yakın adalardaki fareler oraya nasıl gitmişti? Baykuşların ve atmacaların anakarada canlı fare yakalayıp, adalarda bulunan yuvalarındaki yavrulara götürdüğünü, kaçmayı başaran bazı farelerin orada aile kurduğu düşünülebilir miydi? Bir de ilkel insan problemi vardı, Darwin bu konu üzerinde hâlâ düşünüyordu.

Darwin Callao’da (ona göre “ahlak yoksunu, ayyaş” insanların oturduğu, “pis, çirkin, küçük liman kentinde”) FitzRoy’un Lima’dan dönmesini beklerken gemide kalıp notları üzerinde çalıştı, örnekleri paketledi (tilki *British Museum*’a gidecekti) ve Pasifik Okyanusu hakkında kitaplar okudu. Kız kardeşi Susan’a “Gemide sakin sakin oturup iyi yemekler yemek beni aylardır olduğumdan iki kat şişman ve mutlu yaptı.” diye yazıyor.

Darwin tarafından jeoloji çekiciyle başına vurularak öldürülen Chilotan tilkisi (Canis fulvipes)

Nihayet 7 Eylül 1835'te, önlerinde uzanan Pasifik'e doğru yelken açtılar. Burada ilk gördükleri kara Galápagos yani *Encantadas* (Büyülü Adalar) denilen garip, küçük bir volkanik adalar topluluğu oldu.

Galápagoslar'ın dev karakaplumbağaları (Testudo nigra). "Siyah lavlar, yapraksız çalılar ve büyük kaktüsler arasında yaşayan bu kocaman sürüngenler, bende Tufan öncesi hayvanlar oldukları düşüncesini uyandırdı. Donuk renkli kuşlar bana büyük karakaplumbağalarına gösterdiklerinden fazla ilgi göstermedi."⁶

*Bu adada bir masumiyet,
zamanın ötesinde saf bir nitelik vardı.
Burada doğa kendisiyle uyum içindeydi.
Tek davetsiz misafir ise insandı.*

GALÁPAGOS ADALARI

Galápagos Adaları Tahiti'den sonra Pasifik'in en ünlü tropikal adalarıydı. 1535'te Panama piskoposu Fray Tomas de Berlanga tarafından keşfedilmişlerdi. Şimdiyse 800 kilometre kadar uzaktaki Ekvador'un egemenliği altındaydılar. 1830'lu yıllarda bile, bu adalara her yıl çoğunluğu Amerikan bandıralı olan 70-80 balina gemisi "ikmal" için uğrardı. Gemiler buradaki kaynaklardan su depolarını doldurur, et gereksinimleri için kaplumbağa yakalar (İspanyolca *galápagos* dev kaplumbağa anlamına gelir), sonra da sahilde bir posta kutusunun bulunduğu Postane Koyu'na giderlerdi. Gemi kaptanları sahiplerine

benzemeyişlerinden kaynaklanıyordu: Oraya gidenler bu adaları bir daha unutamazdı. *Beagle* içinse burası çok uzun bir yolculuk sırasında uğranan limanlardan sadece biriydi. Ancak, Darwin için çok daha büyük bir anlamı vardı. Çünkü hiç beklenmedik şekilde -tıpkı otomobil veya trenle yolculuk yapan bir kimsenin ani bir esinle karşılaşması gibi- bu gezegendeki hayatın nasıl evrimleştiği konusunda tutarlı bir görüş oluşturmaya burada başlamıştı. Kendi deyimiyle: “O büyük gerçeğe, Dünya’da yeni canlıların ilk kez ortaya çıkışı olgusuna -bilinmezlerin en bilinmezine- zaman ve mekân bakımından, burada oldukça yakınlaşmış gibiyiz.”

Beagle’ın mürettebatına göreyse bu adalar bu dünyaya ait değildi, daha çok cehenneme benziyorlardı. Gemi güçlü bir rüzgârla, takımadaların en doğusundaki Chatham Adası’na geldi. Bir anda taş dönmüş fırtınalı bir denizi andıran, eğri büğrü siyah lavlardan oluşmuş bir kıyıyla karşılaştılar. Hiç yeşillik yoktu. İskelete benzeyen seyrek çalılıklar yıldırımlarla kavrulmuşa benziyor, parçalanmış kayalar arasında iğrenç kertenkeleler dolaşıyordu. Pasifik’in simgesi olan hindistancevizi ağaçlarından bile eser yoktu. Nemli ve sıcak hava bunalıcıydı. Bacalara benzeyen küçük, volkanik konilerin oluşturduğu orman, Darwin’e memleketi Shropshire’daki demir dökümevlerini anımsattı; havada bir yanık kokusu bile vardı. FitzRoy’a göre de burası “şeytanların yuvası olmaya layık bir yer, cehennemin bir parçası”ydı.

Chatham Adası

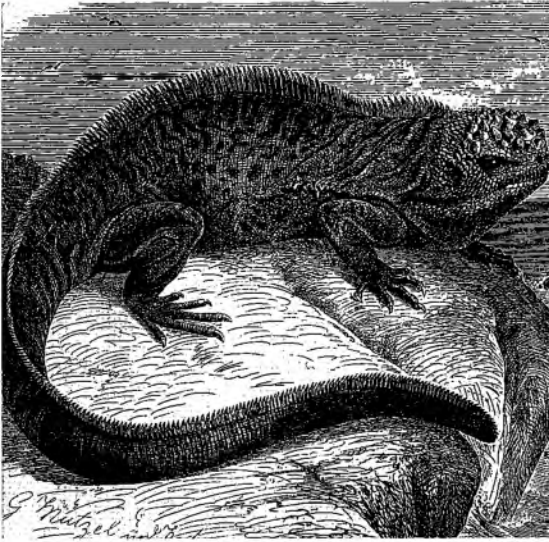

Bütün bunlara karşın 15 Eylül 1835'te *Beagle* St. Stephen Limanı'na demir attığında keyifleri yerine geldi. Çevreleri köpekbalığı, su kaplumbağası ve tropikal balık kaynıyordu. Tayfalar hemen küpeştelere oltalarını sallandırdı. Darwin'in notlarına göre "bu oyun herkesi çok eğlendiriyor, her yandan kahkahalar ve güverteye atılan balıkların sesi geliyor"du. Limanda birkaç Amerikan balina gemisi vardı. Bunlardan büyük olan biri, en az dokuz balina sandalı olan *Science*, FitzRoy'un gözünden kaçmadı. Yanlarından haşmetle süzülüp geçerken onu "olağanüstü güzel" bulmuştu.

Bir grup gemici siyah kumlu sahile çıktı, kum o kadar sıcaktı ki kalın botlarına rağmen ayakları yanıyordu. Sahili, balina gemilerinin tayfalarının kaplumbağaları sandallara taşımak için kullandıkları el arabalarıyla dolu buldular. Ortalığa saçılmış yığınla karakaplumbağası kabuğu yapılan katliamı açıkça kanıtlıyordu. FitzRoy, ilkel bir bahçede fidanlar için saksı yerine kullanılmış büyük terrapin¹ kabukları gördü. Stokes "bir su kaynağı yakın-

larındaki yumuşak, killi toprakta homurdanarak, paytak adımlarla keyifli keyifli dolaşan" karakaplumbağalarıyla karşılaştı. Bazıları o kadar büyüktü ki, fillerinkini andıran dört bacakları üstünde dururken, başları insan göğsü hizasına geliyordu. Ağırlıkları da 250 kiloya kadar çıkıyordu. Darwin bir tanesinin karın çevresini 2,36 metre, sırtının uzunluğunu da 1,34 metre olarak ölçtü. Tuhaf kertenkeleler (aslında bunlar iguanaydı) insan görünce hantal hantal yuvalarına kaçışıyordu.

Beagle bir aydan uzun bir süre

Deniz iguanası (*Amblyrhynchus cristatus*). "Kırılı siyah renkli, hareketleri çok ağır ve aptalca, çirkin bir yaratık. Yetişkininin boyu genellikle 90 cm civarında, ancak 1,20 m boyunda olanları da var."^G

Galápagos Adaları'nı dolaştı. İlginç bir yere geldiklerinde FitzRoy bir sandal dolusu gemiciyi çevreyi araştırmak üzere kıyıya gönderiyordu. Narborough Adası'nda binlerce su kaplumbağası yumurtlamak için geceleri kumsala iniyor, her deliğe altışar yumurta bırakıyordu. Charles Adası'nda 200 mahkûmun bulunduğu bir cezaevi vardı; mahkûmlar, yükseklerde şeker kamışı, muz ve mısır yetiştiriyordu. Ancak, James Adası'nda karaya çıkan grup bizi daha çok ilgilendiriyor. Darwin, Covington, Bynoe ve iki tayfa bir çadır ve erzakla adaya çıkmış, FitzRoy bir hafta sonra onları almaya geleceğini söylemişti. Bu arada Darwin başka adalara da gitti, ancak bunlar James Adası'ndan pek farklı değildi. Bu nedenle yaşadıklarını bu olağanüstü haftayı anlatarak aktarabiliriz. Önce kumsalda çadır kurup, yataklarını ve erzakı yerleştirdiler, sonra da çevreyi incelemeye giriştiler.

Deniz kertenkelelerinin, yakından incelendiklerinde, minyatür birer ejderha oldukları ortaya çıktı. Uzunlukları 50-90 cm civarındaydı, altları torba gibi sarkan kocaman ağızları ve uzun, yassı kuyrukları vardı. Darwin'in deyimiyle "karanlıkların küçük şeytanları"ydılar. Binlercesi bir arada, Darwin'in gittiği her yerde önünden telaşla kaçışıyordu. Üstünde yaşadıkları korkunç kayalardan bile daha siyahtılar. Bu iguanaların her şeylerinde bir tuhafılık vardı. Kıyıda içeride on metreden fazla gitmiyor, ya sahilde güneşleniyor ya da denize atlayıp perdeli ayaklarını yanlarına yapıştırarak, güçlü kuyruk hareketleriyle kendilerini ileri doğru iterek usta yüzücülere dönüşüyorlardı. Berrak suda denizin tabanına yakın yüzüşleri gözlenebiliyordu; su altında çok uzun süre kalabiliyorlardı. Ağırlık bağladığı bir iguanayı denize atan bir tayfanın, bir saat sonra sudan çıkardığı hayvan hâlâ canlıydı. Bynoe ve Darwin, ameliyat bıçağıyla bir tanesinin karnını açıp incelediklerinde, su yosunlarıyla beslendiklerini saptadılar. Ancak bu deniz hayvanları, bazı denizcilerde de görüldüğü gibi, denizden nefret ediyordu. Darwin bunlardan birini kuyruğundan yakalayıp, kayaların arasında gelgitin oluşturduğu büyük bir havuza fırlattığında hayvan hemen kıyıya yüzdü. Darwin hayvanı tekrar suya fırlattığında da aynı şey oldu. Darwin ne yaparsa yapsın

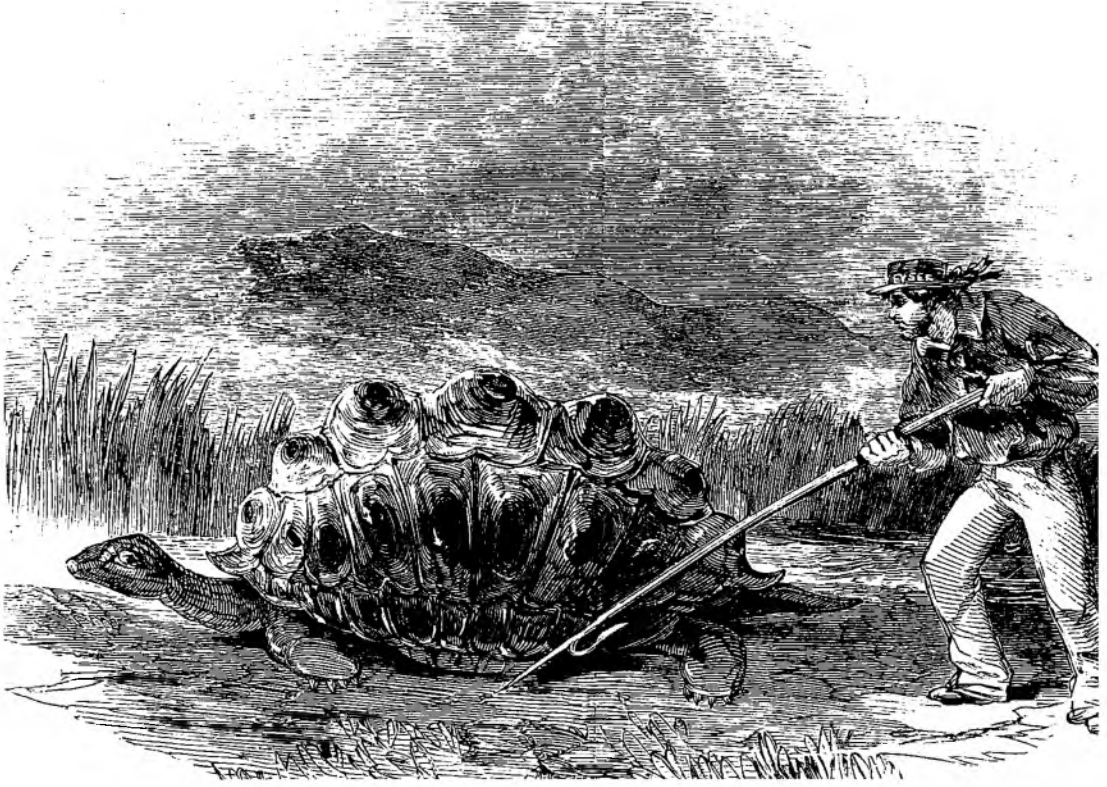

hayvan suda kalmıyordu. Sonunda Darwin, sudaki köpekbalıklarından korktukları ve bir şeyle tehdit edildiklerinde kendilerini içgüdüsel olarak hiçbir düşmanlarının olmadığı karaya attıkları sonucuna vardı. Üreme dönemleri kasım ayıydı. O ayda, erkekler dişilere kur yapma amacıyla değişik renklere bürünüp kendilerini haremleriyle çevreliyorlardı.

Adadaki diğer yaratıkların da çeşitli tuhaflıkları vardı: Uçamayan karabataklar, soğuk denizlerde yaşayan hayvanlar oldukları halde beklenmedik bir şekilde bu tropikal sularda da yaşayan penguenler ve foklar, bir de kertenkelelerin sırtında kene avlayan kırmızı bir yengeç türü. Covington'la içerilere doğru yürüyen Darwin, kaktüsler arasında karınlarını doyuran iki tane kocaman karakaplumbağasına rastladı. Tamamen sağır olan kaplumbağalar, göz göze gelene kadar onları fark etmedi. Fark ettikten sonra da yüksek sesle tıslayarak kafalarını içeriye çektiler. Bu hayvanlar o kadar iri ve ağırdı ki kaldırmak, hatta ters döndürmek olanaksızdı (Darwin ve Covington bunu denedi). Bir insanı kolayca taşıyabiliyorlardı. Darwin birinin sırtına bindi; biraz sallantılıydı ama hayvanın yürüyüşü etkilenmemişti. Darwin kaplumbağanın hızını on dakikada 55 metre yani saatte 330 metre olarak hesapladı. Bu da, "yemek için biraz zaman kaybettiği göz önüne alınırsa" günde altı buçuk kilometre demekti.

Karakaplumbağaları yukarılardaki bir tatlı su kaynağına doğru gidiyor, birçok yönden gelen geniş ayak izleri o noktada birleşiyordu. Az sonra Darwin ve Covington kendilerini garip bir iki yönlü trafik arasında buldu. Hayvanlardan bir kısmı yukarıya, bir kısmı aşağıya doğru hiç telaş göstermeden yürüyor, ara sıra da önlerine çıkan kaktüsleri yemek için mola veriyorlardı. Bu gidiş geliş bütün gün ve gece boyunca sürdü, ezelden beri de sürüyor gibiydi.

Yukarılara çıktıkça iki adam kendilerini oldukça değişik bir ortamda buldu. Bulutlar havayı nemlendirmişti, eğrelti, orkide, liken, yosun kaplı yüksek ağaçlar vardı. İyice doyana dek sularını içmiş kaplumbağalar bir sıra halinde, sakın sakın su kaynağından ayrılıyor, yeni gelenlerse boyunlarını

Kancalı uzun sıvıkla karakaplumbağasını ters döndürmeye çalışan bir gemici

ileriye uzatmış sabırsızca suya doğru ilerliyordu. Kaplumbağalar “seyircilere hiç aldırmadan, başlarını gözlerinin üstüne kadar suya sokup oburca, dakikada on yudum olmak üzere, büyük yudumlarla sularını içiyor”du. Sanki bir günlük değil de bir aylık ihtiyaçlarını gideriyormuş gibi içiyorlardı. Gerçekten de öyleydi.

Erkekler dişilerden daha iri olmaları ve kuyruklarının daha uzun olmasıyla kolayca ayırt ediliyordu. Çiftleşme mevsiminde erkeğin çıkardığı böğürtü yüz metre öteden duyulabiliyordu. Darwin dişi karakaplumbağalarının “hiç ses çıkarmadığını” söylüyor.

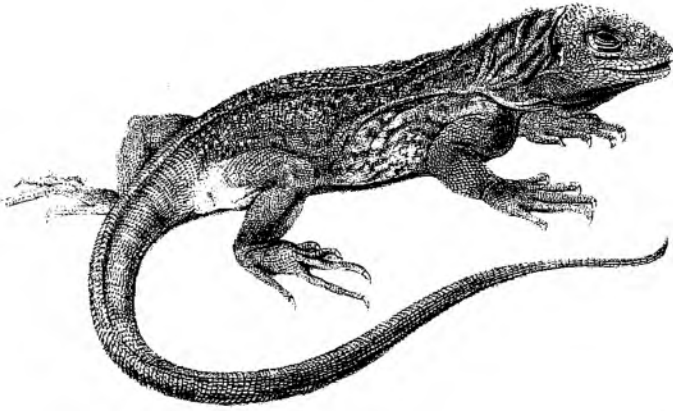
Bu kocaman hayvanlar tümüyle korumasızdı. Balina gemileri yüzlercesini erzak olarak alıyordu. Darwin de kolaylıkla üç yavru yakaladı. Bunlar da-

ha sonra *Beagle*'a yüklenip canlı olarak İngiltere'ye götürüldü. Ayrıca, doğal tehlikelere de açıktılar. Leş kargaları yavru kaplumbağaları yumurta-
dan çıkar çıkmaz kapıyordu. Darwin'in arada sırada, kayalıklardan kayıp
düşmüş yaşlı bir hayvanın ölüsüne rastladığı da oluyordu. Adanın her yanı
oraya buraya atılmış kabuklarla doluydu. Darwin ateşte pişmiş kaplumbağa
etinin, özellikle de gançoların armadilloları pişirdiği gibi kabuğuyla pişiri-
lirse, çok lezzetli olduğunu keşfetti.

İlginç bir başka canlı da kara iguanasıydı. Bunlar neredeyse deniz iguana-
ları kadar büyük (120 cm olanlarına rastlanıyordu), onlardan daha çirkin
yaratıklardı. Sırtlarında bir sıra diken vardı. Derilerinde sanki beceriksiz bir
el tarafından serpilmiş, horozibiği renginde, sarı-turuncu ve kiremit kırmızı-
sı lekeler vardı. 10 metre boyundaki kaktüs ağaçlarıyla besleniyor, daha gev-
rek yapraklara erişmek için oldukça yükseğe tırmanıyor ve hiç doymak bil-
miyorlardı. Bir gün Darwin üzerlerine bir dal parçası atmış, onlar da dalın
başına üşüşüp, bir kemik için kavga eden köpekler gibi dalı çekiştirmişlerdi.

O kadar çok yuva kaz-
mışlardı ki Darwin yürür-
ken sık sık bu yuvalara
basıyordu. Toprağı, ön-
ce ön ayakları sonra da
arka ayaklarıyla inanıl-
maz bir hızla kazıyorlar-
dı. Keskin dişleri vardı,
tehlikeli görünüyorlardı,
ancak ısırma pe he-
vesli değillerdi. "Temel-
de sakin ve uyuşuk cana-
varlar"dı. Karınlarını ve
kuyruklarını yere sürte-
rek ağır ağır ilerliyor, sık

Kara iguanası (Amblyrhynchus demarllii). "Bunlar da deniz iguanası kardeşleri gibi çirkin hayvanlar. Gövdelerinin üst kısmı kahverengimsi kırmızı, alt kısmı sarımsı turuncu... Ürkütülmezlerse karınlarını ve kuyruklarını yerde sürüyerek yavaşça ilerliyorlar. Sık sık durup gözleri kapalı ve arka bacakları kızgın toprakta yarılmış şekilde bir iki dakika uyukluyorlar."^G

sık durup uyukluyorlardı. Bir keresinde Darwin, bir iguana toprağın içine tamamen girinceye kadar bekledi, sonra hayvanı kuyruğundan çekip dışarı çıkardı. Öfkeli olmaktan çok şaşırma benzeyen hayvan geri dönüp Darwin'e baktı, sanki "kuyruğumu neden çektin?" diye soruyordu. Ama saldırmadı. Etleri pişirildiğinde beyaz oluyordu, tadı da fena sayılmazdı -Darwin'in deyişiyle, en azından "mideleri bütün önyargıları aşabilenler için".

Darwin James Adası'nda karada yaşayan yirmi altı kuş türü

saptadı, hepsi de yeni türlerdi. Henslow'a yazdığı mektupta "Kuşları da bir hayli inceledim, oldukça ilginç özellikleri olduğunu sanıyorum." diyordu. İnanılmaz ölçüde ehlilerdi. İnsandan korkmayı öğrenmediklerinden Darwin'i zararsız, iri bir hayvan olarak algılıyor, o yanlarından geçerken kılmıdamadan duruyorlardı. Darwin bir şahini tüfeğinin ucuyla tünediği dal-dan iteledi. Bir alaycıkus elindeki tasta su içmeye geldi. Kayalar arasındaki gölcüklerde istediği kadar kumruyu ve ispinozu sopası, hatta şapkasıyla yakalayabiliyordu. 1684 yılında Cowley tarafından yazılmış, cennete benzer bir yer tasvir eden bir yazıdan alıntı yapıyor: "Kumrular çok ehli, sık sık şapkalarımıza, kollarımıza konuyorlar, insandan korkmuyorlar." Ama Cowley şöyle devam ediyordu: "İçimizden bazıları onlara ateş ettikten sonra daha çekingen davranmaya başladılar." Aynı yıl Dampier de, insanın sabah yürüyüşü sırasında bu kuşlardan altı-yedi düzines öldürebileceğine işaret

Galápagos şahini (Craxirex galapagoensis)
Resim: John Gould

etmişti. Darwin bir gün Charles Adası'nda bir kuyunun başında oturan bir oğlanın, su içmeye gelen güvercinleri ve ispinozları elindeki sopayla öldürdüğünü gördü. Çocuk yiyeceğini bu basit yöntemle sağladığını söyledi. Kuşlar tehlikeyi fark etmemişe benziyordu. Darwin şunları yazıyor: "Bir bölgeye yeni gelen bir yırtıcı hayvanın, o bölgedeki hayvanların içgüdüleri bu yabancınn gücüne ve ustalığına uyum sağlayana kadar, orada ne büyük tahribat yapacağını tahmin edebiliriz."

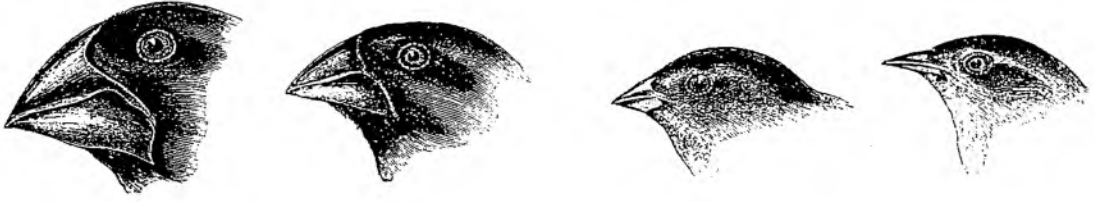
Ancak, yine de o günlerde Galápagos Adaları sakinlerinin büyük çoğunluğu beraberce barış içinde yaşıyordu. Darwin, bir kertenkele bir kaktüsün ucunu yerken bir ispinozun da ona aldırmadan kaktüsün öbür ucundan yediğini, daha yukarıdaki yeşil bölgelerdeyse kaplumbağa ve kertenkelelerin karınlarını aynı fidandan doyurduğunu görmüştü.

Böylece, büyüleyici bir hafta geçti. Darwin'in kavanozları denizkabukları, böcek, kertenkele, kuş ve bitki türleriyle doldu. Cennet Bahçesi'ne tam benzemese bile bu adada bir masumiyet, zamanın ötesinde saf bir nitelik vardı. Burada doğa kendisiyle uyum içindeydi. Tek davetsiz misafir ise in-

sandı. Bir gün kıyı boyunca yürüyerek, tepesinde daire şeklinde bir göl bulunan bir krater'e geldiler. Beyaz, parlak bir tuz tabakasından oluşan tabanın üstündeki suyun derinliği sadece 5-10 cm'di. Su kenarı parlak yeşil bitkilerle kuşatılmıştı. Bu şairane güzellikteki yerde, kısa bir süre önce, bir balina gemisinin isyan eden tayfaları gemi kaptanını öldürmüştü, adamın kafatası hâlâ yerde duruyordu.

Büyük gagalı ispinozlara (Geospiza strenua) örnekler

Galápagos ispinozlarından dört türün karşılaştırmalı gaga büyüklükleri

Bununla beraber, balina avcılarının hepsi o kadar da korkunç kişiler değildi. Bir Amerikan gemisi adaya uğradığında onlara, çok gereksinim duydukları üç damacana suyla bir sepet soğan vermiş, bu da Darwin ve Bynoe'nun pek hoşuna gitmişti. Darwin bu olayı günlüğüne "Yankilerin büyük nezaketi" diye kaydetmiş.

Darwin ne kadar istese de *Beagle* daha fazla oyalanamazdı. "Bir bölgedeki en ilginç şeyi keşfeder keşfetmez oradan ayrılmak zorunda kalmak her gezginin kaderidir." Gemiye çıktıktan sonra Darwin örnekleri sınıflandırmaya koyuldu ve önemli bir konu derhal dikkatini çekti: Çoğu, bu adaların dışında başka hiçbir yerde bulunmayan türlerdi. Ve bu durum sürüngenler, kuşlar, balıklar, kabuklular ve böcekler için olduğu kadar bitkiler için de geçerliydi. Gerçi Güney Amerika'daki başka türlere benziyorlardı, ama aynı zamanda çok da farklıydılar. Darwin sonradan şunları yazıyor: "İnsanın kendini yepyeni kuşlar, sürüngenler, kabuklular, böcekler ve bitkiler ortasında bulması çok heyecan verici. Yine de yapılarındaki sayısız ufak tefek ayrıntı, hatta kuşların sesleri ve tüylerindeki renkler, bana Patagonya'nın ılımlı ovalarını veya Kuzey Şili'nin kuru sıcak çöllerini çok canlı bir şekilde anımsatıyor."

Darwin'in keşfettiği bir şey daha vardı: Adaların birçoğu arasındaki uzaklığın sadece seksen veya yüz kilometre olmasına karşın, her adadaki türler birbirinden farklıydı. Bunu ilk olarak, değişik adalarda vurdukları taklitçi kuşlarını karşılaştırırken fark etti. Sonra da takımadaların İngiliz Vali Veki-

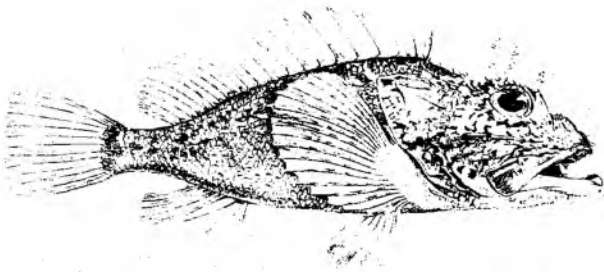

li Bay Lawson, bir karakaplumbağasının hangi adadan geldiğini bir bakışta anladığını söyledi. Yani Albemarle Adası'ndaki karakaplumbağalarının kabukları, Chatham Adası'ndaki karakaplumbağalarının kabuklarından farklıydı. James Adası'ndakilerin kabuklarıysa her ikisininkinden de farklıydı.

Küçük ispinoz kuşlarında farklar daha da belirgindi. İspinozlar donuk renkli, berbat ötüşlü, kısa kuyruklu kuşlardı. Üstü kapalı yuvalar yapıyorlardı. Her kuluçkada dört tane beyaz üzerine pembe benekli yumurta bırakıyorlardı. Tüylerinin rengi doğal yaşam alanlarına göre siyah lav rengiyle yeşil arasında değişiyordu. (Donuk renkli tüyleri olanlar yalnızca ispinozlar değildi. Sarı göğüslü çalikuşuyla kırmızı sorguçlu sinek kapan dışındaki bütün kuşlar, tropiklere özgü gösterişli renklerden yoksundu.) Darwin'e şaşırtıcı gelen ispinoz türlerinin çokluğu ve gagalarının çeşitliliği idi. Bir adadaki ispinozların gagaları güçlü ve kalındı, böylece tohumların ve fıstıkların kabuklarını kırabiliyorlardı. Başka bir adadakilerin küçük gagaları böcek avlamayı kolaylaştırıyordu, bir başkasındaki ispinozların gagalarıysa meyve ve çiçeklerden beslenmelerini kolaylaştıracak şekilde gelişmişti. Hatta bir kaktüs dikenini yardımıyla kurtları deliklerinden çıkarmayı öğrenmiş bir kuş türü bile vardı.

Açıkça görülen suydur: Kuşlar değişik adalarda değişik yiyecekler bulmuş ve nesiller boyunca buna uyum sağlamışlardı. İspinozlar arasındaki farkların başka kuşlara göre bu kadar çok olması, Galápagos Adaları'na ilk gelen kuş-

lar olduklarını düşündürüyordu. Bir süre için, büyük olasılıkla da çok uzun bir süre için, yiyecek ve yaşam alanı için rekabet etmeleri gerekmemişti. Böylece aksi takdirde kendilerine kapalı olacak yönlerde evrimleşebilmişlerdi. Örneğin, ispinozlar normalde ağaçka-

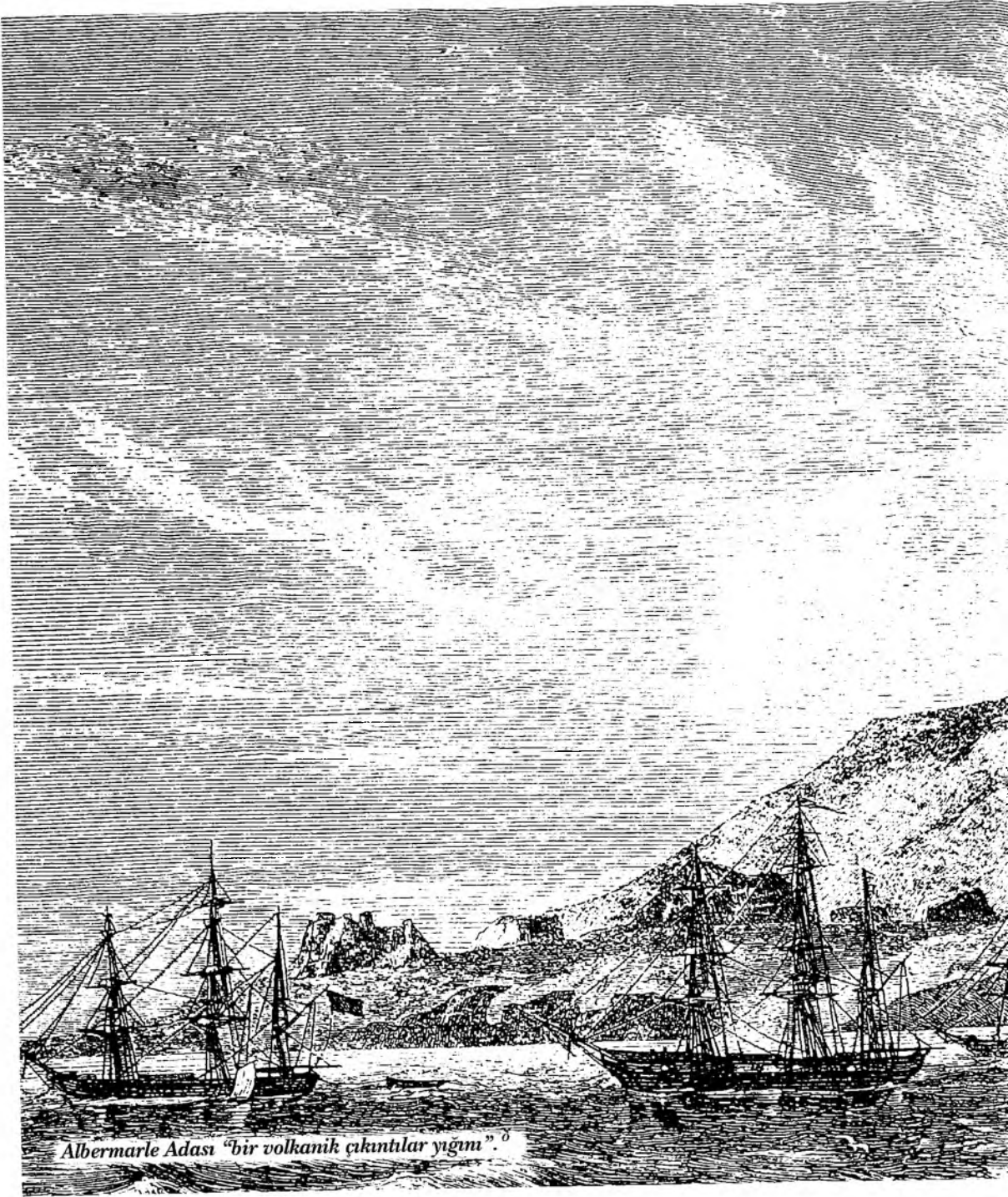

Galápagoslara ait bir balık (Scorpoena histrio)

kan benzeri türlere evrimleşmezler, çünkü yaşadıkları yerde zaten ağaçkakanlar vardır. Eğer anakaradan bir ağaçkakan türü Galápagos'a ispinozlardan önce gelmiş olsaydı, ağaçkakan ispinozu hiçbir zaman ortaya çıkmazdı. Aynı şekilde, fıstık yiyen ispinozlar, böcek yiyen ispinozlar, meyve ve çiçekle beslenen ispinozlar kendilerine en uygun şekilde evrimleşebilmişlerdi. Yalıtılmış olmaları yeni türlerin ortaya çıkmasına yardımcı olmuştu.

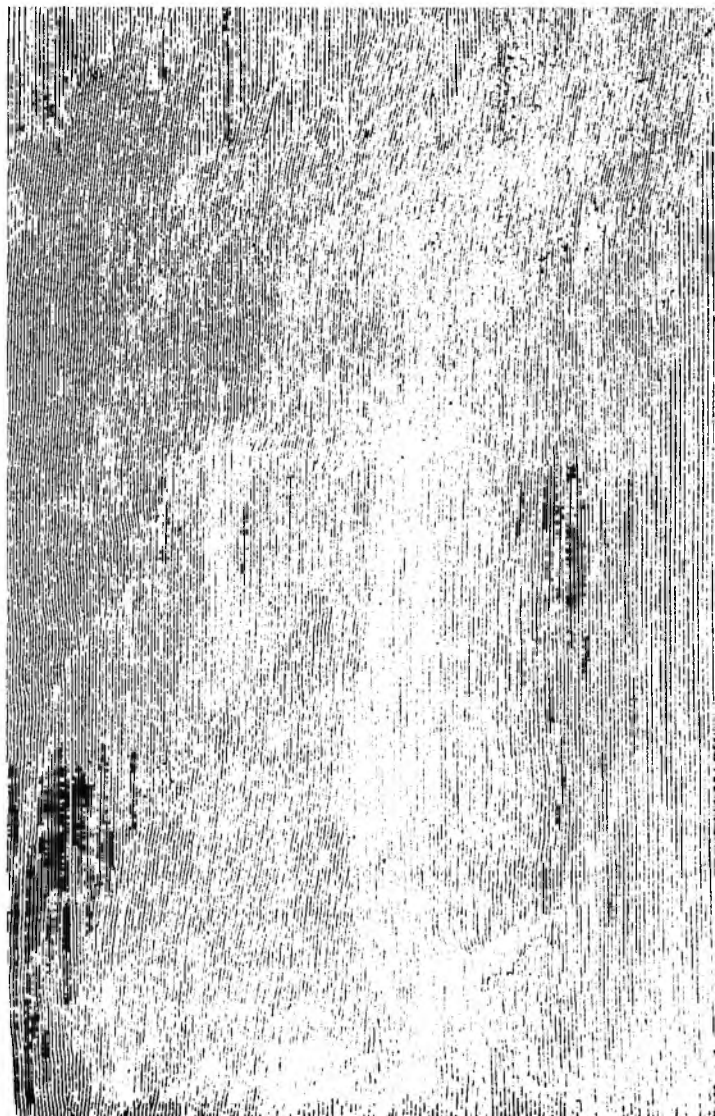
Burada önemli bir kural var gibiydi. Doğal olarak, Darwin bunun doğuracağı sonucu bir anda kavramış değildi. Örneğin, *Günlük*'ünün ilk baskısında ispinozlardan pek bahsetmemişti. Sonralarıysa, doğal seçilim kuramının en önemli kanıtlarından birini, ispinozların çeşitliliği ve değişimi konusu oluşturmuştu. Yine de daha o günlerde, önemli ve olay yaratacak bir keşfin eşiğinde olduğunu fark etmiş olsa gerek. Bu noktaya gelinceye kadar, türlerin değişmez olarak yaratıldığı yolundaki yaygın inanca karşı çıkmamış, kuşkularını içinde saklamıştı. Ancak şimdi Galápagos'ta, değişik adalarda değişik tiplerde alaycıkuşlarla, kaplumbağalarla, ispinozlarla yani aynı türlerin değişik şekilleriyle karşılaşınca, temel çağdaş kuramları sorgulaması artık kaçınılmaz oluyordu. Bundan da öte, şimdi kafasında dönüp duran fikirler doğru çıkarsa, Dünya'da yaşamın ortaya çıkışı konusunda herkesçe kabul edilen bütün kuramların gözden geçirilmesi gerekecek ve Tekvin Kitabı'nın -Adem ile Havva ve Büyük Tufan hikâyesi- bir efsaneden başka bir şey olmadığı ortaya çıkacaktı. Bunları kanıtlamak yıllar sürecektir bir araştırma ve inceleme gerektirebilirdi ancak, en azından kuramsal olarak, yapbozun bütün parçaları bir araya geliyordu.

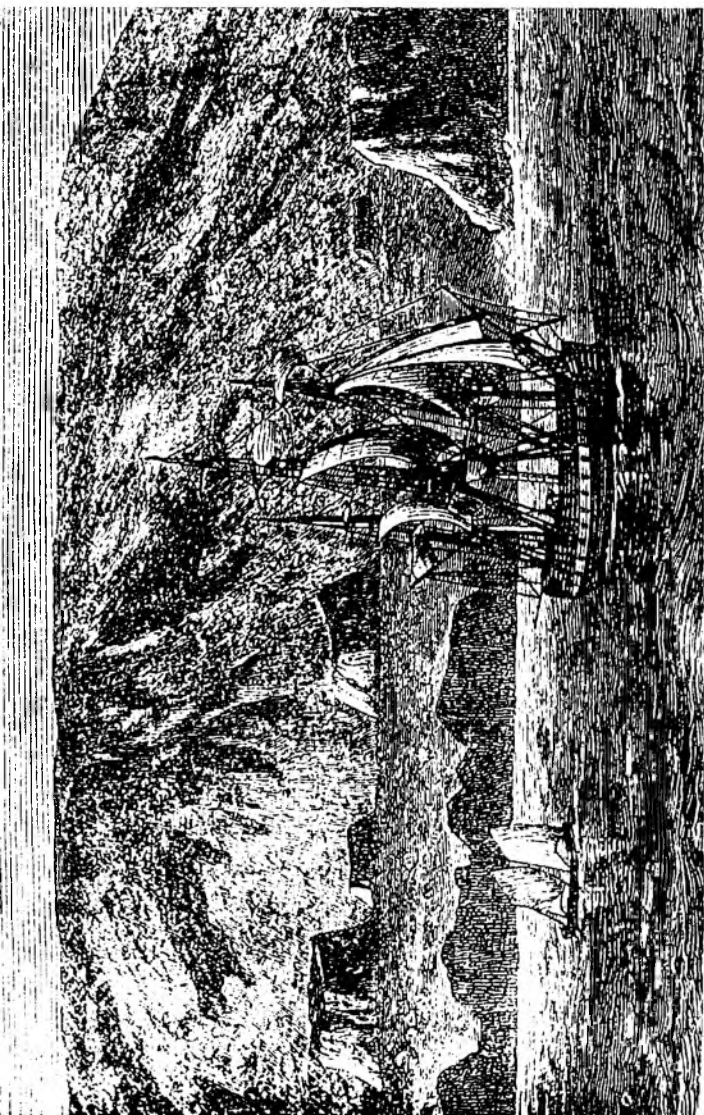
Düşündüklerini kesinlikten uzak ve spekülatif bir biçimde de olsa, FitzRoy'a anlatmadan duramamış olsa gerek. Darwin'in ve FitzRoy'un daha sonra yazdıklarından esinlenerek, küçük kamaralarında oturmuş veya sakin bir gecede Galápagoslar'dan uzaklaşırken arka güvertede durmuş, birbirlerini ikna etmek ve mutlak gerçeğe erişmek isteyen gençlere özgü bir biçimde fikirlerini nasıl ortaya koyduklarını, heyecanla nasıl tartıştıklarını gözümüzde canlandırabiliriz.

Albermarle Adası "bir volkanik çıkıntılar yığını".^o

G A L Á P A G O S A D A L A R I

Darwin'ın tezi kısaca şöyleydi: Bildiğimiz Dünya bir anda "yaratılmış" değildi, son derece ilkel bir "şeyden" evrimleşerek bugüne gelmişti ve değişim sürmekteydi. Ne olup bittiği mükemmel bir şekilde bu adalarda görülmüyordu. Adalar, Şili'de tanık olduklarına benzeyen volkanik bir patlamayla kısa bir süre önce denizden yükselmişti, başlangıçta buralarda hayat yoktu. Sonra kuşlar gelmiş, dışkılarıyla hatta belki de ayaklarındaki çamurla tohum getirmişlerdi. Deniz suyuna dayanıklı başka bazı tohumlar da Güney Amerika'dan yüzerek adalara ulaşmıştı. Yüzen ağaç kütükleri ilk keremelerleri buraya taşımış olabiliyordu. Karakaplumbağaları denizden gelip kara hayvanlarına dönüşmüş olabiliyorlardı. Adalara gelen türler, burada buldukları besinlere -bitkilere ve hayvanlara- uyum sağlamıştı. Bunu yapamayanların ve diğer türlere karşı kendilerini savunamayanların soyu tükenmişti. Patagonya'da kemiklerini buldukları o kocaman hayvanların başına gelen de buydu, düşmanlarına yenilip yok olmuşlardı. Bütün canlılar bu süreçten geçmişti. Başlangıçta Fuegolulardan, hatta insansımaymunlardan bile daha ilkel olan insan da, düşmanlarından daha becerikli olması ve saldırganlığı sayesinde hayatta kalabilmişti. Hatta Dünya'daki bütün canlı türlerinin tek bir ortak atadan türemiş olması da mümkündü.

FitzRoy, Kitabı Mukaddes'e düpedüz aykırı olmaları nedeniyle, bütün bunların baştan başa kafir saçmalıkları olduğunu düşünmüş olsa gerek. Kitabı Mukaddes'te açıkça belirtildiği gibi insan mükemmel olarak, Tanrı'nın görüntüsünde yaratılmıştı. Hayvan olsun bitki olsun tüm türler, ayrı ayrı yaratılmış ve değişmemişlerdi. Ama bazıları ölüp yok olmuştu, hepsi bundan ibaretti. İspinozların gagaları konusunu bile kendi kuramına bir destek olarak görüyordu: "Yaratılan her varlığın yaşayacağı çevreye uyumlu olması, Sonsuz Akıl'm hayranlık uyandıran öngörülerinden biri."

Yolculuk ilerledikçe FitzRoy'un Kitabı Mukaddes hakkındaki görüşleri giderek daha da katlaşıyor, bazı şeyleri anlamamızın öngörülmediğine inanıyordu. Bilimsel araştırmalarla açıklanamayacak olan evrenin ilk oluşumu konusu, bir giz olarak kalmalıydı. Ancak Darwin artık bunu kabullenmesini

olanaksız kılacak bir noktaya gelmişti. Kitabı Mukaddes'te duramazdı, onun ötesine gitmek zorundaydı. Uygar insanın kendine şu önemli soruyu devamlı sorması kaçınılmazdı: "Ben nereden geldim?" Darwin de araştırmalarının kendisini götürdüğü yere gidecekti. Belki araştırmaları onu Tanrı'ya, körü körüne bir inanışın yaklaştıramayacağı kadar yaklaştırırdı.

Bu tartışmanın sonu yoktu. Aslında bu, biri bilimsel ve araştırmacı, diğeri dinsel ve tutucu iki karşıt görüşün yirmi beş yıl sonra Oxford Toplantısı'nda yapacağı sert tartışmanın provasıydı. Ancak iki adamın yolculuk süresince, anlaşılmadıkları konusunda anlaşmak dışında yapabilecekleri bir şey yoktu. Darwin FitzRoy'u çok zorlamadı, ikisi de hâlâ birbirlerinden hoşlanıyordu. Gelecek onları ayıracaktı, ancak şimdi beraberlerdi ve birbirlerine bağımlıydılar. Yolculuğun kendisi de aralarındaki görüş ayrılıklarını bir tarafa bırakmaları için iyi bir nedendi.

Matavai Koyu, Tahiti. 1769'da Endeavour buraya demirlemişti.

*“Hoşçakal, Avustralya!
Kıyılarını üzüntü ve pişmanlık duymadan
terk ediyorum.”*

D Ö N Ü Ş

Beagle artık mutlu bir gemiydi. Yurda dönüyordu. Tropikal Pasifik dalgaları üstünde günde 240 kilometre hızla yol alıyordu. Büyük bir şans eseri, Galápagos’tan ayrılmadan hemen önce Guayaquil’den gelen bir uskunaya rastlamışlardı, teknede kendilerini bekleyen bir çuval mektup vardı. Taze etleri de vardı, geminin arka güvertesinde on sekiz canlı kaplumbağa sırtüstü yatmaktaydı. Fitz-Roy zamanını yolculuğun raporunu yazmakla geçiriyordu. Kaptan “günden güne daha bir mutlu oluyor, bundan sonra yapacağı işleri neşeli bir sabırsızlıkla bekliyor”du. Darwin de minyatür bir laboratuvara, neredeyse

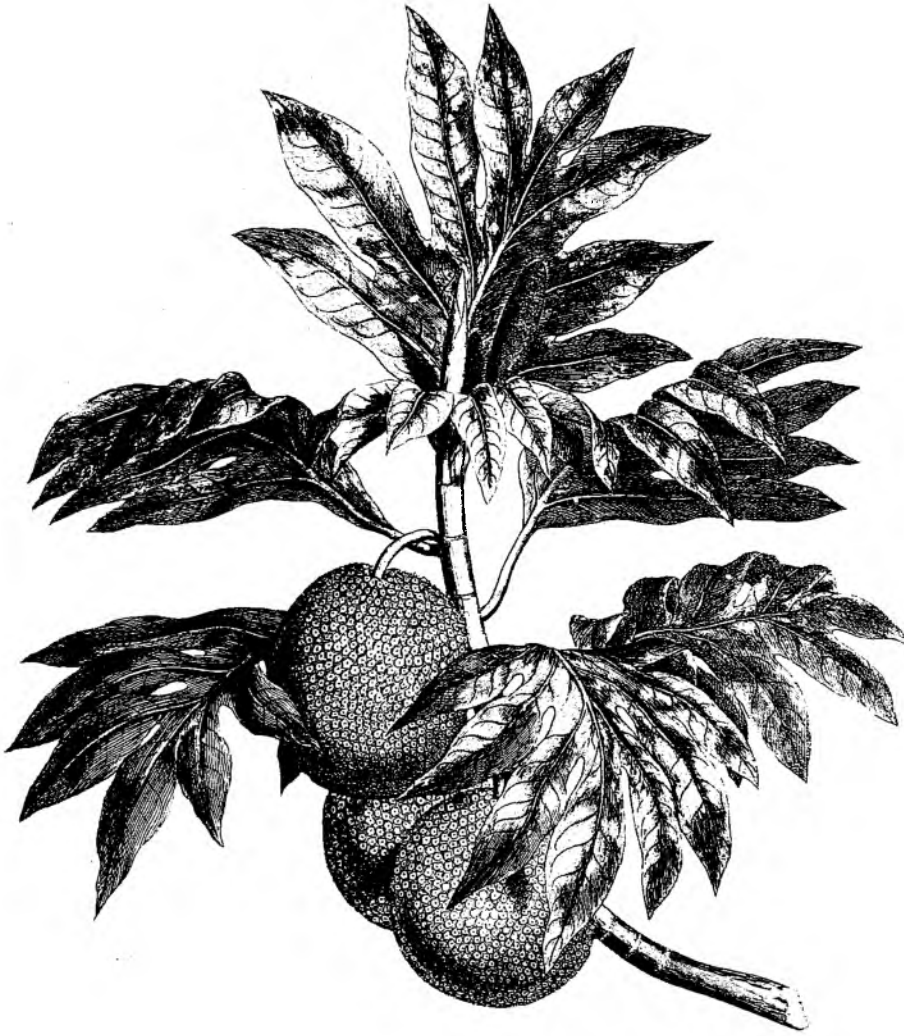

Darwin ve FitzRoy Tahitili kadınları beğenmemişlerdi. Darwin daha güzel giysilere gereksinimleri olduğu fikrindeydi.

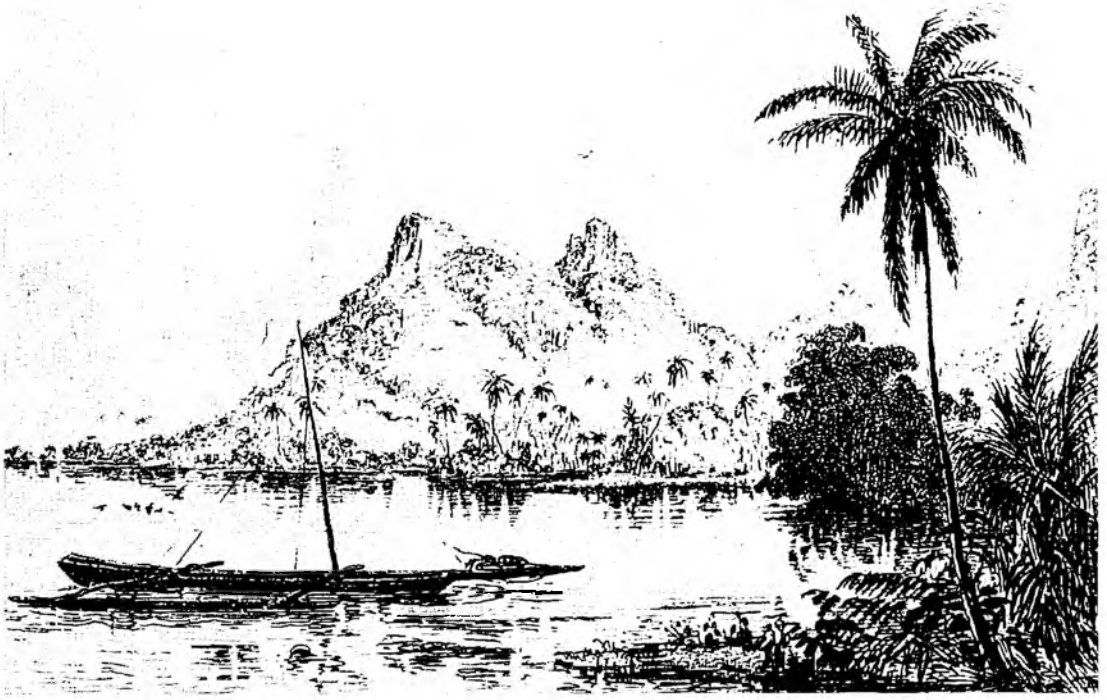
ufak bir doğa tarihi müzesine dönüşmüş olan kamarasında hayli meşguldü. Köşe bucak, içlerinde böcekler ve yılanlar olan kavanozlarla, kuşların ve diğer hayvanların derileriyle doluydu. Ömrünün sonuna kadar yapacağı gibi, önünde mikroskobu, teşrih aletleri ve defterleriyle masasında oturuyordu.

Artık yirmi altı yaşına yaklaşmış olan Darwin, dört yıl önce Plymouth'tan yola çıkan Darwin'den çok farklı görünüyordu. Biraz şişmanlamış, başının biçimi bile biraz değişmiş, davranışları daha kendinden emin ve otoriter

bir hal almıştı. Tamamen çalışmalarına gömülmüştü. Susan’a mektubunda şunları yazıyor: “Gündüz yaptıklarımı düşünmekten geceleri pek uyuyamıyorum.” Artık yeni örnek toplamakla uğraşmıyordu, bu işleri Covington’a bırakmıştı. Üstü başı da ilk halinden çok farklıydı. Gemiye getirdiği şık yelekler, beyaz gömlekler önce birer birer onarılmış, yamanmış, sonunda da atılmıştı. Şimdi daha çok bir gemici gibi giyiniyordu.

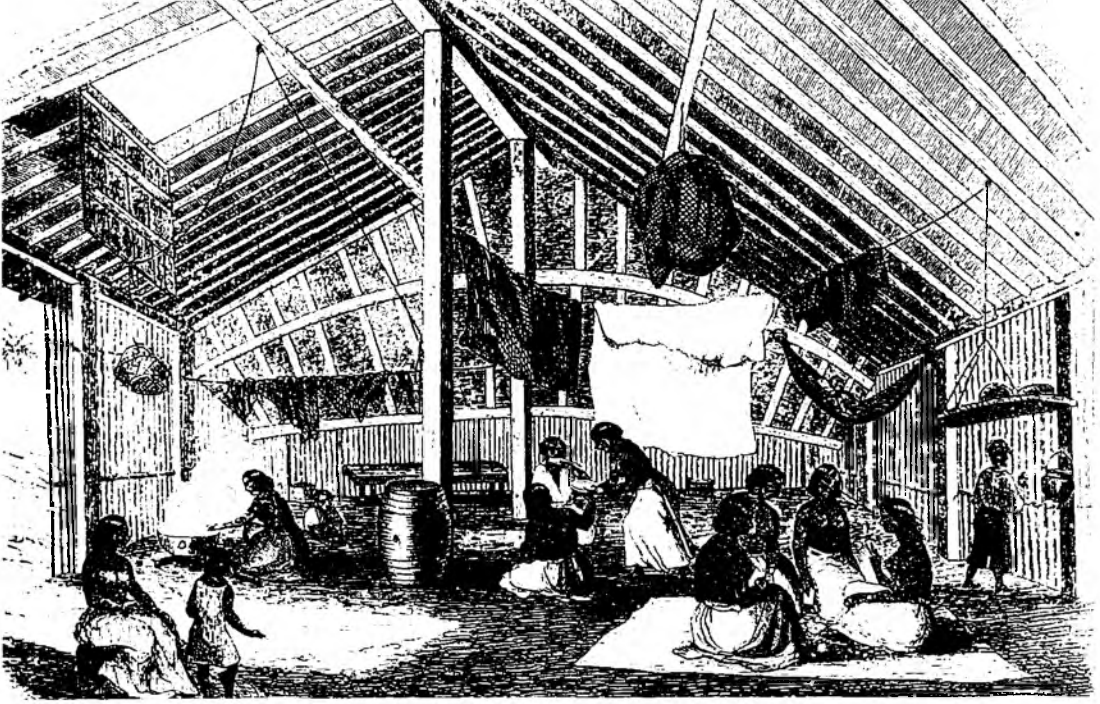
Ekmek meyvesi (artocarpus altilis). “Büyük, parlak ve bir elin parmaklarına benzeyen yaprakları dikkat çekiyor.”^G

Matavai yakınlarından Tahiti'nin görünüşü. Resim: Conrad Martens

Beagle'ın görevinin büyük kısmı yerine getirilmişti, Dünya çevresindeki kronolojik ölçümler tamamlanmak üzereydi. Bu nedenle de gemideki hava daha rahattı, bilimsel bir yolculuktan çok gezinti yapılmış gibiydi. Bu Tahiti, Yeni Zelanda ve Avustralya'ya uğramak gibi hoş duraklamalar dışında, denizde geçecek olaysız uzun haftalar demekti.

Alize rüzgârlarının önüne düşüp Galápagos'la Tahiti arasındaki 5150 kilometrelik yolu yirmi beş günde tamamladılar ve 15 Kasım 1835'te Kaptan Cook'un altmış altı yıl önce yaptığı gibi, Matavai Koyu'nda demir attılar. Çevreleri bir anda düzinelerle kanoyla sarıldı. Venüs Limanı'na çıktıklarında kadın, erkek ve çocukların oluşturduğu mutlu ve güleryüzlü bir kalabalık onları karşıladı. Darwin "Güzel Tahiti!" diye haykırmaktan kendini alamadı. Her şey çok hoşuna gitmişti. Adayı güzel, insanlarını konuksever

Tahiti'de bir kulübenin içi. "Purandan (Hibiscus tiliaceus) yapılmış çok zarif ve hafif bir çatı, yere uzun bir elips oluşturan şekilde çakılmış ince direkler üstünde duruyor. Bu geniş ve alçak çatının üzeri de vidaağacı yapraklarıyla örtülüyor..."⁶

buldu: "Yüz ifadelerinde onlara vahşi demeyi olanaksız kılan bir yumuşaklık var." Ancak, şaşılacak şey, kadınların görünümünü pek beğenmemişti. "Görünüşleri her yönden erkeklerden aşağı. Erkeklerin çoğu dövme yaptırmış. Dövmeler öyle zarif bir şekilde yapılmış ki onlara çok kibar bir hava veriyor. En çok kullanılan şekillerden biri palmye ağacı tepesini andırıyor. Dövme sırtın ortasından başlayarak zarif bir şekilde iki yana kıvrılıyor. Benzetme biraz hayal ürünü olabilir ama, böyle süslenmiş bir erkeğin gövdesinin narin bir sarmaşığın sarıldığı asil bir ağacın gövdesine benzediğini düşündüm. Yaşlıların çoğunun, ayaklarında, ufak desenler var, sanki çorap giymişler gibi... Kadınların dövmeleri de erkeklerinkiler gibi, ama daha çok parmaklarında."

Tahiti Kraliçesi Pomare. "Güzellikten, zarafetten ve asaletten yoksun, iri yapılı bir kadın. Kraliçeliğe yaraşan tek özelliği var: Hiçbir koşulda değişmeyen, somurtkan yüz ifadesi."^G

Ertesi sabah şafakla beraber, *Beagle*'ın tayfaları henüz kahvaltı bile yapmamışken, gemi kanolarla kuşatıldı ve en az iki yüz yerli güverteyi doldurdu. Herkes satmak için, çoğunluğu denizkabağı olmak üzere bir şeyler getirmişti. Artık paranın değerli olduğunu öğrenmişlerdi, çiviler ve eski giysilerle ilgilenmiyorlardı. Erkeklerin çoğu birkaç İngilizce sözcük biliyor, bu sayede de "çat pat da olsa bir tür konuşma yapılabiliyor"du. Daha önce ufak bir şey armağan ettiği bir Tahitili, Darwin'e kızartılmış sıcak muz, bir ananas ve birkaç hindistancevizi getirmişti. Bu ilgi Darwin'in o kadar hoşuna gitti ki adamı bir arkadaşıyla birlikte, dağlara yaptığı üç günlük bir yolculuk için kılavuz olarak işe aldı.

Güney Amerika'nın dağlarına yaptığı dikkatle planlanmış, tehlikeli yolculuklardan böylesine farklı başka bir yolculuk düşünülemezdi. Darwin kılavuzlara beraberlerinde yiyecek ve giyecek getirmelerini söylediğinde, dağlarda yiyeceğin bol olduğunu, giyecek olarak da tenlerinin yeterli olduğunu söylediler. Gerçekten de doğanın zenginliği sayesinde kolay ve rahat

bir yolculuk yaptılar. Geceyi geçirmek için mola verdiklerinde, iki Tahitili birkaç dakika içinde üstü muz yapraklarıyla örtülü çok güzel bir bambu kulübe kurdu. Bir gölcüğe atlayıp “tıpkı susamurları gibi, gözleri açık olarak, balıkları köşelere sıkıştırıp yakaladılar.” Balık ve muzları taze yapraklara sarıp iki kızgın taş arasında pişirerek çok nefis yemekler hazırladılar; kendileri de bu yemekleri gizlemedikleri bir keyifle yediler. “Daha önce, bu kadar çok yemek yiyen insanlar görmemiştim.”

Bir Yeni Zelandalı. “Yüzdeki çizgiler, kişinin arzusuna ve bu işi yapan ustanın keyfine göre çizilmiş rastgele çizgiler olmayıp sülaleyi ve ayrıcalıkları belirten süslemeler. Bunlar yerlilere, hanedanlık armalarının bize ifade ettiğinden çok daha fazla şey ifade ediyor.”⁰

Darwin’e Tahitililerin misyoner korkusuyla yaşayan, asık suratlı insanlar olduğunu söylemişlerdi, ama şimdi bunun kesin olarak

yanlış olduğunu görüyordu. “Avrupa’da bunların yarısı kadar neşeli ve mutlu yüzlü insanlar bulmak çok zordur.” Ancak, bu arada başka bir şey açığa çıktı. Dağlarda oldukları sırada kılavuzlara kendi matarasından içki ikram ettiğinde “geri çeviremediler, ancak her yudumun ardından parmaklarını ağızlarına götürüp ‘misyoner’ diyorlardı.” Herhalde bu vicdanlarını rahatlatmak için başvurdukları bir çeşit büyü söz gibiydi.

Pazar günü FitzRoy mürettebatın bir kısmıyla adanın başkenti Papeete'deki küçük bir kiliseye gitti. Ayini adanın ileri gelen misyoneri Bay Pritchard yönetti, önce Tahiti dilinde sonra da İngilizce. Kilise "temiz ve düzgün giyimli insanlar"la doluydu. Ayinden sonra muz, hindistancevizi, portakal ve parlak yeşil yapraklı ekmekağaçları arasından yürüyerek Matavai'ye döndüler.

FitzRoy'un Tahiti'deki görevlerinden biri de Tahitililerin iki yıl önce yağmaladığı ufak bir gemi için başlarındaki Kraliçe Pomare'den tazminat istemektir. Tazminat miktarı üzerinde anlaşılmış, ancak hiç para alınamamıştı. Bütün kabile reislerinin katıldığı bir meclis toplandı. Darwin, "Gösterilen olağanüstü iyi niyet, muhakeme gücü, açıksözlülük, ılımlılık ve ça-

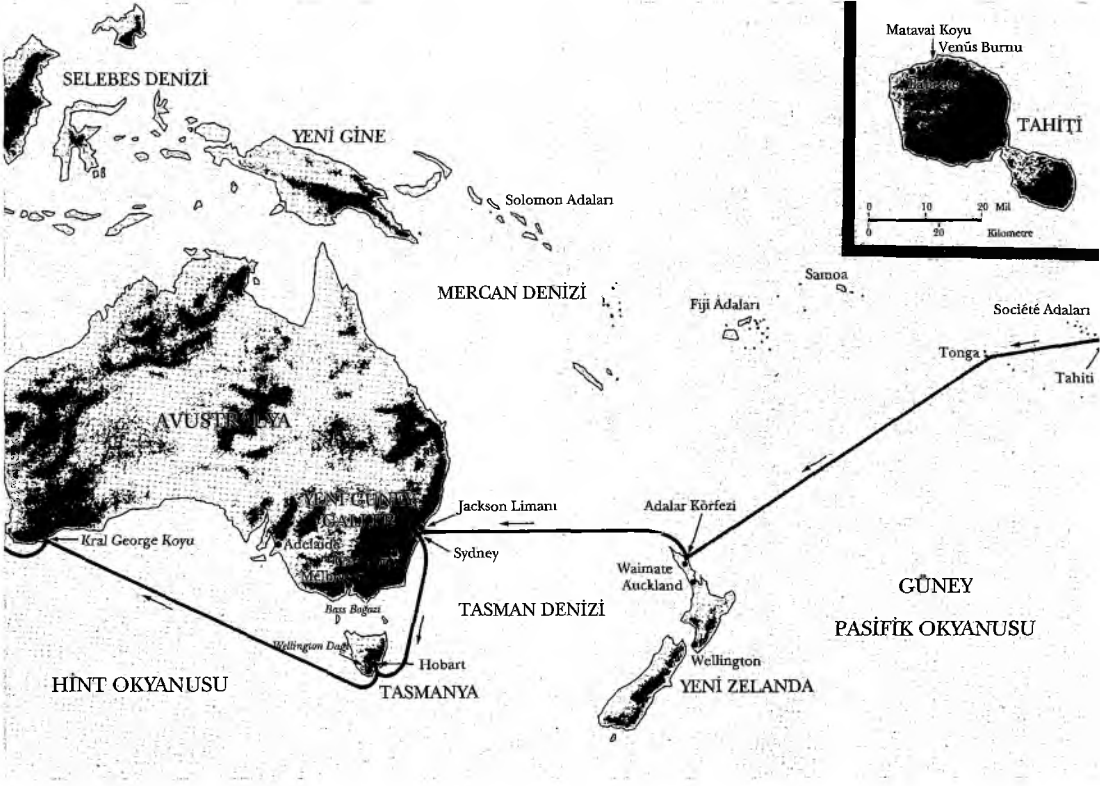
'Ongi' yani burun sürme töreni. "Rehberim eğilerek burun köprüsünü, sırayla her birinin burun köprüsüne dik açıyla yaklaştırıp bastırmaya başladı. Bu bizim tokalaşmamız sırasında geçen süreden biraz daha uzun sürdü. Nasıl biz tokalaşırken ellerimizin kavrayışı bazen sıkı bazen gevşek olursa, onlar da burunlarını bazen sertçe bazen daha yumuşak sürüyorlar."^G

buk karar alabilme yeteneği karşısında duyduğumuz hayreti ifade etmeme olanak yok. (.....) Kabile reisleri ve halk eksik miktarı tamamlama kararı aldı ve ertesi sabah erkenden bir defter açıldı. Bu, sergilenen inanılmaz sadakat ve iyi niyet gösterisine yaraşır bir sondu.” diye yazıyor. Konuşmalar bitince kabile reislerinden bazıları FitzRoy’un çevresinde toplanıp gemiler ve uluslararası hukuk ve uygulamaları hakkında sorular sordu. Toplantı FitzRoy’un Kraliçe Pomare’yi o gece *Beagle*’a davet etmesiyle sona erdi. Daha önce Kraliçe’nin huzuruna kabul edilmiş, küçük bir evde, kılıksız birkaç “nedime”yle, basit ve gösteriştan uzak bir şekilde yaşadığını görmüştü. Kabul töreni el sıkılmaktan ibaretti. FitzRoy Kraliçe’yi hüzünlü, alımsız, “iri ve hantal bir kadın” olarak tanımlıyordu. Ancak kendisi

Bir kabile reisinin cesedi başında ağıt yakanlar

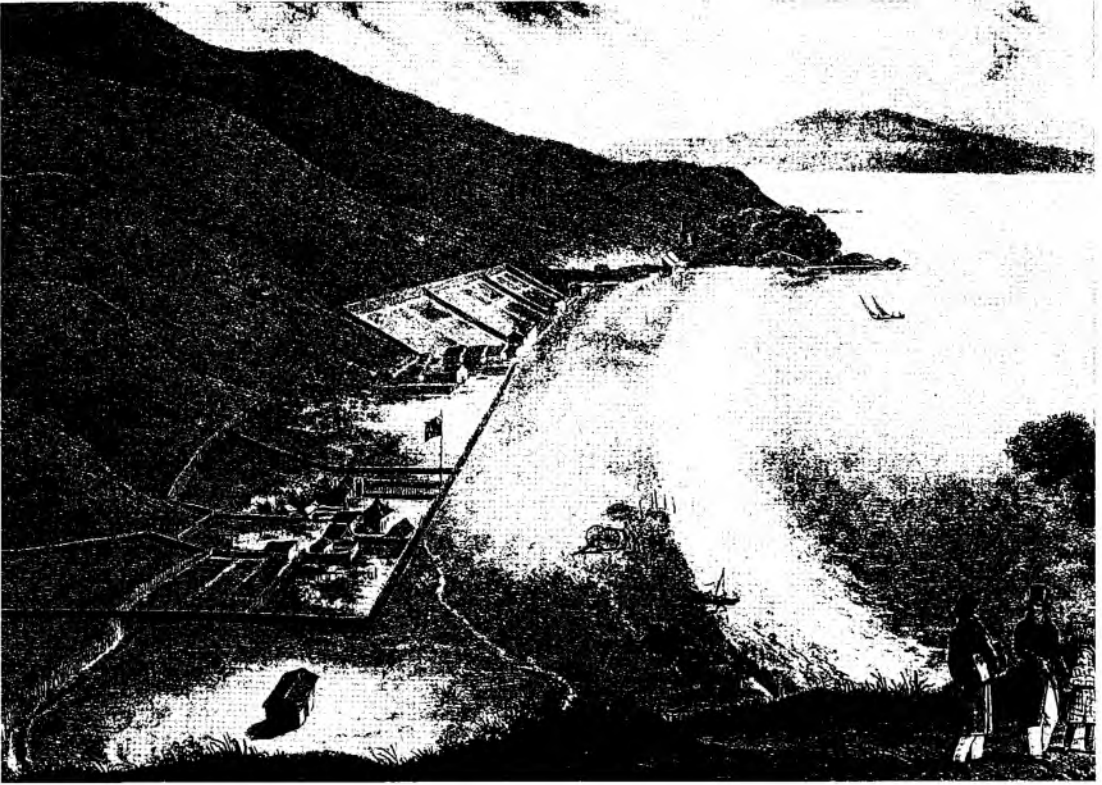

Pasifik ve Avustralasya haritası

Beagle'a geldiğinde büyük bir törenle karşılandı. Karşılama için dört sandal gönderildi, gemi süslendi, gemiciler güvertelere sıralanıp o geldiğinde üç kez "Hurra" diye bağırarak Kraliçe'yi selamladı. Yemekten sonra Fitz-Roy bir havai fişek gösterisi düzenledi, tayfalar ilahiler söylediler. Bir ara komik ve yakışsız bir şarkıya başladılarsa da tercüman telaşla bunun "bir denizci şarkısı" olduğunu açıkladı. Kraliçe bütün bu gösterileri "yüz ifadesinde hiçbir değişiklik olmaksızın" izledi, ancak gece yarısından sonraya kadar gemide kaldı.

Ertesi gün, 26 Kasım'da *Beagle* Yeni Zelanda'ya doğru yelken açtı. Üç haftadan uzun bir süre denizde yol aldılar. Darwin şunları yazıyor: "Bu okyanusun ne kadar büyük olduğunu kavramak için gemiyle seyretmek ge-

Adalar Körfezi yakınlarındaki misyoner yerleşim bölgesi

rekli. Haftalar boyunca hep aynı mavi, son derece derin okyanustan başka bir şey yok... Antipodes boylamı¹ da aynı şekilde geçildi. (.....) İnsana çocukluğun kuşku ve merak dolu anılarını hatırlatıyor. Daha geçen gün bu soyut sınırı, yurda dönüş yolculuğumuzda belirgin bir nokta olarak sabırsızlıkla bekliyordum, ama şimdi anlıyorum ki hayalimizdeki bütün bu durak noktaları, ileri doğru yürüyen bir insanın yakalayamadığı kendi gölgesi gibi.” Kuzey Adası’nın kuzeybatı ucundaki Adalar Körfezi’ne girdiklerinde tarih 21 Aralık 1835’ti.

Burası ilk bakışta pek etkileyici değildi. Kare şeklinde ve derli toplu görünüşlü evler deniz kenarına kadar iniyordu. Bunlar gül, hanımeli ve yabangülü yetiştirerek bu yabancı topraklarda İngiliz evlerinin bahçelerini

yaratmaya çalışan İngiliz göçmenlerin evleriydi. Darwin gerçek İngiliz bahçelerini çok özlediğini fark etti. Koyda demirlemiş üç balina gemisi olmasına karşın hava sıkıcı ve hareketsizdi. *Beagle*'ı karşılamaya yalnız bir kano geldi: "Tahiti'deki neşeli, coşkulu karşılamayla tam bir tezat." Sahile çıktıklarında tezat daha da belirginleşti. Yeni Zelanda yerlileri Tahitililere kıyasla her yönden geriye. Darwin "biri vahşi, diğeri uygar insan" diyecek ölçüde ileri gidiyor. Çok pislerdi ve yıkanmayı hiç akıllarından geçirmemiş benziyorlardı. Çoğu pislikten kapkara olmuş battaniyelere sarınmıştı. Yüzlerini kaplayan karmaşık desenli dövmeler yüzlerine hoş olmayan bir ifade veriyordu. Davranışları hırçın ve soğuktu. Tek bir yönleri Darwin'in ilgisini çekmişti: Karşılaştıklarında burunlarını birbirlerine sürtüyorlardı. Sürtüşme içten bir tokalaşmadan biraz daha uzun sürüyor, bu sırada "hafif homurtu

sesleri" çıkarıyorlardı. Köleyle efendi arasında resmiyet olmaması da Darwin'in dikkatini çekti. Kölenin hayatı efendinin elinde olduğu halde, köle sahibinden önce veya sonra, rastladığı herkesle öncelik kurallarına hiç aldırmadan burun sürtüşüyordu.

Darwin'in Yeni Zelanda'da kaldığı süre içinde hoşuna giden tek şey, Adalar Körfezi'nden yirmi beş kilometre kadar uzakta, misyonerlerin kurduğu bir yerleşim bölgesi olan Waimate'ye gitmek oldu. Buraya ilk seferinde sandalla, sonra da ücra, kimsenin yaşamadığı, eğreltilerle kaplı araziden yürüyerek gitti. Bakımlı tarlaları, çiftlik hayvanları, hatta bir değirmeni olan İngiliz çiftlik evine

Bir Avustralya Yerlisi. "Yağdan, neredeyse adaleden de yoksun olan çıta gibi" vücutlarına FitzRoy hayret etmişti.

vardığında çok mutlu oldu. Her şey “buraya sanki sihirli bir el tarafından yerleştirilmiş”ti. İngiltere’ye duyduğu hasret, özellikle misyondaki yerlilerin kriket oyununu seyrettiği sırada daha da artmıştı. Buradaki yerlilerin temiz ve sağlıklı görünümü, bir süre önce gittiği bir köyde gördükleriyle kıyasladığında, çok çarpıcı geldi. O köydeki putperest kabile reisinin kızı yeni ölmüştü. Kızın cesedi dik olarak, iki kano arasında, o bölgenin tanrılarının tahta heykelleriyle süslü, parlak kırmızıya boyanmış, üstü kapalı bir yere konmuştu. Akrobaları çevreye toplanmış, uluyarak dövünüyorlardı. “İğrenç, pis şeyler”di.

Yerliler arasında, misyonerlerin kendi bölgelerinde bile engelleyemediği, çok yerleşmiş bir gelenek vardı: Dövme yaptırmak. Güneydeki adadan ünlü bir dövme ustası çiftliğe geldiğinde, misyonerlerin hanımları çiftlikteki kızları dövme yaptırmaktan caydırmaya uğraşıyordu. Kızlarsa “Dudaklarımızın üstünde birkaç çizgi olması gerek, yoksa yaşlanınca çok çirkin oluruz.” diyordu.

Gerek buradaki gerekse Tahiti’deki misyonerlerle yaşadığı deneyim, Darwin’in yaşamının sonuna dek sürececek bir ilginin kaynağı oldu. Bu, insanları kendi dinine çekmeye fanatik bir şekilde uğraşan FitzRoy’la aralarındaki ortak noktalardan biriydi. Ertesi yıl hâlâ denizdeyken, Pasifik’teki misyonerlere daha fazla devlet desteği gerektiğini savunan iki imzalı bir kitapçık yazdılar. Cape Town’a vardıklarında yazı bitmişti ve Eylül 1836’da *South African Christian Recorder*’da yayımlandı. Bu, Darwin’in imzasını taşıyan ilk yayınlardan biriydi.

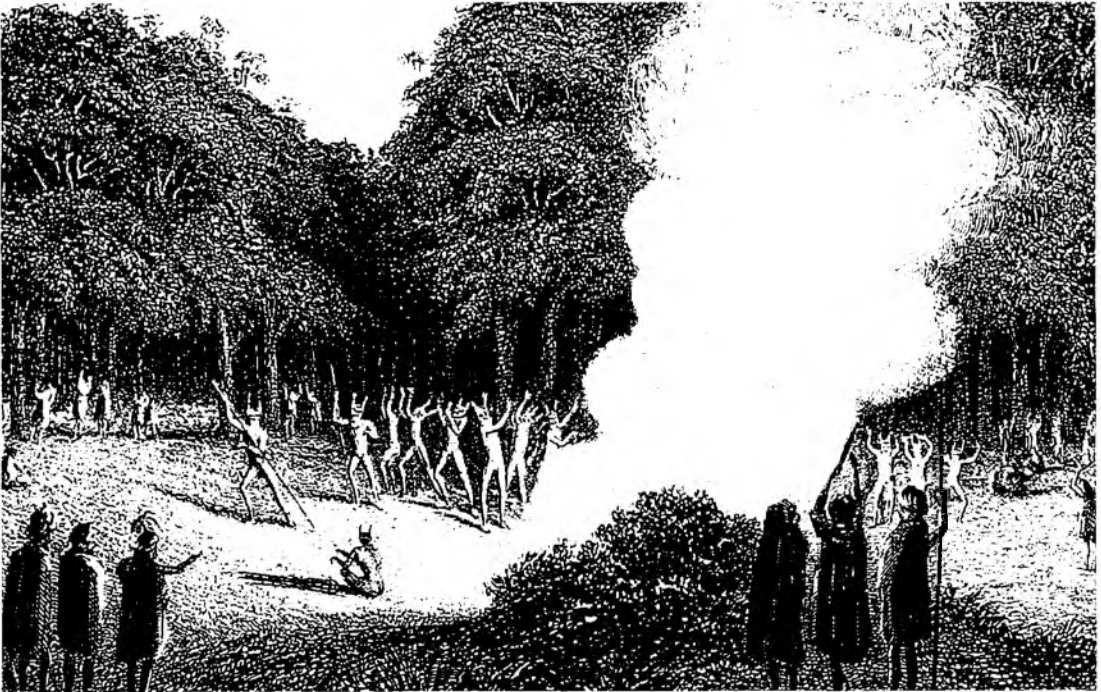
Yeni Zelanda’da kaldığı bu kısa sürede Darwin, dev tarihöncesi kuş moranın (*Dinornis robustus*) varlığını öğrendi. 3-4 metre boyundaki bu korkunç yaratık hakkında çok az şey biliniyor ve soyunun görece yakın zamanda tükendiği sanılıyordu. O da doğadaki garip, kuraldışı yaratıklardan biriydi: Uçmayan kuş. Galápagos’taki uçamayan karabatakları da hatırlayan Darwin sonraları, ani bir fırtınanın onları havalandırıp denize savurabilecek olması nedeniyle, okyanus adalarında yaşayan kuşlar ve böceklerde kanatın bir dezavantaj olduğu sonucuna vardı.

Yeni Zelanda'da dokuz gün yeterliydi. 30 Aralık'ta *Beagle* Avustralya'ya doğru yola çıktı. Darwin günlüğüne şunları yazıyor: "Sanırım, Yeni Zelanda'dan ayrıldığımız için hepimiz memnunduk. Hiç hoş bir yer değil. Yerliler Tahiti'de gördüğümüz sevimli içtenlikten yoksun. Oradaki İngilizlerin büyük bölümü de toplumdan dışlanmış olanlar."

İki hafta sonra 12 Ocak 1836'da, hafif bir rüzgârla Jackson Limanı'nın girişine vardılar. Sydney kentinin büyüklüğü, büyük, beyaz taş evler, yeldeğirmenleri ve genel refah havası onları çok şaşırttı. Kent merkezindeki bir dönümlük bir arsa kısa bir süre önce 12.000 sterline satılmıştı. "Zengin olmak için ideal bir ülke. Burada koyun çobanlığı yaparak bile zengin olunabilir." Darwin adeti olduğu üzere, bir rehber ve iki at kiralayıp iç bölgelere doğru yola çıktı. Pranga mahkûmları -silahlı nöbetçiler gözetiminde çalıştırılan, zincire vurulmuş hükümlüler- sayesinde mükemmel yollar yapılmıştı, ancak

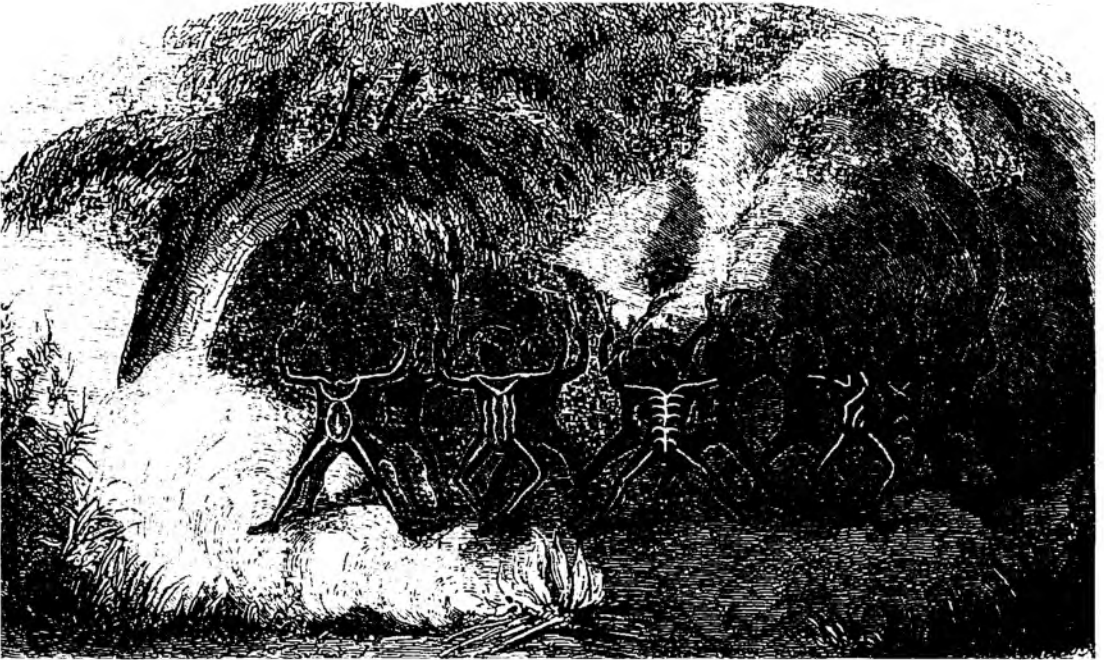
Kanguru dansı

arada bir rastladıkları, yün balyası yüklü öküz arabaları dışında yolculuk yapan pek yoktu. Solgun yapraklı ve kabukları parçalanmış okalıptüs ağaçlarından oluşan ormanlar, onun Güney Amerika'daki sevgili tropik ormanlarının yanında harap ve sönük kalıyordu. Darwin "Bitmez tükenmez okalıptüs ailesinin cılız ağaçları yolun iki tarafına sıralanmış." diyor. 38°C sıcakta, "sanki ateşin üzerinden esen" bir rüzgâr altında yol aldıklarından, bu ağaçların gölge vermeyişi büyük bir sakıncaydı. Dönüş yolunda, Sydney dışında, "hanımefendileri andıran, İngilizvari tavırları olan güzel Avustralyalı kızlar"ın bulunduğu büyük bir kır evinde kısa bir mola verdi.

Avustralya onu pek de ilgilendirmemişti. Manzarayı tekdüze bulmuş, mahkûmların çalıştırıldığı toplum düzeninden hiç hoşlanmamıştı. Belki de bir gün önce, ufak bir kusurdan ötürü kırbaçlanmış olan çaresiz bir mahkûmun kendisine hizmet etmesi düşüncesi ona iğrenç gelmişti. Mahkûmlar

Başka bir yerli dansı. "Yan yana veya tek sıra halinde bir açıklığa doğru koşup hep birlikte ayaklarını şiddetle yere vuruyorlar."^G

hoşnutsuzluk ve umutsuzluk içinde ömür tüketirken göçmenlerin yalnızca zenginleşmeye önem verdiğini görüyordu. “Kesinlikle zorunlu” olmadıkça, hiçbir gücün onu buraya göç etmeye zorlayamayacağını düşünüyordu.

Hayır, Yeni Dünya Darwin’e göre değildi. Ancak Eski Dünya, tarihöncesi hayvanların ve Avustralya Yerlilerinin eski ve karanlık dünyası başka bir konuydu. Yerliler anlatıldığı gibi aşağılık yaratıklar olmanın tam tersine, güler yüzlü, hoş, mızrak atmada ve iz sürmede övgüye değer hünerleri olan kişilerdi. Geleceklerinin pek iç açıcı olmadığını da iyi biliyordu. Yazdıkları Kaptan Cook’un görüşlerini yansıtıyor: “Avrupalıların ayak bastığı her yerde ölüm yerlileri kovalıyor.” Sayıları şimdiden hızla azalıyordu. Kendi ülkelerinde yabancı durumuna düşmüş, toplum dışı kalmışlardı. “Gece nerede yatacağını bile bilmeyen birtakım zararsız yerlilerin, uygar insanların arasında dolaştığını görmek çok garip”ti. Daha da üzücü olan, yerlilerin bu durumu olduğu gibi kabullenmesiydi. Beyaz adam arada bir köpeklerinin avda kullanılmasına izin verirse, kesimevi artıklarını veya bir tas süt verirse, büyük minnettarlık duyuyorlardı.

Aynı durum hayvanlar için de geçerliydi. Darwin bunaltıcı sıcakta saatlerce at sürerek kanguru avına çıktı, ama gün boyunca bir tek kanguruya, hatta bir yaban köpeğine bile rastlamadı. “Birkaç yıl öncesine kadar buralar yabani hayvanlarla doluydu, ancak artık emular çok uzaklara kaçmış, kangurularsa çok azalmış. Her ikisi için de İngiliz tazıları çok zararlı olmuş. Bu hayvanların tamamen yok olması uzun sürebilir; ancak, akıbetleri belli.” Bir keresinde şans yüzüne güldü ve nehirde oynayan birkaç ornitorenk gördü. “Gerçekten olağanüstü bir hayvan.”

Sonuç olarak Darwin Avustralya’dan ayrıldığına pek üzülmedi. Sıla hasreti artık her şeye baskın çıkıyor, yalnızca İngiltere’yi düşünüyordu. Sydney’de kendini bekleyen mektup bulamayınca çok üzüldü, ailesinden en son on üç ay önce doğrudan haber almıştı. Kız kardeşlerine şöyle yazıyor: “İtiraf etmeliyim ki ne zaman İngiltere’ye giden bir ticaret gemisi görsem, kaçmak istedim. (.....) Size, aranızda olmayı ne kadar özlediğimi tek-

rar tekrar yazmaktan başka içimden bir şey gelmiyor. (.....) İngiltere'nin manzarasının buralarda gördüğümüz her şeyden on kat daha güzel olduğuna kesinlikle eminim. (.....) Tıpkı bir mahkûmun hissedebileceği türden daimi bir özlem içindeyim. (.....) İçimden sabahtan akşama kadar derin derin inlemek geliyor." Henslow'a da şöyle yazdı: "Etrafımda yeni bir şey olmadan, tekrar sakın bir yaşama dönmeyi ne kadar arzuladığımı bilemezsiniz. Bunu on toplu bir gemiyle beş uzun yıl boyunca Dünya çevresinde fır dönmeyen hiç kimse anlayamaz."

Eve varması daha dokuz ay alacaktı, ama hiç olmazsa dönüş yolundaydılar. Ocak sonunda *Beagle* Tasmanya'daki Hobart Limanı'na doğru demir aldı. Yolculuk altı gün sürdü. Hobart'ta Darwin, Wellington Dağı'na çıktı. Bu iş beş buçuk saat aldı ve kendisinin de dediği gibi, zor bir gün geçirdi.

Wellington Dağı, Tasmanya. Darwin bu dağa tırmandıysa da etkileyici bir güzellik görmedi. Darwin ve FitzRoy, Yeni Zelanda ve Avustralya manzaralarını pek beğenmemişlerdi.

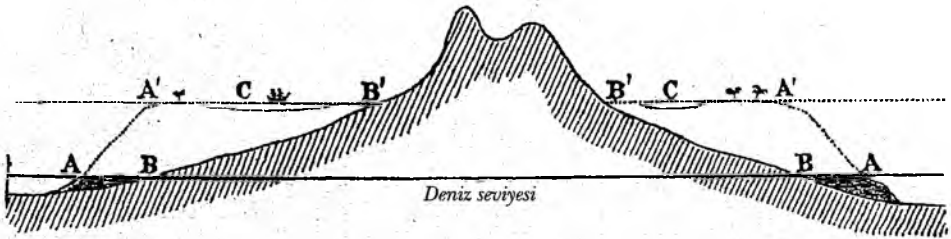

Topraklarından atılıp Bass Boğazı'ndaki bir adaya sürülen yerlilere yapılanlar onu yine rahatsız etti: "Çok gaddarca bir davranış." Tasmanya'dan Kral George Koyu'na geçtiler ve orada sekiz gün kaldılar: "Bütün sefer boyunca hiç bu kadar sıkıcı ve monoton günler geçirmemiştik." İlginç olan tek şey Beyaz Cockatoo² kabilesinin, yerlilerin özel günlerde yaptığı törensel dansını şans eseri izlemesiydi. "Çok kaba ve ilkel bir manzaraydı. Ama, siyah kadınların ve çocukların büyük bir keyifle izlediklerini gördük. (.....) Emu dansı adı verilen bir dans da erkekler kollarını emunun boynuna benzeyecek bir şekilde bükerek uzatıyorlardı. Başka bir dans da bir yerli, ormanda otlayan bir kangurunun hareketlerini taklit ediyor, bir başkası sürünerek yaklaşıp onu arkasından mızrakla vurur gibi yapıyordu. Her iki kabile birlikte dans edince ayak tepmelerinden yer sarsılıyor, vahşi çığlıkları havada cınlıyordu. (.....) Vahşi yaşamda birçok acayip sahne görmüştük, ama sanırım yerlilerin bu ölçüde coşkulu ve rahat olduğunu hiç görmedik."

Bu, Avustralya'da gördükleri son şeydi. 14 Mart'ta *Beagle* Kral George Koyu'ndan ayrılırken Darwin biraz edebiyat yapmaktan kendini alamadı.

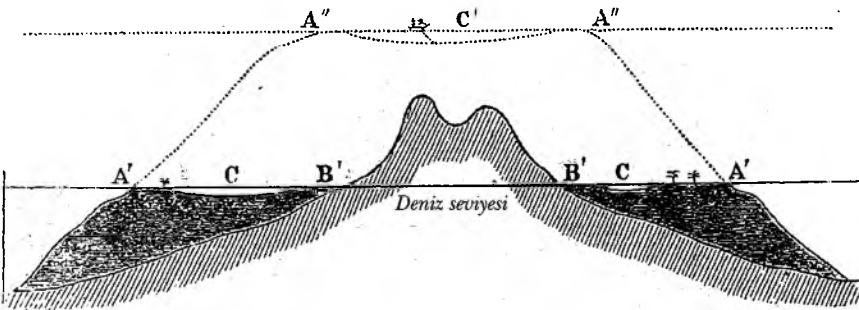
Mercanada oluşumunun üç aşamasının, yine aynı adanın kesit çizimi üzerinde gösterimi. Ada çöktükçe çevresindeki küme resifler, set resifleri oluşturur; ada deniz seviyesinin altına indiğindeyse mercanada meydana gelir.

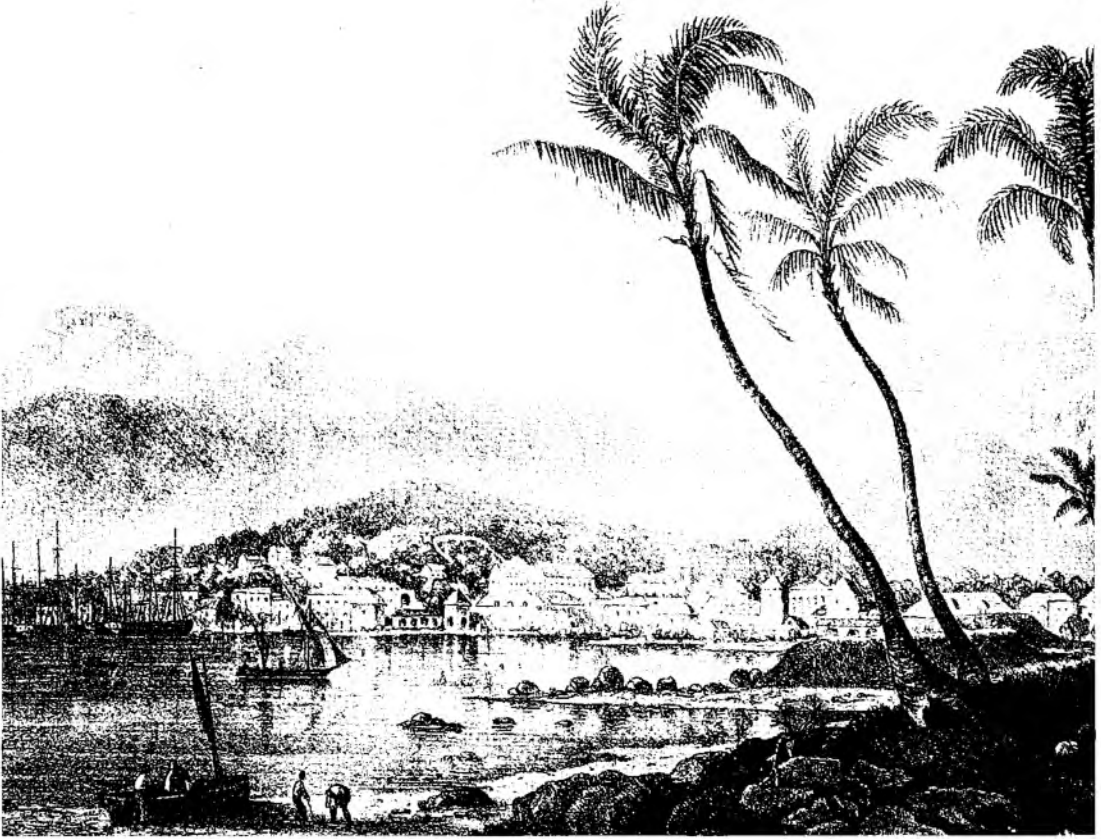
AA. Deniz seviyesindeki küme resiflerin dış kenarları. BB. Küme resiflerin çevrelediği adanın kıyıları. A'A'. Adanın çöküşü sırasında yükselen ve daha sonra üzerinde adacıkların bulunduğu set resifi haline gelen resifin dış kenarları. B'B'. Artık denizle çevrili olan adanın kıyıları. CC. Lagün kanalı. (Bu ve bir sonraki şemada karanın çöküşü ancak deniz seviyesi yükseltilerek gösterilebilmiştir.)

“Hoşçakal, Avustralya! Sen büyümekte olan bir çocuksun. Sevilemeyecek kadar büyük ve hırslısın, ancak saygı görmeyi hak edecek kadar da büyük değilsin. Kıyılarını üzüntü ve pişmanlık duymadan terk ediyorum.”

1836 baharı *Beagle*’ı Hint Okyanusu’ndan yukarı doğru, Cocos (yani Keeling) Adaları’na giderken buldu. Görünüm bakımından Galápagoslar cenneme benziyorsa Cocos da cennetti. Koyu mavi okyanus dalgaları mercan kayalıklarına çarpıp kırılıyor, sümsükkuşları, firkateyn kuşları ve sumrular, hindistancevizi ağaçlarının ve beyaz kumsalların üstünde daireler çizerek uçuyordu. Zümrüt yeşili lagünlerde parlak renkli mercanlar vardı. Geceleri parlak ay ışığı altında Malayalı kadınlar kumsalda denizcilere şarkı söylüyor ve dans ediyordu. Tayfalar gündüzleri yüzerek ve balık tutarak vakit geçiriyordu. Lagünlerde yüzen kaplumbağaların sırtlarına atlayıp kıyıya çıkarıyor, suyun dibinden, bir insanı ayağından yakalayıp boğulana kadar tutabilecek büyüklükte istiridyeler çıkarıyorlardı. Darwin, FitzRoy’la birlikte sahilde birkaç kısa geziye çıktı. FitzRoy bile karşılaştıkları ender görülen bazı canlılar karşısında hayrete düştü: Hindistancevizi yiyen yengeç, mercan yiyen balık, balık tutan köpek, birer insan kapanı olan tehlikeli denizkabukları, hatta yüksek palmyelerin tepesine yuva yapan fareler. Darwin kuşları gözlemledi: “Kaba yuvalarındaki budala ama öfkeli”

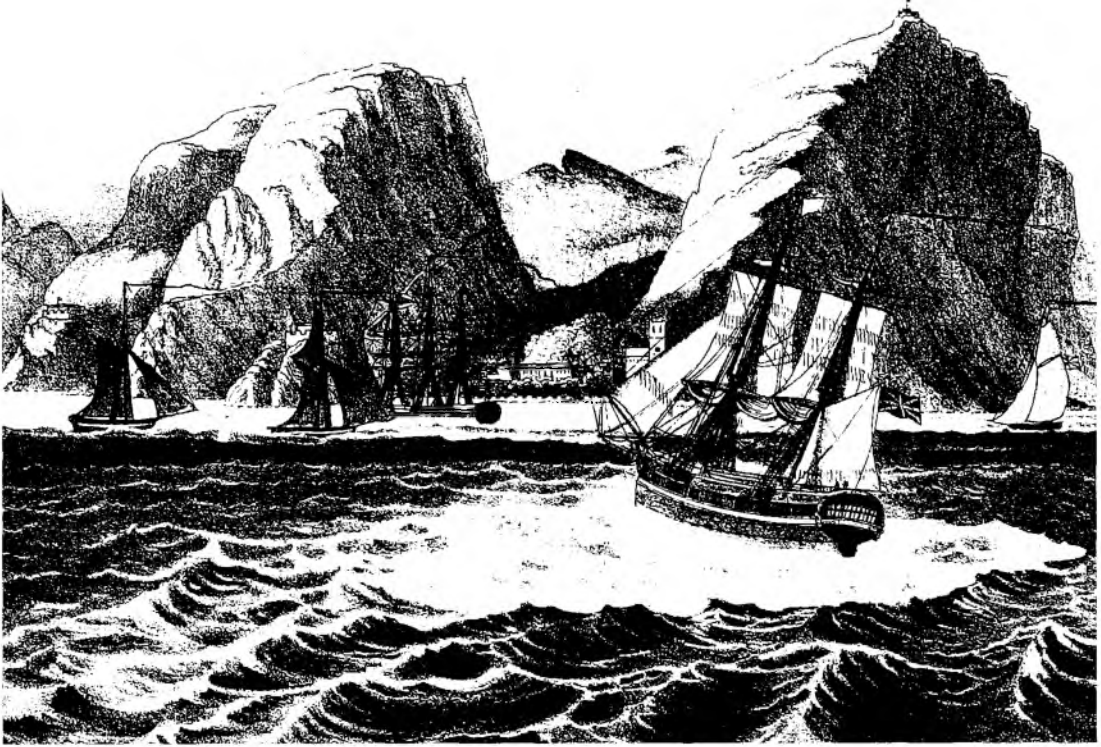
A'A'. Üzerinde adacıklar oluşmuş set resifinin, deniz seviyesindeki dış kenarları. B'B'. İçerde kalan adanın kıyıları. CC. Lagün kanalı. A''A''. Mercanada haline gelen resifin dış kenarı. C'. Yeni mercanadanın lagünü. (Lagün kanalının ve lagünün derinliği abartılmıştır.)

Mauritius'un başkenti Port-Louis. Avustralasya manzaralarının yarattığı düş kırıklığından sonra Darwin adanın manzarasını "güzelliğini anlatan ünlü tasvirlerin doğurduğu beklentilere yaraşır" buldu.⁶

sümsükkuşları, "şaşkın, küçük yaratıklar" olan denizkırlangıçları, başlarının hemen üstünde döne döne uçan, kocaman siyah gözlü, sütbeyaz sumrular. "Bu ölçüde hafif ve narin bir gövdede ancak gezgin bir ruhun barınabileceğini düşünmek fazla hayal gücü gerektirmiyor."

Yere düşen hindistancevizleriyle beslenen kocaman yengeçler gördüler. Hindistancevizindeki üç oyuğu örten kabuğun liflerini parçalamalarını sağlayan iki tane güçlü kısıkaçları vardı. Bunu yaptıktan sonra yengeç, oyuklardan birini vurarak deliyor, sonra dönüp daha ince olan bir çift yardımcı kısıkacıyla cevizin etli kısmını çıkarıyordu: Bir türün içinde bulunduğu ortama

St. Helena. "Başlı başına küçük bir dünya. Okyanusla kuşatılmış olması bu değerli bölgeyi korumaya yetmezmiş gibi, yaşamaya elverişli yerler de siyah, çıplak kayalarla çevrili."^M

uyum sağlamanın mükemmel bir örneği. "Doğada yengeç ve hindistancevizi kadar birbirinden uzak iki şeyin yapısal uyum sağlaması kadar ilgi çekici bir şey duymadım." Ada halkı da yengecin yağlı kuyruğundan sıvı yağ çıkarıyordu. Bir yengeçten dörtte üç litre kadar yağ elde edilebiliyordu.

Darwin uzun süredir kafasını kurcalayan bir başka konuyu da Cocos Adaları'nda sonuca bağladı. Şili sahillerindeyken, yerkabuğunun yükselbiliyorsa alçalabileceğini, And Dağları yükselirken Pasifik'in tabanının yavaş yavaş çöktüğünü düşünmüştü. Daha 1835 yılının Ekim ayında, Galápagos Adaları'ndan Tahiti'ye giderken mercanadalar hakkında not-

lar almıştı: “Denizden fazla yüksek olmayan ve Lagün Adaları denilen bu mercan halkalarından birkaç tane gördük. (.....) Bu alçak ve oyuk mercanadalar, içinden yükseldikleri o engin okyanusla hiç orantılı değil. Bu kadar güçsüz bir işgalcinin, pek de doğru olmayan bir biçimde Pasifik³ olarak adlandırılan bu kocaman denizin hiç yorulmayan ve güçlü dalgalarına dayanabilmesi çok harika bir şey.”

Şimdi Lyell’ın mercanadaların, denizin altındaki yanardağ kraterlerinin kenarlarının mercanla kaplanması sonucu oluştuğunu öne süren kuramını denemenin tam zamanıydı. Darwin tropik denizlerdeki mercan resiflerini oluşturan, mercan polipi denilen küçük hayvanların bu konuyu aydınlatmada yardımcı olabileceğini düşünüyordu. Bu polipler 37 metreyi aşan derinliklerde yaşayamazdı, ayrıca hep anakaraların kıyılarına veya volkanik adalara tutundukları söyleniyordu. Darwin kendine şu soruyu sordu: Bu mercan resiflerinin çok derine çöktüğü ve 37 metre seviyesinin altına inen mercanların öldüğü anlaşılırsa, bu, okyanusun tabanının zamanla çöktüğünü ve mercan poliplerinin bu çöküşe resifleri deniz seviyesine doğru yükselterek ayak uydurduğunu kanıtlamaz mıydı? Darwin artık bu kuramın doğru olup olmadığını araştırabilirdi.

FitzRoy’la birlikte küçük bir sandalla mercan resiflerinin dış tarafına gidip Keeling mercanadasının dik dış yamacında iskandille ölçüm yaptılar. İskandil kurşununa koydukları mum yağı 37 metre derinliğe kadar canlı mercan izleri taşıyordu, ama tertemizdi. Derinlik arttıkça izler azaldı ve en sonunda tabanın düzgün bir kum tabakasından oluştuğu anlaşıldı. Bu durum Darwin’e mercan oluşumunun çok, çok uzun zamandan beri süregelen, iki yönlü bir süreç olduğunu düşündürdü. Deniz altındaki volkanik hareketler sonucunda bir ada yükseliyor, adanın yamaçlarına milyonlarca mercan polipi koloniler halinde yerleşiyor ve sonra da ada yavaş yavaş denize gömülüyordu. Darwin üç ayrı tür mercan oluşumu olduğunu saptadı: Mercanadalar, set mercan resifleri ve küme mercan resifler. Hepsi milyonlarca yıl süren aynı evrimsel sürecin parçalarıydı.

Mercanların büyüme hızı, alttaki çökme hızına ayak uyduruyor olmalıydı; böylece, önce set resifleri, sonra da mercanadalar oluşuyordu: “Birçok minik hayvanın bir araya gelmesiyle taştan dağlar ortaya çıkı-

Kral George Koyu'nda ve Yeni Zelanda'da yaşayan yerlilerin FitzRoy tarafından çizilmiş resimleri

yor.” Darwin, bir mercanadanın oluşmasının en az bir milyon yıl gerektirdiğini hesapladı. Lagünün çevresindeki hindistancevizi ağaçları resiflerin çöküşünün kanıtıydı. “Yerlilerin söylediğine göre, kulübelerden birinin yedi yıl boyunca su seviyesinin üstünde olan temel direkleri, şimdi gelgit suları ile yıkılıyor”du. Bu, yerkabuğunun değişken olduğu yolundaki kuramına çok güzel ve çarpıcı bir örnekti.

1836 baharının sonlarına gelmişlerdi ve nihayet gerçekten de dönüş yolunda olduklarını hissediyorlardı. “*Beagle*’dan önce, bu ölçüde sıla hasreti çeken kahramanlarla dolu bir gemi var olmamıştır. (.....) Kaptan sanki dizginleri gevşetmiş, mahmuzla yola devam ediyor.” Havanın iyi olduğu zamanlarda Darwin notlarını düzenliyor, fikirlerini yazıya dökmenin zorluğunu keşfediyordu. Ama keyfi yerindeydi. FitzRoy da günlerini yazarak geçiriyordu. Cocos Adaları’ndan bolca yükledikleri hindistancevizi, kümes hayvanları, balkabakları ve kaplumbağalardan dolayı mürettebat da hayatından memnundu. 29 Nisan’da “çok zarif” bir ada olan Mauritius’a vardılar. Darwin birkaç gün Genel Müfettiş Kaptan Lloyd’un konduğu oldu. Kaptanın Darwin’i gemisine adadaki yegâne fil olan kendi filiyle yollaması beklenmedik bir sürprizdi.

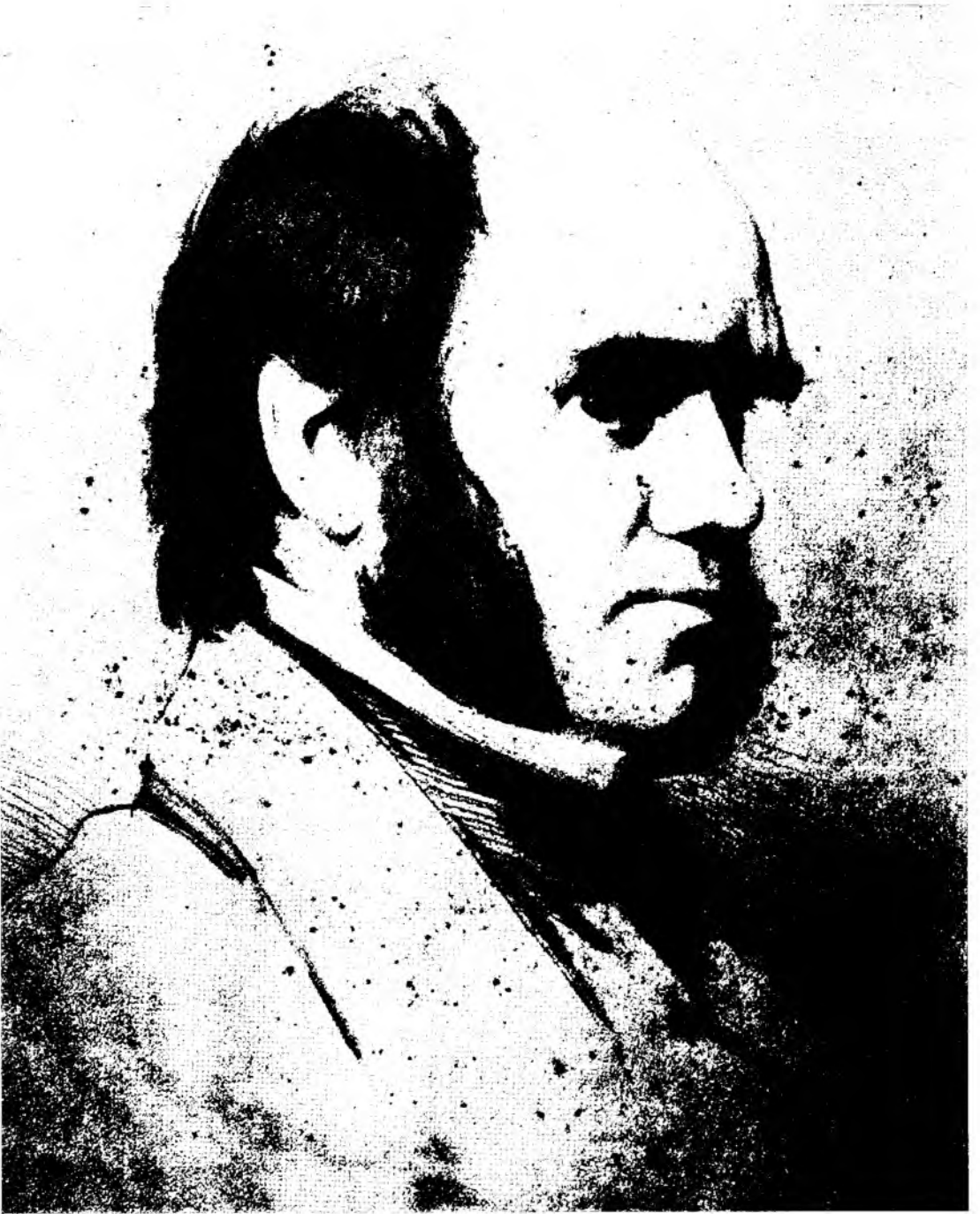
Daha sonraki iki ay içinde Ümit Burnu'nu geçerken havanın bozması yüzünden, yaz sona ermeden İngiltere'ye varma umutları zayıfladı. Cape Town'da çok kısa bir süre kalmalarına karşın St. Helena'ya ancak 8 Temmuz'da varabildiler. Darwin artık eve en erken Ekim'de varacakları gerçeğini kabullenmek zorunda kaldı. Yolculuğa daha fazla tahammülü kalmamıştı. "Arkamızda kalmayan hiçbir ülkenin bizim için bir cazibesi yok." St. Helena'da kaldıkları beş güne ancak yürüyüşlere çıkarak dayanabildi. Napoléon'un mezarına bir taş atımı uzaklıkta bir oda tuttu ve sabahdan akşama kadar adayı dolaştı durdu. "Bu yürüyüşlerden, çoktandır hiçbir şeyden almadığım ölçüde zevk aldım." Evden gelen mektuplar nihayet "çok iyi bakılmış büyük bir gemiye benzeyen" Ascension Adası'nda eline geçti. Mektupların birinde Profesör Sedgwick'in Charles Darwin için "önde gelen bilim adamları arasında yer alması gerekir" dediği yazılıydı. Bu mektup ve Ascension Adası'nın volkanik kayalarını görmek, jeolojiye karşı duyduğu eski güçlü ilgiyi yeniden canlandırdı. "O mektubu okuduktan sonra dağlara zıplaya zıplaya tırmandım; kayalar çekicim altında çınıladı."

Neredeyse Temmuz'un sonuna gelmişlerdi. FitzRoy'un, kronolojik ölçümler halkasını tamamlamak için, İngiltere'ye dönmeden önce Güney Amerika'ya uğramaya karar vermesi acı bir darbe oldu. "Böyle zikzak çizerek gitmek çok üzücü; bardağı taşıran son damla. Denizden tiksiniyorum, nefret ediyorum; üstünde dolaşan bütün gemilerden de. Ancak yine de Ekim'in ikinci yarısında İngiltere'ye varacağımızı umuyorum." İşler Darwin'in umduğundan daha da iyi gitti. Bahia ve Pernambuco'da yalnızca birkaç gün durup 19 Ağustos'ta Güney Amerika'yı artık son kez terk ettiler. Rüzgâr da onlardan yanaydı, altı hafta sonra yorgun *Beagle* Manş'ı geçip yolculuğunu noktaladı.

Günlerden pazardı. FitzRoy gemideki son ayını şiddetli bir yağmur altında idare etti; sağ salim döndükleri için Tanrı'ya şükranlarını sundu. Darwin hiç olmazsa bu konuda onunla yürekten hemfikirdi. Ailesine ve Maer

Hall'daki kuzenlerine kavuşmaya can atıyordu. “2 Ekim’de İngiltere kıyılarına vardık. Falmouth’ta, yaklaşık beş yıl içinde yaşadığım bu güzel küçük gemiden, *Beagle*’dan ayrılıp karaya çıktım.”

1853'te Darwin. Resim: Samuel Lawrence

*Darwin bilimsel kuramlarına gittikçe daha fazla gömülüyor,
FitzRoy da Kitabı Mukaddes'te yazarların her kelimesinin gerçeği tam
olarak yansıttığına gittikçe daha çok inanıyordu.*

OXFORD TOPLANTISI

Darwin hiç vakit kaybetmedi; *Beagle* Falmouth'ta limana demirler demirlemez karaya çıktı ve Shrewsbury'ye giden ilk arabaya bindi. İki gün sonra, 4 Ekim'de gece geç vakit oraya vardı. Eve gidip ailesini görmek için sabırsızlanmasına karşın fazla yumuşak kalpli, belki de fazla sıkı disiplinli olduğu için gecenin bu geç saatinde onları rahatsız etmek istemedi ve geceyi bir otelde geçirdi. Ertesi sabah babası ve kız kardeşleri kahvaltıdaiken habersizce içeri girdi. Kavuşma çığlıkları arasında Dr. Darwin kızlarına dönüp "Bakın, kafasının şekli ne kadar da değişmiş." dedi.

Solda: Erasmus Alvey Darwin. Resim: George Richmond. "Çok hoş bir insandı ve esprileri bana çoğu kez Charles Lamb'in mektuplarındaki ve eserlerindeki esprileri anımsatırdı."° Sağda: Emma Darwin. Resim: George Richmond. Darwin, evlenip evlenmeme konusunda karar vermeye çalışırken, bir kâğıt parçasına kendine hitaben şunları yazmıştı: "Sömine karşısında bir kanepede, tatlı, şefkatli bir eş düşün; kitaplar, belki müzik... Bunu da Gt. Malboro sokağının [oturduğu yer] acınası gerçeğiyle karşılaştır. Evlen-Evlen-Evlen"

O sabah Darwin'in çok hoşuna giden bir şey daha oldu. Bahçeye çıktı ve eskiden her sabah yaptığı gibi köpeğini çağırdı. Köpek kulübesinden çıktı, son yürüyüşlerini sanki beş yıl önce değil de dün yapmışlar gibi, aşırı bir heyecan ve duygusallık göstermeden Darwin'in önüne geçip günlük yürüyüşlerini yaptıkları yola koyuldu.

Darwin hemen dayısı Josiah Wedgwood'a bir mektup yazdı: "Mutluluk aklımı başımdan aldı". Kuzeni Emma da "Charles'ın bizi ziyareti için sabırsızlanıyoruz." diye yazıyordu.

Darwin *Beagle*'ı bir kez daha gördü. Mayıs 1837'de günlüğüne şöyle yazmıştı: "Bugün *Beagle*'ı ziyarete gittim. Haftaya Avustralya seferine çıkacak. Küçük gemiyi görüp de benim yolcular arasında olmayacağımı düşünmek çok tuhaf geliyor. Deniz tutması olmasa tekrar denize açılmaya hiç itirazım olmazdı."

Ancak bir daha hiç denize açılmadı. Darwin'in yetmiş üç yaşına kadar yaşamasına karşın İngiltere kıyılarını hiç terk etmemiş olmasına inanmak olanaksız gibi görünüyor. Bunun en önemli nedeni, bu maceraperest ve görünüşte sağlıklı, henüz yirmi dokuz yaşındaki genç adamın 1838'den itibaren sürekli hastalıkların pençesinde olmasıydı. 1842'de Galler'e bir yolculuk yaptı: "Bu gezi, kendimi dağlara tırmanacak veya uzun yürüyüşler yapacak kadar güçlü hissettiğim son yolculuk oldu." Oğlu Francis babasıyla ilgili anılarında şunları yazar: "Kırk yıl boyunca, sıradan bir insanınki gibi sağlıklı geçen tek bir günü olmadı. Yaşamı, hastalığın yol açtığı yorgunluk ve strese karşı mücadeleyle geçti." Hastalığının ne olduğu hiçbir zaman tam olarak anlaşılamadı. Yolculuk sırasında geçirdiği deniz tutması nöbetlerinin bunda bir rolü olabilirdi. Bazı doktorlar, babasının otoriter ve eleştirel karakterde olmasına bakarak, hastalığın psikolojik kökenli olduğunu ileri sürdü. Bazıları, Güney Amerika'da Benchuga böceğiyle yaptığı deneyler sırasında Chagas hastalığı kapıldığı görüşündeydi. Julian Huxley'nin tanısı en akla yakın olan: Ona göre Darwin'in hastalığı, psikonörotik sorunların ve yolculuk sırasında kapıldığı bir bulaşıcı hastalığın (belki de Chagas hastalığının) karışımıydı. Nedeni ne olursa olsun Darwin'in 1871'de söyledikleri kuşkuya yer bırakmıyor: "Birçok saatini hasta geçirmediğim tek bir gün olmadı."

Ancak, 1836'da *Beagle*'in daracık ortamından yeni kurtulmuş olarak, kendini o denli yoğun bir çalışmaya kaptırmıştı ki sağlığını düşünecek vakti olmadı. Bu iki yıl hayatının en faal yıllarıydı. Cambridge, Londra ve Shrewsbury arasında durmadan gidip gelerek tür örneklerinden oluşan muazzam koleksiyonunu sınıflandırmaya koyuldu. Uzmanların yardımını sağlamak önceleri kolay olmadı. Dönüşünden bir ay sonra Henslow'a şunları yazıyor: "Sizin de bana söylediğiniz gibi, ünlü kişilerin hepsi de kendi işleriyle zaten çok meşgul olduğundan onlarla bir ilerleme kaydedemedim." Bununla beraber Henslow ve Lyell onu destekliyordu. Onların sayesinde, *Beagle*'da yaptığı zooloji çalışmalarıyla ilgili beş ciltlik bir kitap hazır-

Down House'un arkadan görünüşü. "Bir Alman dergisinde yazıldığı ölçüde kuytu bir yer değil; o yazıda evime yalnızca katırların geçebileceği bir yoldan gidilebileceği yazıyor."⁹⁰

lamak için 1000 sterlinlik bir bağış aldı ve Londra Jeoloji Derneği'nin Sekreteri oldu. Bir yandan da *Journal of the Voyage of the Beagle* (Beagle Seferi'nin Günlüğü) yazıyordu. Bu kitap HMS *Adventure* ve HMS *Beagle*'ın harita ölçümleri için çıktığı seferleri anlatan üç ciltlik kitabın üçüncü cildi olarak 1839'da yayımlandı.

1837'de Darwin Londra'da, erkek kardeşi Erasmus'a yakın bir ev tuttu ve 1839'da, Ocak ayının sonlarında Josiah Wedgwood'un, yani çok sevdiği Jos dayısının kızı, kuzeni Emma'yla evlendi. Emma, Darwin'den bir yaş büyük, hoş, neşeli, zeki ve müzik yeteneği olan bir kadındı; Chopin'den piyano dersleri almıştı. Emma'nın teyzesi Madam Sismondi, Emma'nın "hayatını neşe içinde" geçireceğini söylerdi. On tane çocuk doğurduğu ve sürekli hasta bir kocası olduğu düşünülduğünde bu pek mümkün olmasa da, mükemmel bir eş olduğu kesindi. Çok az insan eşi hakkında Darwin'in otuz yıl sonra yazdığı şeyleri söyler: "Hayatım boyunca ağzından, söylenmemiş olmasını tercih edeceğim tek bir söz çıkmadı." Emma da Darwin için "Hayatımda gördüğüm en açık ve şeffaf insan; söylediği her şey, gerçek düşüncelerini ifade eder. Özellikle sevgi doludur, babasına ve kız kardeşlerine çok iyi davranır, çok yumuşak mizaçlıdır. İnsanı mutlu eden bazı özellikleri vardır, örneğin hayvanlara karşı çok merhametlidir." diyordu. Emma, Darwin'in çalışmalarına katılamadı; deneylerini seyretmek bile ilginç gelmiyordu. Ancak, bu konuda bahane bulmaya da çalışmadı. Bir keresinde, beraber gittikleri bilimsel bir konferansta Darwin ona "Sanırım bunlar senin için epey sıkıcı şeyler." dediğinde "Diğerlerinden fazla değil." diye yanıtlamıştı. Darwin bu olayı hep zevkle anlatırdı. Birbirlerini çok iyi anladıkları açıkça belliydi.

Darwinler evliliklerinin başında, Londra'da Gower Sokağı'nda oturdular. Ancak Darwin kent yaşamının baskısına dayanamadı ve 1842'de Londra'nın yirmi beş kilometre dışındaki Kent'te, bir kır evi olan Down House'a taşındılar. Önceleri, "bir Kent domuzu olmayı önlemek umuduyla" iki veya üç haftada bir Londra'ya gidiyordu. Çok geçmeden bu bile fazla gelmeye başladı. Yavaş yavaş, yaşamının sonuna kadar hiç değişmeyecek

bir düzen içine girdi. Bilimsel çalışmalarını yaptığı saatler hiç değişmiyordu: Sabahları 8:00-9:30, öğlenleri 10:30-12:00 arası. Ondan sonra günlük “iş”ini bitmiş sayıyordu. Çalışmalarını kaleme almaksa işin en kötü tarafıydı; yorucu ve titiz bir çalışma gerektiriyordu. Geri kalan zamanı da yürüyerek, ata binerek, dinlenerek, düşünerek, gelen mektupları cevaplayarak ve saatler boyu okuyarak geçiriyordu. Daha sonraları şunları yazıyor: “Okuyup özetini çıkardığım her türden kitaba bakınca ne kadar çok çalıştığıma ben de şaşıyorum.” Kitaplığı zenginleşmişti; ama bu, her şeyden önce, yararlanılan bir kitaplıktı. Kitaplarla, sırf kitap oldukları için ilgilenmiyordu. Kalın bir kitap üzerinde çalışırken, işini kolaylaştırmak için kitabı iki parçaya ayırdığı olurdu. Hafta içi ve pazar günleri hep aynı şekilde, belirli saatlerde çalışarak ve dinlenerek geçiyordu.

Yaşamının bu döneminde hemen yapılması gereken işlerle uğraştı: Beş ciltlik *Beagle’in Gezisinde Saptanan Zoolojik Bulgular* adlı kitabını yayıma hazırlamak, mercan kayalıkları hakkında yirmi aylık yoğun bir çalışma gerektiren bir makale hazırlamak, *Beagle* yolculuğu hakkında yazdıklarını gözden geçirip düzeltmek. *Journal* (Günlük) 1839’da basıldığında, yayımcı John Murray kitabın, bilimsel değerinin yanı sıra, gezi ve macera türünde yazılmış en iyi kitaplardan biri olduğunu derhal fark etti. Henüz satılmamış olan kitapları piyasadan topladı; birkaç tanesini ciltletip bazı etkili dostlarına gönderdi. Onların da kitap hakkında kendisi gibi düşündüğünü görünce, kitabın yayım hakkını 150 sterline satın aldı ve 1845’te tekrar yayımladı. O zamandan itibaren satış giderek arttı ve sonunda çevirileri bütün dünyada basılıp satılmaya başlandı. Darwin mutluydu: “Bu ilk edebi çocuğumun başarısı, gururumu bütün diğer kitaplarımın başarısından daha çok okşamıştır.”

1846’ya gelindiğinde artık *Beagle* konusunun bittiğini düşünüyordu. Ekim ayında Henslow’a şunları yazdı: “*Beagle*’la ilgili çalışmalarım artık bittiği için ne kadar mutlu olduğumu bilemezsiniz. (.....) Döneli on yıl oldu ve açıklama işinin, örnek toplamak ve gözlem yapmak için geçen sürenin

iki katını gerektireceği yolundaki sözleriniz doğru çıktı. Bense o zamanlar bu sözleri saçma bulmuştum.” Aslında yolculuktan geriye üzerinde çalışması gereken bir şey kalmıştı: Topluigne başından büyük olmayan bir sü-lükayaklı (*Cirripedia*) türü. Bu türün incelenip sınıflandırılması Darwin’in sonraki sekiz yılını aldı.

Gelecekte yapacağı işlerin ufkuysa giderek genişliyordu. Birçok kuramı vardı ve her şey onu ilgilendiriyordu: Koyun, inek, domuz, köpek, kedi, kümes hayvanları, tavuskuşları, kanarya, süs balıkları, yer solucanları, arılar, ipekböceği. Bütün çiçekler ve sebzeler de ilgi alanı içindeydi. Özellikle de güvercinler üzerinde araştırma yapıyordu. İki güvercin severler kulübüne üye oldu; onların tütün dumanıyla bulutlanmış toplantılarına katıldı. Üyeler kendisine “Squire”¹ diyordu. Üyelerden biri özel bir güvercin hakkında şunları yazmıştı: “Asilzadeler ve beyefendiler bir Almond taklacı güvercininin insana verdiği huzur ve zevki bilselerdi, bir kuşevine sahip olmayan asilzade ve beyefendi kalmazdı.” Darwin de tümüyle aynı kanıdaydı: “Güvercin yetiştirmek yüce ve asil bir uğraş. Aksi yönde ne söylenirse söy-lensin, kelebek veya gece kelebeği yetiştirmekten çok daha iyi.”

Deney yapmayı da çok seviyordu -“denemeden rahat edemem”- ve aptalca olduğunu söylediği deneyler çok hoşuna gidiyordu. Örneğin, bir kere-sinde oğlu Francis’ten fagotunu duyarlı bir bitkinin yapraklarına yaklaştı-rarak çalmasını istedi; bitkinin müziğe uygun olarak titreşebileceğini dü-şünmüştü.

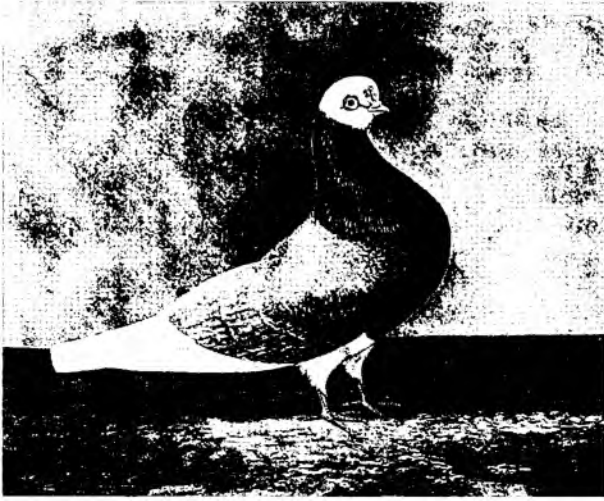
Victoria dönemi aile yaşantısının, biyografi yazarlarının anlattığı ölçüde “pastoral” olduğuna pek inanılmaz. Ancak, Darwinlerin durumunda bu konuda kuşkuyla yer yok. Anne, baba, çocuklar, akrabalar, dost ve tanıdık-lar; hepsi de gerçekten mutlu bir aile yaşamının tartışma götürmez kanıtlarını bıraktı. Maria Edgeworth, Charles’ın “neşeyle pırıl pırıl olan çehresi-ni” anlatır. Bir başka konuk “Charles’ın en hasta olduğu zamanlarda bile nazik ve sevecen” davranmayı sürdürdüğünü yazıyor. Bayan Huxley, karısı Emma için “tanıdığım bütün kadınlardan daha *rahatlatıcı*” diyor. Dar-

Down House'daki yeni çalışma odası

win'in çocuklarına olağanüstü bir düşkünlüğü vardı; onlara daha sonra hiç unutmadıkları bir yumuşaklık ve sevecenlikle davranırdı. Bu, belki de babasından gördüğü aşırı otoriter tavra karşı bir tepkiydi. Nedeni ne olursa olsun, onlara, o devirde ender görülen bir tutumla, baştan beri hep bağımsız insanlar olarak yaklaştı. Darwinlerin on çocuğu oldu; bunlardan yedisi hayatta kaldı ve babalarından hiç korkmadılar. Birisi dört yaşındayken, babasına çalışma saatinde onlarla oynaması için altı peni rüşvet teklif etmişti. Çocuklardan biri hastalandığında "rahatlasın ve yalnız kalmasın diye" babasının çalışma odasındaki divana yatırılırdı.

Darwin çok güzel, içtenlikle dolu mektuplar yazardı. En büyük oğlu Willy, Rugby'de işe girdiğinde ona şöyle yazmıştı: "Sevgili Willy, çoktandır

Kel güvercin (Down House'daki resimlerden)

hiçbir şey beni bu sabah aldığı, *harika* haberler veren mektubun kadar mutlu etmemişti. (.....) Mutlu ve rahat olduğuna çok sevindik. (.....) Sabah yürüyüşlerim sırasında seni sık sık düşünüyorum.” Oğlu George da Cambridge’de ikinci *wrangler*² olunca ona şunları yazmıştı: “Sevgili oğlum... Seni tekrar tebrik ederim. (.....) Sevinçten ellerim titrediği için zorlukla yazıyorum.” İkinci kızı Annie on yaşındayken Mal-

vern’de öldüğünde onun yanındaydı (Emma dokuzuncu çocuğunu doğurmak üzere olduğundan orada değildi) ve yirmi beş yıl sonra bile Annie’yi her düşündüğünde gözleri yaşarırdı.

Darwinler oldukça varlıklı bir aileydi. Babası öldüğünde Charles’a yılda 5000 sterlinlik bir gelir bırakmıştı. Charles’ın para konusunda çocuklarına karşı çok eli açıktı; her yılın sonunda hesapları kapattıktan sonra kalan aralarında paylaşırdı.

Aile ziyaretleri dışında Darwin pek tatil yapmazdı; yalnızca birkaç haftalığına, sağlığına gerçekten iyi gelen kaplıcalara gitmek için evden ayrılırdı. Çalışmalarının onu giderek daha derinden sarması başka şeylere duyduğu ilgiyi zayıflattı, hatta eskiden ilgi duyduğu şeyler artık onu rahatsız ediyordu. 1867’de “tek bir satır şiir okumaya tahammül” edemediğini, “Shakespeare’i dayanılmaz ölçüde sıkıcı” bulduğunu, müziğin de “yalnızca düşüncelerini işine daha çok yöneltmesini” sağladığını yazıyordu. Gerçekten iyi vakit geçirmesini sağlayan tek şey kendisine, tercihan mutlu sonla biten bir roman okunmasıydı. Bu adam, vaktiyle Cambridge’deki odasında Shakespe-

are geceleri düzenleyen, Mozart ve Beethoven dinlemekten büyük zevk duyan, Güney Amerika'da iç bölgelere yaptığı yolculuklar sırasında cebinden Milton'un şiirlerini eksik etmeyen adamdı. Kendisi de "daha yüksek estetik tatlara" duyduğu ilgiyi yitirmesini üzücü buluyor, bu halini çok yadırgıyordu. Ancak yapılacak bir şey yoktu. "Yaşamım boyunca, en büyük zevkim ve yegâne uğraşım bilimsel çalışma olmuştur."

Bu yaşam tarzı FitzRoy'u sık görmesine olanak vermiyordu; gerçekten de yolculuk bittikten sonra pek görüşmemişlerdi. 1843'te FitzRoy Yeni Zelanda Valisi ve Başkomutanı olarak atandı. Ancak, yerlilerden yana tavır göstermesi

-kuşkusuz misyonerlik güdüsünün etkisiyle- göçmenler tarafından hoş karşılanmadı ve çok geçmeden Donanma Bakanlığı tarafından geri çağrıldı. Korumiralliğe yükseltildiyse de çok geçmeden Deniz Kuvvetleri'nden ayrıldı. Darwin'in hayatı -sağlığı dışında- sürekli yükselen bir gelişme gösterirken, koşulların ve yaradılışının da etkisiyle beklentileri gerçekleşmeyen zavallı FitzRoy bunalıma sürüklendi. İlk karısı 1852'de öldü. Dört yıl sonra da on altı yaşında çok güzel bir kız olan en büyük kızını kaybetti. 1857'de Ticaret Odası'nın denizcilik dairesine Baş Donanma Subayı olmak için başvurdu; ancak iş, yirmi beş yıl önce *Beagle*'da onun yanında teğmen olan Sullivan'a verildi. FitzRoy gibi mağrur bir insan için bu kabullenilmesi zor bir durum olmuş olmalı. Hava tahminleri konusunda uzmanlaştı. Şimdi gemiciliğin bel bağladığı hava tahminlerinin öncüsü gerçekten de odur. Ancak, bu konuda da eleştiriye uğradı. *The Times* gazetesi "Amiralin, açıklamalarında özellikle kaba ve anlaşılabilir bir dil" kullandığını söyleyecek kadar ileri gitti. Bu sefer kendisini yıllarca önce içine düştüğü ruhsal çöküntüden çıkarmayı başaran *Beagle*'daki dostlarının destek ve bağlılığından da yoksundu.

Şiş gerdanlı güvercin
(Down House'daki resimlerden)

İki eski dostun fikirleri de giderek birbirinden ayrılıyordu. Darwin bilimsel kuramlarına gittikçe daha fazla gömülüyor, FitzRoy da Kitabı Mukaddes'te yazarların her kelimesinin gerçeği tam olarak yansıttığına gittikçe daha çok inanıyordu. Artık dost sayılmazlardı. FitzRoy'un Down House'a 1857'de yaptığı iki günlük son ziyaret de başarılı olmadı. Darwin kız kardeşine, FitzRoy'un "her şeye ve herkese ters düşmekte çok usta" bir adam olduğunu yazıyor.

Artık şimdi Darwin yaşamının en büyük krizi -ve zaferi- ile karşılaşmak üzereydi. Galápagos Adaları'nı gördükten ve *Beagle* yolculuğu sırasında topladığı malzemeyi sınıflandırıp aralarındaki ilişkileri saptamaya başladığından bu yana geçen yıllar boyunca, kendi deyimiyle "hep aklını kurcalayan" bir düşüncesi vardı: Dünya'daki çeşitli canlı türleri ilk şekillerinden farklılaşmışlar, noksansız ve değişmez olarak yaratılmamışlar, kalıtım ve çevre koşullarının etkisiyle yeni şekiller almışlardı. Daha 1837'de türlerin değişimini konusunda -daha sonra bir diziye dönüşecek olan- ilk defterini tutmaya başlamıştı. Ertesi yıl Malthus'un *An Essay on the Principle of Population* (Nüfus Üzerine Bir Deneme) adlı kitabını (bu kitap ilk olarak 1798'de yayımlanmıştı) okuduğunda çok önemli bir düşüncenin izinde olduğuna emin oldu. O ölçüde ki, birkaç yıl sonra kuramının bir taslağını kaleme aldı ve ani olarak ölmesi halinde yayımlamasını isteyen bir mektupla karısına bıraktı.

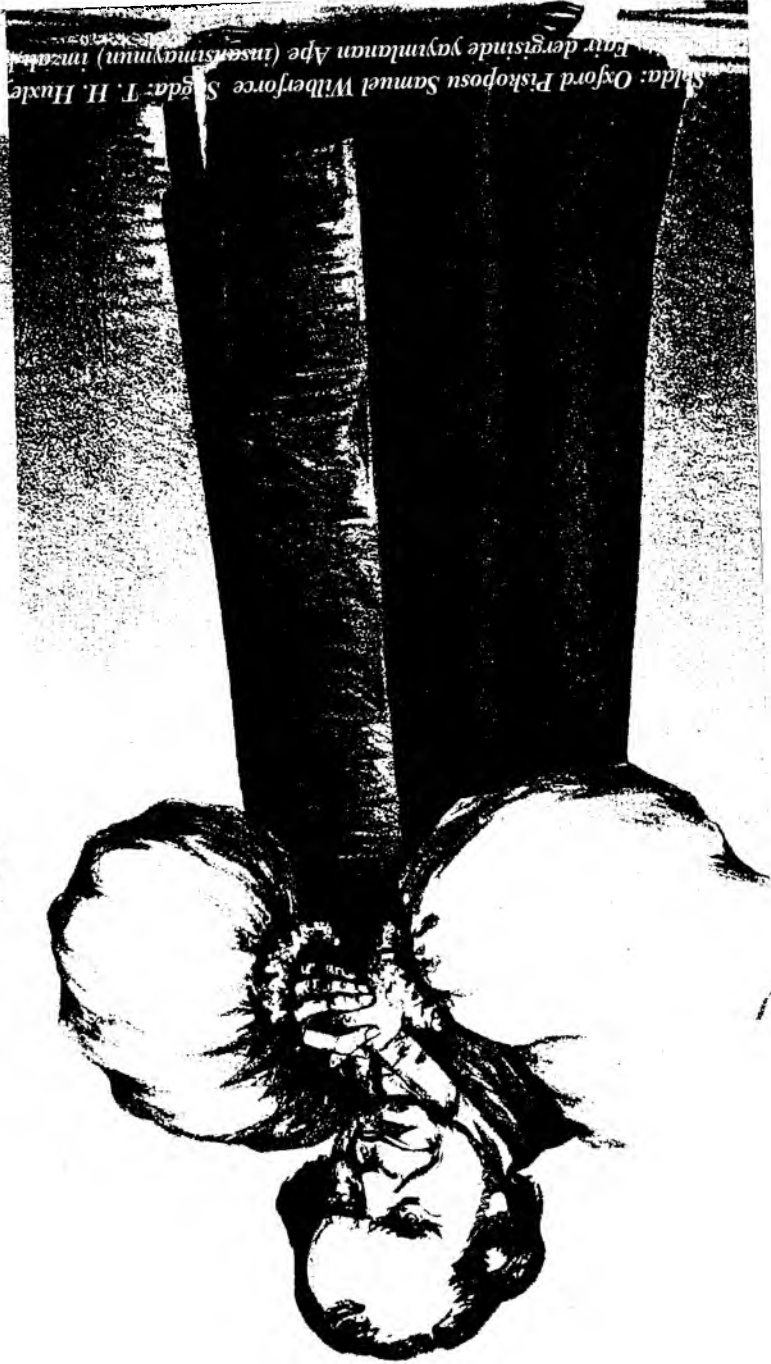
Ancak, kuramını kendisi yayımlamak için hiçbir girişimde bulunmadı. Yaygın düşünce ve inançlara aykırı düşen bu fikirlerin ne büyük bir fırtına koparacağını fark etmiş olsa gerek. Otobiyografisinde bize, gençliğinde Cambridge'e gitmeden önce "Kitabı Mukaddes'in kelimesi kelimesine gerçek olduğundan en ufak bir kuşku" duymadığını, hatta daha sonraları *Beagle* seferi sırasında "bazı ahlaki değerler konusunda mutlak otorite olarak Kitabı Mukaddes'ten alıntılar yaptığı zaman" gemideki subayların kendisine nasıl güldüğünü unutmadığını anlatıyor. Kendi keşfini kabul etmenin Darwin için de kolay olmadığı kesin. Dinsel yetiştirme tarzıyla çıkarmak zorunda

kaldığı sonuçlar arasında büyük bir savaşım vermiş olsa gerek. Ancak yanılmadığını biliyordu. “İnançsızlık bana çok yavaş yaklaştı, ancak sonunda kesinleşti. O kadar yavaş geldi ki hiç üzüntü hissetmedim. O günden bu yana da sonuçlarımın doğruluğundan bir saniye için bile kuşkulandım.”

Vardığı sonuçlar, daha sonra açıkladığı şekliyle, kısaca şöyleydi: “Her türde, hayatta kalabilecek olandan çok daha fazla birey doğduğu ve dolaşısıyla hayatta kalmak için sürekli bir mücadele verildiği için, herhangi bir birey kendine yararlı olabilecek en ufak bir değişiklik geçirdiğinde hayatta kalma şansı artacak ve böylece doğal olarak seçilmiş olacaktır. (.....) Yararlı olan bireysel farklılıkların ve değişimlerin korunup, zararlı olanların yok olmasına doğal seçim yani en güçlü olanın hayatta kalması diyorum.”

Yirmi yıl önce Brezilya yağmur ormanlarında izlediği ordukarıncaları tanımlaması ve bu canlıların davranışlarından çıkardığı sonuçlar, bu konuda sonradan yaptığı bütün bilimsel araştırmaların temelini oluşturmuştu. “Bu örnekte seçim, yararlı bir hedefe ulaşmak amacıyla, bireye değil aileye uygulanıyordu.” Bu hedef, içinde aslında bireylerin olmadığı koloninin iyiliği idi: Sağır ve hemen hemen kör olan karıncalar, dev bir organizmanın birer hücresi gibi ve tamamen içgüdüsel olarak işlev görüyorlardı. Darwin aynı ormanda gördüğü başka böcekleri de anımsıyordu. Kamuflajı bir savunma yöntemi olarak kullanıyorlardı. “Bir böceğin başlangıçta tesadüfen kuru bir dala veya çürümüş bir yaprağa benzediğini ve birçok yönden biraz değiştiğini varsayarsak, böceğin kuru yaprağa veya dala daha çok benzemesini sağlayan değişimler korunur, diğerleri zamanla kaybolur; yani böceğin taklit edilen şeye daha az benzemesine yol açan değişimler yok olur.”

Bir de üreme mücadelesindeki üstünlükler üzerinden işleyen cinsel seçim etmeni vardı. Darwin, daha sonraları “Bazen güzellik, savaşta kazanmaktan daha iyidir.” diye yazmıştı. Yararlı değişimlerin uzun süre içinde birikmesi sonucunda yeni türler ortaya çıkıyor, eskiler de yok oluyordu.

Solda: Oxford Piskoposu Samuel Wilberforce Sağda: T. H. Huxley
Fayr dergisinde yayımlanan Ape (insanüstümaymun) imzaları

Bu, inançlara karşı gelmekti. Sıradan bir Hristiyan için Kitabı Mukaddes'in her kelimesi doğruydu. İngiltere'de Başpiskopos Ussher ve Cambridge Üniversitesi'nden Dr. John Lightfoot bir dizi mistik hesap yaparak Dünya'nın ne zaman yaratıldığını kesin olarak belirlemişlerdi (MÖ 4004 yılının 23 Ekim Pazar günü, sabah saat 9) ve bu olağanüstü açıklama, o zaman kullanılmakta olan Kitabı Mukaddeslerin çoğunda Tanrı'nın gerçeği olarak yer almıştı. Kitabı Mukaddes'in yorumu konusunda birçok dinbilimsel tartışma yapılyordu, ancak Tekvin Kitabı'ndaki olgular dokunulmazdı: Tanrı Dünya'yı altı günde, insanı da kendi suretinde yaratmıştı. Dünyadaki bütün yaratıklar aynı anda yaratılmış ve Nuh her türden bir erkek, bir de dişi olmak üzere iki bireyi Gemi'sine aldığı için Büyük Tufan'dan sağ olarak çıkmışlardı.

Bugün de birçok insanın hâlâ aynı şeylere inandığı öne sürülebilir; ancak Victoria döneminde bu inançlar, hemen hemen herkesin bilincinde yer etmiş, geceyle gündüz gibi kesin ve tartışma götürmez gerçeklerdi. Bu temelleri yok etmek toplumu yıkmak, Tanrı'yla alay etmek demekti. Darwin'in, Dünya'daki türlerin kökeni hakkındaki kuramlarını yayımlamak için yirmi yıl beklemesine şaşmamak gerekir. İngiltere'de onu bekleyen tehlike toplumdan dışlanmaktı. Ama kıta Avrupasında olsaydı tutuklanırdı, bunlar daha eskiden yaşıyor olsaydı Engizisyon Darwin'in hakkından gelirdi.

Eğer bu konularda kendisi gibi düşünen doğabilimci Alfred Russel Wallace'm kendisinden önce açıklama yapma olasılığı olmasaydı daha da beklerdi. 1858 yılı Haziran ayında Wallace'dan beklenmedik bir mektup aldı, içinde bir makale vardı. Darwin'den, eğer kendisi beğenirse makaleyi Lyell'a göndermesini istiyordu. Makalenin başlığı *Farklı Türlerin İlk Şekillerinden Sürekli Olarak Sapma Eğilimleri Üzerine*'ydi.

Darwin her zaman olduğu gibi, takdire değer bir şekilde davrandı. Yılların çalışmasının boşa gitmesi, yeni ve parlak kuramının kendinden önce bir başkası tarafından yayımlanması olasılığına rağmen, bir an tereddüt et-

meden, yazıyı samimi övgülerle Lyell'a gönderdi. Ancak "Çalışmalarımın bütün özgünlüğü böylece mahvoluyor." demekten de kendini alamadı.

Neyse ki Lyell ve Hooker onun bu konuda yaptığı bütün çalışmaları biliyorlardı ve kuramının ana hatlarını okumuşlardı. Darwin'i kenara çekil-memeye ve Wallace'la işbirliği yapmaya ikna ettiler. Birlikte yazacakları bir makalenin bir ay sonra Linné Derneği'ne sunulmasına karar verildi.

Ertesi yıl Darwin *On the Origin of Species by Means of Natural Selection, or the Preservation of Favoured Races in the Struggle for Life* (Türlerin Kökeni) adlı kitabını yayımladı. Yayımcı John Murray'di ve 1250 nüshalık ilk baskı, yayımlandığı gün tükendi. Hemen büyük bir tepki gelmemesi biraz şaşırtıcıydı. Bilim adamlarının çoğu kurama ihtiyatla yaklaştı; taraf tutan birkaçı dışında düşündüklerini kendilerine sakladılar. Hooker'ın sonradan söylediği gibi "İlgi yoğundu; ancak konu, eski ekolün yeterince silahlanmadan ortaya atılamayacağı kadar yeni ve netameliydi".

Ancak her yerde akılları kurcalayan, devrim niteliğindeki bir kuram rafa kaldırılamazdı. Darwin'in söylediği veya ima ettiği şeydu: Dünya bir haftada yaratılmamıştı, MÖ 4004 yılında yaratılmadığı da kesindi. Dünya aklın alamayacağı kadar yaşlıydı, tanınmayacak ölçüde değişmişti ve hâlâ da değişmekteydi. Yaşayan bütün canlılar da değişmişti. İnsan da Tanrı'nın suretinde yaratılmak bir yana, en başta çok daha ilkel bir şeydi. Kısacası, Adem'le Havva hikâyesi bir efsaneydi.

Bu, kabullenilecek şey değildi. Hayvanlarla ortak bir soydan geliyor olabilecekleri fikri insanları öfkелendirdi. Darwin'in insansımaymundan türediklerini söylediğini sandılar. Oysa bu yanlıştı. Darwin'in düşüncesi, bugünkü insanın ve bugünkü insansımaymunun, tarihöncesi çağlarda ortak bir atadan ayrılarak geliştiğiydi.

Daha 1844 yılında Darwin, Hooker'a şunları yazmıştı: "Sonunda ışık görünmeye başladı ve (ilk düşüncelerimin tersine) türlerin değişmez olmadığından artık hemen hemen eminim (bu bir cinayeti itirafa benziyor)." Artık cinayet ortaya çıkmıştı ve Kilise sessiz kalamazdı. 1860 yılına gelindiğin-

MONKEYANA.

Am I satyr or man?
Pray tell me who can,
And settle my place in the scale.
A man in ape's shape,
An anthropoid ape,
Or monkey deprived of his tail?

The *Vestiges* taught,
That all came from naught
By "development," so called, "progressive;"
That insects and worms
Assume higher forms
By modification excessive.

Then DARWIN set forth,
In a book of much worth,
The importance of "Nature's selection;"
How the struggle for life
Is a laudable strife,
And results in "specific distinction."

Let pigeons and doves
Select their own loves,
And grant them a million of ages,
Then doubtless you'll find
They've altered their kind,
And changed into prophets and sages.

LEONARD HORNER relates,
That Biblical dates
The age of the world cannot trace;
That Bible tradition,
By Nile's deposition,
Is put to the right about face.

Then there's PENGELLY
Who next will tell ye
That he and his colleagues of late
Find celtis and shaped stones
Mixed up with cave bones
Of contemporaneous date.

Then PRESTWICH, he pelts
With hammers and celts
All who do not believe his relation,
That the tools he exhumed
From gravelly tombs
Date before the Mosaic creation.

Then HUXLEY and OWEN,
With rivalry glowing,
With pen and ink rush to the scratch;
'Tis Brain *versus* Brain,
Till one of them's slain;
By Jove! it will be a good match!

Says OWEN, you can see
The brain of Chimpanzee
Is always exceedingly small,
With the hindmost "horn"
Of extremity shorn,
And no "Hippocampus" at all.

The Professor then tells 'em,
That man's "cerebellum,"
From a vertical point you can't see;
'That each "convolution"
Contains a solution,
Of "Archencephalic" degree

Then apes have no nose,
And thumbs for great toes,
And a pelvis both narrow and slight;
They can't stand upright,
Unless to show fight,
With "Du CHAILLY," that chivalrous knight!

Next HUXLEY replies,
That OWEN he lies,
And garbles his Latin quotation;
That his facts are not new,
His mistakes not a few,
Detrimental to his reputation.

"To twice slay the slain,"
By dint of the Brain,
(Thus HUXLEY concludes his review)
Is but labour in vain,
Unproductive of gain,
And so I shall bid you "Adieu!"

Zoological Gardens, May, 1861.

GORILLA.

PUNCH'S ESSENCE OF PARLIAMENT.

MONDAY, May 6. The Lords had a discussion about the Canal of the Future, that is to say, the impossible trench which M. LESSERS pretends to think he can cut through the Isthmus of Suez. The Government opinion upon the subject is, that if the Canal could be made, we ought not, for political reasons, to allow it, but that inasmuch as the Canal cannot be cut, the subject may, and the wise course is to let the speculators ruin themselves and diddle the Pacha. This seems straightforward and benevolent enough.

MR. SPEAKER DENISON, who had had a relapse into indisposition, re-appeared, and made his apologies for having been ill. The House cheered him so loudly that he began to think he had done a clever thing, rather than not, in catching the rheumatism. *Mr. Punch* hopes to behold the brave Speaker "astride in his saddle" (as MR. DISRAELI's song goes) in due season, and to see him, like a true Whig, following Fox and avoiding Pitt.

LORD JOHN RUSSELL made an important reply to an important question from MR. GREGORY. The American Difficulty is beginning to create English difficulties. The North is calling on PRESIDENT LINCOLN to blockade the ports of the South, and the South is sending out Privateers to intercept the commerce of the North. LORD JOHN announced that England can recognise no blockade except a real one, and that she is prepared to regard the South as sufficiently consolidated to entitle her to be treated as a Belligerent, not as a mere rebel, and therefore her right to issue letters of marque must be acknowledged. This is a very prosaic paragraph, but *Mr. Punch* "reserves to himself" the right to be grave, gay, lively, and severe exactly when it pleases him.

Our Daughter ALICE is to have £30,000 down, and £6,000 a year, LORD PALMERSTON remarking, very properly, that she is not our Eldest Daughter, and may not require the same allowance as the future QUEEN OF PRUSSIA, but that it is not for the honour of England that her Princesses should go out as paupers. Quite the reverse, and what is more, *Mr. Punch* insists that all the money be settled on his amiable young friend ALICE, so that she may draw her own cheques, and not have to ask her husband for money every time she wants to buy pins or postage stamps, or a little present to send over to her dear *Mr. Punch*.

Then was the Paper Resolution moved by MR. GLADSTONE. LORD ROBERT CRICIL opposed it, and hoped the Lords would reject the Bill to be based on it; MR. LEVESON GOWER approved it, and paraded the

Wedgwoodların kölelik karşıtı rozetiyle ilgili olarak Punch'ta yayımlanan bir parodi

de Darwin'in kitabı üç baskı yapmış ve din adamları da iyice tahrik olmuştu. Savaş alanı olarak British Association'ın o yıl Haziran ayında Oxford'da yapılan ünlü toplantısını seçtiler. Bu toplantıda bilim ve din dünyasının büyük öncüleri türlerin kökeni kuramını tartışacaktı.

Bütün bu anlaşmazlık insana, ortada bir tarih hatası, hatta bir saçmalık olduğunu düşündürüyor. Sanki bu olaylar geçen yüzyılda değil de ortaçağda olmuş gibi. Gerçekten olduklarına inanmak için insanın kendini zorlaması gerekiyor. Birçok bilim adamı, özellikle de jeolog, evrim kuramına giden yolda zaten epeyce yol almıştı: Darwin'in büyükbabası Erasmus Darwin, Buffon, Lamarck, "evrime içgüdüsel bir inanç duyan" Henry Adams ve diğerleri... Buna karşın Darwin'in çağdaşlarının çoğunluğu Paley'nin, yaşayan her hayvan ve bitki türünün şeklinin Tanrısal kudretin yanılmaz tanığı olduğu yolundaki savına katılmaktan yanaydı.

Din adamları toplantıya tam güç katıldı. Başlarında Oxford Piskoposu ünlü Samuel Wilberforce vardı. Bazıları heyecanlı ve süslü konuşma tarzını biraz kaypak bulsa da (lakabı Dalkavuk Sam'di) gerçekten çok etkileyici bir kişiydi. Wilberforce "Darwin'i mahvetmeye" geldiğini önceden ilan etmişti. Fanatik bir Darwin karşıtı olan anatomi uzmanı Richard Owen da Wilberforce'u destekliyordu; konuşmasında kullanacağı bilimsel silahları da Piskopos'a herhalde o sağlamıştı. Darwin hasta olduğu için toplantıya katılamadı. Ancak, eski hocası profesör Henslow toplantı başkanıydı ve T. H. Huxley'yle botanikçi Hooker gibi iki de ateşli destekçisi vardı.

Toplantı sakin başladı. 28 Haziran Perşembe günü ve ertesi gün, pek ağırlığı olmayan bilim adamlarının sıkıcı konuşmalarıyla geçti. Tesadüfen FitzRoy da oradaydı, *İngiltere Fırtınaları* konulu bir tebliğ sunacaktı. Tebliğini Cuma günü okudu. Cumartesi geldiğinde Dalkavuk Sam'in artık hâzır olduğu biliniyordu. Toplantıyı izlemek isteyen o kadar çok insan vardı ki -öğrenciler, din adamları, bilim adamları ve onların eşleri- toplantı, her zaman yapıldığı Kütüphane'deki Konferans Salonu'ndan Yeni Üniversite Müzesi'ne aktarıldı.

Oturumun başlangıcı, sıkıcı değilse de sakindi. Amerikalı Profesör Draper “Bay Darwin ve diğerlerinin görüşleri açısından Avrupa’nın entelektüel gelişimi” konusunda bir saatten fazla konuştu. Ardından, o kadar bile ilginç olmayan üç konuşma daha yapıldı. Tuhaf bir aksanla konuşan son konuşmacı tahtaya şekiller çizmeye başladı. “A noktası insan olsun, B noktası da maymun” dediğinde zaten sıkılmış olan öğrencilerin sabrı tükendi. Onlar buraya eğlenmeye gelmişti, eğlenceyi kendilerinin yaratması gerekse bile eğleneceklerdi. “Maymun, Maymun!” diye bağırarak konuşmacıya sözlerini bitirme fırsatı vermediler.

O sırada Wilberforce, kendisine eşlik eden din adamları arasında salona girmişti. Dinsel giysileri ve piskoposluk otoritesinden kaynaklanan güven dolu görünümü salonda bir heyecan dalgasının yayılmasına neden oldu. Henslow onu kürsüye çağırdı; o da hemen konuya girerek, akıcı ve güzel cümlelerle, Darwin’in “temelsiz kuramı”nı alaya alan bir konuşmaya girişti. Kanıtlar neredeydi? Darwin yalnızca sansasyonel görüşler öne sürüyordu ve bu görüşler Kitabı Mukaddes’teki ilahi açıklamalara tamamen karşıtı. Bu kadarı zaten bekleniyordu, ancak Wilberforce konuşmasının sonunda fazla ileri gitti. Paltosu, yüksek yakalı gömleği ve aslan yelesini andıran siyah saçlarıyla dikkat çeken Huxley’e dönüp, büyükanne tarafından mı yoksa büyükbaba tarafından mı insansımaymun soyundan geldiğini sordu.

Böyle ağır alayların hiç yeri olmadığı gibi Huxley de hafife alınacak bir insan değildi.³ Toplantıda bulunması da bir rastlantı sonucuydu, o sabah sokakta gördüğü bir arkadaşı katılması için ısrar etmişti. Ancak Piskopos’un görüşünü ne kadar bilgisizce savunduğunu, konuşmasını da o küstah soruyla bitirdiğini görünce kendi kendine “Tanrı onu bana havale etti” diye mırıldandı. Ayağa kalktı ve maymun soyundan gelmeyi, kültürünü ve belagatini önyargının ve yalanın hizmetine veren bir insanın soyundan gelmeye tercih ettiğini söyledi. Açıkçası Piskopos ne hakkında konuştuğunu bile bilmiyordu.

1860'larda din adamlarına hakaret etmek kolay değildi. Bir gürültü koptu. Öğrenciler alkışlayıp bağırıyor, öfke içindeki din adamları özür talep ediyor, pencerelerin altındaki koltuklarda oturan hanımlar dehşet içinde mendillerini sallıyordu. Lady Brewster şokun etkisiyle baygınlık geçirdi ve dışarı taşınması gerekti.

Tam o sırada çok ilginç bir olay araya girdi. Kalabalık arasından ince, kır saçlı bir adam ayağa kalktı. Aristokrat görünümlü zayıf yüzünü öfke kaplamıştı. Elindeki Kitabı Mukaddes'i intikam püsküren bir peygamber gibi havada sallıyor, "Gerçek burada, başka hiçbir yerde değil!" diye haykırıyordu. Uzun zaman önce bu tehlikeli fikirlerinden dolayı Darwin'i uyarmıştı. Gemisinde öyle birini taşıdığını o zaman bilseydi... Ancak gürültülü kalabalık sesini bastırdı ve sözlerinin gerisi işitilmedi.

Dinleyiciler arasında Koramiral Robert FitzRoy'u tanıyanlar vardı. Eski yolculuk arkadaşını bu kadar hırsla suçlamasını görmek çok üzücü olmuş olmalı. Gerçekten de hem üzücü hem de biraz şaşırtıcıydı, çünkü insanı bütün bu olanların başlangıcına götürüyordu. Her ikisinin de yirmili yaşlarda olduğu, beraber olmaktan mutluluk duyduğu, büyük maceranın *-Beagle*'ın beş yıl süren seferinin- coşkusuyla dolu olduğu günlere...

Darwin ilk kez o yolculuk sırasında evrim konusundaki fikirlerini daha derinlemesine ele almış, FitzRoy da tartışarak farkında olmadan ona yardımcı olmuştu. Dünya çevresinde dolaşırlarken genç Darwin düşüncelerini FitzRoy'un sarsılmaz inanç duvarında denemişti -bu Kilise'nin kendisine saldırmak gibi bir şeydi. Karşılaştığı muhalefet, onu araştırmalarını sebatla sürdürmesi, bir başka yolculuğa, zihnin uzun, yorucu, kuşkuyla dolu yolculuğuna çıkması için yüreklendirmişti.

Şimdi, otuz yıl sonra bu gürültülü ve kalabalık salonda Darwin'in isminin alkışlandığını duymak FitzRoy için çok acı bir deneyim olmuş olmalı. Bu akla karanın yer değiştirmesi gibi bir şeydi. Nasıl olmuştu? Bu şeytanca düşünceler nasıl benimsenmişti? İncinmiş, şaşırmış ve öfkeli bir halde salonu terk etti. Aradan beş yıl geçmeden, bir umutsuzluk krizi sırasında intihar etti.

DARWIN VE BEAGLE SERÜVENİ

Charles Darwin

Henrietta (Bayan Lichfield) ve William Darwin

Emma Darwin

Sir Francis Darwin

Binbaşı Leonard Darwin

Elizabeth Darwin

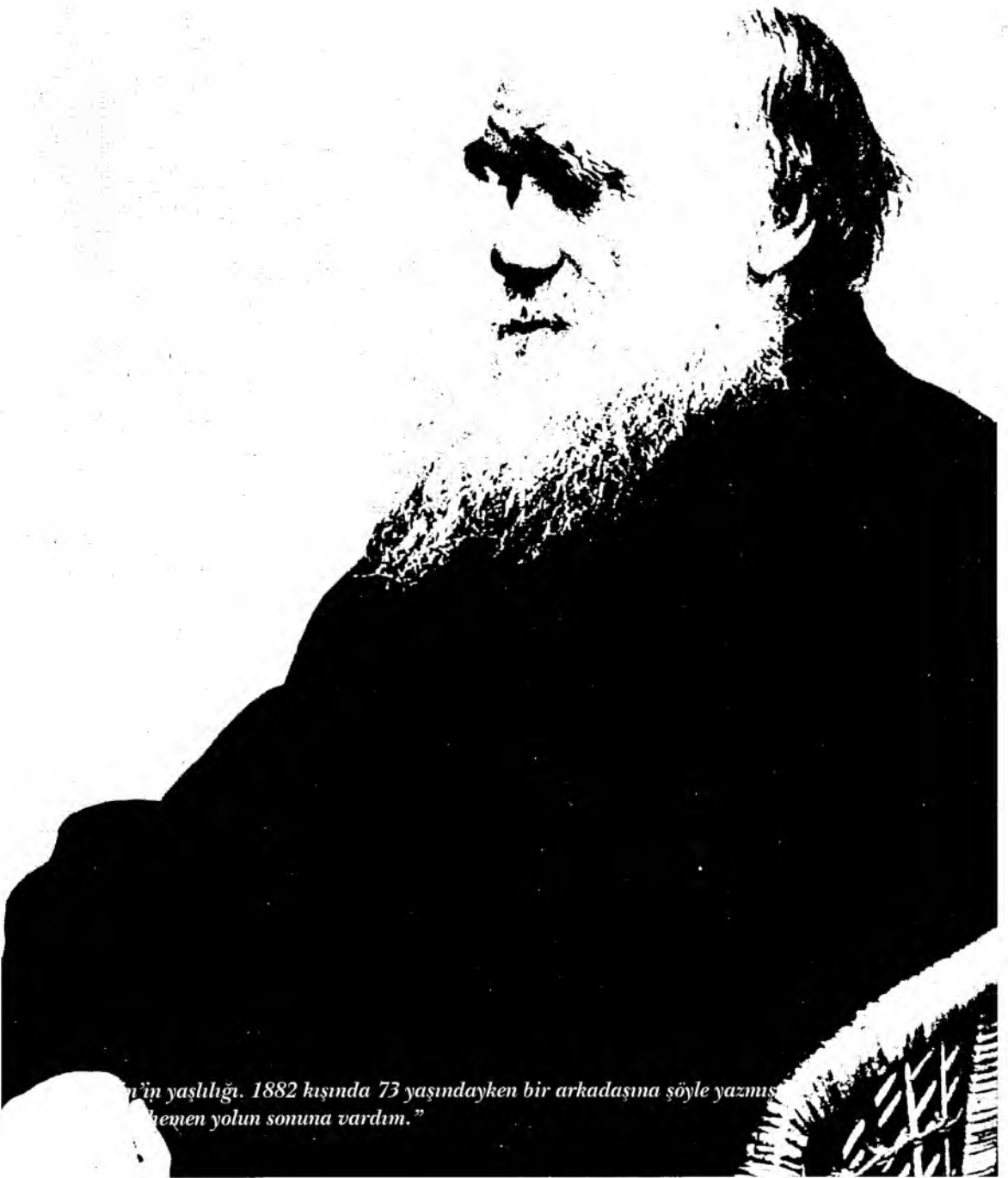

Sir George Darwin

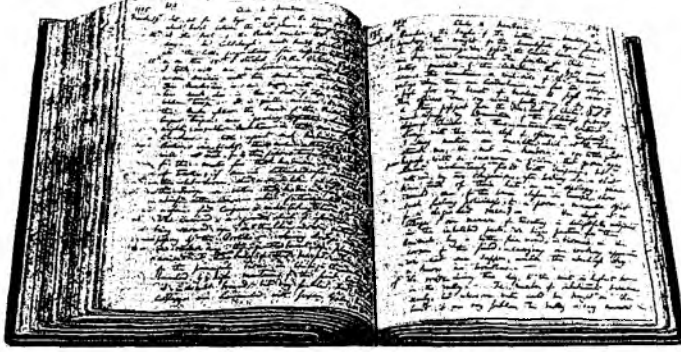
*Darwin, karısı
ve ailenin diğer üyeleri*

Sir Horace Darwin

ın yaşlılığı. 1882 kışında 73 yaşındayken bir arkadaşına şöyle yazmış
hem en yolun sonuna vardım."

Darwin'in Beagle yolculuğu günlüğünün el yazması

“FitzRoy’un sonunun nasıl olacağını sık sık düşünüyorum. Bazı koşullarda geleceğinin çok parlak olacağından eminim. Farklı koşullardaysa korkarım çok mutsuz olacak.” Bu sözleri Darwin ta 1836’da kız kardeşi Susan’a yazmıştı. FitzRoy, 30 Nisan 1865 Pazar sabahı boğazını keserek intihar ettiğinde 59 yaşındaydı.

Oxford toplantısından sonra Darwin yirmi iki yıl daha yaşadı, sağlığı da biraz düzeldi. *Türlerin Kökeni* tüm dünyada birçok baskı yaptı. Bunun yanı sıra sekiz önemli eser daha yazdı. *The Descent of Man (İnsanın Türeyişi)* adlı çok önemli kitabı da bunlar arasındaydı. Ünü giderek büyüdü. Cambridge Üniversitesi ona onursal doktora unvanı verdi, Kraliyet Enstitüsü’nde bir konferansa gittiğinde bütün salon onu ayakta alkışladı. Down House sonradan müze haline getirildi; Moskova dahil dünyanın birçok yerinde Darwin müzeleri ve kitaplıkları kuruldu. *Cordilleralarda* bir dağ sırasına onun adı verildi; Galápagos Adaları’nda da Charles Darwin Vakfı tarafından yönetilen bir biyolojik araştırma merkezi kuruldu.

Günümüzde Charles Darwin, Julian Huxley’nin sözleriyle “modern biyolojinin yapısının temellerini kuran insan” olarak biliniyor. Ancak, yaşadığı sürece devlet tarafından resmi olarak onurlandırılmadı. Kilise bunu engelleyecek güçteydi (ama daha sonra, oğullarından üçüne Sir unvanı

verildi). Çalışmayı hiç bırakmadı. “Gözlem ve deney yapmayı bırakmak zorunda kalırsam ölürüm.” derdi. Ölümünden iki gün önce, 17 Nisan 1882’de hâlâ çalışıyordu. Westminster Kilisesi’ne gömülürken Huxley, Hooker ve Wallace tabutunu taşıyanlar arasındaydı.

NOTLAR

1. Bölüm

- ¹ Liberal Parti mensubu
- ² Muhafazakar Parti mensubu
- ³ Anatomide vücut kısımlarının kesilerek parçalarına ayrılması işlemi
- ⁴ Charles, dayısının bu kesin tavrının öneminin farkındaydı. Üç yıl sonra ablası Catherine'e şunları yazıyordu: "O gün beynim bir sarkaç gibi sallanırken Maer'de bana gösterilen yakınlığı unutmadım."

2. Bölüm

- ¹ Yunus balığına benzer memeli bir hayvan

3. Bölüm

- ¹ Güney Amerika'ya özgü, tohumları çevresinde kapok denilen ve yatak, yastık doldurmakta kullanılan elyaf bulunan bir ağaç
- ² Tropikal Amerika'da ve Avustralya'da yetişen, tomurcukları sebze gibi yenen bir ağaç

4. Bölüm

- ¹ Arjantin'deki Pampalarda yaşayan sığır çobanı

6. Bölüm

- ¹ Eski İspanyol parası
- ² Güney Amerika'da yaşayan, akbabaya benzer iri bir şahin türü
- ³ Latin Amerika'da büyük mâlikane ve sığır çiftliği
- ⁴ Paraguay çayı

7. Bölüm

- ¹ İspanyolca beyefendi, soylu, asilzade
- ² İspanyol asıllı olup Güney Amerika'da doğup büyümüş kişiler
- ³ Tanrıya şükürler olsun
- ⁴ İspanyol kadınların saçlarını ve omuzlarını örten atkı
- ⁵ İspanyolca sıradağlar

8. Bölüm

- ¹ Güney Amerika’da yaşayan iri bir tür akbaba

10. Bölüm

- ¹ Kuzey Amerika’da yaşayan, eti makbul tatlı su kaplumbağası

11. Bölüm

- ¹ Gün değişim boyları (180°)
² İri tüylü, tepelikli bir Avustralya papağanı
³ Sözcük anlamı, barışçı, barışsever

12. Bölüm

- ¹ İngiltere’de büyük kırsal arazi sahiplerine verilen unvan
² Cambridge Üniversitesi’nde, matematik sınavında (TRIPOS) en yüksek dereceyi yapanlar arasında bulunan iki öğrenci
³ Yıllar sonra Samuel Butler bir dizi mektupla Darwin’e saldırdığında, Huxley Goethe’nin özlü cümlesini tekrarlamıştı:
“Her balınanın üzerinde bit bulunur.”

KAYNAKÇA

Barlow, Nora (Ed.) *Charles Darwin and the Voyage of the 'Beagle'*, New York, 1945. *Darwin and Henslow: The growth of an idea. Letters 1831-1860*, Londra, 1967.

Darwin, Charles *Narrative of the Surveying Voyages of HMS 'Adventure' and 'Beagle' between 1826 and 1836, Cilt III*, Londra, 1839. *The Structure and Distribution of Coral Reefs (Geology of the Voyage of the 'Beagle', Bölüm I)*, Londra, 1842. *Life and Letters of Charles Darwin*, ed. Francis Darwin, Londra, 1887. *The Descent of Man and Selection in Relation to Sex*, Londra, 1888. *The Origin of Species*, Londra, 1888. *More letters of Charles Darwin*, ed. Francis Darwin ve A. C. Seward, Londra, 1903. *The Voyage of the 'Beagle'*, Londra, 1906. *The Darwin Reader*, ed. Marston Bates ve P. S. Humphrey, Londra, 1957. *The Autobiography of Charles Darwin, 1809-1882*, ed. Nora Barlow, Londra, 1958. *The Voyage of the 'Beagle'*, ed. Millicent E. Selsam, New York, 1959. *Charles Darwin's Autobiography, with notes and letters depicting the growth of the 'Origin of Species'*, ed. Francis Darwin, New York, 1961.

Farrington, Benjamin *What Darwin Really Said*, Londra, 1966.

FitzRoy, Robert *Narrative of the Surveying Voyages of HMS 'Adventure' and 'Beagle' between 1826 and 1836, Cilt I ve II*, Londra, 1839.

Grattan, C. Hartley *The Southwest Pacific to 1900*, Ann Arbor, 1963.

Huxley, Julian *The Living Thoughts of Darwin*, Londra, 1958. *Charles Darwin and his World* (H. B. D. Kettlewell'le birlikte) Londra, 1965.

Irvine, William *Apes, Angels and Victorians: a joint biography of Darwin and Huxley*, Londra, 1955.

Lack, David *Darwin's Finches*, New York, 1947.

'Life' and Lincoln Barnett *The Wonders of Life on Earth*, New York, 1960.

Litchfield, H. E. *A Century of Family Letters 1792-1896*, Londra, 1915.

Mellersh, H. E. L. *Charles Darwin: Pioneer of the Theory of Evolution*, Londra, 1964. *FitzRoy of the 'Beagle'*, Londra, 1968.

Moore, Ruth *Evolution*, Morristown, N.J., 1964.

Wallace, Alfred Russel *Darwinism*, Londra, 1889.

West, Geoffrey *Charles Darwin, the fragmentary man*, Londra, 1937.

DİZİN

A

- Aconcagua (yanardağ), 124, 133
Acushnet, 154
Adalar Körfezi, 181
Adams, Henry, 215
Adelaide, Kraliçe, 14, 23
Adventure, 83, 111, 128, 202
alacakelebek, 42
Alacalufeler, 79
Albermarle Adası, 164, 166-167
Amblyrhynchus cristatus (deniz iguanası), 156, 157
Amblyrhynchus demarlii (kara iguanası), 160, 160-161
anakonda, 38
And Dağları, 112, 110, 117, 117-119, 124, 123-125, 128, 143-144
Antuco, 132
Aplysia, 27
Arauco, 147
Arjantin, 60-128, 82
armadillo, 85, 90
Artocarpus altilis (ekmek meyvesi), 173
Ascension Adası, 194
Atlantik Okyanusu, 113
Avustralasya, 180
Avustralya, 184-189
Avustralya Yerlileri, 182, 185

B

- Bahia, 32, 34, 49, 194
Bahia Blanca, 60, 86, 88, 95, 97
Basket, Fuegia, 23, 31, 33, 57, 67-68, 72, 74, 77, 78
Beagle, HMS, 2, 21, 21, 23, 24, 51, 116, 117
Beagle Kanalı, 72, 75, 115
Beagle Seferinin Günlüğü, 202, 220
Beagle'nin Gezisinde Saptanan Zoolojik Bulgular, 203
Benchuga böceği, 149
Berkeley Boğazı, 115
Berlanga, Fray Tomas de, 153
Biscay Körfezi, 25
Blonde, HMS, 147-148
bolas, 88, 89, 92
Botofogo, 34, 49
Brezilya, 28
British Association, 215

British Museum, 150
Buenos Aires, 58-59, 98, 101-107, 108
Buffon (Kont), Georges-Louis Leclerc, 20, 215
Burchell, 20
Button, Jemmy, 23, 31, 33-34, 55, 65, 68, 72, 74-75, 76, 77, 78, 79, 115
Bynoe, Benjamin, 22, 32, 55, 76, 78, 118, 127, 157, 163

C

Cabo Verde Adaları, 26, 27
cadıçekirgesi, 39
Caldeleugh, Alexander, 20
Callao, 148, 150
Cambridge, 4, 6-9, 10, 12, 15, 20, 49, 199, 206, 212
Canis fulvipes (Chilotan tilkisi), 150, 150
Cape Town, 183, 194
caracara, 89
Carmichael J. W., 66
Castlereagh, Lort, 3, 127
Castro, 129, 131
Chagas hastalığı, 149
Challenger, HMS, 147
Charles, II. (Kral), 3
Charles Adası, 157, 162
Charles Darwin Vakfı, 220
Chatham Adası, 155, 155, 164
Chiloé Adası, 129, 131, 133, 150
Chilotan tilkisi (*Canis fulvipes*), 150, 150
Christ's College, Cambridge, 4, 6
Cocos Adaları, 189-193
Coleridge, S. T., 9
Colorado, Rio, 87-88, 93
Concepción, 134, 136, 140-141, 142
Conchas, Las, 107
Cook, Kaptan, 174, 186
Copiapo, 144, 145
Coquimbo, 142, 144, 148
Corcovado, 35, 48, 49
Corfield, Richard, 123, 128, 143
Coseguina (yanardağ), 133
cosmid gece kelebeği, 42
Covington, Sims, 60, 61, 103, 108, 135, 157, 158, 173
Cowley, 161
Cowper, 44
Craxirex galapagoensis (Galápagos şahini), 161
Cygnus nigricollis (siyah boyunlu kuğu), 98

D

Dampier, 161

Darwin, Annie, 206

Darwin, Caroline, 9, 28, 43, 77

Darwin, Charles, 3

aile yaşamı, 202-203, 204-207

ailesi, 3, 9-10, 12-15, 197-198

Avustralya'da, 184-189

Beagle yolculuğuna katılma teklifi alması, 2, 11-15

Beagle'daki yardımcısı, 60

Beagle'la yola çıkışı, 24-25

bilimsel çalışmaları, 199-202, 203-204, 209-213, 220

bilimsel kuramları, 61-64, 125-126, 141, 150, 155, 163-169, 190-193, 208-213

Cocos Adaları'nda, 189-193

çocukları, 205-206

deniz tutması, 24, 25, 53

dinsel inançları, 20, 64, 129, 168-169, 183, 208-209

doğa tarihine ilgisi, 7, 27, 34, 37-38, 42, 50-51

Down House'ta, 200-201, 202

evliliği, 202

FitzRoy'la ilişkisi, 5, 15-16, 19-20, 26, 28-29, 47-48, 64, 75-76, 109, 128-129, 168-169, 183, 208, 217

FitzRoy'la tanışması, 2-3, 5

Galápagos Adaları'nda, 153-164

giyimi, görünüşü, 6, 28, 55-57, 106, 172-173, 197

Güney Amerika gezileri, 37-42, 62, 84, 84-98, 106-108, 114-115, 117-120, 129-130, 144-145, 148-150

Güney Amerikalı kadınları beğenmesi, 101-103, 148

hastalıkları, 23-24, 42, 106-107, 149, 199

İngiltere'ye dönmek istemesi, 148, 186-187

İngiltere'ye dönüşü, 194-198

Kilise'nin muhalefeti, 213-217

kişilik özellikleri, 105, 123-124, 202, 206-207

köleliğe duyduğu nefret, 42-43, 45-47

Mauritius'ta, 193

okulda, 10

ölümü, 220-221

resim yapamaması, 27

St. Helena'da, 194

Tahiti'de, 174-180

üniversitede, 6-9, 10-11

ve jeoloji, 8-9, 27, 83-84, 125, 143, 194; ayrıca bkz. fosiller ve Wallace, 212-213

Yeni Zelanda'da, 181-183

yolculuğun maliyeti, 16, 16-17, 104, 144

yolculuk hazırlıkları, 15-17, 21-24

yolculuktaki sağlıklılığı, 98-99, 114-115, 144
Darwin Dağı, 76
Darwin, Dr. Erasmus, 3, 8, 9, 20, 215
Darwin, Dr. Robert, 8, 9, 12-13, 15, 104, 197, 199, 206
Darwin, Emma, bkz. Wedgwood, Emma
Darwin, Erasmus Alvey, 198, 202
Darwin, Francis, 199, 204, 218
Darwin, George, 206, 218
Darwin, William, 205, 218
Darwin ailesi, 218
Delphinus fitzroyi, 54
deniz iguanası (*Amblyrhynchus cristatus*), 156, 157
depremler, 125, 135-143
Descent of Man, The, 220
Desire Nehri, 108
Desire Limanı, 114, 117
devekuşları, 85, 88
doğal seçim, 165, 209
Donanma Bakanlığı, 2, 126, 145, 207
Down House, 200-201, 202, 205, 220
dövme, 175, 177, 183
Draper, Profesör, 216
Druid, HMS, 58

E

Earle, Augustus, 22, 29, 32, 32, 33, 48, 48-49, 50, 55, 57, 65, 110
Edgeworth, Maria, 204
Edinburgh, 10
ekmek meyvesi (*Artocarpus altilis*), 173
ekmek ağacı, 178
Ekvador, 153
El Carmen, 83, 85-88
Encantadas, bkz. Galápagos
Essay on the Principle of Population, An (Malthus), 208
estancia, 86, 91

F

Falkland Adaları, 78, 115, 115, 116
Falkland tilkisi, 116
FitzRoy, Lort Charles, 3
FitzRoy, Robert, 3
ailesi, 3
albaylığa terfi etmesi, 145-147
Arjantinlilerle sirtüşmesi, 58-60
Beagle'la yola çıkışı, 24-25
Darwin'le ilişkisi, 5, 15-16, 19-20, 28-29, 47-48, 64, 75-76, 109,
128-129, 168-169, 183, 208, 217

Darwin'le tanışması, 2-3, 5
dinsel inançları, 4, 20, 57, 64, 67-69, 110, 142, 168-169, 183, 208, 217
ek gemi alması, 81-83, 126-127
kişilik özellikleri, 4-5, 24, 30, 57-58, 81-83, 126-128
ölümü, 220
tekrar Güney Amerika'ya gidişi, 194
Tahiti'de, 178-180
ve *Challenger*, 147
ve Fuegolular, 23, 68-69, 76-78, 78-79
ve kölelik, 46-48
yolculuk hazırlıkları, 15-17, 21-24
yolculuktan sonraki yaşamı, 207, 217
fosiller, 61-63, 107, 125, 126
Fuegolular (*Beagle*'daki) 23, 31, 33-34, 57, 67-68, 72-79
Fuentes, Don Manuel, 84

G

Galápagos Adaları, 151, 152, 153-169, 183, 208, 220
Galápagos şahini (*Craxirex galapagoensis*), 156
Galler, 10, 199
gançolar, 60, 88, 88, 89, 89, 90, 92, 97, 144
Geospiza strenua, 162
Good Success Körfezi, 65
Goree Roads, 70
Gould, John, 161
Gower Sokağı, Londra, 202
Grafton Dükü, 3
guanako, 62, 64, 65, 89, 114, 117-118, 118, 119
Guanta, 142
Güney Amerika yerlileri, 84, 85-87, 93, 94-96

H

Harris, 88, 97
Hellyer, 78, 121
Henslow, J. S., 5, 8-9, 11-12, 15, 23, 27, 49-50, 85, 215, 216
Hobart, 187
Hooker, Joseph, 213, 215, 221
Horn Burnu, 70, 110
Humboldt, Baron F. H. A. von, 20, 23, 33, 42, 61
Huxley, Julian, 10, 199, 220
Huxley, T. H., 210, 215, 216, 221

İ

iguana (deniz) (*Amblyrhynchus cristatus*), 156, 157
iguana (kara) (*Amblyrhynchus demarliai*), 160, 160-161
İnsanın Türeyişi, 220
ispinozlar, 161, 162, 163, 164-165

J

Jackson Limanı, 184
James Adası, 157, 161, 164
Jameson, 10
Journal of the Voyage of the Beagle, 202, 220

K

kangurular, 186
kara iguanası (*Amblyrhynchus demarllii*), 160, 160-161
karakaplumbağaları, Galápagos, 152, 156, 158-159, 159, 164, 168
karıncalar, 38, 39, 209
Keeling Adaları, bkz. Cocos Adaları
King, Philip (asttsubay), 22, 24, 26, 32, 49
Kitabı Mukaddes, Tekvin Kitabı, Tufan, 20, 23, 57, 64, 110, 129,
168-169, 208-213, 216-217
kondor, 119, 120, 121
köleler, kölelik, 42-43, 44, 45-47, 46, 214
Kral George Koyu, 188
Kraliyet Akademisi, 32, 57
Kraliyet Enstitüsü, 220

L

Lamarck, Jean-Baptiste, 20, 215
Lawrence, Samuel, 196
Lawson (vali vekili), 164
lazo, 88
Lennon, Patrick, 37, 42, 43, 44-45
Lightfoot, Dr. John, 212
Lima, 102, 148, 149
Linné Derneği, 213
Lloyd, Kaptan, 193
Londra Misyonerler Derneği, 69, 72
Lumb, Bay ve Bayan, 103
Lunar Club, 9
Lyell, Sir Charles, 23, 27, 64, 123, 192, 199, 212, 213

M

MacCormick, Robert, 22, 55
Macrauchenia, 62, 63
madenciler, Şilili, 144, 146
Maer Hall, 10, 12
Maldonado, 84, 85
Malthus, T. R., 208
Martens, Conrad, 105, 110, 114, 174
matadero, 102
Matavai Koyu, 170, 174
Matthews, Richard, 23, 68, 72, 75, 77, 78

Mauritius, 190, 193
Megalonyx, 62
Megatherium, 52, 61, 59
Melville, Herman, 154
Mendoza, 143
mercanada, 188, 189, 191-193, 203
Milton, John, 23, 98, 207
Minster, York, 23, 31, 33, 67, 74, 77, 78
Miranda (komutan), 95
Moa (*Dinornis robustus*), 183
Montevideo, 55, 58, 59, 63, 64, 83, 84, 106, 108, 110, 111
Montevideo Koyu, 105, 108
Moskova, 220
Mount, The, 9, 13, 15, 16, 77
Murray, John, 203, 213
Musters, Charles, 51
Mylodon darwini, 58, 62

N

Narborough Adası, 157
Nüfus Üzerine Bir Deneme (Malthus), 208

O

Origin of Species (Darwin), 5, 213, 220
ornitorenk (*Ornithorhynchus anatinus*), 186
Osorno (yanardağ), 133
Owen, Richard, 63, 211, 215
Oxford Toplantısı, 169, 197-221

P

Pampalar, 63, 85-86, 94-95, 106, 110
Panama, 63
Papeete, 178
Parana Nehri, 63, 103, 106, 109
Pasifik Okyanusu, 121, 155, 180, 191
Patagonya, 51, 60, 83, 83, 84, 96, 109, 114
Peacock, George, 11-12
Pepsis eşekarısı, 39
Pernambuco, 194
Peru, 102, 148
pichiciego, 85
Plinius Derneği, 10
Plymouth, 2, 17, 18, 20, 22, 23, 24
Pocock, Nicholas, 18
Polanco Nehri, 84
Pomare, Kraliçe, 176, 178-179
Ponsonby Boğazı, 72

Port-Louis, 190
Portillo Geçidi, 143
Porto Praya, 26
Postane Koyu, 153
Pritchard, Bay, 178
(*Pteroptochos albicollis*) tapakulo, 125, 127
Panch, 214
Punta Alta, 61

R

Rhea (devekuşu), 85, 88
Richmond, George, 198
Rio de Janeiro, 33, 34-35, 44, 45, 47, 48, 49
Rio Negro, 85, 95
Rio Plata, 54, 58, 65, 84, 111
Rosas, General, 76, 86-87, 93-97, 94, 107
Rowlett, George, 22, 121, 126
Rugby, 205

S

San Carlos, Chiloé, 129, 130, 133
San Pedro, 129
San Salvador, Bahia, 32, 34
Santa Cruz Nehri, 88, 116, 117, 117
Sante Fé, 63, 106, 107
Sarmiento Dağı, 72
Scelidotherium, 62
Science, HMS, 156
Sedgwick, Adam, 10, 13, 194
Seymour, Kaptan, 147-148
Shrewsbury, 7, 9, 10, 11, 23, 197, 199
Sibirya, 63
Sierra de la Ventana, 97
Sismondi, Madame, 202
siyah boyunlu kuğu (*Cygnus nigricollis*), 98
South African Christian Recorder, 183
St. Elmo'nun Ateşi, 54
St. Helena, 191, 194
St. Julian, 63, 114
St. Paul Kayaları, 27
St. Stephen Limanı, 156
Stokes, John Lort, 22, 147, 156
Stokes, Kaptan, 127
su kaplumbağaları, Galápagos, 157
Sullivan, James, 22, 30, 34, 207
Sydney, 184-185

Ş

şahin, Galápagos (*Craxirex galapagoensis*), 161
Şili, 124, 129, 135, 144, 146, 147, 150, 191

T

Tahiti, 174-180, 182, 183, 184
Talcahuano, 137, 141, 143
tapakulo, 125, 127
Tasmanya, 187, 187-188
Tatsız heliconian, 40
Tekeenica kabilesi, 74, 77
Tekvin Kitabı, bkz. Kitabı Mukaddes
Teneriffe, 25, 26
Tierra del Fuego, 23, 51, 65, 67-79, 115, 120, 126, 127, 128
tilki, Chilotan (*Canis fulvipes*), 150, 150
Times, The, 207
Toxodon, 62, 63
Tufan, bkz. Kitabı Mukaddes
turko kuşu, 125
Türlerin Kökeni (Darwin), 5, 213, 220

U

Uspallata sıradağları, 138-139
Ussher, Başpiskopos, 212

Ü

Ümit Burnu, 128, 194

V

Valdivya, 135
Valparaíso, 121, 123, 124, 126, 127, 128, 129
Vanity Fair, 210, 211
Venüs Limanı, 174
Villiers, Barbara, 3

W

Waimate, 182
Wallace, Alfred, Russel, 212, 213, 221
Wedgwood, Bessie, 10
Wedgwood, Emma (Emma Darwin), 10, 13, 198, 198, 202, 206, 218
Wedgwood, Josiah, 10, 11, 12-15
Wedgwood, Susannah, 11
Wedgwood ailesi, 10, 45
Wedgwood rozeti, 44
Wellington Dağı, 187, 187
Westminster Kilisesi, 221
Wickham, John, 22, 32, 47-48, 64, 127-128, 129, 134, 136, 141, 147

Wilberforce, Piskopos Samuel, 210, 215, 216
William, IV. (Kral), 14, 16
Woollya Koyu, 70

Y

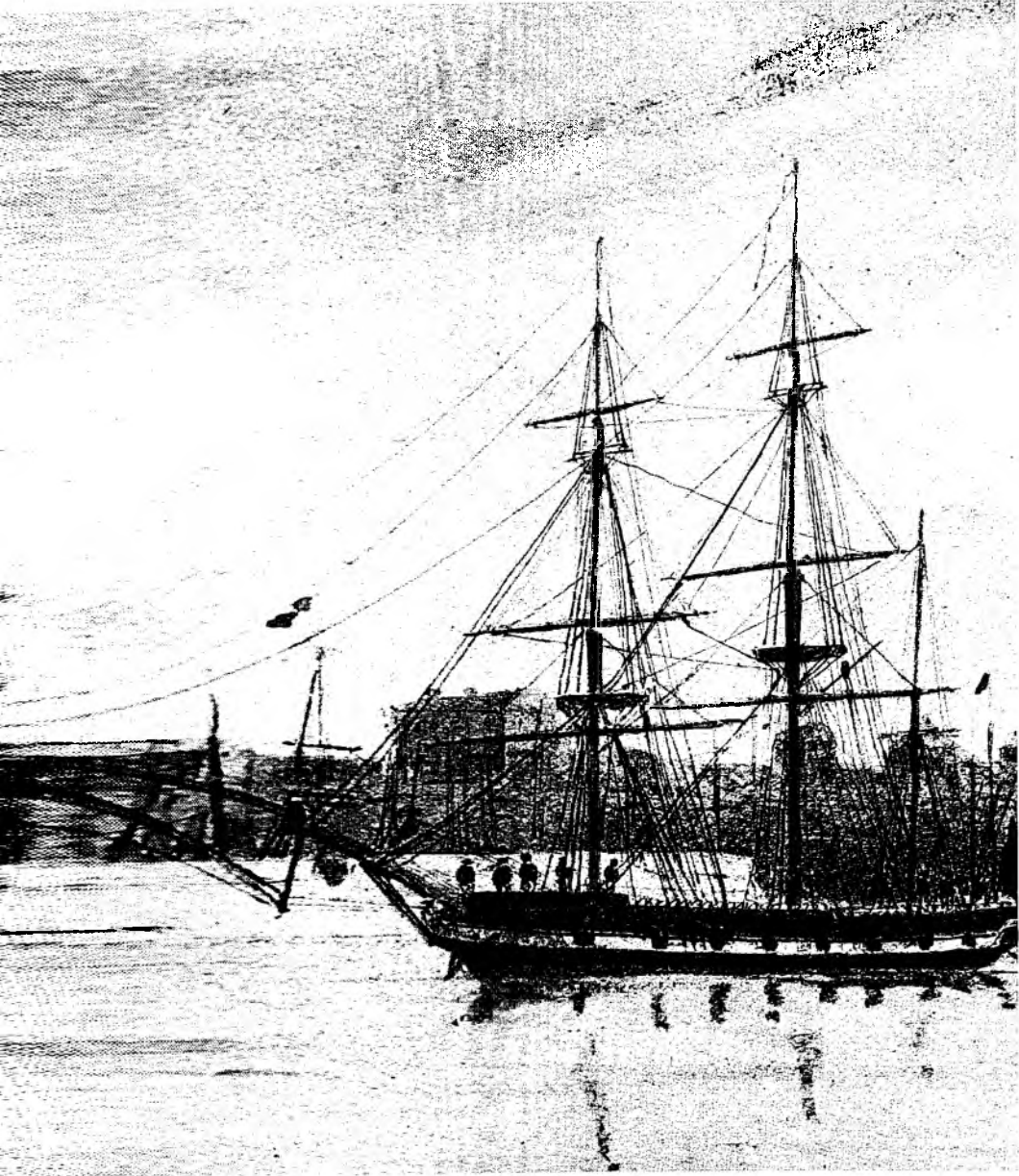
yanardağlar, 124, 125, 132, 133
Yeni Zelanda, 180-184, 207
yunuslar, 28, 54, 54

Z

zenci köleler, bkz. köleler
Zoönomia, 20

D A R W I N V E B E A G L E S E R Ü V E N İ

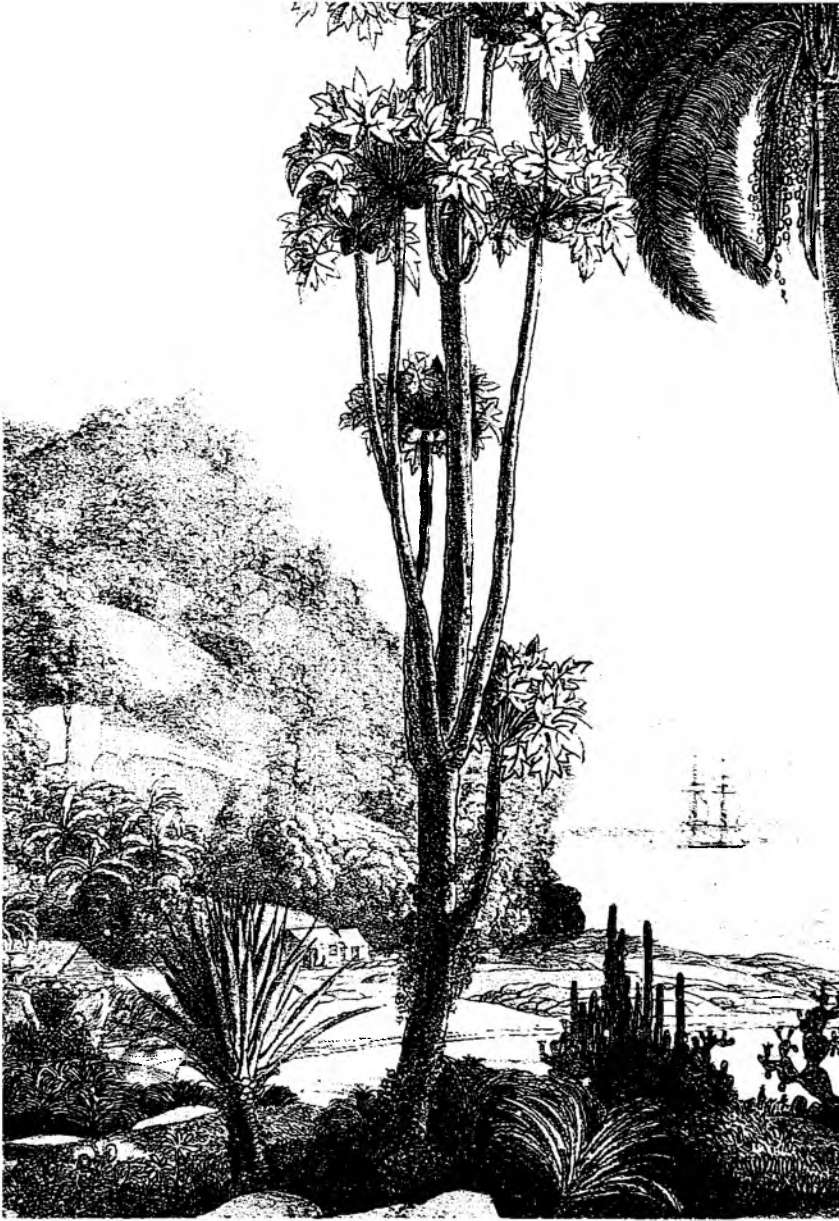
Beagle Sydney Limanı'nda, 1840
Resim: Owen Stanley

*1840'ta Charles Darwin
Resim: George Richmond*

Albaylığa terfi ettikten sonra Robert FitzRoy
Resim: Francis Lane

Brezilya kıyılarından bir manzara

Toco tukam (Ramphastos toco)
Resim: John Gould

Siyah trogon (Trogon viridis)
Resim: John Gould

Eurynome hermiti, bir sinekkuşu türü (*Phaethornis eurynome*)
Resim: John Gould

Mor lekeli Laelia orkidesi (Laelia purpurata)
Resim: L. Constans

Geoffroy kedisi (Felis geoffroyi)

Hummer 118

Yagouaroundi kedisi (Felis yagouaroundi)

Buenos Aires'in yerli pazarındaki bir dükkânda Pampa yerlileri

Darwin tanageri (Tanagra darwini)
Resim: John Gould

Bolas ile devekuşu avı

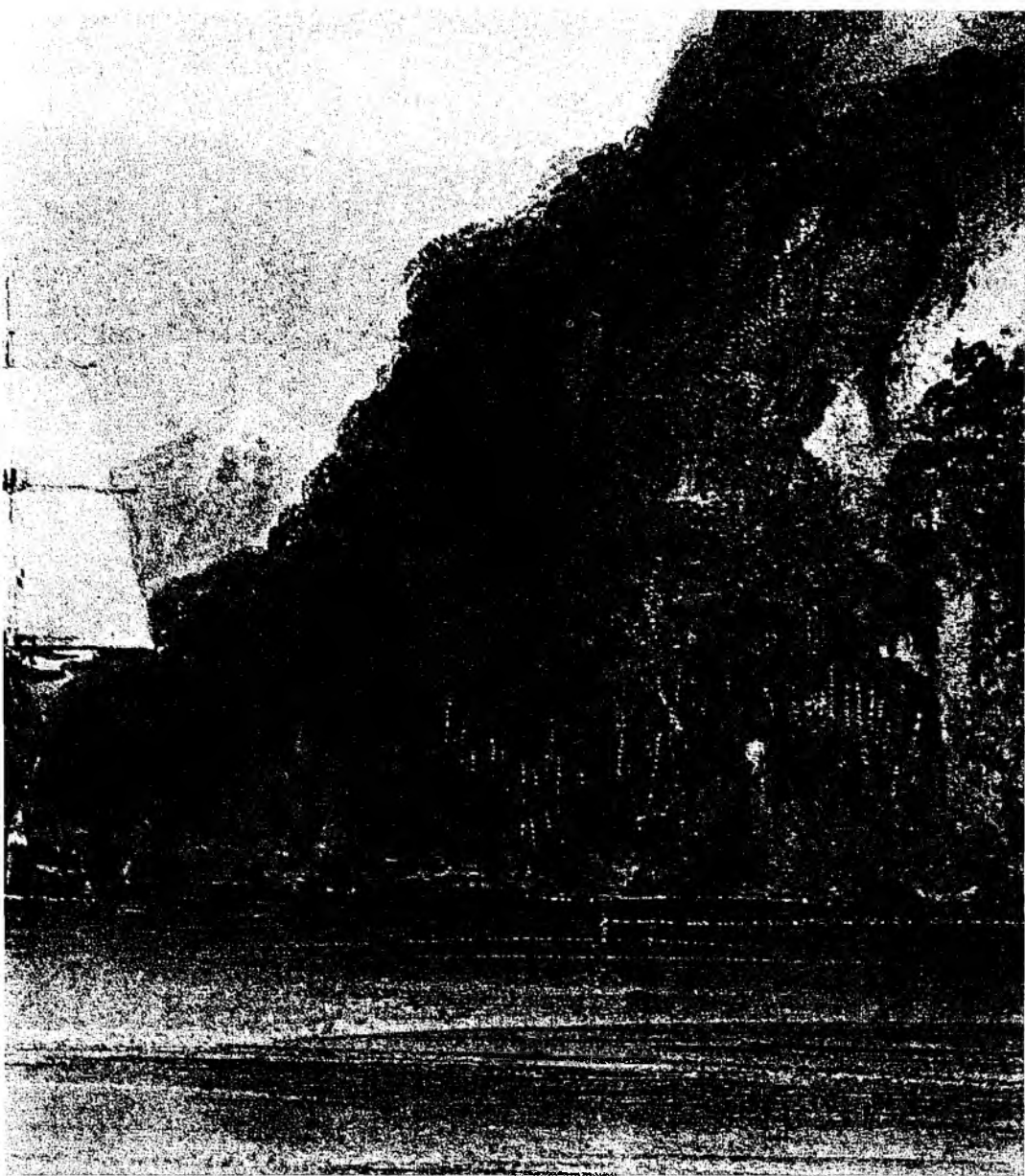

Kamp ateşi çevresinde gençler

Beagle Beagle Kanalı'nda
Resim: Conrad Martens

D A R W I N V E B E A G L E S E R Ü V E N İ

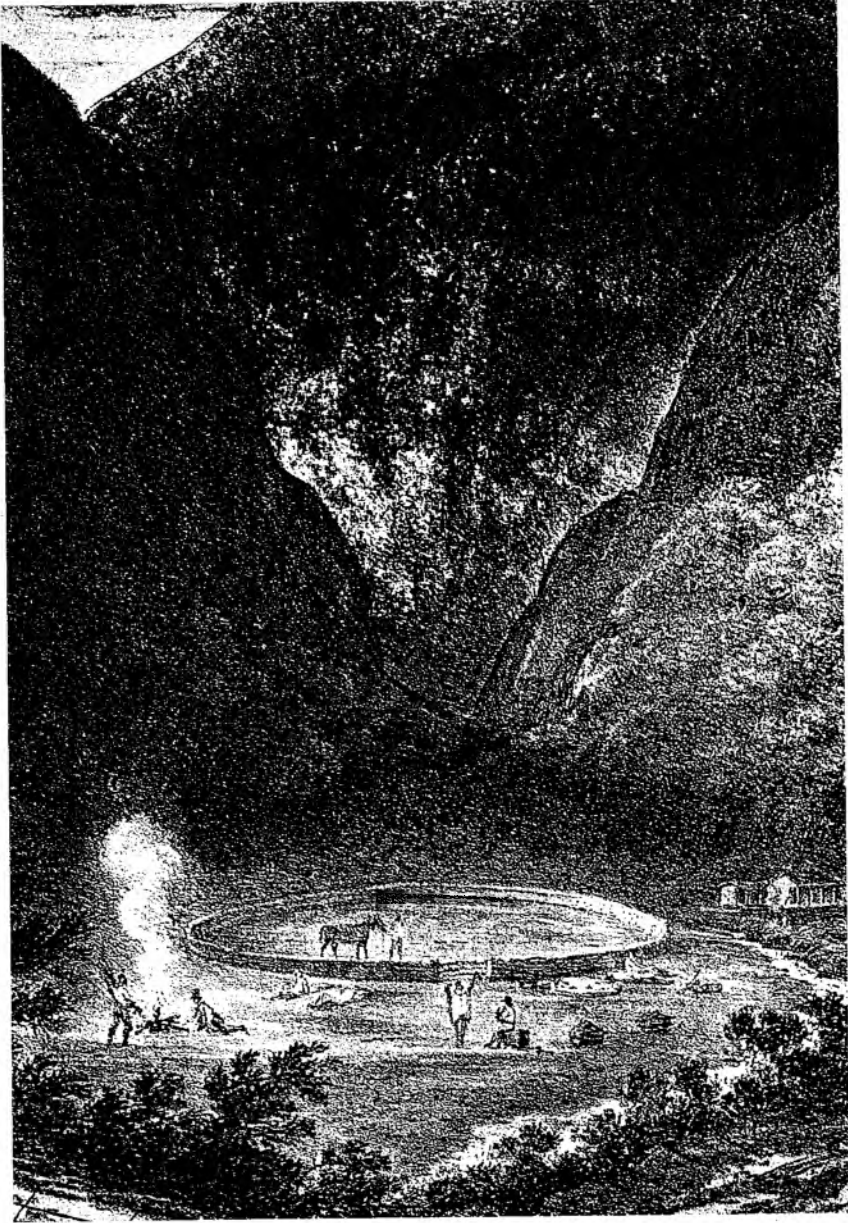

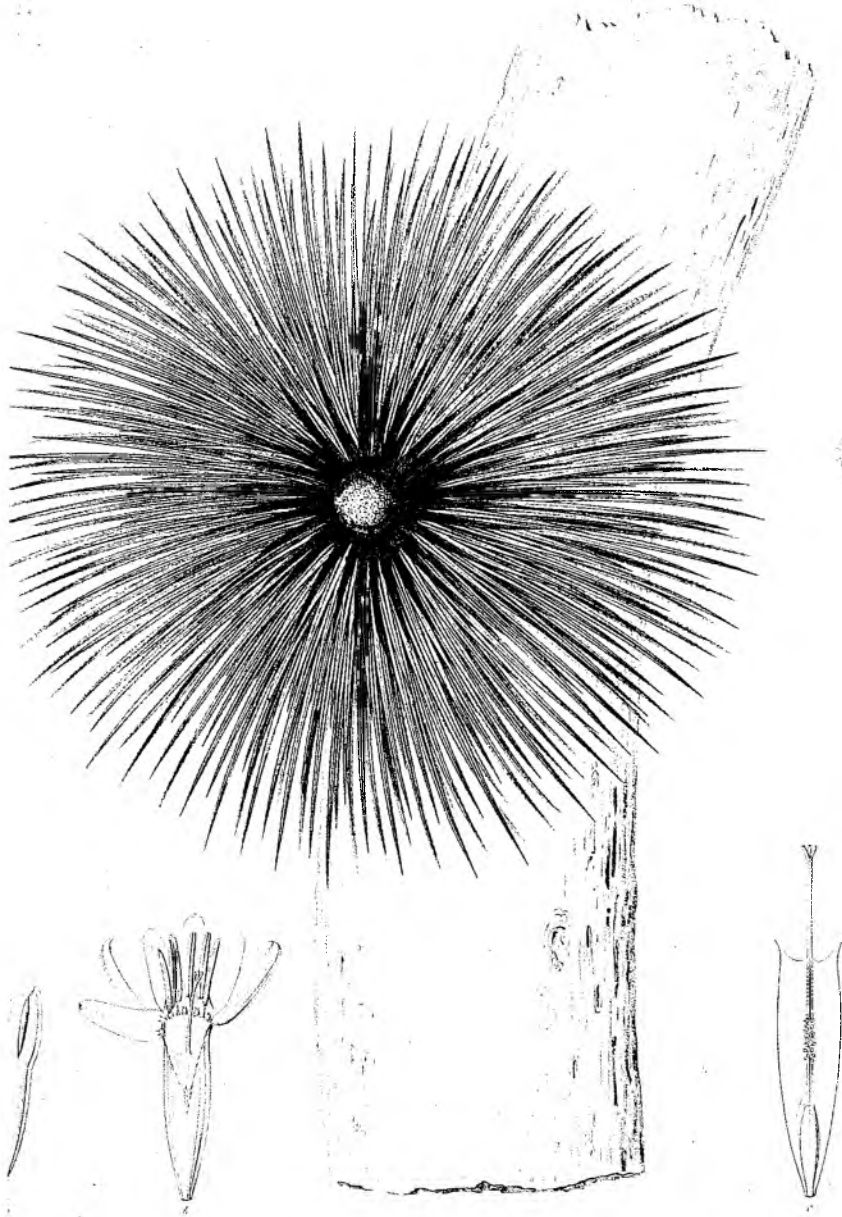
Üç Arjantin palmyesi türü (Cocos yatai, Cocos australis, Copernica cerifera)

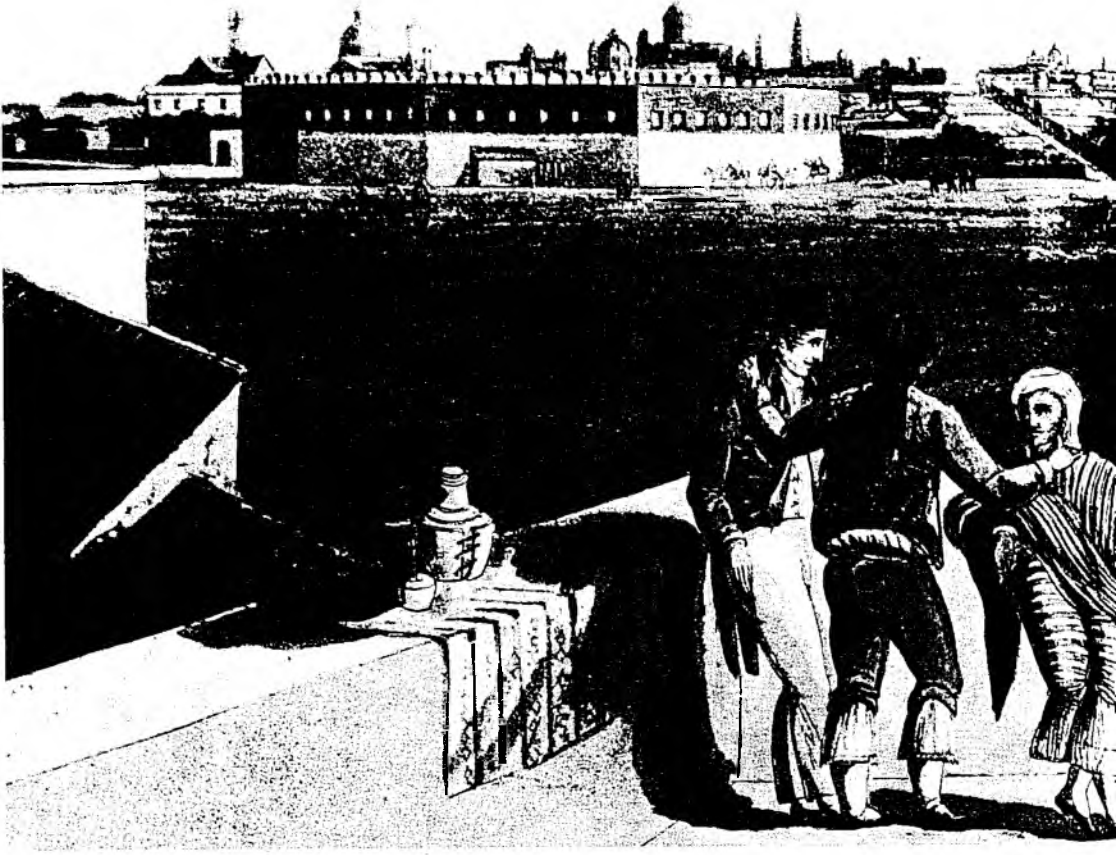
Araucania yertisi bir aile

Andlar'daki konaklama yeri Villavencio, şafak vakti

Andlar'da bulunan bir bromelia (Bromelia bicolor)

Plaza de Toros'tan Buenos Aires'in görünüşü

DARWIN VE BEAGLE SERÜVENİ

Falkland tilkisi (Canis antarcticus)

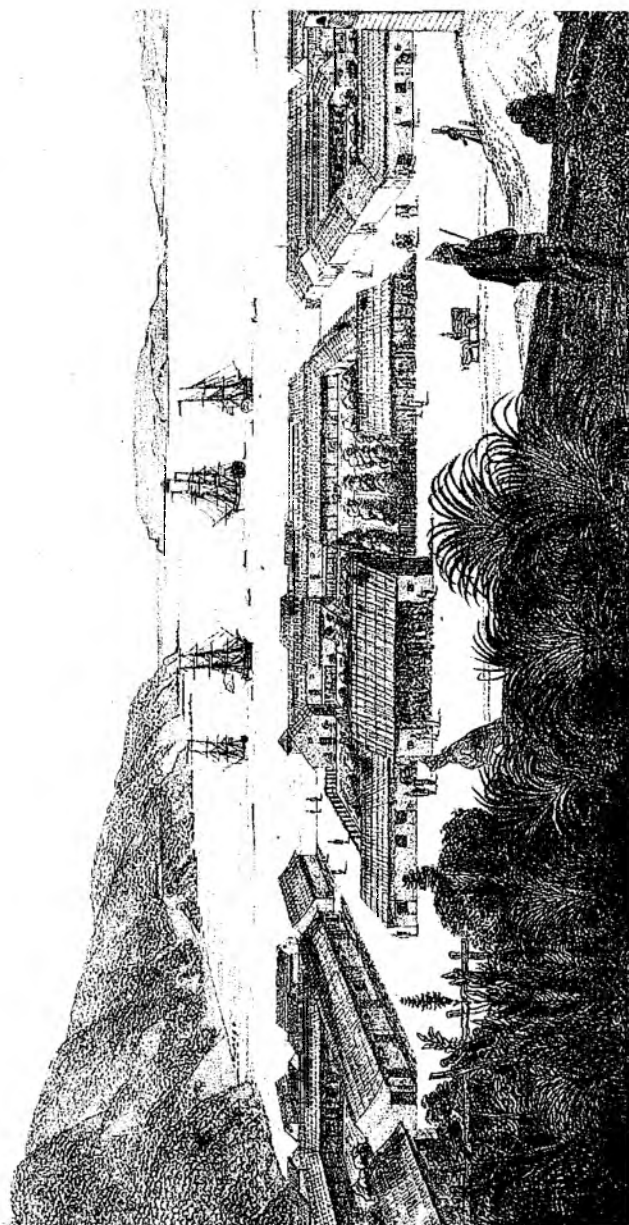

Arjantin opossumu (*Didelphis crassicaudata*)

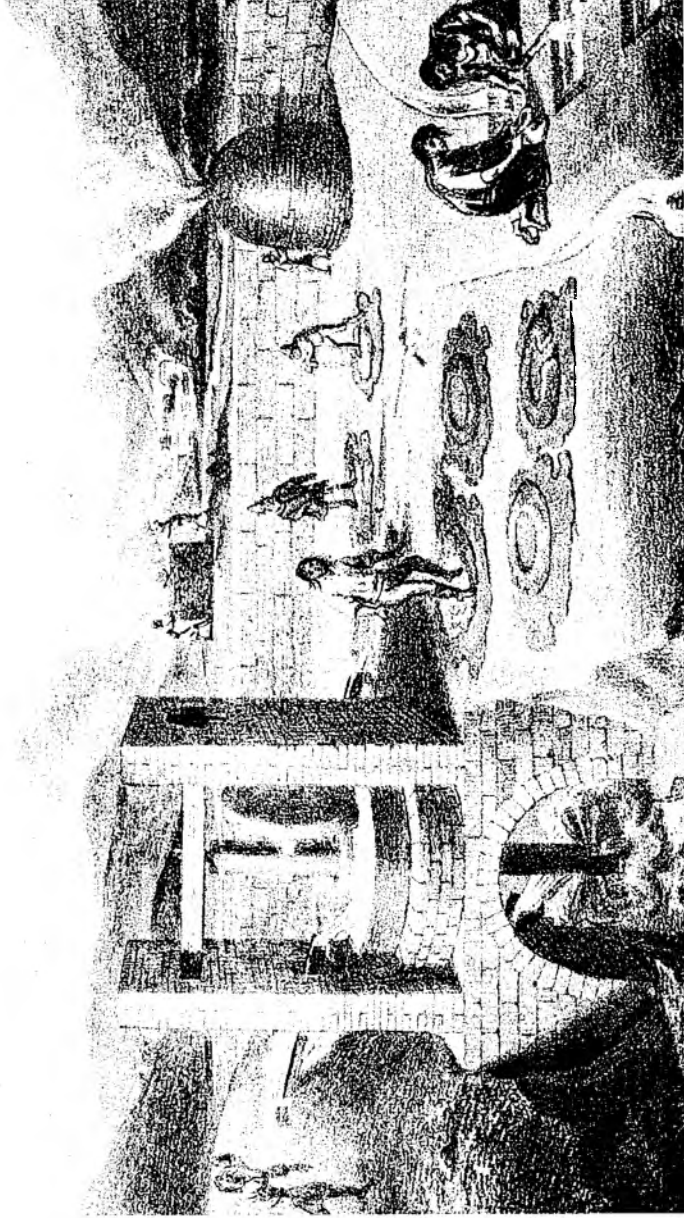

Yerel giysileri içinde Şilili köylüler

Talcahuano kenti ve Concepción limanı

Andlar'da gümüş ve bakır işletmeleri

Zenaida galapagoensis

Galápagos kumrusu (Zenaida galapagoensis)

Resim: John Gould

Kaktüs yiyen ispinozlar (Cactornis scandens)
Resim: John Gould

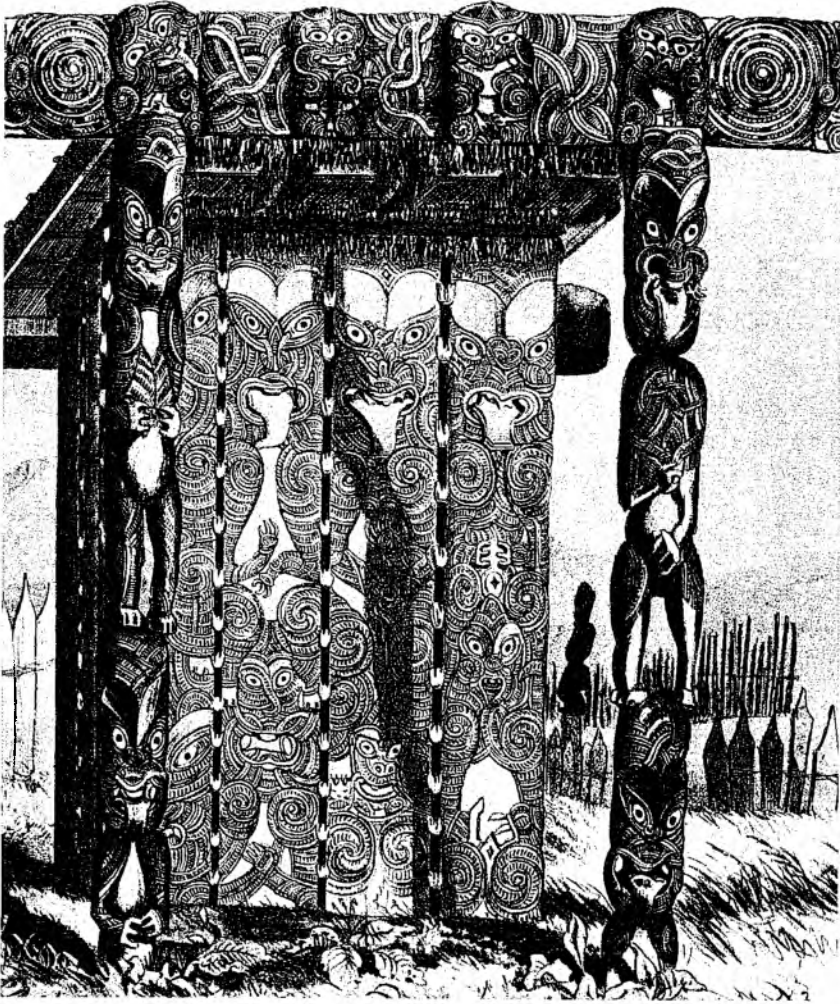
Astsubay odası
Resim: Augustus Earle

DARWIN VE BEAGLE SERÜVENİ

Rütbesini simgeleyen peleriniyle bir Maori reisi

Bir Maori reisinin kızı için dikilmiş anıt

D A R W I N V E B E A G L E S E R Ü V E N İ

*Tahiti'ye dönüş
Resim: William Hodges*

D A R W I N V E B E A G L E S E R Ü V E N İ

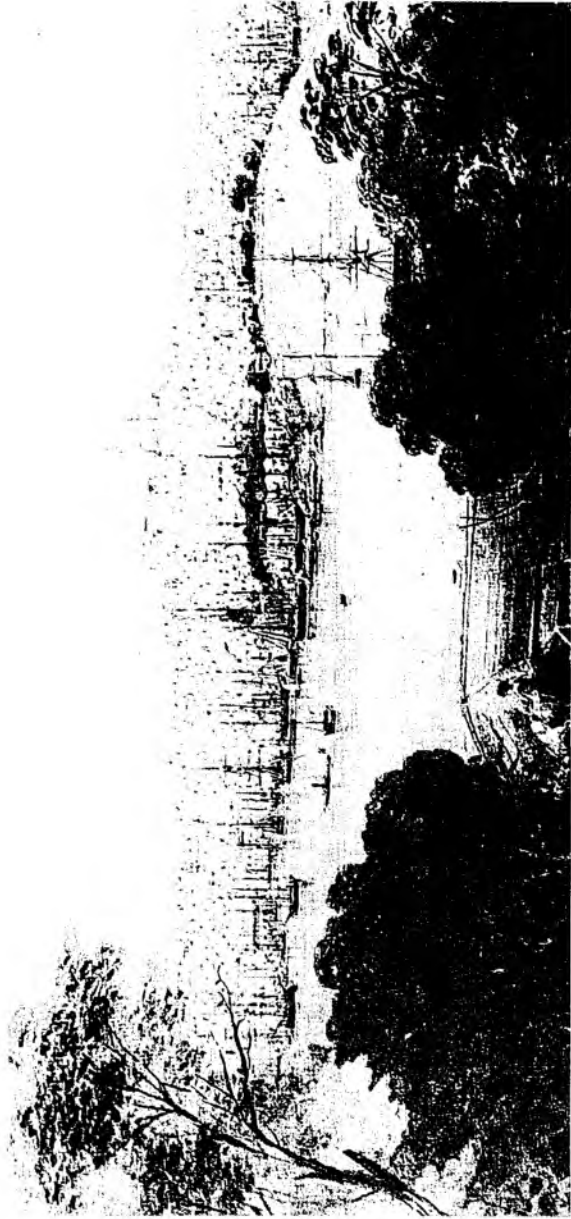

Bir Avustralya Yerlisi

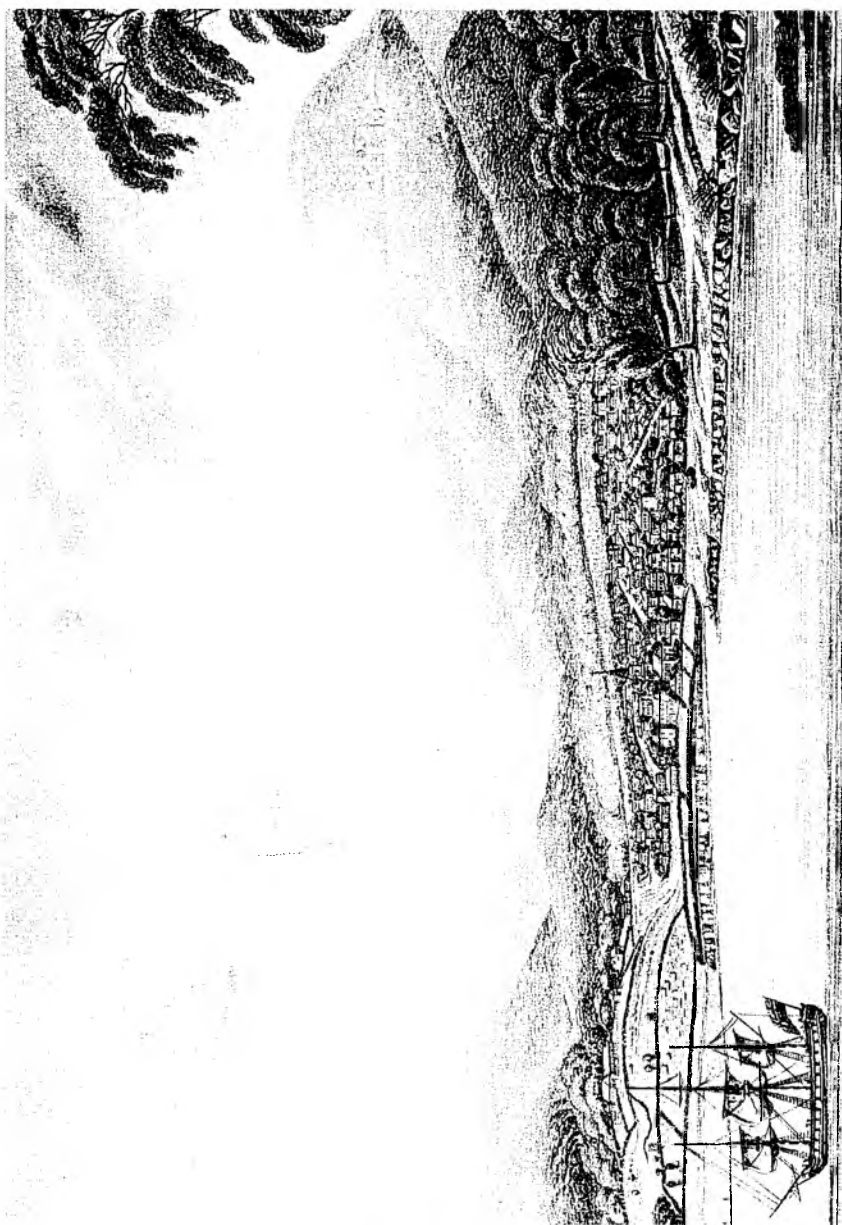
Papeete limanı, Tahiti
Resim: Conrad Martens

Dawes Burnu, Sydney
Resim: Conrad Martens

Jackson Limanı'na giriş

Hobart Town, Tasmania

DARWIN VE BEAGLE SERÜVENİ

*Gemide bir Kitabı Mukaddes okuma seansı
Resim: Augustus Earle*

DARWIN VE BEAGLE SERÜVENİ

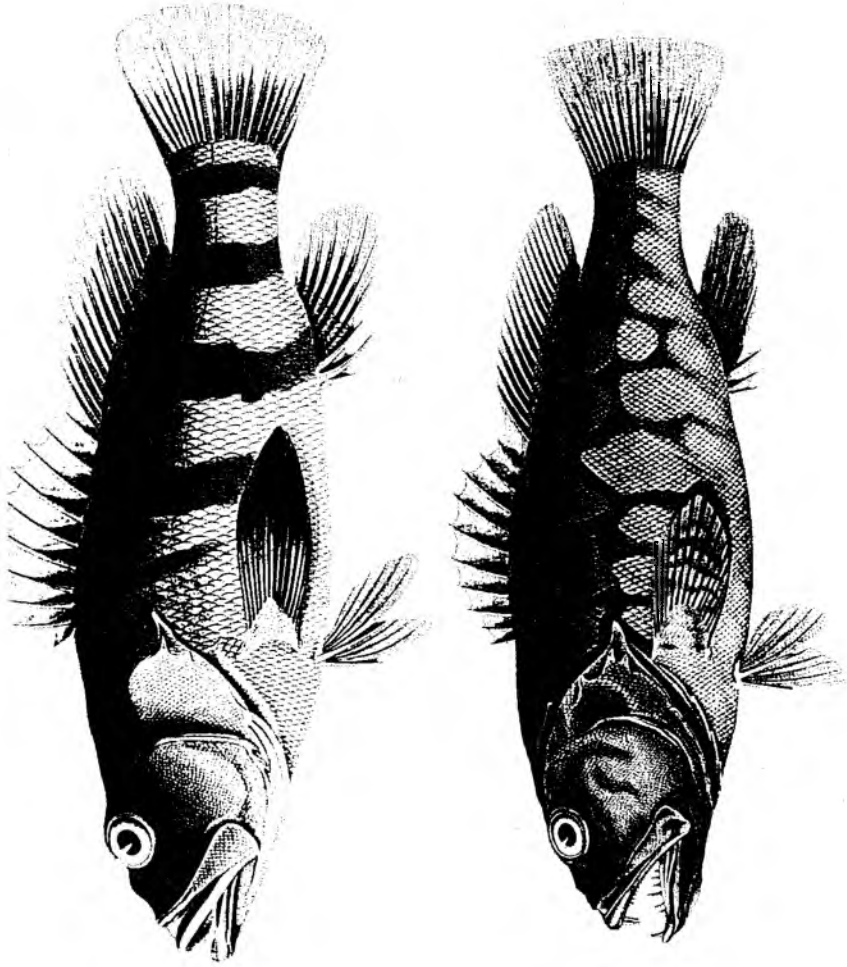

Ornitorenk (Ornithorhynchus anatinus)

Artık soyu tükenmiş olan King Adası emusu (Dromiceius diemenianus)

Kral George Koyu'ndaki deniz levrekleri (Plectropomidae)

*1831 yılında
İngiltere'de hiç kimsenin,
özellikle de Darwin'in kendisinin,
onu bekleyen
olağanüstü gelecek hakkında
en ufak bir sezisi yoktu.*

ISBN 975-403-052-9

Fiyat: 12,00 YTL (KDV DAHİL)

12.000.000 TL (KDV DAHİL)

Basılı fiyatından farklı satılamaz